

Dorothea M. Schlickmann

Rejtett évek

JOSEF KENTENICH ATYA
GYERMEKKORA ÉS IFJÚSÁGA (1885-1910)

Családakadémia

Dorothea M. Schlickmann
Rejtett évek
Josef Kentenich atya
gyermekkorá és ifjúsága (1885-1910)

Dorothea M. Schlickmann

Rejtett évek

Josef Kentenich atya
gyermekkorá és ifjúsága
(1885-1910)

Családakadémia-Óbudavár Egyesület
Óbudavár, 2012

Dorothea M. Schlickmann
Die verborgenen Jahre
Pater Josef Kentenich
Kindheit und Jugend (1885-1910)
© 2007 Schönstatt-Verlag, Vallendar

Fordította:
Végesné Mészáros Márta

Lektorálta:
Karvázyné Leveleki Gyöngyvér
Schumickyné Könyves Tóth Ildikó

ISBN 978-963-87480-8-9

Kiadja a Családakadémia-Óbudavár Egyesület
8272 Óbudavár, Kistelek u. 2.
www.csaladakademia.hu
kiado@csaladakademia.hu
Felelős kiadó: az Egyesület elnöke
Nyomdai előkészítés:
Palásthy Imre • www.PalasthyBt.hu
Nyomás: OOK Press nyomda, Veszprém
Felelős vezető: Szathmáry Attila

Tartalomjegyzék

Rövidítések.....	9
Előszó előzetes megjegyzésekkel a forráskutatásról.....	13
Bevezetés	17
I. GYERMEKKOR	
GYMNICHBEN ÉS STRASSBURGBAN (1885-1894)	21
Születés és keresztség	21
Az anya	26
Az apa	46
A falu a hagymakupola körül.....	51
A nagyszülői házban	55
A falusi iskola	61
Vidéki élet és személyiségfejlődés.....	65
Straßburg, a helyőrségi város.....	76
Búcsú Gymnichtől	80

II. OBERHAUSEN (1894-1899)	83
Szt. Vincenz-ház, Oberhausen	83
Kulcsélmény	95
Élet az árvaházban	101
 III. PALLOTTINUS KOLLÉGIUM EHRENBREITSTEINBEN (1899-1904)	107
Az internátus	110
Vakációk Gymnichben és Kölnben	116
Belső fejlődés.....	121
Apátlanság és atyai küldetés	128
Kereszt és életkezdet.....	137
A „ <i>sivatagi évek</i> ” kezdete.....	147
 IV. LIMBURGI ÉVEK (1904-1910)	153
A novíciusnevelés	153
Az „életrend”	164
Az egyetemi évek.....	180

A tuberkulózis	193
„Ifjúkori harcok” vagy több annál?.....	199
Az igazság kérdése és hitbéli harcok	202
Veszélyes mechanisztikus szellemiség	211
Magányos út.....	214
Törekvés a tökéletességre	220
Győzelem és perspektíva	224
Alapélmény: Mária	225
A szív bizonyossága.....	228
Érintkezés az élettel	232
 V. A PAPSZENTELEÉS (1910)	 239
 Irodalomjegyzék	 245
Képek jegyzéke	259
 Függelék (P. J. Kentenich életének állomásai vázlatosan áttekintve)	 263
Családfa	265

Rövidítések

ADA	= Archiv Arenberger Dominikanerinnen Arenberg ¹
ADO	= Archiv Arenberger Dominikanerinnen Oberhausen
ADBR	= Archives Departementales du Bas-Rhin
AEK	= Archiv des Erzbistums Köln
AMS	= Archives Municipales Strasbourg
APHJ	= Archiv Pfarrei Herz-Jesu Oberhausen
APHV	= Archiv Pallottiner Hochschule Vallendar
APL	= Archiv Pallottiner Limburg
ASM	= Archiv Schönstätter Marienschwestern
ASM-ANB	= Archiv Schönstätter Marienschwestern Anbetungsinstitut
ASM-DS	= Archiv Schönstätter Marienschwestern, a szerző kutatási dokumentumaival, amit 2001-ben átadott az ASM-nek

1 A könyvben az itt felsorolt archívumokból felhasznált szöveganyag – kevés kivétellel – nem szerkesztett. A lábjegyzetekben ezt nem fogjuk külön kiemelni.

ASP	= Archiv Schönstatt-Patres
BM	= az édesanya levelei (1910-1927) J. Kentenichhez (ASM-DS)
BHE	= H. Esser és J. Kentenich levelezése 1910-1957 közt (ASM-DS)
DS	= dokumentumgyűjtemény (a szerző saját tulajdona)
EM	= J. Kentenich lelkipályorkorlatos jegyzetei (1904-1909) (ASM-DS)
GE	= Lélekújlás, J. Kentenich naplója (1908-1917) (ASM-DS)
GED	= J. Kentenich költeményei (1899-1903) (ASM-DS)
GRP	= Gymnichi önkormányzati jegyzőkönyvek (KSAE)
HAK	= Historisches Archiv Köln
KAE	= Kreisarchiv Euskirchen
KSAE	= Kreisarchiv Erftstadt
LM	= Lumen Gentium
LMZ	= Landesmedienzentrum Rheinland-Pfalz

LO	=J. Kentenich lelki „Életrend”-je (1904-1906) (ASM)
LSB	= Limburgi Egyetemi könyvtár (1904-es katalógus alapján) (APHV)
NB	=J. Kentenich notesze (1902-195) (ASM-DS)
PAG	=A gymnichi plébánia archívuma
PAAK	= Szent Apostolok Plébánia archívuma
SAE	=Erftstadti városi archívum
SAG	=Gymnichi városi archívum
SAO	=Oberhauseni városi archívum

Előszó előzetes megjegyzésekkel a forráskutatásról

Az alábbi publikáció alapjául egy kutatási munka¹ szolgált, amely Angel Strada posztulátor (aki a boldoggá avatás ügyének intézésével megbízott papi személy – *ford. megj.*) ösztönzésére a boldoggá avatási eljáráshoz készült. A kutatásnak egy sor még nyitott kérdésre kellett választ adnia Kentenich atya 1885-1910 közé eső életszakaszára vonatkozóan. A schönstatti atyákkal és Mária-nővérekkel együttműködve minden elérhető forrást összegyűjtöttünk, és megvizsgáltuk a hitelességüket.² A tanulmány olyan forrásokat is feldolgozott, amelyek a kutatási munka során először bukkantak fel.

A Kentenich atya gyermekéveire és ifjúkorára vonatkozó forrásanyagok között szerepelnek hivatalos és személyes dokumentumok, közvetlen és közvetett önéletrajzi közlések, történeti kutatások a szociális környezetről, valamint barátoktól, ismerősektől, tanároktól, rokonoktól származó tanúvallomások és közlések, melyek másod- és harmadkézből származó információkat tartalmaznak.³

J. Kentenich gyermekkorának fontos tanúja volt az unokatestvére, Henriette Esser (1880. XII. 12. – 1964. III. 4.), aki vele egy házban testvérként nőtt fel. Henriette édesanyja

1 Dorothea M. Schlickmann, *Studie zur Biographie von Pater Josef Kentenich 1885-1910*, Vallendar, Archivdruck

2 Ennek ellenére könyvünk nem tart igényt a teljességre, mert a történelmi kutatásban előkerülhetnek újabb források, és egy ilyen nagy formátumú egyéniség – mint Kentenich atya – életének és tevékenységének a kutatása különböző perspektívákat nyithat.

3 A forrásanyag történelmi értékét úgy kellett kiértékelni a történelemtudományi kritériumok alapján, hogy figyelembe kellett venni a személyekhez és eseményekhez való időbeni közelségét, valamint a tanúk közlésmódját és hitelességét a források összehasonlításánál.

J. Kentenich édesanyjának a nővére volt. Az ő halála után a kislány még csecsemőkorában a nagyszüleihez került, és ott nőtt fel. Josef Kentenichhez gyermek- és ifjúkorában Henriette – rajnai dialektusban „Jettchen” – állt korban a legközelebb.⁴ Egész életükben testvéri kapcsolatban maradtak egymással.⁵ Henriette Esser ábrázolásmódja reális, eredeti és tárgyilagos. Így kommentálja például az egyetemista J. Kentenich hazulra írt leveleit: „A levelek mindig feltűnően rövidek és tárgyilagossak voltak, sose kenetteljesek. Csak egy-másfél oldal hosszúak voltak. Mindig arra gondoltam: „Ez a Josef egyáltalán nem is vallásos, mert a leveleiben sohasem tart jámbor prédikációkat.”⁶ Az unokahúg szoros kapcsolatot tartott Kentenich atya édesanyjával is annak élete végéig.

További közléseket a tanúktól az események után nyolcvan-kilencven évvel vettünk fel.⁷

4 Beszámolóí még J. Kentenich életében kerültek rögzítésre, és lettek Henriette által jóváhagyva. Több forrás is fellelhető, többek között: Aufnahme der Zeugin Henriette Esser durch: Schw. M. Josefina Hoischen, Schw. Toni-Maria Oesterle és Schw. M. Hermia Schlichtmann. M. Hermia nővér 1948-ban ismerte meg közelebről H. Essert Kentenich atyán keresztül. Attól kezdve szoros kapcsolat volt köztük 1964-ig, Henriette haláláig. M. Hermia nővér Henriette nagy bizalmát élvezte, és hagyatékának is ő lett a kezelője. Kentenich atya tudott arról, hogy Henriette beszélt az atya gyermekkoráról M. Hermia nővérnek. (DS)

5 Ezt bizonyítja a még meglévő levelezés az 1910-1960-ig terjedő időszakból. A Henriette Essernek szóló leveleket Kentenich atya gyakran „Bátyád, Josef”-ként írta alá. Édesanyja mellett vele volt a legszorosabb kapcsolatban egész élete során.

6 H. Esser, Gesprächnotizen von Schw. M. Hoischen. (ASM)

7 Itt az adatok magyarázatában leginkább M. Josefina Hoischen nővér, Hernán Alessandri atya, Toni-Maria Oesterle nővér, Bodo-Maria Erhard atya és Theo Abt atya volt segítségünkre.

Kentenich atya önéletrajzi megnyilatkozásai érthetővé teszik, hogy milyen személyes jelentőséget tulajdonított bizonyos gyermek- és ifjúkori eseményeknek. Éppen az önértelmezés vet fényt személyiségére és annak fejlődésére. Saját sorsának értelmezése tanúsítja, hogy az ember hogyan bánt a mindenkor eseménnyel annak érdekében, hogy megküzdjön vele, illetve hogy kiértékelje azt további életpályája szempontjából. A belső folyamatok történelmi hitelességéhez az önéletrajzi beszámolók járnak a legközelebb. Visszapillantva életünk eseményeire, ezeknek fejlődésünket alakító szerepük van.⁸ „Az önéletrajzi közlés ezért kitüntetett jelentőségű, és semmi másval nem pótolható anyag a személyiségfejlődés kérdéséhez.”⁹

Könyvünkben ezt a személyiségfejlődést szeretnénk J. Kentenich életében bemutatni. Azért, hogy Josef Kentenich atya életrajzának *rejtett éveiről* szóló mű jelen kiadását ösztönözte, és azt értékes hozzászólásaival gazdagította, mindenekelőtt az Internationales Josef-Kentenich-Institut für Forschung und Lehre e. V. (IKF) intézetnek mondok köszönetet, különösképpen pedig Herbert King atyának, a vele folytatott ösztönző véleménycseréért és a kutatáshoz nyújtott fontos adalékokért.

A forrásgyűjtés területén különösen hálás vagyok a schönstatti atyáknak, Bodo-Maria Erhard atyának a gyermekkor kutatá-

8 Vö. Werner Loch *Lebenslauf und Erziehung*, Essen, 1979, 142. o.

9 J. Henningsen, *Autobiographie und Erziehungswissenschaft*, Essen, 1981, 93. o.; vö. Winfried Marotzki, *Forschungsmethoden der erziehungswissenschaftlichen Biographieforschung*, in: Heinz-Hermann Krüger/Winfried Marotzki, *Erziehungswissenschaftliche Biographie-Forschung*, Opladen 1955, 55-89. o., 56. o. és vö. Armin Nassehi, *Die Form der Biographie. Theoretische Überlegungen zur Biographieforschung in methodologischer Absicht*, BIOS 7 (1994), 46-64. o., 47. o.; vö. Theodor Schulze, H.-H. Krüger/W. Marotzki, *Erziehungswissenschaftliche Biographie-Forschung*, 10-31. o., 16. o.

sában nyújtott segítségével, Günther Maria Boll atyának az alapítónk ifjúkori belső küzdelmeire vonatkozó fontos megjegyzéseiért, Angel Strada atyának a vállalkozás mindenfajta támogatásáért, és a nagy jelentőséggel bíró előadásjegyzetek előteremtéséért.

Szeretnék továbbá szívből jövő köszönetet mondani a pallottinusok egykori levéltárosának, Helmut Mertens atyának, valamint az arenbergi dominikánus nővéreknek, különösen Lindburgis nővérnek (Oberhausen) és a rendfőnök általános asszisztensének, Veneranda nővérnek, az Euskirchen Körzeti Archívum levéltárosának, Paul Pfeiffernek, a Leo és Dorothea von Wittgenstein házaspárnak, valamint a Kölni Érsekség és a szintén Kölni Történelmi Levéltár munkatársainak. Köszönetet mondok Heinrich Hug atyának, a schönstatti levéltárosnak, a konstruktív megbeszélésekért és történelmi-kritikai megjegyzéseiért.

Köszönet illeti nővértársaimat is, akik személyes írásos anyagaik közreadásával a kutatómunkát értékes forrásanyagokkal gazdagították.¹⁰

Köszönöm M. Mattia Amrhein nővérnek a könyv készítését kísérő tanácsait és kritikáit. Köszönöm továbbá a szöveggondozók – M. Thomasine Treese nővér, Mariengrund Auerbach nővér és M. Caja Bernhard nővér – munkáját.

Schönstatt, 2007. május 31.

Dorothea M. Schlickmann

¹⁰ Ezt tartalmazza az (ASM-DS)

Bevezetés

Minden egyes ember életét olyan alakító erők jellemzik, amelyek részt vesznek fejlődéstörténetében, személyiségének kibontakozásában és hivatásának megvalósításában: mérvadó ebben a környezet, a saját személyiségszerkezet és a kegyelem működése.

A kisgyermekkor környezete összes kapcsolatával és benyomásával egyetemben, a történelmi adottságok és a szociális viszonyok – amelyek között az ember felnő – fontos szerepet játszanak éppúgy, mint az egyéni személyiségszerkezet, amely a képességekben és a jellemben korán felismerhető. Ugyanolyan alapfeltételek és azonos viszonyok mellett a gyerekek már csecsemőkorban nagyon különbözőképpen tudnak reagálni, eredetiségüknek és egyedi mivoltuknak megfelelően fejlődni. A környezeti tényezők olykor sorsdöntőek lehetnek. A kedvező alapfeltételek esélyt adnak arra, hogy a megterheléseket el tudjuk viselni. Ellenben a nehéz gyermekkor, a téves nevelés egész életre kiható jelet hagyhat, örökre megsebezhet, pszichésen beteggé, vagy éppen bűnözővé tehet.¹¹

A negatív és fájdalmas tapasztalatok azonban ellentétes viselkedésre is serkenthetnek; utat nyithatnak a személyiség kiteljesedéséhez, nem utolsósorban az életszentséghez. Sem az ép gyermekkor, sem a szerencsés természettel való születés nem döntő jelentőségű; ezekhez egy harmadik formáló erő társul, ami egy ember életében

11 Vö. álnéven megjelenvé: Fritz Mertens, Ich wollte Liebe und lernte hassen cikk, Zürich, 1984. Nem meglepő, hogy Hitlernek és Sztálinnak nagyon negatív apaélménye volt. Vö. Katharina Rutschky (kiadó), Schwarze Pädagogik, Quellen zur Naturgeschichte der bürgerlichen Erziehung, Frankfurt, 1977.

döntő teret nyerhet: a kegyelem. Isten munkálkodik. Be tud avatkozni az életünkbe, megengedhet életkörülményeket, és felhasználhatja azokat. Minden emberrel egyedi terve van, és ugyanakkor meghagyja az ember személyes szabadságát. Itt semmi sem előre kiszámítható, nincs általánosan alkalmazható törvény. Isten minden emberrel saját történetet ír. Úgy vezeti, hogy személyes hivatását és küldetését felismerhesse és megélhesse.

Josef Kentenich atya, akinek korai éveiről (1885-1910) ez a könyv szól, egyszer érettebb korában ezt mondta életéről: *„Ha nem a Jóistent látják mögöttem, akkor természetesen semmit sem értenek.”*¹² Ezzel éppen erre a jelenségre mutatott rá. Isteni beavatkozás nélkül nem magyarázható sem az élete, sem a tanítása, sem a küldetése. Korai életútján olyan erők működnek, amelyek pusztán természetes módon nem megragadhatók.

De milyen is volt ez az út? Milyen konkrét feltételeket választott és használt fel az Úristen? Hogyan alakult a korai életrajzi és szociális háttér, amelyben személyisége érlelődött? Könyvünkben megpróbálunk utánajárni ezeknek a nyomoknak.

Josef Kentenich gyermekkorát és ifjúságát beárnyékolta egy súlyos családi fájdalom, az elszakadás és a magány, ugyanakkor hordozta a folyamatosan megtapasztalt személyes szeretet. Emellett fiatalon meg kellett tanulnia sok szenvedéssel megbirkózni. Gyermekkori fájdalmas tapasztalatai elegendő indokot nyújtottak volna ahhoz, hogy megkeseredjen, vagy zátonyra fusson az élete. Ám későbbi élete megmutatja, hogy megtanult, és pedig hogyan tanult meg Isten iskolájában a hit

12 Idézet: Engelbert Monnerjahn, Pater Kentenich. Ein Leben für die Kirche, Vallendar-Schönstatt, 1975, 10. o.

erejével emberi-természetes módon is a szenvedéssel megbirkózni. Fájdalmainak ezen feldolgozása során komolyan vette az ember pszichológiai adottságait, egészen a tudatalatti lelki élet finomságáig. Megtanulni bánni az élet napos és árnyékos oldalával a gondviselés fényében. Ez később része lett tanításának és sok ember lelki vezetésének.

J. Kentenich nyilvánvalóan úgy győzte le a nehéz kihívásokat, hogy közben általuk erős személyiséggé vált és nagy magabiztosságra tett szert későbbi életéhez és küldetéséhez. Már ifjú éveiben megmutatkozott önálló személyisége, ami teljes megütközést keltett környezetében, ez azonban nyilvánvalóan szükséges volt alapítói karizmájának kibontakozásához, amivel megalapította a világszerte elterjedt, 26 fajta közösséget magába foglaló Schönstatt-mozgalmat.

A 14 évig tartó, az egyház által rá mért számkivetése vége felé – még mielőtt megtudta volna, hogy megszüntetik azt – Kentenich atya egy imájában ezt kérte Máriától, Jézus anyjától: *„Add meg nekünk a kegyelmet, hogy képesek legyünk olyan gyógyírt teremteni mindenki számára, amit saját tapasztalatainkból, az isteni „Te”-ben megélt állandó belső boldogságból, biztonságból és lelki nyugalomból nyertünk.”*¹³ Ez a boldogság és lelki nyugalom jellemezte őt, akár a dachaui koncentrációs táborban volt, akár a száműzetés éveiben, a legkeményebb viták közepette. Az isteni „Te”-ből eredő biztonság és lelki nyugalom azonban nem pottyant az ölébe...

Kentenich atya gyermek- és ifjúkora, családi viszonyai, korai szociális kapcsolatai hosszú ideig nem voltak ismertek. Ezek voltak a rejtett évek, amelyekről keveset tudtunk. Ez tette

13 Belső iratok, Milwaukee, 1965 nyara (DS)

szükségessé az alapos kutatást és annak tisztázását: Hogyan lett azzá, aki volt?

Ebből az alapkérdésből jött létre ez a könyv, egy olyan ember gyermek- és ifjúkoráról, ami nagy jelentőséggel bír az Egyház és a világ számára is: „Josef Kentenich nemcsak a szűkebb értelemben vett Schönstatt-mozgalom számára ajándék. Ő karizma, Isten kegyelmi adománya az Egyháznak. Isten az adományait mindig személyesen nagy emberekben, szentekben ajándékozza nekünk.”¹⁴

14 Joachim Meisner bíboros, Berlin, 1985. május 16., prédikáció, megtalálható: Ein Charisma für die Kirche. Ansprachen zum 100. Geburtstag Pater Kentenichs, Günther M. Boll kiad., Vallendar-Schönstatt, 1986, 113. o.

I. GYERMEKKOR GYMNICHBEN ÉS STRAßBURGBAN (1885-1894)

Életének első nyolc évét Josef Kentenich a szülőfalujában, Gymnichben tölti, egy kis faluban Kölnből délnyugatra. Ott együtt nevelkedik unokatestvérével, Henriette-tel, édesanyja gondoskodása alatt a nagyszülők házában. Gymnich kicsi falu, ahol mindenki ismeri egymást, és ez a rajnai vidékre jellemző összetartozást teremt. Ezek alatt az évek alatt Josef Kentenich személyiségére mindenekelőtt a szűkebb család, az ismerősök és rokonok gyakorolnak döntő befolyást.

Hatévesen édesanyjával nyolc hónapra Straßburgba költözik a nagybátyjához, ahol egy fiúiskolát látogat. E tartózkodás során saját elbeszélése szerint¹ nemcsak franciául tanul mint kisfiú, hanem először tapasztalja meg a nagyvárosi életet is közelről, ami szintén nem elhanyagolható hatást gyakorol fejlődésére.

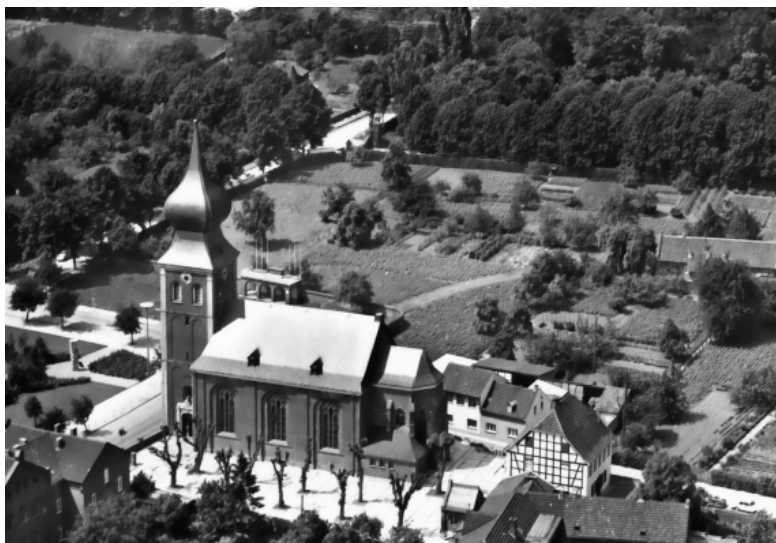
Születés és keresztség

1885. november 16-án, hétfőn reggel 7 órakor, amikor Josef Kentenich a nagyszülői házban, a Kunibertus téren világra jött, a faluban éppen búcsú volt. A főutca teli van bódékkal, a templom előtt a „Cunibertus-vadászok” parádéznak.²

A helyi plébános, Johann Josef von der Burg esperes, visszaemlékezéseiben így ír erről a falu számára jeles eseményről,

1 Grass atya közlése alapján 1967/68, vö. H. Alessandri atya, Kindheitsgeschichte, II D 31 (ASP)

2 Vö. Matthias Weber, Erftstadt-Gymnich. Ein Heimatbuch, Köln, 1984, 347. o.

1. kép

A Szt. Kunibert plébániatemplom Gymnichben

amely mindig több napig tartott a védőszent november 12-i ünnepe körül: „És olyan ünnepélyesen kongattak³, mintha nagy egyházi ünnep lett volna.”⁴

A hivatalok ezeken a napokon zárva tartanak.⁵ Ezért anyakönyvezik Josef Kentenichet csak november 18-án, amikor a búcsú a vége felé jár.⁶ A porosz kormány szigorú bejelentési kötelezettsége miatt – ahogy ez akkorában gyakran megesett – a

³ Harangoztak.

⁴ Johann Josef von der Burg esperesplébános. M. Weber, Erftstadt-Gymnich, 1984, 347. o.

⁵ Paul Pfeiffer, az euskirchener Kreisarchiv levéltárosának információja, a néprajzos Matthias Weber közlése, aki több Gymnichről szóló történeti könyv szerzője

⁶ Johann Josef von der Burg (1822-1901) visszaemlékezései, M. Weber feldolgozásában, Köln 1981, 98. o. (PAG)

bejelentés napját születési dátumként jegyezték be. Ez a bejegyzés jelenik meg később más hivatalos iratokban is⁷, ezért feltételezték Josef Kentenich halála után, hogy november 18-án született, noha ő maga⁸, édesanyja és minden rokona – beleértve a Schönstatt-családot is – életében november 16-án ünnepelte a születésnapját. Édesanyja például így ír neki egy levélben 1926-ban: „Jövő hónap 16-án már 41 éves leszel. Ha még egyszer ennyi ideig jó tudsz maradni, akkor biztosan a mennybe kerülsz.”⁹

Az 1885. évi falusi búcsú napjaiban a plébános többek között azzal is törődik, hogy hívei erkölcsre ügyeljen. Ő és káplánja minden prédikációban óva intenek a „kilengésektől” a búcsú során, mert a gymnichiek, mint igazi Rajna mentiek, kiadósan tudnak ünnepelni, és mindjárt több napon át.¹⁰ 1885. XI. 19-én von der Burg esperes ezt írja a plébánia naplójába: „Tegnap befejeződött hát a búcsú. Ilyen békés búcsút még soha nem éltem meg Gymnichben (1869 óta van ott), olyan csendesen, minden féktelen ordibálás nélkül telt el, és egyébként sem juttott semmilyen kihágás a fülembe... A Jóisten nyilvánvaló ol-talmába vette a nyájamat.”¹¹

7 A születési és halotti anyakönyvi kivonatban, gymnichi keresztelési anyakönyvben, iskolai jelentkezéskor Straßburgban, oberhauseni felvételi papírokban, minden igazolványban 1885. XI. 18. áll. Csak 1899-ben az oberhauseni árvaház „Elbocsátási igazolásában” és a palottinusokhoz (Ehrenbreitstein) jelentkezési papírokban áll születési dátumként 1885. XI. 16.

8 1953. november 17-én egy levélben ezt írja August Ziegler atyának többek között: „A születésnapj jókívánságai pontosan megérkeztek 16-ára. Szívből köszönöm a figyelmességet.” (ASM)

9 Bélyegzés: 1926. X. 12. (ASM-DS) Kentenich atya valóban 82 évesen halt meg.

10 Joh. v. d. Burg emlékezései, 98. o. (PAG)

11 Joh. v. d. Burg emlékezései, 98. o. (PAG)

Újra nyugalma és ideje van hát, hogy elvégezze a keresztelést.¹²
Az első keresztelendője a Szent Kunibert plébánián ezen a napon Katharina Kentenich gyermeke.¹³

1.a kép
A Szt. Kunibert keresztelőkútja

12 1885. XI. 3-19. között nem volt keresztelés, a búcsú után egy hét alatt rögtön hét keresztelésre kerül sor. Az előző esztendőben a búcsú alatt hasonló volt a helyzet. Vö.: Keresztelési anyakönyv (PAG)

13 A szóbeszéd szerint a gyermek születésénél egy helyi szerzetesnővér bábáskodott, és a gyermeket, aki nagyon gyengének tűnt a születéskor, szükségkereszttségben részesítette. Erről eleddig nincs közvetlen forrásanyag. A közlés B.-M. Erhard atyától származik.

A fiú a keresztségben a *Peter Josef* nevet kapja, mint az édesanya sógora – Peter Josef Peters, aki elvállalja a keresztapaságot –, és mint az anya egyetlen még élő bátyja, aki Straßburgban él. A keresztanya a nagymama, Anna Maria Kentenich, szül. Blatzheim.

Az anya

2. kép

Katharina Kentenich – J. Kentenich édesanyja

A kis Josef édesanyja, Katharina Kentenich, aki 1863. VII. 18-án született Gymnichben, mint legfiatalabb a nyolc gyermek közül¹⁴, 18 évesen – valószínűleg a sógora közvetítésével – az oberbohlheimi Heuser Hofba került kézilánynak.

¹⁴ Hárman kisgyermekként meghalnak: Stephan (1851), Hermann (1853) és Bernhard (1860). (PAG)

3. kép

Peter Josef Peters – J. Kentenich keresztapja,
feleségével, Sibilla Peters-szel, szül. Kentenich
– az anya legidősebb nővére

Itt ismerte meg a nála 22 évvel idősebb, eggersheimi Matthias Josef Koepot, aki intézőként dolgozott ott, és erősen érdeklődött a lány iránt.

Amikor a lány rájött, hogy gyermeket vár tőle, otthagyta az uradalmat, és először a nővéréhez, Sybille-hez költözött Nörvenichbe, aki ott a férjével egy fogadót működtetett.¹⁵

15 Ez és a következő leírások, amennyiben másképp nem jelezzük, az unokahúg, Henriette Esser közlésére támaszkodnak.

4. kép
Matthias Josef Koep,
J. Kantenich édesapja

A fiatal nő nehéz helyzetben találta magát. Az unokahúg, Henriette által használt megfogalmazások – mint „erkölcsi csőd”, „súlyos következményekkel járó eset” – jelzik, milyen morális ítéletnek volt kitéve az a lány akkoriban, aki házasságon kívül gyermeket várt. Még az édesapja is, aki különösen ragaszkodott hozzá, szenvedett ettől, és először nem engedte, hogy otthon lakjon. A szülés előtt nem sokkal azonban a gymnichi szülői házba vitte a lányát. Itt egyik éjszaka Katharinát megkíséztette az öngyilkosság gondolata. Amikor édesanyja valami belső nyugalanság hatására felébredt, fogta a szentelt vizet, és végigjárta vele a házat egészen a lánya há-

lókamrájáig,¹⁶ és azt mondta: „Van valami a házban, ami nem a Jótól való.” Katharina Kentenich, meghatódva ezen eseménytől, ettől kezdve szilárdan elhatározta, hogy elfogadja megváltozott élethelyzetét. Még ezen az éjszakán felajánlotta születendő gyermekét Istennek és az Istenanyának, akihez szoros kapcsolat fűzte.¹⁷

Minthogy nem került sor házasságkötésre, nehéz sors jutott Katharina Kentenichnek, amelyben nem kevés nővel osztozott az akkori időkben.¹⁸ Egy olyan hitbéli tett, mint a gyermek felajánlása Istennek még a várandósság ideje alatt, és a tudatos, hitből fakadó igen kimondása a gyermek elfogadására, a mai napig segít az embereknek, hogy megbirkózzanak egy ilyen természetű élethelyzettel. A hívő magatartás egyúttal segíti a gyermekhez való pozitív hozzáállást, és ez által jó irányba befolyásolja annak lelki fejlődését.

16 B.-M. Erhard atya információi szerint az anya a gyermeket nagy valószínűséggel az emeleten hozta világra. Kutatásainak köszönhetően megtudtuk állapítani, hogy a szülői ház csak félig volt alapincézve, és a négy kis szobából álló földszint felett ideiglenesen berendezett tároló helyiség volt. A tároló szintet Kentenichék, akik a házat az esküvőjük után nem sokkal vették, a sok gyerekre való tekintettel kiegészítő hálóhelynek használhatták. Csak később építették ki szabályosan a tetőteret, és választották szét falakkal szobákra, ahogy ma is látható a szülői ház emeletén. Vö. Pater B.-M. Erhard, *Forschungen zum Geburtshaus, Dokumentensammlung zur Kindheitsgeschichte J. Kentenich*, készült: a hetvenes években (ASP) és 2007. februári szóbeli közlés és írásban rögzítve egy 2007. IV. 20-i levélben.

17 H. Esser közlése alapján, *Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoeschen* (ASM)

18 A kölni Szent Apostolok templomban, August Savels (akiről még később szó esik) plébániáján, minden nyolcadik gyermek házasságon kívül született, és Gymnich kis falujában 45 éven belül az 1885. év táján 161 asszonyt érintett ez a sors. (PAG)

Ám egy ilyen felajánlásnak nem csak emberi oldalról van következménye. Hitben szemlélve Isten is különösen gondját viseli a gyermeknek. Emberileg szólva már korán felé fordítja figyelmét.

1885. november 16-án – mialatt a faluban búcsút ünnepeltek – Katharina Kentenich egészséges kisfiút hozott a világra. Ez a gyermek lett egész életének tartalma és értelme. Hogy milyen büszke volt a fiatal anya – a kedvezőtlen körülmények ellenére – gyermekére, bizonyítja, hogy két és fél évesen lefénnyképezette, noha akkoriban a szegényes viszonyok között ez nem volt magától értetődő.

A szerencsétlen benyomásnak, amit a kicsi kelt a képen, előtörténete van, melyet Kentenich atya maga mesélt el később

5. kép
Josef Kentenich
két és fél éves korában

egyszer: nem akarta a sapkát felvenni, és emiatt közvetlenül a felvétel előtt sírt.¹⁹

A nagyszülői házban a fiatal Katharina a háztartásban segített, amíg a nagyapa, mint a család eltartója, ki nem esett a munkából. Hogy meddig próbálta a család folytatni a nagyapa kis „fuvarozó” vállalkozását, pontosan nem lehet tudni. Az anya ismerősök által került kapcsolatba Kölnben a szociálisan elkötelezett August Savelszel²⁰, aki 1888-tól kezdve a Szent Apostolok plébániát vezette, és haláláig (1915) a fiatalasszony gyóntatója és tanácsadója lett. Ez a plébános később még fontos szerepet fog játszani a fiú életében.

A gyermek első életéveiben a fiatal édesanya nem vállalt olyan állást, ami miatt hosszabb időt kellett volna házon kívül töltenie. Ő maga viselte gondját gyermekének, személyesen öltöztette-vetkőztette, és ezt senki másnak nem engedte át, ahogy Henriette meséli. Egyszer egy kosárban kirakta napozni a gyermeket. Egy megvadult tehén éppen ezt a kosarat sze-

19 M. Hermia Schlichtmann nővér szóbeli közlése egy 1967. évi Kentenich atyával való beszélgetése alapján. Ráadásul a gyermeket felültették egy kapaszkodó nélküli magasított oszlopra, ahol az akkori fototechnika miatt egy jó ideig ki kellett tartania ebben a szerencsétlen pózban.

20 August Savels lelkipásztori tevékenységének éveit során ismert és nagyra becsült ember lett. A Kölner Local-Anzeiger 1914. január 1-jén – annak alkalmából, hogy 25 éve a Szent Apostolok plébánosa – az egész címoldalt neki szenteli, méltatva személyét és műveit. Sőt, a Kölner Rundschau még 49 évvel a halála után is ír arról, hogy X. Piusz pápa őt „pápai prelátusnak nevezte ki, ami annak idején ritka kitüntetésnek számított”. Kölner Rundschau, 1962, 273. szám (AEK) A Szent Apostolok templom főoltáránál elhelyezett emléktábla a jelen korból kifejezésre juttatja a személyének máig szóló különleges tiszteletet: „A főoltár kriptájában nyugszik monsignore August Savels, a Szent Apostolok plébánosa 1888-1915-ig. †1915. II. 21. Kitűnt az Isten szolgálatának buzgalmában, Isten házában díszítésében és munkájában Isten országáért a lelkekben.” (DS)

melte ki, a szarvaira vette és elhajította. De a kosárka a babával együtt sértetlenül landolt a mezőn. Az általános ijedtségen kívül, amire még évtizedek múltán is emlékeztek, nem történt semmi baj. J. Kentenich kisgyermek korából származik egy Mária-kép, amit az édesanyja ajándékozott neki, és amelyet egész életében megőrzött. A kép hátoldalán fiatalos kézírással ez az ajánlás áll: *Emlékül édesanyádtól.*

*Im Namen des himmlischen
Lindens Mutter.*

„A Te vezetéseddel, ó Égi Királynő, vándorolok tiszta szívvel ez életen át.”

Az anyának a neveléshez való hozzáállása kifejezésre jut egy levélben, amelyet az unokahúgának, Maria Geibelnek írt, akinek az édesanyja halála után át kellett vennie fiatalabb testvérei nevelésének felelősségét. Ebben azt tanácsolja, ahogy Maria Geibel meséli: „Mielőtt megütném a fiút²¹, imádkozzak csak el mindig egy Miatyánkot.”²²

21 A legfiatalabb testvére, Engelbert, akkor 2-3 éves lehetett.

22 Maria Geibel, B.-M. Erhard atya magnófelvétele, 1977. IX. 5. (ASP, DS)

Külsőleg az anyát derék, kemény és határozott fellépésű asszonyként jellemzik.²³ „Még a nagymamánál is szigorúbb volt”, szorgalmas, és szerény igényű egész élete során.²⁴ Később arra volt büszke, hogy fia tanulmányait egymaga tudta finanszírozni. Ezért a takarékos asszony kevés megértést tanúsított, amikor gimnazista fia egy drága festékkészletet vásárolt, és megintette a – szerinte fölösleges – pénzkiadás miatt. Nem lelkesedett a fiú szenvedélyes olvasási kedvéért sem. Gyakran megszidta olvasási szenvedélye miatt, ami már gyermekként is jellemezte – mesélte később Kentenich atya.²⁵

Életének kétharmadában úri házakban dolgozott mint szakácsnő, ami hatott a viselkedésére és a másokkal való érintkezésére. J. Kentenich gyermekkori barátja, Peter Hesseler finom, nemes asszonyként jellemzi.²⁶

Savels plébános segítségével, vagy közvetlen kapcsolat útján állandó szakácsnői alkalmazást kapott a kölni Guillaume családnál.²⁷ A királyi porosz kereskedelmi titkos tanácsos Max Guillaume (1866-1932), akit később nemesi rangra emel-

23 Így írja le P. Alex Menningen, Kentenich atya iskola- és későbbi munkatársa. Pater H. Alessandri, *Kindheitsgeschichte*, II C 10. (ASP)

24 Ez és a következő közlések: H. Esser, *Gesprächnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen* (ASM)

25 M. Kleta Oster-Daum nővér közlése, 1966. IV. 3-i beszélgetés Kentenich atyával, magnófelvétel: 1998. XII. 13. (DS)

26 Peter Hesseler, *Gesprächsbericht von Pater Theo Abt*, 1969. V. 4. (ASP, DS)

27 Vö. Robert Steimel, *Mit Köln versippt*, I. kötet, Köln, 1955, 64. tábla, 94. o.; uaz, *Kölner Köpfe*, Köln, 1958, 154. o.; *Rheinisches Wappen-Lexikon*, kiad. R. Steimel, 1-4. kötet, Köln, 1949, „von Guillaume”, 3. kötet, 42. o.; Helmut Signon, *Alle Straßen führen durch Köln*, Köln, 1975, „Apostelkloster”, 49. o., és „Unter Sachsenhausen”, 202. o. (HAK). H. Esser közlése szerint ez volt az első munkahelye, vö. H. Esser, lásd: Pater Alessandri, *Kindheitsgeschichte*, II C 14 (ASP) és Schw. M. Josefine Hoischen, *Gesamtdarstellung*. (ASM)

6. kép

Apostolok temploma és újpiac Kölnben

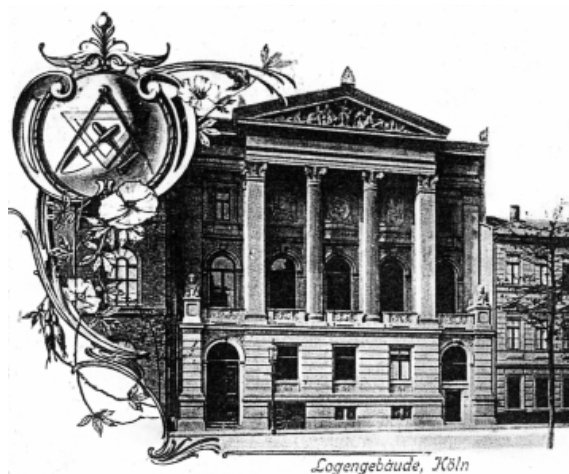
tek,²⁸ 1892-ben átvette a kölni Carlswerke vezetését, és 1893-ban közvetlenül az Apostolok temploma mellett új házat rendezett be.²⁹

Max Guillaume családja, amely Katharina Kentenich hatására áttért a katolikus hitre, ettől kezdve egyházilag nagyon elkötelezett lett, és különösen jó kapcsolatot ápolt Savels plébánossal.³⁰ A plébániai krónikában 1896-ban feljegyezték, hogy „az új Szent Antal mellékoltár... adomány Max von Guillaume-

²⁸ HAK, DS

²⁹ Köln, Apostelkloster 15. Max édesapja Franz Carl Guillaume, kereskedelmi tanácsos és a Carlswerke alapítója, édesanyja Antoinette aszszony, aki 1887-ben megözvegyült, és az Unter-Sachsenhausener-Str. 6/6a-ban lakott. 1917-ben az anya egyik levelén a feladó címe Unter-Sachsenhausener-Str. 6/6a, ami azt mutatja, hogy később a szülőkkel is volt kapcsolata, és ebben az időpontban ott segített ki.

³⁰ Rokonok közlése, vö. Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte II C 14. (ASP)

7. kép

A Guillaume család egykori lakhelye

tól és feleségétől, Clarától (szül. Michels).³¹ Máshol szó esik egy Szent Anna oltárról, amelyet a Giulleaume házaspár kislányának, Margarethe-nek az elsőáldozása alkalmából adományozott.

Miután Katharina mintegy 10 évet ennél a családnál dolgozott, 1903. IX. 14-én új állást vállalt.³² Új munkaadója a 71 éves járási tanácsos, Carl Adalbert Heinrich August von Wittgenstein³³ volt Kölnben.³⁴

31 „Chronik der Pfarree St. Aposteln in Cöln, I. Bd., 1908-1963, angelegt in Jahre 1908, gemäß Erzbischöflichem Erlass v. 2.4. 1908”, utólag elkezdte August Savels plébános. (PAAK)

32 Bejegyzés 1903. IX. 14-én J. Kentenich jegyzetfüzetében (ASM-DS)

33 Vö. R. Steimel, Mit Köln versippt, „Familie Wittgenstein”, 208. tábla, 265. o.; Rheinisches Wappen-Lexikon, kiad. R. Steimel, 4. kötet, 119. o.; H. Signon, Alle Straßen führen durch Köln, „Apostelnstraße”, 49. o., „Neumarkt”, 155-158. o. (HAK)

34 Ettől a családtól kapott ajándékba K. Kentenich egy festményt, aminek a témája a keresztet hordozó Üdvözítő, s amelyet a képviselő legidő-

8. kép

Max Guillaume szüleinek háza a Sachsenhausener utcában³⁵ (5 és 6/a)

sebb lánya festett és szignált: „M. von Wittgenstein, Spa, 1885”. A festmény sokáig J. Kentenich édesanyjának a szülőházában függött. (ASM)

- 35 „Ez az utca palotaszerű épületek csaknem szakadatlan sorát mutatta. Ez által egyike a kölni óváros legfényűzőbb utcáinak.” Peter Ditgen, Köln régi képeslapokon. A Kölni Városi Múzeum által szerkesztett gyűjteményből, Köln, 1996, 2. kötet, „Unter Sachsenhausen” 202. o. (HAK)

Hogy egy ilyen arisztokrata családban hogyan folyt az élet, milyen ambíciók és szokások uralkodtak, a szakácsnő milyen menüket tálalt fel, még ma is megtalálható a von Wittgensteinnek családi archívumában.³⁶ Már az apa, Johann Heinrich von Wittgenstein, a járási kormányzat elnöke, tagja volt a Dómépítő-egyletnek és a Karnevál-elnökségnek.

1889-ben a járási tanácsos saját használatára megvásárolta az Apostelnstraße és a Mittelstraße sarkán álló négyemeletes épületet 126 000 aranymárkáért.

9. kép
Carl Adalbert von
Wittgenstein járási tanácsos
lakhelye

36 A családi archívum a Kölni Történelmi Levéltár kezelésében van. Hála a képviselő ükunokájára, Dorothea, és férjére, Leo von Wittgenstein baráti engedélyének, a szerző bepillantathatott a 27-30 sz. dobozokba.

Ez a ház közvetlenül a Szent Apostolok temploma és a plébánia épülete mellett volt található, ahol Savels plébános lakott.

10. kép
Apostolok temploma, Köln

Katharina Kentenich minden munkahelyén kikötötte, hogy a fia bármikor meglátogathassa, és hogy a szüneteket vele tölthesse.³⁷ Jó szakácsnőként tartották számon, és továbbajánlották más tekintélyes családoknak.³⁸ Von Wittgenstein járási tanácsos halála után³⁹ egy Fanny Joest nevű özvegynél⁴⁰ és an-

37 Vö. H. Esser közlése, lásd Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen és M. Hermia Schlichtmann nővér szóbeli közlése H. Esserrel beszélgetés alapján. (ASM, DS)

38 Főzőművészetébe bepillantást adnak a még meglévő menükártyák. Az ételköltemények tanúsítják, hogy a járási tanácsos kedvét lelte a jó ételekben. (HAK)

39 1913. XII. 13., vö. plébániai archívum halotti anyakönyve. (PAAK)

40 Vö. R. Steimel, Mit Köln versippt, 88. tábla, 126. o.; uo. Kölner Köpfe, 206. o.; H. Signon, Alle Straßen führen durch Köln, „Rheinaustraße” (30), 168. o. (HAK)

nak leányánál, Fanny Emilie von Schnitzlernél⁴¹ dolgozott. A családdal együtt töltötte az őszt és a tavaszt Brühlben, a nyarat Mehlem am Rheinben, a telet pedig Kölnben. Itt egy nagy házban laktak⁴², ami – az anya többi lakó- és munkahelyéhez hasonlóan – a második világháborúban elpusztult.⁴³ Ez a család is – az első világháború kellős közepén – szokatlan jómódban élt. Ezt írja Katharina Kentenich a fiának 1917. január 9-én kelt levelében: „Bőségesen volt eddig élelmünk. Múlt héten 10 font vaját vettem még. Egy font ára 7 márka 50 pfennig.”⁴⁴

Az özvegy Joestnénál egyszer előfordult egy eset, amely megmutatja, hogy Katharina Kentenich a sarkára állt, ha a fiáról volt szó. A házvezetőnő 4 éven át faragatlan megjegyzésekkel csúfolta Katharinát, mert házasságon kívüli gyermeke volt. Egyik nap Katharina lekent neki egyet. Az esetet rögtön jelentették a ház urának, és a szakácsnőt felelősségre vonták. Amikor fény derült a tettét kiváltó okra, a ház úrnője felháborodott a házvezetőnő viselkedésén, és azonnal elbocsátotta. Az özvegy leánya állítólag megjegyezte kölni tájszólással: „Trinschen”⁴⁵, a maga helyében én is ugyanezt tettem volna.”⁴⁶

41 Vö. R. Steimel, Kölner Köpfe, 370. o. Reinisches Wappen-Lexikon, 4. kötet, 95. o. (HAK) Frau Joest az elhunyt cukorgyáros és földbirtokos August Joest (1825-1875) felesége volt, akinek mindhárom fiát nemesi rangra emelték.

42 1920-ban hat bérlő költözött a házba. Vö. Grevens Adresseverzeichnis, 1920. (HAK)

43 Az édesanya halála után ötven évvel minden ügyiratot hivatalosan megsemmisítettek. Az anya további életútját H. Esser rögzített beszámolója és a még fennmaradt levelezés, valamint archív dokumentumok alapján rekonstruáltuk.

44 BM vom 1917. I. 9. (ASM) 3 font vaj ára Henriette Esser egy teljes havi fizetésének felelt meg.

45 A Katalin beceneve rajnai dialektusban.

46 H. Esser beszámolója: Gesprächnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

1919. április közepétől – Joestné halála után – Katharinát az elhunyt özvegy leánya, von Schnitzler asszony vette magához. 1919 és 1928 között Katharina Kentenich nem kizárólag a munkahelyén élt, hanem időnként külön is egy városi konventben.⁴⁷

Egyes főúri családok nagyon ragaszkodtak hozzá. A Schnitzler család 3 hetes üdülést ajándékozott neki giersbergi birtokán.⁴⁸ Egy 1925. június 15-éről való giersbergi képeslapon ezt írja a fiának: „Közlöm veled, hogy holnap újra Kölnbe utazom. Íme a látkép onnan, ahol vagyok. A 3 hét pihenés nagyon jót tett. És a szép út minden nap le a münstereifeli templomba. Az uradalomban több mint 8000 hold erdő van.”⁴⁹

Még egyszer váltott munkahelyet az anya. Az özvegy Joest asszony unokája, Eleonore von Rautenstrauch és annak férje, a bankár Eugen von Rautenstrauch⁵⁰ hívta a házába, ahol még 7 évig dolgozott.⁵¹ 1925. augusztus 2-án írja Henriette a következőket Kentenich atyának: „Tegnap a nénikémnél voltam. A Rautenstrauch-ház nagyon örül, hogy nénikém náluk van, és úgy tűnik, ő is kivirult.”⁵²

A húszas évek végén, a harmincas évek elején az anya visszavonult a munkából, és a kölni Mindenszentek Alapítvány Szent Kunibert idősek otthonában élt. A pályaudvar közvetlen közelsége lehetővé tette a fiának, hogy útutazásai alkalmával gyorsan meglátogathassa őt.

47 Köln, Spiessergasse 13. Ennek és más adatoknak a részletesebb történelmi kutatásáról lásd D. Schlickmann, *Studie zur Biographie*, 2001, 34. o.

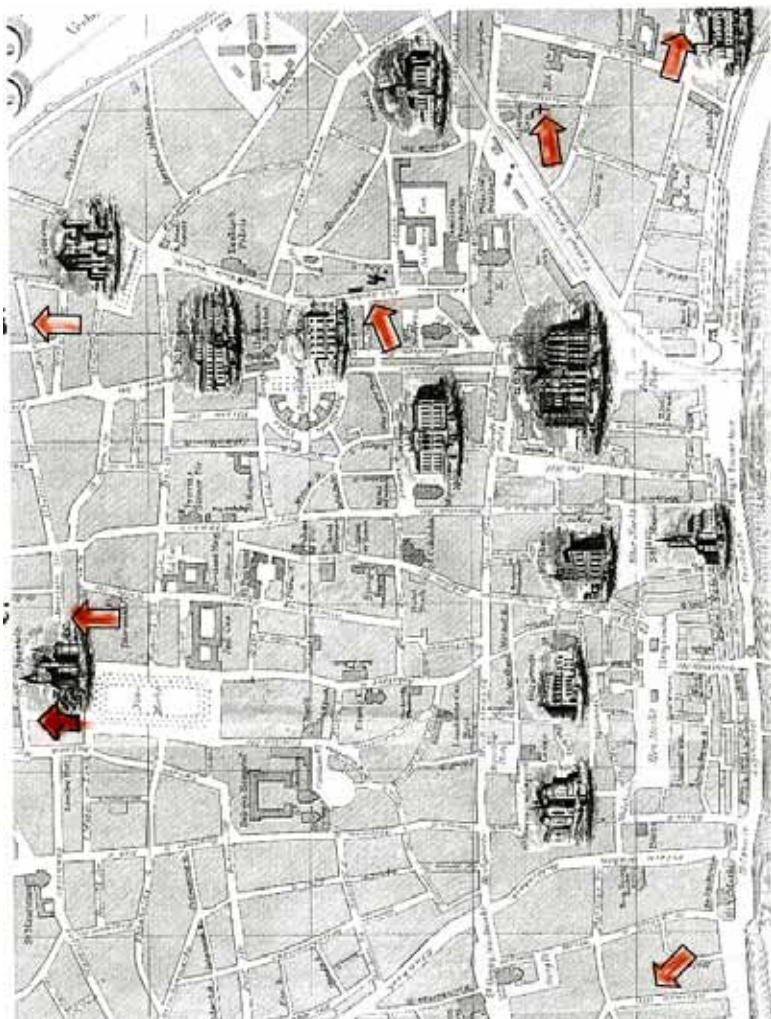
48 A fiú, Werner von Schnitzler vette ezt a birtokot 1921-ben. (HAK)

49 BM: 1925. VI. 15. (ASM)

50 Vö. *Rheinisches Wappen-Lexikon*, 3. kötet, 88. o.; R. Steimel, *Mit Köln versippt*, 157. tábla, 210. o.

51 Ettől a családtól az édesanya 35 000 márkás vagyont örökölt.

52 BHE: 1925. VIII. 2. (ASM)

11. kép
Köln térképe 1860-ból, J. Kentenich édesanyjának lakóhelyével

1939. március 27-én hunyt el az édesanya csendben és békességben, 75 éves korában, egy munkás élet után. Halála előtt 3 nappal Kentenich atya még meg tudta látogatni.⁵³ Halálakor nem volt ott.⁵⁴ A temetés is teljes csendben ment végbe, ahogyan maga az élete is. A Köln-Bocklemünd-i Westfriedhofban a temetésen Kentenich atyán⁵⁵ kívül Henriette Esser, Rautenstrauch asszony a lányával, és Anna Kentenich asszony vett részt.⁵⁶

A jezsuita Spicker atya mesélte egyszer Chilében, hogy volt Kentenich atya édesanyjának a gyóntatójánál. Ő tanúskodott arról, hogy ez az asszony szent életet élt, és azt mondta, mindig vágyott arra, hogy megismerje *ennek* az asszonynak a fiát. Nagyon örült, hogy megismerhette a fiú alapítását, akivel személyesen soha nem találkozott.⁵⁷

Kentenich atya így emlékezett édesanyjáról egy beszélgetés során:

*„Az édesanyám nagyon finom, szent életű asszony volt! ...Biztosan a mennyben van már.”*⁵⁸

Amikor egy fiatal pallottinus szerzetes váratlanul elveszítette az édesanyját, ezt írta neki Kentenich atya:

53 1939-ben tanúsítja M. Annette Nailis nővér, magán iratgyűjtemény, nem szerkesztett. (DS)

54 Rokonok írásbeli közlése szerint. (DS)

55 Nem ő vezette a temetési szertartást.

56 Anna Kentenich információi, vö. Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefina Hoischen. (ASM)

57 Írásban rögzítve M. Luitgard Klem nővér által, dátum nélkül. (ASM)

58 Írásban rögzítve M. Annette Nailis nővér által 1940. VIII. 18-án, lásd: Mitschriftensammlung zur Frühgeschichte, 16. o. (DS)

„Mi minden lehetett volna Neked az édesanyád a papi tevékenységed tekintetében az áldozatos lelkiülete, az imája és szent életvitele által! Én tudom, hogy mennyit köszönhetek édesanyámnak e tekintetben. Nagy része van lelkipásztori munkám sikerében.”⁵⁹

A Kentenich atyával 1910 és 1927 között folytatott levelezése fényt vet az anya lelkiületére. Majd minden levelét „Kedves gyermekem” megszólítással kezdi. Ezt a gyengéd formát választja, noha időközben J. Kentenich már felnőtt férfi. Nem csak a megszólításban jut kifejezésre az anyai szeretet. A leveleket áthatja az érte, egészségéért, feladataiért való aggodalom. Apró, hétköznapi dolgokról mesél. Főképpen „Jettchen”-ről (Henriette Esser) van szó, az annak munkahelyén történekről, aggodalmakról egy ismerőssel kapcsolatban, vagy rokonokkal kapcsolatos információkról. Emellett figyelmezteti a fiát, hogy írjon Ziska néninek (Franziska Kirsch, szül. Kentenich), az édesanya megözvegyült nővérének, vagy legalább hallasson magáról valamit. Azt kérdi, hogy mit szeretne a fia ajándékba, van-e még szüksége szappanra vagy fekete zoknira, pénzt mellékel neki misemondatásra és a Mária-kongregáció kasszájába, megosztja vele mások imaszándékát, megköszöni kedves látogatását, levelét. Legfőképpen a fia lelki-vallási életében vesz részt bensőleg, és szolgálatában, melyet mint pap és spirituális, mint a kongregáció vezetője és a fiatal mozgalom alapítója végez. Így érdeklődéssel olvassa a mozgalom első újságát, az MTA-t és elmélyed Vinzenz Pallotti életrajzában. Ehhez fűzi hozzá egyik Kentenich atyához írt levelében a következőket:

59 Kentenich atya, lásd: E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 26. o.

„Most már látom, milyen sok munkád van, és milyen szép az A.M.R.⁶⁰ első oldalán a papi életállapot leírása. Igen, kedves gyermekem, ilyennek kell megtartani a papi életállapotot, hogy Istennek tetsző legyen, és a lelkek üdvére és önmaga legnagyobb boldogságára (szolgáljon). Amint tiszteletreméltó alapító atyák olyan szépen mondja önéletrajzában a 164. oldalon, a gyóntatója szeretné neki felolvasni a saját mindennapi imáját a legszentebb Szűzhöz, hogy járjon közben érte az élete megszenteléséért és a jó halál kegyelméért.⁶¹ Pünkösdre kívánnom neked még egyszer a Szentlelket hét ajándékával. Írhatnál a nénikédnek egy lapot, hogy megkaptad a pénzt. Hadd örüljön... Még nem voltam úgy nála, hogy ne beszélt volna rólad. Tudod, ennek nagyon örülök. És számomra ez a legkedvesebb is, amit csak a néni mondhat... Jó egészséget kívánok...

Húséges édesanyád”⁶²

Mindig újra kifejezésre jut boldogsága és a hálája. „Kedves gyermekem!... Köszönöm a Jóistennek, hogy megajándékozott a legnagyobb földi boldogsággal, amit csak egy anya kaphat: egy jó gyermekkel. Továbbra is egyesülve akarunk az Úristen kegyelmével, a drága Szűzanya és Szent József közbenjárásával törekedni arra, hogy a mennyben örvendezhessünk... Végezetül Istennek ajánlak...

Húséges édesanyád”⁶³

60 A rövidítést az édesanya tévesen jegyezte meg: a Mária kongregáció újságáról van szó, az „MTA” 1917. május 1-jei számáról, aminek az első oldalán a papi ideálról van részletesen szó.

61 Vö. Leonz Niderberger, *Leben und Wirken des Ehrwürdigen Dieners Gottes Vinzenz Pallotti*. Stifter der Pallottiner Missions-Kongregation, Limburg, 1900, 164. o. (DS)

62 BM: 1917. V. 25. (ASM)

63 BM: 1917. IX. 28. (ASM)

Röviddel a Mária-nővérek közösségének megalapítása után (1926. október 1.) Kentenich atya meglátogathatta édesanyját, mert egy 1926. október 12-i levélben ez állt:

„Még egyszer szívből köszönöm kedves látogatásodat. Képzeld, az új alapításod miatt nagyon aggódtam, hogy nehéz lesz ez neked. És azon az éjszakán, hogy ott voltál, először nem tudtam elaludni. Aztán azt álmodtam, hogy elutaztam, egy feltöltött homokos úton haladtam, és az út mellett elszórtan kalászkok és virágok álltak. Amellett pedig egy nagy búzamező terült el, nedvdús gabonaszárakkal, telt kalászkokkal, melyek virágzás előtt voltak. És láttam valakit, aki fedetlen fővel ment át az első szántóföldön, és virágot szedett. Álmomban úgy tűnt, hogy te szeded a virágot, és ébredés után az jutott eszembe: hiszen csak a virágokat szedi le a szántóföldről.”⁶⁴

Levelei nyugodt hangúak, egyszerűek és elégedettséget tükröznek. Így folytatódik az előbb idézett levél:

„Itt, a Gereon plébánián⁶⁵ van egy nyolc napos beszédssorozat, amelyet egy fiatal pap tart, de csodálatosan beszélő pap... Köszönöm a Jóistennek, hogy ezen végig részt tudok venni, és hogy utána gondtalanul visszatérhetek meleg kis szobácskámba. Látod, nyugodtan jöhetsz néha hozzám váratlanul is. Segítek neked az imámmal és jó magaviseletemmel, amennyire csak tudok. Köszönöm a Jóistennek, hogy ilyen szép hivatásod van. Milyen gyorsan telnek az évek! Olyan érzésem van, hogy még nincs is olyan rég, amikor a kék diákruhában feszítettél. Most meg már a legszebb férfikorban jársz. Biztosan nagyon örülnek neked a nagyszüleid és imádkoznak érted! Meg kellett

64 BM: 1926. X. 12. (ASM-DS)

65 A Szent Gereon volt az a plébánia, amelyhez a Spiessergasse tartozott.

ezt egyszer írnom. Na, most újra teljesen elégedett vagyok.
Szívélyes üdvözlettel és Istennek áldásával,

Érted imádkozó édesanyád”⁶⁶

Néha áttetszik sorain a fia után való vágyakozás: „Már előre örülök a karácsonynak, amikor Kölnbe jössz, a Rheinaustr. 30-ba.”⁶⁷ Vagy finoman feltárul bánata, amikor egyszer a fia váratlanul érkezik, és zárt ajtókat talál:

„Mennyire sajnálom, hogy hiába jöttél. Megismertem az írásodat a táblán... Egész nap éreztem, hogy van valami, hét óra felé jöttem haza, te pedig a csukott (!) ajtó előtt álltál. Írj mieelőbb, ha lehet, néhány sort!”⁶⁸

Nagy anyai szeretettel kíséri a fiát kiskorától fogva.⁶⁹ Noha nem lehet szüntelenül vele, a fiú megéli, hogy édesanyja teljesen elfogadja és szereti őt.⁷⁰

Az apa

A gyermek apja (Matthias Josef Koep) és édesanyja nem házasodtak össze. Az okokról keveset tudunk. Bizonyos szóbeszéd szerint a fiatal lány nem akarta a házasságot⁷¹, hiszen Matthias Koep nála 22 évvel idősebb és megrögzött agglegény volt. Egy másik változat szerint az apa – Constanze nevű húgának ha-

66 BM: 1926. X. 12. (ASM-DS)

67 BM: 1917. IX. 28. (ASM)

68 BM: 1927. IV. 11. (ASM)

69 Unokahúga, Henriette Esser tanúsága szerint, aki 1885-től szoros kapcsolatban volt az édesanyjával.

70 Tanúsítják ezt mindenekelőtt J. Kentenich személyes feljegyzései és gimnazista korában írt versei.

71 Másodfokú unokatestvérének, Maria Kentenichnek a közlése, és vö. H. Esser Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

tására – utasította el, hogy gyermekének édesanyját feleségül vegye.⁷² A hűg szerint túl nagy volt a kettejük között lévő társadalmi különbség, kiváltképp mert ő maga nem sokkal korábban, 1885 nyarán férjhez ment Eggersheim falu legmódosabb gazdjához. Mások szerint maga Matthias Koep nem akarta már földadni független legényéletét.⁷³

Arról, hogy Katharina később kapcsolatba került volna vele, vagy meglátogatta és kérte volna, hogy vegye feleségül, Henriette Esser nem tudott semmit.⁷⁴ Csak arra emlékszik, hogy egyszer Matthias Koep súlyosan megbetegedett, s ezért keresték az anyát és a fiát. Katharina Kentenich azt mondta neki, hogy örökséggel kapcsolatos ügy volt.⁷⁵ Egy önéletrajzi költeményben, amit Josef mint diák írt 1900 húsvétján, említést tesz az apa egyik betegségéről.⁷⁶

72 Vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM) Vö. továbbá: Katharina Döscher közlése (szül: Pesch, az édesanya legidősebb nővérének az unokája) (ASP, ASM). Jakob Siepen, az apa unokaöccse, meséli, hogy anyai ági nagymamája mindig unszolta Matthias Koepot, hogy ismerje el az apaságát és vegye feleségül a lányt. Erre állítólag azt válaszolta, hogy ő szívesen feleségül venné, de a rokonok nem akarják. Jakob Siepen, Enkel von Friedrich Koep, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

73 Vö. Wilhelm Krämer, Eggersheim akkori fogadásának a fia. Írásban rögzítve M. Josefine Hoischen nővér által, 1969-ben. (ASM); vö. H. Hündgen, lásd: Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte, II C 43. (ASP)

74 Az ezzel kapcsolatos közlések a távoli rokonoktól, ill. ismerősektől bizonytalannak, és részben ellentmondásosnak bizonyultak. 1903. IX. 14-én jegyzi föl J. Kentenich a jegyzetfüzetébe gyorsírással többek között egyikét a kevés személyes megjegyzésnek: „Ez (az egyik rokon házassága) elültette anyámban a Huberttel való házasság gondolatát... Már kétszer álmodott arról, hogy Hubert megkérte.” J. Kentenich, NB. (ASM-DS). Ebből arra következtethetünk, hogy ez idő tájt Katharina Kentenich már nem foglalkozott a Matthias Koepel való házassággal.

75 Vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen (ASM).

76 Lásd „A szeretet hatalma” c. költeményt, szövegét lásd a III. fejezetben, a „Belső fejlődés” címűben.

Amikor Josef a papi hivatás felé fordult, nem kizárt, hogy az anyja felvette az apával a kapcsolatot ebből az ügyből kifolyólag. Egy utólag megkötött házasság törvényes gyermekké tehetne volna a fiút, ami szükséges volt ahhoz, hogy világi pap-pá szenteljék. Lehetséges, hogy ebben az időben J. Kantenich közvetlenül vagy levél útján kapcsolatba került az édesapjával, de erre vonatkozóan nincs biztos forrás, vagy utalás a személyek hagyatékában.⁷⁷ Az anyja – a rokonok elmondása szerint – sohasem beszélt negatívan az apáról. A fiának egyik levelében megemlíti: „Mindennap elmegyek a fél hetes misére, és imádkozom érted és édesapádért is.”⁷⁸

J. Kantenich édesapja, Matthias Josef Koep, 1841. december 9-én született Eggersheim bei Dürenben, másodikként a hat gyerek közül. Mivel 3 testvére korán meghalt, Friedrich (1845-1920) öccsével és Constanze (1857-1920) húgával nőtt fel Eggersheimben, egy 200 lakosú kis eifeli faluban. Matthias Koep szülei 30 holdas gazdaságot vezettek.

Matthias Koep részt vett az 1866-os és az 1870/71-es háborúban, az ulánusoknál (lovas katonaság) szolgált.⁷⁹ Parasztfiú lévén, a fiatalember a családi gazdaságban segített, majd Oberbohlheimben kapott egy intézői állást. Miután édesapja 1894-ben, két évvel a felesége után szintén meghalt, a szülői

77 Ezek alapján egyáltalán nem biztos, hogy J. Kantenich valaha is személyesen találkozott az apjával. Az erre vonatkozó közlések a kutatás jelenlegi állásáig ellenmondásosnak bizonyultak.

78 BM: 1919. IV. 16. (ASM)

79 Vö. Hubert Hündgen, Matthias Koep barátja (Bernhard Hündgen) fiának közlése, Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte, II C 42. (ASP) Vö. Wilhelm Krämer, 77 éves, írásban rögzítve 1969 nyarán, M. Josefine Hoschen nővér által (ASM)

házat először bérbe adták, majd 1905-ben eladták.⁸⁰ A földet 3 egyenlő részre osztották a testvérek között, így tehát M. Koep kb. 11,5 hold földet kapott, amin saját maga gazdálkodott. Később intézőként dolgozott még Tümnichben, Bottenbroichban és végül Gillachban, majd később a hűgához költözött.⁸¹

Matthias Koep rendszeresen betért a helyi vendéglőbe, ahol a fogadós fia, Wilhelm Krämer gyakran látta őt gyermekkorában. Emlékszik arra, hogy M. Koep szívesen jött hozzájuk a környék tanítóival kuglizni vagy kártyázni.

Szolid embernek számított, aki meglehetősen mértékletes életet élt, sosem ivott egynél több pálinkát, nem beszélt csúnyán, nem mondott csúnya vicceket, és csak az tudta kihozni a sodrából, ha a kártyán veszített. Ha 9 óra lett, hazament. A faluban köztisztületben állt, sokáig tagja volt községi tanácsnak, de az ünnepekre nem járt el. „Tulajdonképpen csak jót lehet róla mondani – véli W. Krämer –, barátságos, emberséges, intelligens volt. Idősebb korában hegyes kis szakállat és bajuszt viselt. A házassághoz nem volt érzéke... Egészen idős koráig minden reggel elment a templomba, amíg bírt. Békés, egyszerű, nyugodt volt. Amikor a hűgánál lakott, méheket tartott, és maga pergette a mézet. Ezáltal különösen a hochkircheni tanítóval, Bernhard Hündgennel került jó barátságba.”⁸²

A Hündgen tanítóval való barátsága miatt jól ismerték annak gyerekei is: „Apánk barátja volt, kedves, szerény úr, aki barátságos volt velünk, gyerekekkel, és nagyon jó természete volt.

80 Vö. W. Krämer és M. Görgen levele, 1969, és Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

81 Ez és a következő közlések W. Krämer tanúvallomásából származnak, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

82 W. Krämer, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

Hogy nekünk örömet szerezzen, szívesen hozott nekünk gyümölcsöt magával. Gyakran kirándultunk apánkkal és Koep úrral az Eifel hegységbe, és ilyenkor sokat gyalogoltunk. Apának szokása volt, hogy édesanyánkkal minden reggel elment szentmisére.⁸³ Koep úr is majdnem mindig eljött a templomba, és utána ivott nálunk egy csésze kávé.⁸⁴ Szerintük Mathias Koep „tipikus aggleény” volt.⁸⁵

1931. március 19-én, 89 éves korában halt meg végelgyengülésben a szülőfalujában.⁸⁶ A fiáról sosem beszélt, pedig a faluban mindenki tudott róla.⁸⁷

Josef Kentenich az édesanyja és a nagyszülei mellett nőtt fel Gymnichben.

83 Egy templom volt csak Hochkirchenben, jó 20 percnyi járásra.

84 A Hündgen testvérek közlése, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

85 Vö. H. Hündgen, Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte, II C 41. (ASP)

86 Vö. Theresia Görgen, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

87 Vö. H. Hündgen, Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte, II C 41. (ASP)

A falu a hagymakupola körül

12. kép
Gymnich

1890-ben Gymnich, a szülőfalu, 1901 lakost⁸⁸ számlált – néhány zsidón kívül⁸⁹ –, túlnyomórészt katolikus falusiakkal. A falu lakói főképpen parasztok, kézművesek és munkások voltak. Emellett még néhány kereskedő és hivatalnok is akadt. Majd mindegyik családnak saját háza és kertje volt, és valamennyi jószága.⁹⁰ Ennek ellenére a népesség a kor viszonyaihoz képest szegény volt. Egy rossz termés vagy marhavész nagyon gyorsan eladósodáshoz vezetett.⁹¹

88 Vö. M. Weber, *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 349. o.

89 1864-ben a faluban 66 zsidó lakott. Vö. M. Weber *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 110. o.

90 Vö. M. Weber, *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 101. o.

91 Vö. *Erinnerungen von Joh. v. d. Burg*, 73. és 112. o. (PAG)

13. kép
 Templom, iskola és óvoda,
 a háttérben balra Sibilla nevű nővérenek
 és Hubertus Blatzheimnek az egykori lakóháza

A plébános „Emlékiratai”-ból, amit 1882 és 1896 között írt, valamint a gymnichi tanácsi jegyzőkönyvből körülbelül rekonstruálni lehet a falu szociális állapotát. Meglepő, hogy ebben a kis faluban hogyan tükröződik vissza a „kultúrharc” és annak feszültséggel teli következményei: a plébános panaszkodik, hogy a kormányzat milyen erős korlátozásokat alkalmaz az egyházzal szemben⁹², hosszasan tudósít az egyházi vezetőség és a helyi községi tanácsos közti konfliktusokról, valamint a közte és a polgármesterség, ill. a járási tanácsos⁹³ közti ellentétekről. Kifogásolja az állam beavatkozását az egyházon belüli ügyekbe,

92 1873-1880 között a falu lelkésze nem léphetett be az iskolába. Vö. Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1882*, 37. o. (PAG)

93 Vö. Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1884/85*, 61. o. (PAG)

ami olyan messzire elmegy, hogy a hivatalos hatóság betiltja a primicia egyik ünnepségét, mert állami engedély nélkül készültek megrendezni. Több oldalon keresztül a legélesebben bírálja a plébános a papság jogaiba való beavatkozást.⁹⁴

A plébániája tagjainak erkölcsiért és istenfélő gondolkodásmódjáért viselt gond mellett ezek a helyi politikai feszültségek foglalkoztatják leginkább.

A falu külső fejlődése⁹⁵ együtt jár politikailag haladó, emancipációs törekvésekkel. Ez a fejlődés kevés megértésre talál a plébános szemében. Felháborodik azon, hogy a községi tanács tagjai nem akarják újra megválasztani az egyházi vezetőség idősebb tagjait, mert „nagyon a plébánoshoz húznak”⁹⁶, és beavatkozik az előjáróság választásába is.⁹⁷ Von der Burg esperes sajnálkozik a sok vendéglőbeli „vitatkozás”⁹⁸ fölött. A demokratikus változásokkal szembeni tiltakozását a következő szavakkal zárja: „A Jóisten szabadítson meg minket a pártok ádáz tevékenységétől.”⁹⁹

A demokratikus kezdeményezéseket a kortársak szkeptikusan fogadták. Császári időkben élünk! Ebben a feszültséggel teli politikai közhangulatban nem ritkák a kémkedések és a feljelentések, mint pl. amikor „titkos!” széljegyzettel azt a kérdést intézi Hopstein körzeti tanfelügyelő Gymnich polgármeste-

94 Vö. Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von Nov. 1885*, 89. o., 94. o. (PAG)

95 Pl. egy tégláégető létrehozása 1857-ben, egyesületek alapítása, 1897-ben takarékpénztár nyitása, és a növekvő kézművesség. Vö. M. Weber, *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 117. o.

96 Vö. Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1884/1894*, 74 o., 110. o. (PAG)

97 Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1894*, 110. o. (PAG)

98 Vö. Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1885/1894*, 87. o., 110. o. (PAG)
Ezek a feszültségek nagyrészt a kultúrharccal függenek össze.

99 Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1884*, 74. o. (PAG)

réhez, Busbachhoz – aki egyben a helyi iskola felügyelője is –, hogy milyen „politikai irányzathoz tartozik Zimmermann tanító Gymnichben”.¹⁰⁰ Miután olyan panaszok érkeztek, miszerint szocialista körökhöz tartozik, 1891-ben indoklás nélkül elbocsátották az iskolai szolgálatból.

A XIX. század végi modern irányzatok nem hagyták érintetlenül Gymnichet.¹⁰¹

A nagyváros közelsége és a híres „Gymnicher Ritt”¹⁰² Krisztus mennybemenetelének ünnepén, amely minden évben sok látogatót vonz, gondoskodik a változatosságról, és arról, hogy a helyiek mások életmódját is megismerhessék. Másrészt viszont Gymnich erősen ragaszkodik a hagyományaihoz. Az önkormányzati képviselő-testületet és a polgármesterséget az akkor még szokásos háromosztályos választási jog alapján többnyire a helyi nemességből választják.¹⁰³ Bizonyos folytonosság tükröződik abban is, hogy 1820-1908-ig csupán három polgármestere volt a falunak, tehát mindegyik kb. 30 évet töltött hivatalában.¹⁰⁴

Az erkölcsi és morális fogalmak is a régről örökölt konvenciókon alapulnak. „Erkölcsi bűncselekmények” a polgárjogban mint büntethetők szerepelnek. Így például 1885-ben hét fiút fajtalankodás miatt egytől hat évig terjedő fogház-, ill. börtön-

100 Vö. 1890. június 11-i irat és az elbocsátási papír 1891. szeptember 10-ről. (KAE)

101 Vö. Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1884/1894*, 37. o., 106. o., 110. o. (PAG)

102 Vö. M. Weber, *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 310. o. – lovas és gyalogos zarándokok körmenete.

103 Vö. M. Weber, *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 101. o.

104 Vö. M. Weber, *Erftstadt-Gymnich*, 1984, 99. o.

büntetésre ítélték.¹⁰⁵ Még a templomban történő beszélgetést is polgári bíróság bünteti.¹⁰⁶

Egyéb vonatkozásokban Gymnich tipikus Rajna-vidéki falu volt, hatott rá Köln közelsége, és az a temperamentum, ami a Rajna-vidékiekre oly jellemző: a szinte közmondásos rajnai humor. Ez a mentalitás jellemezte Josef Kentenichet egész életén át. Spirituálisként a diákjainak a kollégiumban kölni dialektusban írt vicceket olvasott fel a „Kölsche Krätzcherből”.¹⁰⁷ A viccekben felbukkan a Rajna-vidékiek egyfajta életművésze: még a nehéz és kényes helyzetekben sem szabad a humort elveszteni, és gondoskodjunk a lazításról – ez az a művészet, amit Kentenich atya élete végéig birtokolt.

A humor és a vallásosság a kölnieknél szorosan összekapcsolódik. Kentenich atya is beleolvasztotta a Rajna-vidékiek vidám temperamentumát a vallásos-aszketikus életbe. „Mindég jó vót, eztán is jó lesz minden” – tudta mindig mondani nevetve helyi tájszólásban, még életének legsötétebb szakaszaiban is.¹⁰⁸

A nagyszülői házban

A nagyszülők, Matthias¹⁰⁹ és Anna Maria Kentenich¹¹⁰, szül. Blatzheim, 1844-ben házasodtak össze Gymnichben. A nagy-

105 Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von 1895*, 111. o. (PAG)

106 Joh. v. d. Burg, *Erinnerungen von Okt. 1885*, 83. o. (PAG)

107 Vö. *Kölsche Krätzcher*, kiad. A. Hoursch, IV. kötet, Köln, 1902; IX. kötet, Köln, 1914. (ASM)

108 Erről tanúskodik a titkárnője, Erika Schnürer, a számkivetés éveiből, 1959/60-ból, amikor Kentenich atyát a legsúlyosabb vádakkal illették.

109 1819. I. 26 – 1888. VII. 14. (születési és halotti anyakönyvi kivonat, DS), lásd: függelék, családfa I. tábla.

110 1818. XII. 8. – 1909. I. 29. (születési és halotti anyakönyvi kivonat, DS).

14. kép
Josef Kantenich szülőháza

apa nem sokkal az esküvő után megvásárolta a kis házat a Kunibertus téren.

Tartozott hozzá egy pajta, kert és egy kis istálló a fuvarozáshoz használt egy-két ló számára.¹¹¹ Körülményeik, mint a faluban általában, szegényesek voltak. A szerény, feléig téglafalból épült favázas ház csak félig volt alápincézve, és egy konyhából, egy munkára és egyéb célra használt helyiségből – ahonnan csapóajtóval elválasztva egy meredek lépcső vezetett a pincébe, egy pedig az éléskamrába –, továbbá két kisebb szobából állt, amelyek nappaliként, étkezőként és hálószobaként szolgáltak.¹¹²

111 B.-M. Erhard atya kutatásai szerint a nagyapának egy lova volt.

112 Vö. B.-M. Erhard atya rekonstrukciója, a gymnichi szülőházban kiállítva. A nagyobb tetőtér átépítését és falakkal való felosztását a következő tulajdonos végezte.

A nagymama két alkalommal segített dajkaként a gymnichi várban: 1851-ben Wilhelm birodalmi grófnál, 1853-ban pedig Dietrich Wolff Metternich grófnál.¹¹³

A nagyapa kis mennyiségben mezőgazdasági terményeket adott el: pl. tojást, gyümölcsöt, zöldségfélét, krumplit, amiket a szekérével szállított Kölnbe és a környékre. Egy ilyen út során 1861 vagy 1862-ben Josef Kantenich nagyszülei egy uradalmi házba szállítottak terményt, ahol a cselédlánynak volt egy házasságon kívül született gyermeke.¹¹⁴ Ez a gyermek volt Henriette Pauli (férjezett neve Greiss), akit a nagyszülők a fiatalasszony kérésére – aki nem tudott gondoskodni róla –, magukhoz vettek, és mint gyermeküket, felneveltek.¹¹⁵ J. Kantenich nagyapja Henriette-t az eküvője előtt örökösei közé akarta fogadni, amit azonban a fia, Peter Josef elutasított. Henriette egész életén át nagyon kötődött vele szinte egykorú „nővérehez”, Katharina Kantenichhez, akivel testvérként nőtt fel, és az ő Josef fiához. 1885. november 15-én ment férjhez, tehát nem élt már a házban, amikor Katharina Kantenich a kisfiával ott lakott. Az akkor ötéves Henriette Esseren, akinek az édesanyja¹¹⁶ meghalt a kislány születésekor, és a nagyszülőkön kívül 1885-től már nem lakott a házban senki az anya testvérei közül.

A nagyapa szigorú és becsületes jellem volt, aki nagy tekintéllyel bírt a családban. Ő jelentette az apaképet mindkét uno-

113 Ezekben az években ő maga két fiát vesztette el kisgyermekkorában.

114 Ez és a következő információk Henriette Greiss fiától származnak, amelyet az édesanyjának gyermekkoráról közöl. H. Greiss testvérként nőtt fel Kantenich atya édesanyjával a nagyszülői házban. Vö. Albert Greiss, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

115 Családfa I. és VI. tábla.

116 Margarethe, Matthias és Anna Kantenich leánya. (Családfa: I. és IX. tábla)

kája számára. Úgy tűnt, hogy nem félnek tőle, mert esténként együtt tomboltak vele a szalmazsákokon, bújócskáztak az egész házban, és szabadon kimondták, amit gondoltak.¹¹⁷

A nagypapa nem sokáig örülhetett Josef unokájának, mert meghalt „tüdővizenyőben”¹¹⁸, ill. „mellhártyagyulladásban”¹¹⁹, amikor a fiúcska még nem volt egészen hároméves. Hogy itt esetleg a tüdőtuberkulózist vagy más betegséget elkendőző fogalomról van-e szó, azt nem tudjuk. A nagymama egyedül maradt, és késő öregkoráig gondoskodott a rábízottakról.

Őt jóságos és mélyen vallásos asszonynak írják le, aki különösen szerette a Szűzanyát.¹²⁰ Vannak rokonok¹²¹, akik emlékeznek arra, hogy minden este szenteltvízes puszpáng ággal végigjárta a ház helyiségeit, és áldást mondott – ez szokás volt régen vidéki környezetben. Henriette Esser meséli, hogy a nagymama „teljesen Istenbe gyökerezett asszony” és „nagyon szelíd” volt. „Nem beszélhettünk hangosan, azt nem szerette. Nagyon vallásos volt, és velünk, gyerekekkel is imádkozott. Elé kellett állnunk, és akkor egyszerű kis gyerekimákat kezdett tanítani nekünk: »Kicsi Jézuska...«, »Órangyalom«. Aztán a hitigazságokra tanított bennünket, és a reggeli ima helyett kérdéseket tett fel a katekizmusból: »Miért vagy a világon? Hány isteni személy van?... Hogy hívják őket? Ki teremtetett..., váltott meg..., szentelt meg téged?... Hány szentség van?... Melyek ezek?« Néha még nagyon álmosak voltunk. Akkor azt mondta:

117 Vö. H. Esser közlése, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefina Hoi-schen. (ASM)

118 Vö. J. Kentenich adatai a pallottinusok felvételi kérdőívében. (ASM)

119 A halál oka a halotti anyakönyv alapján. (DS)

120 Vö. Peter Hesseler, J. Kentenich másodfokú unokatestvére és barátja, valamint H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefina Hoi-schen. (ASM) Lásd Családfa: IV. tábla.

121 Vö. M. Geibel, B.-M. Erhard atya magnófelvétele, 1977. (ASP)

»Na, nem mondjátok rögtön?« Akkor álmosan és hosszan elnyújtva válaszoltunk: »A hét szentség: a keresztség (a keresztséget kellett érteni alatta)...«¹²²

15. kép
Anna Maria Blatzheim,
Josef Kentenich nagymamája

Krumplihámozáskor a székre kiszúrt krumpliszemeket rakott ki. A kérdésre, hogy miért teszi ezt, azt válaszolta: „Pszt! A rózsafüzért imádkozom!”¹²³

A nagymama és a kis Josef között harmonikus volt a viszony, és kölcsönös jóindulat volt rá jellemző. Hesseler nevű szünidei barátja megemlíti a visszaemlékezéseiben, hogy „Ő (Josef) jól kijött a nagymamával. Az nem is szidta meg sose.”¹²⁴ A jószí-

122 H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

123 H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

124 Peter Hesseler, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

vű asszony rögtön a szívébe zárta a kicsit. Ezt mutatja néhány apró esemény, amelyeket Henriette el tud mesélni: „Egyszer bosszantottam Josefet. A disznóólnál állt, és azt mondta: »Úgy, és tudd is meg, én kaptam egy tojást, te pedig nem!« Én tovább voltam az iskolában, és ő már tízkor hazajött.”¹²⁵

Szerény anyagi körülményeik ellenére a Kentenich nagyszülők a saját gyermekeiken kívül összesen három gyereket vettek magukhoz: a kis Henriette Paulit, Henriette Essert – aki az unokájuk volt – és Josef unokájukat. Amikor 1896/97-ben az egyik unoka, Gertrud Kranz¹²⁶, aki testvére volt Henriette Essernek, a családjával bajba került és hirtelen lakás nélkül maradt, a nagymama, aki akkor még el tudta magát látni, befogadta a saját házába az egész családot a négy kisgyerekekkel.¹²⁷ Miután 1902-ben a Kranz család közvetlenül a nagymama közelében új otthont talált, a nagymama néhány éven át tőlük kapta az ételt. Aztán 1906-ban a legidősebb lányához, Sibillához költözött Nörvenichbe¹²⁸, ahol 90 évesen 1909. január 29-én – húsz nappal a legidősebb lánya halálos balesete után – maga is meghalt. Unokájának, Josefnek 1910. évi papá szentelését már nem élhette meg. Hogy milyen erős volt a nagymamának a Josefhez való kötődése, az az édesanya egyik 1926-ban írt leveléből derül ki, ahol fia és annak hivatása feletti örömét fejezi ki, és ezt írja: „Hogy fognak Neked örülni a nagyszüleid, és mennyit fognak Érted imádkozni!”¹²⁹

125 H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

126 Szül. Esser, az elhunyt Margarethe leánya. (Családfa: IX. tábla)

127 Vö. M. Geibel, B.-M. Erhard atya magnófelvétele, 1977. (ASP, DS)

128 H. Alessandri atya kutatásai szerint, Kindheitsgeschichte. (ASP)

129 BM: 1926. X. 12. (ASM-DS)

A nagyszülők szociális-keresztény beállítottsága és a vallási szokások – amelyeket a házban ápoltak¹³⁰ –, formálták a kis Josefet kisgyermekkorában: az emberi gondoskodásnak és segítségnyújtásnak, a szegényekre és gyengékre való odafigyelésnek, a mások számára való rendelkezésre állásnak, amely nem riad vissza az áldozatoktól sem, a jellemerőnek, a jósnak, a hitnek és a Mária-tiszteletnek is mély gyökerei voltak a nagyszülői házban. A keserves szegénység már korán hozzászoktatja J. Kentenichet az igénytelen élethez.

Közvetlen háttéréhez és az őt gyermekkorában ért első benyomásokhoz kapcsolódik az iskola is.

A falusi iskola

A gymnichi népiskolába 1885-ben összesen 385 tanuló járt.¹³¹ Az épület – amely a Fő utcán a plébánia és a tanácsháza közt állt – négyszintes volt, minden szinten 2-2 osztályteremmel. A nagy bejárat kapu egy belső udvarba vezetett, amelynek kijáratára a Kloster utcára nyílt. Az iskola bejárata fölött régi, gótikus betűkkel írt tábla díszelgett:

*„Ahelyett, hogy kelletlenül ültök itt,
és lustaságtól bánatosan izzadtok itt,
inkább hegyeztétek tüstént fületeket!
Mert amit itt szorgalmasan megtanultok,
az életetek fájának oltóvesszeje lesz.”¹³²*

130 Pl. évés után is hosszan imádkoztak, Szent Rókushoz is. A nagypapa el akarta hagyni ezt a szokást. Amikor azonban elkapta a vérhast, újra bevezette. H. Esser közlése, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

131 Hangzik az 1894. X. 30-i ellenőrző jelentés szerint, amely a „királyi kormányzat, egyház és iskolaügyi osztályának részére” készült. (KAE)

132 Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte, II D 3. (ASP)

16. kép
A gymnichi templom és az iskola, 1880

Mindazonáltal a gymnichi gyerekek képzésének a színvonala a tanárhiány és a sok elmaradt tanítás miatt nem volt kielégítő. A tanfelügyelő jelentése 1894-ben – amikor is a tanítás fél évig szünetelt és Josef átkerült Oberhausenbe – a II. fiúosztálynál komoly hiányosságokat állapít meg számtanban és írásban.¹³³ A tanterv szerint az alsó osztályban 22 tanóra van: délelőtt 8-11-ig, délután 13-15 óráig; a 2-4. iskolai évben a hivatalos összes óraszám 28. Az iskolai hatóságoktól állandóan jönnek a figyelemztetések a sok elmaradó óra miatt.¹³⁴

A tanítók XIX. századi képzése semmi esetre sem hasonlítható össze a maival. Az érdeklődő már 16 évesen látogathatta a hároméves tanítóképzőt, letett egy vizsgát, először jelöltként

¹³³ Vö. 1894. X. 30-i ellenőrző jelentés. (KAE)

¹³⁴ Vö. A királyi kormányzat írásai Ayx báróhoz 1890. X. 11-én és 1891. XI. 11-én. (KAE)

alkalmazták, majd két év után véglegesítették az állásában. A tanítóképzőre a jelentkező magánúton vagy internátusban is fölkészülhetett.

Az elvárások a jelentkezőkkel szemben a következők voltak: betöltött 16. életév, himlőn átesett vagy be van oltva, egészséges test; egészséges lélek, érthető német nyelvtudás, természetesen ép elme, helyes ítélőképesség, jó emlékezőtehetség, komoly szándék, hogy a hazának hasznára legyen. A jelentkezőnek próbán kellett bizonyítania őszinte istenfélelmét és együttműködési készségét, az iskolai munkához elengedhetetlenül szükséges türelmet, szelídséget és gyermekszeretetet.¹³⁵

1891 húsvétján, öt és fél évesen írták be az iskolába Josef Kantenichet. Fél évvel később az iskolafelügyelet azonnali hatállyal elbocsátotta állásából J. Zimmermant, az iskola akkori vezetőjét politikai nézetei miatt.¹³⁶ A másik két – a mai viszonyokhoz képest meglehetősen fiatal – tanítóról külön megjegyzi az iratokban, hogy katonai szolgálatot teljesítettek és „egy hadjáratban részt vettek”.¹³⁷ Úgy tűnik, hogy a császári időkben a tanítók porosz-militáris előképzettsége fontos biztosítéka volt a fegyelmezett és szigorú oktatásnak. Ezért aztán nem szokatlan, hogy a tanerőket az iskolai idő közepén több hetes katonai kiképzésre hívták be, és az iskolai tanítás szünetelt.¹³⁸

135 Franz Joes Faas, Hungerleider, Bildungsträger, Respektspersonen. Stationen der Entwicklung des Lehrerstandes. Tafel, Griffel, Rutenstock. 150 Jahre Eifeler Volksschulleben, kiad. Arbeitskreis Eifeler Museen, Meckenheim 1989, 47-74. o., 51. o.

136 Vö. körzeti tanfelügyelő írása Busbach polgármesterhez 1891. IX. 10-én. (KAE)

137 Vö. Reinhartz, Klinkhammer, Heckrath tanítók alkalmazása 1890. VI. 2. és X. 7. (KAE)

138 Vö. 1894. X. 30-i ellenőrző jelentés. (KAE)

Ezek a tanítók persze – még az akkori viszonyokhoz képest is – inkább voltak katonailag, mint pedagógiailag tehetségesek: túlzott szigorúság és keménység jellemezte az iskolai hétköznapiakat. C. Schwarz tanítónő esetében azonban, aki nem szolgált semelyik császári ezredben, hanem az első vegyes osztályt – így aztán Josefet is – tanította, többször visszavonták az előléptetését a „pedagógusi tehetség hiányában”.¹³⁹ Betegsége miatt – összesen kb. húsz alkalommal került betegágyba az 1889 és 1894 közötti időszakban – gyakran elmaradt a tanítás. A dokumentumok alapján több éve heveny tuberkulózisban szenvedett, de ez nem volt köztudott.¹⁴⁰ Ha újra feltűnt az iskolában, hamarosan bepanaszolták. Több ízben is felelősségre vonták bíróságilag „a fegyelmezési jog túllépése miatt”.¹⁴¹

Az akkoriban teljesen elfogadott, az iskolai rend érdekében alkalmazott fegyelmezési eszközök használata oly mértékben lépte túl Gymnichben és környékén az általános mértéket, hogy báró von Ayx királyi tanácsos írásban indítványozza Busbach polgármesternek, hogy az ő nevében vonja felelősségre a tanítókat.¹⁴²

Josef iskolatársainak elbeszélése szerint a tanítók nagyon könnyen ragadtak botot.¹⁴³ Így aztán nem lehet csodálkozni, hogy Josef – Henriette unokanővére elmondása szerint – nem szívesen ment iskolába. Az nem ismeretes, hogy ő is áldozata lett volna az ilyesfajta fegyelmezésnek – Josef inkább jó teljesítményével tűnt ki –, de ő is nap mint nap megélt az iskola nyomasztó légkörét. Később a vallendari fiúinternátusban küzdött

139 Vö. 1882. II. 17-i és 1883. III. 6-i írások. (KAE)

140 Vö. 1889. XII. 15., 1890. VI. 3., VI. 21., 1890. VII. 6., 1890. VIII. 9., 1891. VI. 9-i írások (többek között) (KAE)

141 Vö. 1881. III. 19-i írás. (KAE)

142 1886. V. 31-i és 1890. VIII. 19-i iratok. (KAE)

143 Egykori iskolatárs közlése, felvette Theo Abt atya, 1969. (ASM)

azért, hogy a botbüntetés megszűnjön, és ő maga sem tanárként, sem spirituálisként nem élt fenytési jogával. Ezt mindenekelőtt a nevelő személyiségére tartotta ártalmasnak, aki a „tehetetlenségét viszi át a botra... Ha elkezdék büntetni, ma még talán mértékletesen teszem, de holnap abba a veszélybe kerülök, hogy verőlegénnyé válok; az idegek felborzolódnak, a gyerekek nem reagálnak, s mi lesz a hatás? Akkor aztán az ütéseket, amelyek engem illetnének, a gyerekek kapják...”¹⁴⁴

Otthon Josef gyorsan elintézte az iskolai feladatait, hogy hamar mehesse játszani. Gymnich és környéke, akkor még létező tájjellegű szép maar-vulkánjaival „a gyerekek paradicsoma volt”, ahol szabadon fejlődhettek, és rengeteg játéklehetőséget találtak.¹⁴⁵

Vidéki élet és személyiségfejlődés

A falun belül Josef viszonylag gondtalanul és biztonságban növekedett. Alapjában véve jó viszony fűzte a szülőfalujához. Unokanővére, Henriette „teljesen normális gyermekkorról” beszél.¹⁴⁶ A származása körüli szégyenfoltról nem beszéltek a gyerekek előtt. Josef rokonságában is kerülték ezt a témát, hogy ne okozzanak fájdalmat a fiúnak.¹⁴⁷ Henriette meséli, hogy mint gyerekek, milyen tájékozatlanok voltak ez ügyben: amikor Josef körülbelül 5 éves volt, azt kérdezte tőle rajnai dialektusban: „Mondd csak, Jettchen, tulajdonképpen miért mondod, hogy „nénikém” annak az asszonynak, akit én „anyának” hívok?” Erre az akkor már 10 éves Henriette meghök-

144 J. Kantenich, 1951. VII. 8-i előadás. (ASM)

145 Vö. M. Weber, Erftstadt-Gymnich, 1984, 139. o.

146 Vö. H. Esser beszélgetése Theo Abt atyával, rögzítette H. Alessandri atya, Kindheitsgeschichte, II D 2. (ASP)

147 Vö. Peter Hessler, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

kenve válaszolta: „Ó, hát tulajdonképpen én sem tudom, Josef!”¹⁴⁸

Mint kisfiú, kifejlesztette magában a teljes öntudatosságot, önállóságot, érvényesülési képességet: tudta, hogy mit akar, és még inkább azt, hogy mit nem akar. Henriette elmeséli, hogyan esett bele Josef egyszer bújócska közben a szomszédoknál a pincekútba. A nagypapa odarohant, és gyorsan kihúzta a kisfiút a vízből. A gyerek az esés következtében „szájzárát” kapott, és csak feküdt mozdulatlanul. „Az odahívott nővér tudta, hogy a fiú milyen ellenszenvvel viseltetik a gyermekmegőrző¹⁴⁹ iránt, ezért ezt mondta: »Ha Josef újra egészséges lesz, akkor eljön a megőrzőbe, és kap egy kis képecskét is!« No, erre magához tért a gyerek, és vontatottan azt mondta: »Nem megyek a megőrzőbe, és nem akarok képecskét sem.« Nem szívesen ment a gyermekmegőrzőbe – kérlelhették, könnyöröghettek neki, hátratette a kezét, dacosan megállt, és azt mondta: »Nem megyek a megőrzőbe!« És akkor már nem volt mit tenni.¹⁵⁰ Olykor az óvodába se lehetett elvinni.

A közelebbi rokonság, mint például az édesanya testvérei, akkor már nem laktak Gymnichben: Sibilla nővére és annak férje, Peter Josef, Josef kereszta, 1862. évi házasságkötésük-től fogva Nörvenichben élt. Franziska nővére 1872-ben ment férjhez Kölnbe, a bátyja, Peter Josef 1880-tól Straßburgban, Henriette Greiss pedig a férjével 1885-től Köln-Ehrenfeldben lakott.

148 Vö. H. Esser, M. Hermia Schlichtmann nővér magnófelvétele, 1984. (DS)

149 Óvoda közvetlenül a kolostornál, a Fő utcától jobbra, a gymnichi templom mögött.

150 H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

17. kép
Henriette Greiss, szül. Pauli,
J. Kentenich nagynénje

18. kép
Reiner Grass,
J. Kentenich nagybátyja

A faluban azonban a szélesebb rokonság körében a kapcsolatoknak egy olyan hálójá létezett, „ahol mindenki összetartott”.¹⁵¹ Így a gyerekek meglátogatták néha a nagypapa egyik bátyját, akit „Öhm (Onkel) Bernhard”-nak szólítottak, és akitől gyakran kaptak sajtos vajaskenyeret; vagy sok időt töltöttek Sibilla és Hubert Blatzheimmel, a nagymama bátyjának a fiával és lányával, akik nem házasodtak meg¹⁵², és együtt laktak az iskola közelében a Kloster utcában, és akiket a gyerekek szintén „nénikémnek” és „bácsikámnak” szólítottak. Ehhez a családhoz¹⁵³ tartozott még három lánytestvér, akik tanítónők

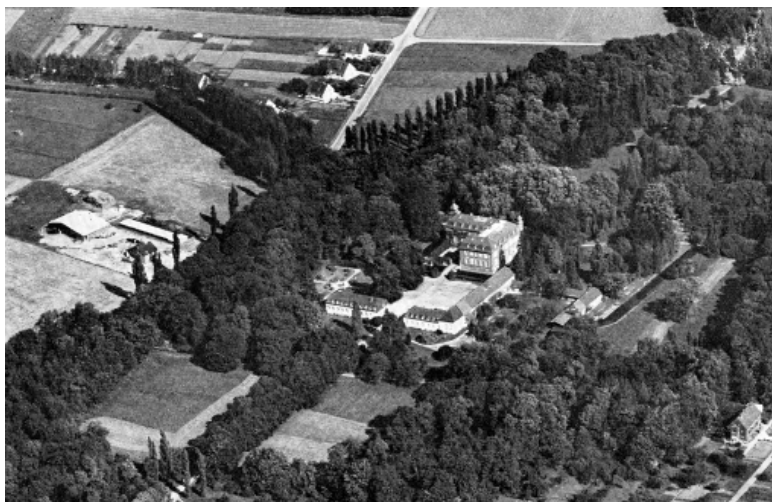
151 Vö. Peter Hesseler, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

152 Lásd Családfa II. tábla.

153 Lásd Családfa IV. tábla.

voltak, csak későn mentek férjhez, és akikkel Josef később tartotta a kapcsolatot.¹⁵⁴

Másodfokú unokatestvérek – akikről még később szót ejtünk –, tartoztak a közeli barátai közé, akikkel sokat játszott a faluban és annak környékén. Szeretett esőben az eresz alá állni, és hagyni, hogy a víz addig csorogjon a fejére, amíg a nadrágszára alul ki nem folyik. Mint gyermeknek – néhány kortársával ellentétben – nem kellett a mezőgazdasági munkákba bekapcsolódnia, hanem szabadidejében bőségesen játszhatott.

19. kép
A gymnichi kastély és környéke

154 H. Esser információja, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoi-schen. (ASM) Mindhárman rajta vannak azon a listán, amit az édesanya ír össze, hogy kit akar J. Kentenich meghívni a papszentelésére 1910-ben. Mindhármukat be is jelöli. (ASM)

20. kép
A gymnichi kastély a várárokkal

A kastély vizesárka nyáron a pecázás, télen pedig a jégakrobatika terepe volt. E közben történt egyszer, hogy barátjával együtt a vízbe estek.¹⁵⁵ Az erdőkben bújócskáztak és kunyhót építettek a gyerekek. A gyermeki fantázia határ nélkül szárnyalhatott. Egyik barátja meséli róla: „Mindig mindenben benne volt.”¹⁵⁶ 15 évesen is játszott, amikor a szünidőben Ehrenbreitsteinből hazajött, még együtt golyózott kis unokahúgával, Maria Kranzcal kint az udvaron.¹⁵⁷

155 Vö. Peter Hesseler, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

156 Peter Hesseler, rögzítve H. Alessandri atyától, Kindheitsgeschichte, II D 5. (ASP)

157 Vö. M. Geibel, B.-M. Erhard atya magnófelvétele, 1977, Családfa IX. tábla.

21. kép
Henriette Esser
a tanúságtétel időpontjában

Henriette felidéz egy esetet Josef iskolás korából, amire még mindig teljesen pontosan emlékszik. „Lehetőleg rögtön megcsinálta a házi feladatait, hogy mehessen játszani. Szombatonként nem foglalkozott olyan lelkiismeretesen a palatábla tisztogatásával. Összeszíjazta bőr iskolatáskáját, rám nézett, mintha nem bízna meg bennem, és elfutott. Amikor már nem volt ott, óvatosan kirakodtam a táskájából, és letöröltem a táblát. Aztán nagy ijedten láttam, hogy a feladatot is letöröltem, nekiültem hát, és újraírtam a betűket. Hétfőn reggel hívtak a fiúiskolába. Nem tudtam, mit jelentsen ez. Amikor bementem az osztályba, Josef a helyén állt. A tanár azt kérdezte, hogy ki írta meg a feladatot. Bőgve mondtam: »Én írtam!« Erre Josef azt mondta, de egészen hevesen: »Én írtam!« – »Nem, én írtam.«” Később tisztázódott a dolog. Amikor egyedül voltak, Josef erélyesen megkérdezte Henriette-et: „Jettchen, de hát

csináltál valamit a palatáblámmal?” Akkor Henriette mindent elmesélt neki, és még öreg korában is pontosan emlékezett, hol álltak, milyen köténykét viselt, és hogy sírt, noha Josef nem tett neki szemrehányást. Ebben az összefüggésben hangsúlyozza, hogy bár öt évvel idősebb volt Josefnél, mindig egy bizonyos „tiszteletet” érzett iránta.¹⁵⁸

Hogy a rettegett és szigorú tanítónak ilyen határozottan elmentmondott, abban nemcsak egészséges öntudata nyilvánult meg, hanem saját, fejlett igazságszeretete is, ami nem mindig könnyítette meg se a saját életét, se másokét. Becsületességéről és igazságszeretetéről tanúskodik egy másik, még az iskolás évek előttről származó epizód. Henriette meséli:

„Vasárnap a reggeli mise ideje alatt jól megraktam a kályhát. Vigyáznom kellett a tűzre. Akkor jött le Josef hálóingben. Mindig az édesanyja öltöztette föl. Ki akarta venni a paraszat, és piszkálni kezdte a tüzet. Ezt nem akartam. Ezért aztán néhányat ráhúztam a hátára, fájt is neki kegyetlenül. Azzal fenyegetett, hogy megmondja az édesanyjának. Mondtam neki, hogy ne tegye, és még egy képecskét is adok neki. Így is tettem, és minden rendben volt. Kávézáskor egyszer csak elkezdett sírni, és azt mondta: »Visszahozom a képecskédet, mégis megmondom, hogy megvertél.«”¹⁵⁹ Semmiképpen nem akarta hagyni magát megvesztegetni, még szentképekkel sem, noha nagyon szerette azokat.

A vallásos légkör, ami kiskorától fogva körülvette, hozzájárult ahhoz, hogy már gyerekkorától kezdve pap akart lenni. De

158 Vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

159 Vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

nemcsak a vallásos környezet volt az, ami ebben őt megerősítette.

A vonzódást az Isten szolgálatában élt vallásos élethez és a szüzességhez már gyermekkorától fogva magában hordozta, ahogyan J. Kentenich maga mondja. Sose jutott eszébe, hogy megházasodjon.¹⁶⁰ Josef kisfiú korában is vallásos volt, minden nap szentmisére járt, mondja egy gyerekkori barátja, de nem sokat beszélt vallásos dolgokról.¹⁶¹

Kentenich atya maga mesél egyszer a hatvanas években korai hivatásérzetéről – egy vidám beszélgetés során –, amikor egy Milwaukee-i családnál vendégeskedik. A tágas nappali egyik sarkánál volt egy kis kiugró rész. Ott állt Kentenich atya egy lépcsőfokon, míg a többi vendég kissé lejjebb állt. Ez a helyzet emlékeket idézett föl benne:

„Ahogy itt látom Önöket magam előtt, eszembe jut egy történet kiskoromból. Négy-öt éves lehettem. Mi, gyerekek, együtt játszottunk. Akkor felálltam – mint most – egy lépcsővel feljebb a játszótársaimnál, és hangosan azt mondtam: »Most mindannyian figyeljete ide! Ha nagy leszek, lelkipásztor leszek, és prédikálni fogok: Ájtatos hallgatóim – (mindörökké) Amen. Amit közte mondok, azt még nem tudom, azt még meg kell tanulnom.«”¹⁶²

160 J. Kentenich, válasz Alexander Menningen „Gründer und Gründung” krónika formában írt tanulmányára, Milwaukee, 1955, 105. o. (ASM)

161 Vö. Peter Hesseler, lásd: Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte, II D 5. (ASP)

162 J. Kentenich, 1961. karácsony előtt, írásban közölte A. Brath atya 1998. XI. 13-án. J. Kentenich rokonai tanúsították a M. Josefine Hoischen nővérről való levelezésben, hogy már egészen kicsi fiúként többször kijelentette, hogy pap akar lenni. Vö. Henry Altendorf (családfa: V. tábla) 1969. XII. 10-i levele. (ASM-DS)

Korán felfedezett vonzalma a papi hivatás iránt és vallásos hajlama nyilvánul meg abban a kis, Máriához szóló imádságban, amit saját maga fogalmazott, és ettől kezdve gyakran imádkozott:

*„Üdvöz légy Mária! A Te tisztaságodért őrizd meg tisztán testemet és lelkemet, nyisd előttem nagyra szívedet és fiad szívét!”*¹⁶³ Hozzáfűzi: *„Ez egy kis imádság, amit magam találtam ki, amikor még kicsi voltam. Mindig letérdeltem, és ezt imádkoztam.”*¹⁶⁴

Később kiegészíti az imát a következő mondatokkal:

„Kérj nekem mély önismeretet, az állhatatosság kegyelmét és halálig tartó hűséget! Adj lelkeket, és minden mást vegyél el magadnak.” És bevallja: *„Úgy tűnik, mintha Isten eszerint nevelt volna engem.”*¹⁶⁵

Ezekben a gymnichi években a védettség és biztonság légköre biztosította a teret személyiségfejlődéséhez. Josef később is nagyon kötődött szülőfalujához. Miután nyolcévesen árvaházba került, háromszor próbált onnan megszökni. Honvágya volt. Egyszer elég messzire jutott, és útközben az „Erft” után kérdezősködött, amelynek egyik mellékága Gymnichen folyt keresz-

163 J. Kentenich, 1945. VII. 29-i előadás (ASM)

164 J. Kentenich, 1947. VII. 13-i előadás (ASM)

165 J. Kentenich, 1949. X. 10-i előadás (ASM), vö. J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955:

„Egy fohászra gondolok, ami lassan alakult ki bennem, a kezdete viszonyulik a gyermekkoromba... Nem nehéz felfedezni benne a gyökeret, amiből később az egész család lelkesége kialakult és táplálkozott.”

Erről az imáról és jelentőségéről különböző alkalmakkor és időben beszél J. Kentenich.

tül.¹⁶⁶ Később is gyakran töltötte a szünidejét Gymnichben, és 18 évesen onnan ír üdvözlőt ehrenbreitsteini tanárának, Mayer atyának:

„Újra jól vagyok egészségileg. Alig szívtam be a hazai levegőt – már minden rendben volt... Hiszen a parasztok között feloldódik, megnyugszik az ember.”¹⁶⁷

Az otthon-élménynek Kentenich atya nagy jelentőséget tulajdonított:

„Egy csomó lelki szenvedély és lelki érték ébred föl bennünk, ha a szülőhelyünkre gondolunk. Éppen ez az eredeti a szülőföldben: a szülőhelyünkön lelki élményeink voltak.”¹⁶⁸

Egész élete során elismeréssel adózott a „*vidéken felnőtt emberek*” önálló véleményalkotásának és hamisítatlan eredetiségének.¹⁶⁹ Úgy gondolja, hogy ők nem olyan könnyen befolyásolhatóak, nem lehet olyan könnyen becsapni őket, és így folytatja:

„Általánosságban, azt hiszem, boldogok lehetünk, ha egy közösségben ennyi eredeti jellem van. Velük lehet valamit kezdeni! Másokon, miután egy kis lépést megtettek, lökni kell egyet.

166 Közli: H. Müser és Albert és Gertrud Greiss, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

167 J. Kentenich levele Gymnichből 1904. VIII. 11-én. (ASM)

168 J. Kentenich, Pädagogische Tagung 1951, lásd: Dass neue Menschen werden. Eine pädagogische Religionspsychologie, Vallendar-Schönstatt 1978, 175. o.

169 Vö. J. Kentenich, Kindsein vor Gott, Priesterexerzitien 1937, feldolg. G.-M. Boll és L. Penners, Vallendar-Schönstatt, 1979, 164. o.

Mindegyiküknek pesztonkára van szüksége. De az a közösség, ahol sok pesztonkára van szükség, elég szegényes közösség."¹⁷⁰

Később Kentenich atya hangsúlyozta:

*„Az első elképzelések és benyomások irányadóak a gyermek egész életében.”*¹⁷¹

A szülőfalutól és a falusi élettől való első búcsú 1891 decemberében érkezett el, amikor Josef az édesanyjával Straßburgba utazott a nagybátyjához, aki hirtelen elvesztette a feleségét, és egyedül maradt három kisgyerekekkel.

22. kép
Peter Jose Kentenich,
J. Kentenich nagybátyja
Straßburgból, második
feleségével, Viktóriával

170 J. Kentenich, *Kindsein vor Gott*, 1937, 164. o.

171 J. Kentenich, *Pädagogische Tagung*, 1951, 187. o.

Straßburg, a helyőrségi város

Straßburg egészen sajátos tapasztalat volt, már a vasúti utazás is esemény volt. Ez a város, ahol hatévesen majdnem kilenc hónapot élt Josef, jelentősen kitágította a fiú élményvilágát, élményhorizontját.

Szülőfaluja határain túl, korán – olyan életkorban, amikor az ember befogadó képessége nagy – megismerte a nagyvárosi életet: jelentős méretű iskola (1040 tanuló), különböző nemzetiségű emberek zsúfolt központja, kulturális sokszínűség, sokféleség az élet- és gondolkodásmódban. Szűk utcák, de nagy forgalmú, széles utak is, nagy házak, átlagosan négy-öt emelet magasak.

23. kép
Városi élet Straßburgban
a századfordulón

Mivel Straßburgban sok régi épület megmaradt, jól rekonstruálható az akkori városi élet. 1870 óta Straßburg, mint Elzász-Lotaringia fővárosa, számos régi házával és késő középkori műemlékével a német császárság és növekedésének egyfajta „mintavárosa” lett.¹⁷² A XIX. század második feléből származó képek és építészeti tervek szemléltetik, hogy Straßburg kulturálisan, gazdaságilag és társadalmilag milyen feltörekvő város volt.¹⁷³

24. kép
Városi élet Straßburgban a századfordulón

A technikai haladás és a virágzó ipar teljesen új életmódot tett lehetővé. Katonai zenekarok, felvonulások és parádék, nagyméretű piacok európai választékkal, a nagy székesegyház (146 m magas) nagy hatást gyakoroltak Josefre. Ekkortájt tanulta

172 Vö. Annamaria Giusti, Strassburg, Florenz 1993, 4. o. (AMS)

173 Vö. Strasbourg. Panorama Monumental et Architectural des Origines à 1914, G. Fossels e. a. Archiviste de la Ville Strasbourg, Strasbourg, 1984. (AMS)

az imát: „Segíts, Mária, itt az idő, segíts, irgalmasság anyja...”, amit nagyon szeretett imádkozni, és Henriette-nek lelkesen adott elő.¹⁷⁴

Josef az édesanyjával a Sonnengasse 7-ben lakott, a mai Rue du Maréchal Juin-on.

25. kép
A nagybácsi lakása Straßburgban

A nagybácsi itt bérelt a háromemeletes ház első emeletén egy nagy lakást. A ház közvetlenül a katonai kórházzal és a vele határos katonai területtel szemben állt, ahol mint kovács és lakatos dolgozott. A lakónegyedet a kispolgári átlagszínvonal jellemezte.¹⁷⁵ Az iskolába vezető út, ahová Josef 1892 húsvétjától járt, naponta bevitte őt a város központjába.¹⁷⁶ A Szt.

174 Vö. H. Esser, in: H. Alessandri atya, Kindheitsgeschichte, II D 23. (ASP)

175 A többi lakó: nyomdász, kőfaragó, tapétakészítő, napszámosnő, cipész, 2 napszámos, irodai alkalmazott, asztalos, a legtöbben családdal. Vö. Straßburg címjegyzéke az 1892. évből. (AMS)

176 Egy 1895-ös várostérkép dokumentálja J. Kentenich iskolába vezető útját és a lakónegyedet. (AMS)

Magdalena fiúiskola a mai napig általános iskolaként szolgál, és homlokzatán látható a régről származó „École des Garçons” felirat.¹⁷⁷

A művelődéspolitikai helyzet történelmileg nézve Elzász-Lotharingában meglehetősen kedvező volt. Az analfabéták száma már 1868-ban csupán a franciaországi átlagérték 1/7-1/9-e volt.¹⁷⁸

Straßburgban az iskolai helyzet néhány vonatkozásában jelentősen különbözött a gymnichtól.¹⁷⁹ 1892-ben a katolikus Szt. Magdalena iskola 14 tanteremből és egy óvodai teremből állt. Gymnichtől eltérően itt már észlelhető volt némi reformpedagógiai törekvés.¹⁸⁰ Folyamatosan dolgoztak a tanítóképzésen, hogy Elzász-Lotaringia semmiben ne maradjon el a többi porosz iskolareform törekvésektől.¹⁸¹ Amikor Josef elhagyja az iskolát, tanítója sajnálkozik, hogy „egy ilyen szorgalmas és intelligens tanulót elveszít”.¹⁸²

Straßburgban Josef megtapasztalja, hogy édesanyja mindig otthon van a kis család körében. Amikor 1892 augusztusá-

177 A szerző kutatása Straßburgban. Mindkét épület megvolt még 1993-ban. (DS)

178 Vö. Das Reichsland Elsass-Lothringen 1871-1918, II. kötet 2: Verfassung und Verwaltung von Elsass-Lothringen, kiad. Wissenschaftliche Institut des Elsass-Lothringen im Reich, an der Universität Frankfurt v. Georg Wolfram, Berlin, 1937, 17. o. (AMS)

179 Vö. Dorothea M. Schlickmann, Die Idee von der wahren Freiheit. Eine Studie zur Pädagogik Pater Josef Kentenich, Schönstatt-Vallendar, 2007, 168. o.

180 Vö. ehhez a részhez: Das Reichsland Elsass-Lothringen 1871-1918, II. kötet, 50. o. (AMS)

181 Vö. Das Reichsland Elsass-Lothringen 1871-1918, II. kötet, 110. o. (AMS)

182 Vö. H. Esser, In: Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte II D 23 és M. Hermia Schlichtmann nővér magnófelvétele, 1984. (DS)

ban a nagybácsi újraházasodik, az édesanya és Josef visszatér Gymnichbe a nagyszülői házba.

Búcsú Gymnichtől

A nagymama idősebb lett, és szorongatóvá vált a család eltartásának kérdése. Minden anyagi kérdés egyedül a fiatal édesanya keresetétől függött. Ajánlottak neki egy állást a Guillaume családnál, ahol az újonnan berendezett házban a konyhát kellett átvennie. Ez biztos állás volt, biztos jövedelemmel, viszont reggeltől estig igénybe vette az idejét.¹⁸³ Henriette éppen befejezte az iskolát, és ő is a nagyszülői ház elhagyására készült, úgy tervezték, hogy ő is elkíséri az anyát, hogy a háztartásvezetést megtanulja.¹⁸⁴ De mi lesz a kisfiúval?

Tanácsalanságában az anya gyóntató papjához, Savels atyához fordul, akinek közvetítésével az állást megkapta. Az atya ismeri a család körülményeit, és talán Josef szándékát is, hogy pap legyen. „Egy ilyen gyerek nevelése nem a nagymama kezébe való” – magyarázza az édesanyának.¹⁸⁵ Gymnichben nem a legkedvezőbbek ebben az évben az iskolázási lehetőségek: 1894 áprilisától őszig egyáltalán nincs tanítás a fiúiskolában.¹⁸⁶ Arra nincs pénz, hogy a fiút internátusba küldjék. De Savels plébánosnak az oberhauseni árvaházzal való kapcsolatai révén tudomására jut, hogy éppen 1894. április 9-én az intézmény megnyitja saját iskoláját, a városból való tehetséges tanerőkkel.

183 Az édesanya későbbi levelei bizonyítják, hogy a munkanapja gyakran csak 22.00 órakor fejeződött be.

184 Vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

185 Vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

186 Vö. Ellenőrző jelentés, 1894. X. 30. (KAE)

Ezt az árvaházat 1882-ben ő alapította. Eleinte az utcáról gyűjtötte össze a gyerekeket, vagy a nála menedéket keresőket helyezte el a plébánia épületében. Később építtette fel nekik az árvaházat. A nővére – aki a házvezetőnője volt a plébánián –, lett az újonnan felépült „Vincenzhaus” első vezetője. 1890-ben belépett az arenbergi dominikánus nővérekhez. Ez a közösség vette át a ház további gondozását és kezelését. A nővérek azon fáradoztak, hogy árváik egy saját házi iskolát kapjanak, jó tanárokkal.¹⁸⁷ Ez aztán jó hely lenne Josef számára. Neveltetése és taníttatása a jövőre nézve itt jobban biztosítottnak látszott, mint Gymnichben. Savels atya itt ajánlott fel egy helyet az anyának a fia számára.

Az édesanya vívódik. Hihetetlenül nehezére esik egyetlen gyermekét odaadni. Majdnem egy évig tart, míg végleg dönt, és követi gyóntatójának tanácsát. Sok évvel később, amikor Kentenich atya szóba hozza ezt a folyamatot, még teljesen nyilvánvalóan érződik szavaiból az anyai fájdalom iránti bensőséges részvéte. Beszél az anyáról, aki *„korábban viszonylag jó körülmények közt élt, de hirtelen jött bajok arra kényszerítik, hogy a gyermekét árvaházba küldje.”*¹⁸⁸ *„Kedvezőtlen családi körülmények”* kényszerítik az anyát – mondja máshol –, és hangsúlyozza az anya *„szívfájdalmát és aggodalmát”*.¹⁸⁹ Az okok leírása, mint például *„szabálytalanságok”*¹⁹⁰, *„félreértések”* és *„sorscsapások”*¹⁹¹, dokumentálják az árvaházba menettel folyamatát, ami gyermekkorának fájdalmasan megsemmisítő tapasztalata volt.

187 Vö. Pia nővér levele a polgármesteri hivatalhoz, 1893. VII. 22. (SAO)

188 J. Kentenich, előadás 1932. IV. 3-án. (ASM)

189 J. Kentenich, előadás 1914. V. 3-án, in: F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 184. o.

190 J. Kentenich, előadás 1932. IV. 3-án. (ASM)

191 J. Kentenich, előadás 1950. III. 31-én. (ASM)

Amikor 1894. április 12-én az édesanyja és Henriette elviszi a Szent Vincenz árvaházba, még inkább tudatosodik benne saját helyzete, és annak következményei. Josefnek az otthonos falut egy ismeretlen, nagy iparvárosra kell cserélnie, a falusi nagycsalád biztonságát egy idegen nevelőintézetre. Az életkörülmények változása óriási.

26. kép

A Szent Vince árvaház a századforduló táján

Azért a vágyáért, hogy pap legyen, Josefnek mindent hátra kell hagynia, ami számára eddig kedves és drága volt.

II. OBERHAUSEN (1894-1899)

Oberhausen a századfordulón gyorsan fejlődő iparváros volt, és az 1890-1900 közötti időszakban 17 000 fővel nőtt a lakossága. 1894-ben az összlakosság száma mintegy 27000-re rúgott.¹ Ez az elszegényedett munkásság számára sok szociális problémával járt, ami különösen a gyerekeket érintette. Rengeteg szociálisan rászoruló és félárva, házasságon kívül született és elhagyott gyerek volt, akiket a Szt. Vincenz otthonhoz hasonló házakban helyeztek el. A századforduló táján egy sor hasonló karitatív-egyházi intézmény jött létre, amelyek valamelyest enyhítették a társadalmi szükségállapotot.

Szt. Vincenz-ház, Oberhausen

Ekkortájt nagy volt a (társadalmi) nyomor Oberhausenben. Az 1870. évi himlőjárványban egy hónap alatt átlagosan hatvanan haltak meg csupán a Szent József plébánia körzetében. A betegség, a gyorsan szaporodó népesség és a csekély szociális biztonsággal rendelkező munkásosztály nyomora, valamint az olykor embertelen munkakörülmények nyomasztóan hatottak a városra és lakóira. Leginkább ebből a környezetből származtak azok a gyerekek, akiket Savels atya pártfogásba vett. Eleinte a plébánián gondozta a gyerekeket a nővére segítségével, ám amikor elérték a 30-as létszámot, ez helyszűke miatt már lehetetlenné vált. Végül sikerült rávennie a város polgárságát,

1 Vö. Oberhausener Heimatbuch, kiad. Oberhausen városa, feldolg. Wilhelm Seipp, Oberhause, 1964, 229. o.

hogy építsenek egy gyermekotthont.² Készítetésére³ jótékony-sági alapítványok és gyűjtések gondoskodtak az árvaház finanszírozásáról.⁴

A nővérek révén azonban Savels atya tudja azt is, hogy idő-közben az oberhauseniek lelkesedése mennyire megcsappant az első időkhöz⁵ képest, amikor a polgárok nagy buzgalommal maguk hordták össze a köveket az építkezéshez.⁶

Ő azonban mindezek ellenére fáradhatatlanul folytatta a kölni Szent Apostolok plébánián is karitatív kezdeményezéseit, és szociálisan érzékeny maradt, sajátosan megérezve a kor ínségét, nem utolsó sorban az emberek erkölcsi szükségét, különösen a nőket.⁷ Hogy Katharina Kentenich nem csupán megértő lelki vezetőre és gyóntatóra lelt Savels atyában, hanem biza-

2 Vö. Krónika: „Festschrift: 100 Jahre Vincenzhaus Oberhausen”, kiad. az Arenbergi Dominikánus nővérek Kongregációja, Koblenz, 1982, 7. o. Ezt a házat, mint az egyházi eljáróság megbízottja, átadta a dominikánus nővéreknek működtetésre és kezelésre.

3 Részletesebben Savels atyáról: D. Schlickmann, Studie zur Biographie, 2001, 159. o. és 439. o.

4 Vö.: Gladel, N., Caritas von Arenberge, Trier 1936, 80. o. (ADA), vö.: Savels atya írásai az arenbergi dominikánus nővérek alapítójához az árvaházzal kapcsolatban, 1898. május 12. (ADA) kivonatolva D. Schlickmann, Studie zur Biographie, 2001, 162. o. 31. megj.

5 Vö. D. Schlickmann, Studie zur Biographie, 2001, 162. o.

6 Vö. Festschrift 100 Jahre Vincenzhaus, 10. o.

7 A szent Apostolok anyakönyve tükrözi ezt a problémát: minden 8-10. gyermek házasságon kívül született. Az arenbergi dominikánus nővérek segítségével Savels atya megalapította az „Agnetenstift”-et, ami több szociális-karitatív intézményt foglalt magába: otthont egyedülálló nők, tanulók és tanuló lányok számára, egy „jótékony-sági intézetet” fiatal munkásnőknek; egy gyermekotthont elhagyott gyermekek részére; szegénykonyhát, és ambuláns betegek kezelését végző rendelőt. „A többi fennmaradó helyiségben egyedülálló női személyek kaphatnak elhelyezést” – írja a plébánia krónikájában. Vö.: Pfarrchronik von St. Aposteln Köln, 1904, 4. o. (PAAK)

lomra méltó és eszmék által vezérelt tanácsadóra is, ez kivehető a pap életútjából és személyes szolgálattételéből.

27. kép
August Savels atya

Josef Kentenich is egyfajta papi példaképet látott Savels atyában, főképp gyóntató atyai jelentőségében. 1915-ben bekövetkezett haláláig levelezésben állt vele, amint ezt unokanővére, Henriette tanúsítja.⁸

Az általa alapított házakban és azokon kívül azonban nem mindenki gondolkodott olyan pozitívan a gondozottakról, mint Savels atya. Az akkortájt általános felfogás, miszerint az „elzül-

⁸ H. Esser információi Toni-Maria Oesterle nővérnek Pater H. Alessandri, Kindheitsgeschichte II E 10. (ASP) c. művében. Erről szóló dokumentumok már nem fellelhetők. Kentenich atya személyes kapcsolatban volt Savels atyával 1894-1913-ig, amikor édesanyját Kölnben meglátogatta, ahol a Guillaume és a von Wittgenstein-ház közel volt a plébániához.

lött” gyerekeket kemény fegyelemnek kell alávetni, átsüt még az árvaház alapszabályán is.⁹

Gyorsan nőtt a szociálisan rászoruló lakók száma. Pia nővér, a Vincenz-ház vezetője, kereken 300 gyerekre (csecsemőkortól 15 éves korig)¹⁰, 55 hadirokkant és idős emberre, és még 22 ún. gondozólányra viselt gondot. Rendkívüli munkaterhelés ez a 38 ott működő domonkos nővérnek!¹¹

A krónikák és Pia nővér máig megőrzött levelezése bizonyítja azt a sok fáradozást, amit a főnöknő azért vállalt, hogy javítson a gyermekek helyzetén és a ház állapotán, pl. a városi képviselőkkel folytatott évekig tartó küzdelmet a sürgőssé vált házbővítés ügyében.¹² A nagyon korlátozott pénzügyi lehetőségek¹³ és a gyermekek nagy száma ahhoz a nevelési módszerhez vezetett, amely nagyobb súlyt kellett, hogy tulajdonítson a kollektív fegyelmezésnek, és kevés figyelmet tudott fordítani a gyermekek egyéniségére és igényeire.

Az első benyomásokat, amelyek Josef Kentenichet és édesanyját először érhették az árvaházban, hadd érzékeltessük a fenn-

9 Vö. Statuten für das St. Vincenzhaus der kath. Gemeinde Styrum-Oberhausen, év nélkül, 1. o. (ADO) Az előljárónő írása a kir. polgármesteri hivatalhoz 1893. VII. 22-én: „A bizalmunkat nagyságodba helyezzük, miszerint gondot fordít arra, hogy az alkalmazandó tanerők erkölcsi-velésszemponctból megfelelők legyenek és tekintélyük is legyen, ami a mi gyerekeinknek azért fontosabb, mert züllöttek.” (SAO)

10 Az iskolaköteles gyermekek száma 146 a jegyzőkönyv szerint, melyet Geile tanító (Marktschule) állított össze (SAO). A 300-as gyermek létszám egy 1899. szeptemberi krónikabejegyzésből származik. (ADO)

11 Az 1902. évi Házkrónikából. (ADO)

12 Vö N. Gladel, Caritas von Arenberge, 80. o.

13 40 000 aranymárka hiteltartozás, 10 000-15 000 aranymárka folyó tartozás. Paula nővér jelentése a St. Vincenz- és Leohausról. Oberhausen, 1902. VII. 23. (ADO)

28. kép
A Szent Vincenz árvaház a harmincas években

29. kép
Az árvaház hátsó fele

maradt képek és szövegek, az archivált dokumentumok és a tanúk elbeszélései alapján.

Falak és magas kerítés veszi körül a nagy főépületet. A belső udvarban egy csomó gyereket látunk, akik sorba vannak állítva, és szerzetes nővérek felügyelnek rájuk. Fiúk és lányok két külön játszóudvarban. Meztláb vannak, szegényes, egyforma ruhában. Csak vásár- és ünnepnapokon, télen és esőben vettek fel facipőt. A gyerekek életkörülményeit a szegénység jellemezte. Hús csak vasárnap volt.¹⁴

30. kép
Az árvaház belső udvara

14 Vö. E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 31. o., Bővebben az árvaházról: D. Schlickmann, Die Idee von der wahren Freiheit, 179-204. o.; D. Schlickmann, Studie zur Biographie, 2001, 155-183. o., III és IV. függelékkel.

Az udvarban nincs se fa, se virág, a magas fal elválasztja őket a normális polgári társadalom életétől.¹⁵ Néhány gyerek ácsorog a ház vasrácsos bejárata előtt. A kapu fölött feltűnik Szent Józsefnek, mint hatalmas védőszentnek és segítőnek a szobra, karján a kis Jézussal, és a fatáblás bejárati ajtó mögött a látogatót Pauli Szent Vincének, az árvák segítőjének és gyermekek barátjának barátságos szobra fogadja.

31. kép
Az árvaház bejárata

15 Hogy mennyire megkövetelte ezt a szigorú szeparáltságot az oberhausen-i polgárság, azt mutatja az éveken át tartó állandó vita az iskola és a hatóságok között: az árvagyerekeket a saját iskolájukban kell tanítani, szigorúan elkülönítve az oberhausen-i gyerekektől. Vö.: D. Schlickmann, *Die Idee von der wahren Freiheit*. 186-190. o.

32. kép
A bejáratú hall Pauli Szent Vince szobrával

Az épület sötétnek és szigorúnak látszik, teljesen Vilmos korabeli stílusban épült. Csupasz, viszonylag dísztelen lépcsők és folyosók, amelyek kövezete minden lépésnél visszhangzik, meghatározva a ház belső képét. Mindenhol szigorú, de ápoltság uralkodik.

Egy pillantás az osztályteremre elárul valamit az iskolarendszerről: A tanár elől áll a katedránál, az akkor szokásos frontális oktatási módszernek megfelelően. Egységes padsorok, egyforma ruházat és hajviselet határozza meg a képet. Minden gyerek egyszerre, egy irányba néz. Egyik se nevet. Némelyik gyerek tekintetében a szemlélőnek feltűnik a komolyság és bizonyos szomorúság. Szomorú a sorsuk: a legtöbben félárvak vagy árvák, vagy „züllöttek”, ahogy a ház szabályzata nevezi őket. Az apák munkanélküliek, betegek, alkoholisták vagy már meghaltak, így az anyáknak kell megteremteniük a megélhetéshez szükséges anyagiakat. 20 gyereknel a nyilvántartásban

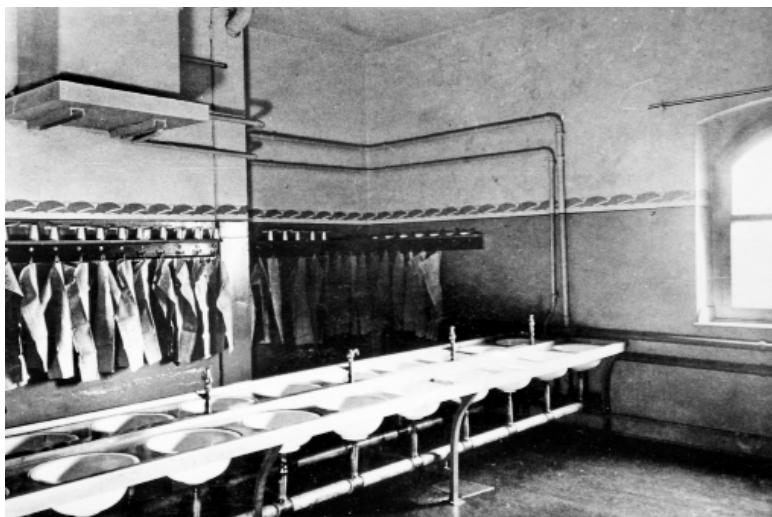
a „szülő” rovatba az édesanya leánykori neve van beírva. Másoknál az anya halt meg, és hagyott hátra sok kiskorú gyermeket, akikre az apa nem tud gondot viselni a 12-14 órás napi munka mellett.

33. kép
Osztályterem tanárral és diákokkal

Egy pillantás a mosdóba és a hálóterembe nyilvánvalóvá teszi a nincstelenséget: csak ágy ágy mellett, nincs egy éjjeli szekrényke, nincs egy saját polc. A személyes tulajdonnak nem volt hely tervezve, mert a gyerekek – ahogy a priornő hangsúlyozza – „szegény emberek gyermekei”.¹⁶

16 Vö.: „Acta der Stadt-Verwaltung zu Oberhausen betr. Errichtung einer katholische Volksschule für die Kinder des Vincenzhauses – Vincenzschule”, 1883-1929, 34. o. (SAO)

34. kép
Az árvaház fürdőszobája

35. kép
Az árvaház hálója

Mindezen idegenszerűség mellett J. Kentenich az árvaházban találkozik valami ismerőssel is: majd minden sarokban megtalálható egy szent képe, egy kereszt vagy egy szobor virággal. A háznak vallásos a kultúrája, és ez közel áll a szívéhez. Ez bizonyos életminőséget jelent, amit a gyerekek számára minden korlátozás ellenére biztosítanak és közvetítenek.

36. kép

Az árvaház házi kápolnája elsőáldozó gyerekekkel

A vallásos légkörre a domonkos nővérek tudatosan nagy súlyt fektetnek. És éppen a Mária-tisztelet az, amit az arenbergi dominikánus nővérek különösen ápolnak¹⁷, és ez minden ridegség ellenére a háznak meleg és személyes jelleget kölcsönöz.

17 Vö. Brauchtum und Feste im Dominikanischen Eigenoffizium.

37. kép: A házi kápolna a századfordulón

38. kép: Mária-szobor az árvaházban

A házi kápolna viszonylag alacsony, fehér stukkó boltívekkel. A mellékoltárnál található egy szoborcsoport: Szent Domonkos és Szent Katalin, középen trónol Mária, az Istenanya, karján a gyermek Jézussal.¹⁸

Kulcsélmény

Azon a napon, 1894. április 12-én – a búcsúzás előtt – az édesanya Joseffel együtt a házi kápolnába megy, és ennél a szobornál keres vigasztalást. Fájdalmában Máriához fordul. Rábízza felajánlás formájában a legkedvesebbet, amije van: a gyermekét. Bizonyára hangosan imádkozott, mert Josef később is pontosan emlékszik a szavaira. A fiú nagy belső éberséggel fogja föl az eseményeket. A fájdalmas búcsúzás közben valami végbemegy, ami olyan hatással van rá, hogy az elkövetkezendő években vissza-visszatér erre a felajánlásra.¹⁹ A fájdalom nem csak hogy különleges módon megnyitja Josefet a felajánlási esemény befogadására, hanem mintegy háttérbe szorul a valóságos élményhez képest.

Minden önvallomásában mint kulcsélmény szerepel ez az 1894. április 12-i Máriának való felajánlás, ami mély és hosszasan tartó benyomást tett a lelkére, és egész életében foglalkoztatta Josef Kentenichet. Első életrajzi megjegyzései erre vonatkozóan egy előadás töredékes lábjegyzetében találhatók, amit ifjú spirituálisként a kollégista tanítványainak írt.²⁰ Nyilvánvalóan ezt a felajánlást vette alapul egy megtapasztaláshoz,

18 A Mária-szobor a Pater-Kentenich-Hausban a Schönstatt hegyen, Vallendarban található.

19 Így pl. 1913-ban, 1914-ben, 1932-ben, 1935-ben, 1950-ben, 1951-ben, 1955-ben, 1960-ban, 1963-ban.

20 Vö. J. Kentenich, F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 141. o., 1. megj.

amit feltétlenül tovább akar adni a fiúknak. Fél évvel később részletesebben foglalkozik ezzel:

„Sok évvel ezelőtt láttam egy árvaház kápolnájában egy Istenanya szobrot, nyakában aranyozott láncsal és kereszttel. A lánc és a kereszt egy édesanya elsőáldozási emlékajándéka volt, aki kedvezőtlen családi körülményei miatt kénytelen volt egyetlen gyermekét árvaházban elhelyezni. Így ő maga már nem tudott gyermekének édesanyja maradni. Mit is tegyen szívbeli félelmében és aggodalmában? Odamegy, fogja az egyetlen értékes gyermekkori emlékét, az elsőáldozási kis láncot, és az Istenanya nyakába akasztja, azzal a bensőséges kéréssel: Neveld a gyermekemet! Légy te teljesen az édesanyja! Teljesítsd helyetted az anyai kötelességeket!”²¹

Beleélve magát a kis internátuslakó édesanyja utáni vágyakozásába, így folytatja:

„Ez az esemény ne a szülői háztól való első, nehéz búcsúra emlékeztessen bennünket.”

Amit J. Kentenich gyermekként ettől a naptól fogva mélyen a szívébe vésett, az a meggyőződés, hogy az Istenanya az ő édesanyja. Ezt a valóságot akarja továbbadni, amikor első nevelői feladatát megkapja:

„Mária a mi anyánk! A mi igazi, valódi lelki, természetfölötti anyánk, nem csupán nevelő-, vagy fogadott anyánk.”²²

21 J. Kentenich, 1914. V. 3-i előadás, F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 184. o.

22 J. Kentenich, m: F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 184. o.

Azt a tapasztalatot, hogy Mária átvette nevelésének felelősségét, különböző alkalmakkor újra és újra kifejezésre juttatja: És az édesanya kéri *„egy anya szeretetével: ...Neked kell felnevelned a gyermekemet.”*²³ Az anya odaajándékozta az *„egyetlen értékes emlékét”*²⁴, ill. *„az egyetlen ékszert, amit birtokol”*.²⁵

Papszentelésének 25. évfordulóján megerősíti, hogy Mária központi és nevelő szerepet töltött be az életében:

*„Ő (Mária) személyesen formált és alakított kilencéves²⁶ koromtól fogva... Ha visszatekintek, azt mondhatom, hogy nem ismerek egy embert sem, aki mélyrehatóbb befolyást gyakorolt volna a fejlődésemmre... Ha bármikor is személyesen kötődtem volna valakihez, akkor ma nem mondhatnám ilyen biztosan, hogy nevelésem egyedül az Istenanya műve volt, minden mélyreható emberi befolyás nélkül. Tudom, hogy ezzel sokat mondok.”*²⁷

Egy képet, amin egy kisfiú a szívét nyújtja az Istenanyának, tőle meg a kis Jézustól pedig egy lángoló szívét kap vissza, Kentenich atya úgy magyaráz, hogy ő ez a kisfiú, aki kilencévesen *„Máriának ajándékozta a szívét”*, és *„aki akkor a szívében megkötötte a szeretetszövetséget az Istenanyával”*.²⁸ *„Ezt a titkot – magyarázza beszélgetőtársának – magában hordozta 1914. október 18-ig. Hogy mivé bontakozott ki, azt Ön is tud-*

23 J. Kentenich, 1950. III. 31-i előadás (ASM)

24 J. Kentenich, 1914. V. 3-i előadás, lásd: F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 184. o.

25 J. Kentenich, 1950. III. 31-i előadás (ASM)

26 A felajánlás időpontjában J. Kentenich betöltötte a 8. évet és kilencedik életévében volt.

27 J. Kentenich 1935. VIII. 11-ei előadás (ASM)

28 J. Kentenich, M. Christine Pauly nővér írásbeli közlése szerint. 1993. XI. 27. (DS)

ja.”²⁹ Ezzel a figyelemre méltó mondattal zárja személyes vallomását: „Ez olyan mély élmény volt számomra, amit nem lehet szavakba foglalni.”³⁰

39. kép
Festett kép Irma Ulmertől

Milyen típusú élmény volt ez? A későbbi években úgy foglal állást a „Máriának való felajánlással kapcsolatban..., ami bele-nyúlt a 9 éves gyerek életébe, és az évek során hatással volt rá”:

„Nem szeretném még fellebbenteni a fátylat erről az eseményről. Ha Máriának való felajánlásnak nevezzük, akkor hozzá kell fűznünk, hogy olyannak kellett lennie, aminek egészen sajátosan formáló hatása volt. Jövendő történészek majd könnye-

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

dén megállapítják, hogy tulajdonképpen az egész Schönstatt-mozgalom csírázásra készen megalapozódott benne.”³¹

Más szavakkal: a jövőbeni Schönstatt érdekében Isten Mária által már e korai eseményekben is működött. Menningen atya – aki Kentenich atyának hosszú éveken át munkatársa volt – már az alapító életében arról beszélt, hogy „túlvilági erő robant be a 9 éves gyerek életébe”.³²

A Máriának való felajánlás nyilvánvalóan egy *isteni titok* alapján nyugszik. Ezt bizonyítja egy előadás a felajánlásról, amelyben Kentenich atya párhuzamba állítja az árvaház kápolnájában történeteket az Istennek való személyes odaadással:

„A megbízhatatlanságom immár a legmegbízhatóbb kezekben nyugszik, amire csak gondolni lehet, anyai kezekben, és ez által isteni kezekben.”³³

Ebben a megtapasztalásban az Istenanya és hatása elválaszthatatlanul összekapcsolódik Istennel. Ehhez 1955-ben Kentenich atya a következő magyarázatot fűzi:

„Kizárólag az Istenanyától akartam függeni, és ebben megmaradni, amennyire csak lehetséges. Az Istenanya itt természetesen állandóan szimbólumként, és az Üdvözítővel, valamint a háromszemélyű egy Istennel kapcsolatban akar előttünk állni.”³⁴

31 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 101. o. (ASM)

32 Alexander Menningen, Die Denk- und Seinsstruktur des Gründers entfaltet in der Frühgeschichte der Familie, előadássorozat: 1968. IV. 17-20-ig, 51. o. (ASM)

33 J. Kentenich, 1950. III. 31-i előadás (ASM)

34 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 102. o. (ASM)

Mária (azonban) nem csupán szimbólum lesz, hanem garancia is arra, hogy Isten jelen van az életében. Amit a felajánlás során, mint gyermek közvetlenül megtapasztal, később visszatekintve ugyanebben a kontextusban így írja le:

„Az Istenanya valóban metszéspont e világ és a túlvilág között, a természetes és a természetfeletti között.”³⁵

Az Isten valósága által való megragadottság és a rá való összpontosítás nem engedte többé szabadon a fiút. Ezt világítja meg az az eset is, amit egy árvaházbéli dominikánus nővér mesél el. Az ő csoportjában volt Josef Kentenich. Olyan 10-12 éves lehetett. A nővér egyszer büntetésből a mosdóhelyiségbe küldte, hogy ott rakjon rendet. Ezért amikor túlságosan nagy volt a csend, utánanézett, hogy mi történik. „A fiúcska egy padon térdelt, és olyan bensőségesen imádkozott, akár egy szent.” A nővér nagyon megrendült attól, amit látott: „A fiú nem is vette észre, hogy valaki bejött, hanem tovább imádkozott, teljesen máshol volt” – meséli a nővér. „Nem merte megzavarni”, és meghatottan „elosont”. Ettől kezdve nem tudta megbüntetni. És tömören hozzáfűzi: „Hiszen az Istenhez való kötődés bizonyára a korai gyerekekébe nyúlik vissza!”³⁶

Az ima alatt „teljesen máshol volt” – hangzik annak az állapotnak a leírása, amely kifejezésre juttatja az „Istenhez való kötődést”, és az Isten közelségének megtapasztalását, olyan istenközelséget, amelyet Mária által kapott ajándékba.

35 Uo., 109. o. (ASM)

36 Eutropia nővér, arenbergi dominikánus nővér, 1969. A beszélgetés 1945-ben zajlott le, M. Hroswitha Jochheim nővértől lényegében ugyanez írásban, Texas. (ASM-DS)

A Máriának való felajánlás nem misztikus élmény volt, nem látomás, hanem szubjektív átélése annak a valóságnak, hogy az Isten „*egyedülállóan személyesen szeretet*”.³⁷

A felajánlásban Josef az Istenanya által olyan természetfölötti élményt élt át, amely alapélmény marad számára, ám amiről a pappá szenteléséig semmi írásbeli bizonyíték nem maradt hátra. Mégis kíséri őt. Ezért nem is meglepő, hogy mint egyetemista³⁸ és mint ifjú pap,³⁹ újra felkeresi az árvaházat és annak kápolnáját, ahol a Mária-szobor áll. Egyrészt tudatában van annak, hogy az árvaház is egyengette útját a papság felé. Másrészt ez az a hely, ahol olyan esemény történt, amit soha nem felejtett el, és amiből kiindulva papi tevékenységének gyümölcsozóságát magyarázza. „*Ami lett, ami általam lett..., a drága Istenanyának köszönöm.*”⁴⁰

Élet az árvaházban

A mély, vallásos élmény, amit a Máriának való felajánlás jelentett, ennek ellenére nem szüntette meg egyszerűen sem a konkrét emberi fájdalmat, sem azt a fájdalmat, amit a gyermeknek az elválás okozott. Henriette jól emlékszik, hogyan állt Josef az árvaház társalgójában a szekrénynél, és „sírt keservesen” a búcsúzáskor. Teret kellett engedni az emberi természetnek, hogy képes legyen megbirkózni a fájdalommal.

37 J. Kentenich, 1966. III. 15-i előadás, 19. o. (ASM)

38 18 évesen lefényképezte magát az árvaház közvetlen közelében. Vö. az 1904-es eredeti fénykép hátán levő címmel.

39 Röviddel a papszentelés után – saját bevallása szerint – még egyszer felkeresi az árvaházat, hogy ott, mint mondja, hálaadásul egy szentmisét mondjon. Vö. M. Hildemara Kob nővér beszámolója egy Kentenich atyával folytatott beszélgetésről, 1939-ből (DS)

40 J. Kentenich, 1935. VIII. 11-i előadás (ASM)

A kontraszt élménye a szülőfalu, Gymnich, és az új, idegen környezet között jelentős volt. Josefnek mind a nagyszülői ház, mind a falusi élet tulajdonképpen nagy szabadságot biztosított. Ehhez volt hozzászokva, és ennek korlátozása miatt az árvaházban bezárva érezte magát. Egy társa, Hermann Müser⁴¹, aki később újságíró lett, soha nem tudott felszabadultan beszélni az árvaházban átélt dolgokról, annyira nyomasztották az emlékek. Az ő elmondása szerint Josef „mindig szabadságra készült”, és a „kényszerszerűen nem tudta elviselni”.⁴² Ezért aztán az egyoldalúan a fegyelemre, sőt vakfegyelemre beállított nevelési rendszerben egy szabadságszerető ember „nehezen nevelhetőnek” tűnik, ahogyan egy dominikánus nővér jellemezte őt.⁴³

Josef ösztönösen kereste az utakat, hogy bensőleg, lelkiileg szabad térhez jusson. Intellektuális adottságai segítették ebben: nagy buzgalommal vetette bele magát az iskolába és a tanulmányokba. Erről tanúskodik a jó bizonyítvány⁴⁴, de az árvaház későbbi priornőjének kijelentése is, mely szerint „nagyon élénk eszű gyerek” volt, és ő igyekezett támogatni a fiút.⁴⁵

H. Müser visszaemlékezése szerint Josef, bár kistermetű volt, már gyerekként is „egyéniség”. Néhányunkat maga köré gyűjtötte, akik arra készültünk, hogy szellemi foglalkozást válasszunk.⁴⁶

41 Ebből az időből H. Müser egyike azon keveseknek, akik tanúi voltak J. Kentenich árvaházi éveinek.

42 H. Müser közlése, felvette M. Josefine Hoischen nővér (ASM)

43 M. Hildemara Kob nővér írásbeli beszámolója egy 1939-es beszélgetésről egy akkori dominikánus nővérrel, akinek csoportjába J. Kentenich tartozott az árvaházban. (DS)

44 Vö.: E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 34. o.

45 Eutropia nővér, arenbergi dominikánus nővér, egy 1970. III. 8-i levélben (ASM-DS)

46 Vö. H. Müser levele J. Kentenichhez 1918. XII. 2-án (DS)

Egyszer, amikor a legidősebbek elhagyhatták az árvaházat, ők, a fiatalabbak a kerítésnél álltak, és utánuk néztek: „Akkor valaki közülünk azt mondta: »Vajon mi is leszünk egyszer olyan nagyok, mint ők?« Erre Josef azt mondta: »Egyáltalán nem azon múlik, a fő az, hogy itt fent mid van!«, és a homlokára bökött.”⁴⁷

H. Müser azt is elmesélte, hogy Josef az árvaházban sok verset költött, és vett egy „rímkönyvet”, hogy jobban megtanulja a verselést. Az első versek, amelyeket tőle olvasott, mind a szenvedésről szóltak.⁴⁸ Ez az ő módszere, hogy megbirkózzon a szenvedéssel: a fájdalmát versbe önti, és nyilvánvalóan az imában is vigaszt és erőt talál.

Az árvaház és saját gyermekkori helyzete már korán arra készíteti, hogy elgondolkozzon a nevelésről:

*„Gyermekkoromtól fogva mindig figyeltem, hogy tulajdonképpen mi a nevelés, hogyan folyik a nevelés, és milyen sokféleképpen... nevelnek. És azt mondtam magamnak: Ennek az egésznek másképpen kell lennie, ezt így és így kell csinálni. Ennek így és így kell lennie.”*⁴⁹

Egy másik helyen egyszer így magyaráz:

*„Az sose kellett volna, az a módszer, ahogy engem neveltek, és azt mondtam magamban: Nem, így nem szabad nevelni.”*⁵⁰

47 H. Müser közlése, felvette M. Josefina Hoischen nővér. (ASM)

48 Vö.: H. Müser közlése, felvette M. Josefina Hoischen nővér. (ASM)

49 J. Kentenich, 1950. II. 27-i előadás. (ASM)

50 J. Kentenich, 1941. februári előadás (ASM), vö.: pedagógiai elképzelésének fejlődésével: D. Schlickmann, A valódi szabadság eszménye, 201. o.

Az árvaházi időszak alatt tisztázódnak és rögződnek a jövőre vonatkozó tervei, amelyeket célratörően követ.

Elsőáldozása napján⁵¹, 1897. április 25-én, fehér vasárnap, a kertben újra kijelenti édesanyjának, hogy valóban pap szeretne lenni.

40. kép
Josef Kentenich
elsőáldozásának napján,
1897-ben

Nehéz helyzet. Az anya így válaszol: „Fiam, akkor rengeteget kell imádkoznunk.”⁵² Tanácstalan, mert akkoriban hajadon mi-volta miatt a fia nem lehetett minden további nélkül pap.

51 A bérmlás szentségét aztán ugyanebben az évben, 1897. IX. 24-én kapja meg J. Kentenich

52 H. Esser közlése. Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

41. kép

J. Kentenich az édesanyjával az árvaház kertjében

Vívódik, hogy mit tegyen. Savels atyához fordul azzal a kérdéssel, hogy ne házasodjon-e mégis össze a gyerek édesapjával, hogy így törvényesítse a fiút. Savels atya lebeszéli róla. Ha csak ez az egyetlen ok, nem lenne helyes házasságot kötni.⁵³ De az atya talál egy másik utat. Hallott egy egészen új közösségről, amely missziós társaságként az első házát alapította Németországban: a pallottinusokról, akik a nevüket olasz alapítójukról, Pallotti Vincéről kapták. Misszionáriusokat képez-

53 H. Esser közlése. Gesprächsnotizen von Schw. Toni-Maria Oesterle (ASM) és a Schönstatti Mária-nővérek egykori előljárójának (M. Emanuele Seyfried) bizalmas közlése. (DS)

tek Kamerunba, mert volt ott egy missziós házuk. A német hatóságok csak missziós társaságként engedélyezték nekik a letelepedést. Az atyák az árvaházakba is elmentek, hogy megnyerjenek fiúkat a papi, ill. missziós hivatásnak.⁵⁴ Náluk Josef a családi körülményei ellenére is pap lehetett. A pallottinusok nem messze Koblenztől, Ehrenbreitsteinben vezettek egy fiú-internátust.

54 A limburgi pallottinusok levéltárosának, Helmut Mertens atyának az elmondása alapján.

III. Pallottinus kollégium Ehrenbreitsteinben (1899-1904)

42. kép

Ehrenbreitstein a pallottinus kollégiummal a második világháború előtt

43. kép

Az ehrenbreitsteini kollégium a századfordulón

1899. szeptember 23-án, a hivatalos iskolakezdés után 5 nappal érkezett Josef Kantenich Ehrenbreitsteinbe. Savels atya személyesen kísérte el őt a pallottinus kollégiumba, amelyet néhány évvel korábban, 1893. december 8-án nyitottak meg.¹ Egy évvel korábban vették meg a pallottinusok a hosszasan elnyúló épületegyüttest egy magánembertől, Reinhardt igazságügyi tanácsostól. Az épület a Főutcán található, az ehrenbreitsteini erődítmény alatt.

44. kép

Az ehrenbreitsteini kollégium a századfordulón.
Az udvar felőli épületszárnyak, oldalnézetben: a kápolna

Az internátus épülete akkor még nem volt túl nagy, de mintegy 60 diák lakott benne. Csak a szomszédos telek 1896. évi megvásárlása tette lehetővé azt, hogy legalább néhány tornaeszközt felállíthassanak.²

1 Vö. Hermann Skolaster, PSM in Limburg a. d. Lahn, Limburg, 1935, 69. o.

2 Vö. H. Skolaster, PSM in Limburg a. d. Lahn, Limburg, 1935, 71. o.

Savels atya bemutatkozott a fiúval együtt, elintézte a formáságokat, kifizette az éves ellátásra a 200 aranymárkát.³ A „Kérdőívet a jelentkező növendékről” idegen kéz⁴ töltötte ki szeptember 22-én Oberhausenben, és Josef írta alá.⁵ Amikor kérték, hogy írja le az önéletrajzát, ezt vonakodott megtenni, mondván, hogy ezt nem követelhetik tőle, akkor inkább szerzetes testvér lesz, és beteget ápol.⁶ Nyilvánvaló, hogy családi keresztjére akart fátylat borítani. Az a határozottság, ahogy Josef ezért kiállt, meglepő volt, de elfogadták. Jelentkezési iratai közül tényleg a mai napig hiányzik az önéletrajz.⁷

Az oberhauseni árvaházhoz képest az ehrenbreitsteini kollégium valódi fejlődés volt Josef számára, képzése és személyisége szempontjából is. Az osztálylétszám lényegesen alacsonyabb és átláthatóbb volt, a tanulók nagyobb figyelmet kaptak a nevelőjüktől, és a gimnáziumi tananyag magasabb képzési szintet követelt. Josef olyan fiúközösségre talált, akik ugyanazt a célt akarták elérni, mint ő.

Egy leendő pallottinus atya képzési ideje általában 12 évig tartott. Először az úgynevezett humán tárgyak oktatása folyt, ami szorosan illeszkedett a városi gimnáziumok tanmenetéhez.⁸ Ennek a szakasznak a lezárása után következett a kétéves noviciá-

3 Vö. a pallottinusok jelentkezési lapja (APL)

4 Savels atya kézírására sem hasonlít.

5 APL

6 Gertrud Platten közlése (J. Kentenich másodfokú unokatestvére). (ASM) A jelentkezési lapon a „szülők neve és foglalkozása” alatt ez áll: „Catharina Kentenich, szakácsnő egy úri háznál”.

7 H. Eickman atya levele (SAC, levéltáros) 1969. XI. 13-án M. Josefine Hoischen nővérhez. (ASM)

8 Vö. H. Skolaster, PSM in Limburg, 200. o.

tus. A noviciátus második évében kezdődtek a 6 éves teológiai és filozófiai tanulmányok.⁹

Az internátus

Ehrenbreitsteinben csodálatos parkok voltak, amelyek felvezettek a várhegyre, ahogyan Alfons Weber atya, aki mint tanuló 1909-ben jött Ehrenbreitsteinbe, leírja.¹⁰ Emlékirataiban így rögzíti: „Mi, tanulók, hét közben csak a nagy teraszt használhattuk. De vasárnap és ünnepnap kimehettünk a tulajdonképpeni parkba, ahonnan pompás kilátás nyílt Ehrenbreitsteinre és Koblenzre.”¹¹

Az internátus tulajdonképpen nem volt tipikus iskolaépület. „Előkelő volt a Reinhardt-ház, letről a kaputól kezdve, a szép, sötéten tartott lépcsőkön felfele, egészen a tetejéig, ahol az atyák szobái voltak. A Reinhardt-házhoz csatlakozott két ugyanolyan magas egykori bérház. Ebben voltak a hálótermek, néhány atya és testvér szobája. Azután következett a számunkra, tanulók a számára romantikus, de a házirend megtartása szempontjából a legnehezebb épület: a malom... Ez az öreg malom azonban nekünk maga a gyerekparadicsom volt, ahol élhettük a saját életünket, még ha ebben benne volt is a tévedések és veszélyek lehetősége, mint magában az eredeti paradicsomban, de ugyanakkor lehetőséget biztosított az egészséges, fiatalos önállósodásra.”¹²

9 Vö. E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 40., 45. o.

10 Vö. Don Alfonso Weber, Ein Lebensbild v. Pater Willy Schützeichel, Schönstatt, 1969, 27. o. (APL)

11 Don Alfonso Weber, Lebensbild, 27. o. (APL)

12 Don Alfonso Weber, Lebensbild, 26. o. (APL)

1901-ben a három alsó osztályt „kihelyezték” a schönstatti (Vallendar) „Öreg Házba”, amit akkor vásároltak meg. Ötven diák Ehrenbreitsteinben maradt, közöttük Josef is. Iskolatársa, Karl Schneider – aki a jelentkezéskor egy osztályba került vele –, viszont Schönstattba került. Szívesen barátkozott volna Josefkel, de elég hamar szétváltak útjaik, mert Josef a felvétele után hamarosan egy osztállyal feljebb lépett.¹³

A felső négy évfolyam tanulásra a nagy termet használta, ami pihenő- és díszteremként is szolgált. A. Weber még idős korában is lelkesen mesél róla. „Mindenkinek volt egy saját pulpitus. A tanulási idő alatt az első órában ültünk, délutánonként 17-18 óráig, a második órában álltunk. A pulpitusok magassá-

45. kép

J. Kantenich és P. Mayer a kollégiumban, Ehrenbreitstein, 1902

13 Ehhez a fejezethez vö.: Karl Schneider, *Meine Eindrücke und Erinnerungen in Schönstatt: 1. Tanulóként 1901-1902, 2. Atyaként 1917-1920*, leírva: 1948. (APL) Olvasható archív nyomtatvány: Heinrich Hug, *Vergangenheit einholen. Zum 18. Oktober 1914, Beiträge zur Geschichte Schönstatts*, I. kötet, 104. o.

gát primán lehetett állítani, és bőven volt hely a könyvek és füzetek elhelyezésére. A szellőzés is biztosítva volt. A terem mindkét oldalán egész sor nagy ablak volt. Ez volt a legszebb tanulószoba, amit a pallottinusoknál megismertem... Elöl volt egy beépített színpad.

Pihenésképpen a tanulóteremből közvetlenül kimehettünk a szabadba, egy belső udvarba, ami játszótér és sportpálya volt. Mellette az erődítményhez csatlakozott a tornaterem. A nagy tanulóterem fölött volt a kápolna. A karzat még abból az időből származott, amikor a ház még a Reinhardt családé volt.”¹⁴

A lerövidített iskolaidő miatt a tanulási feltételek meglehetősen kemények voltak. A ház krónikája megemlíti, hogy 1899-től lehetőség nyílt „az egész német gimnáziumi tananyag elsjátítására”.¹⁵ Ez kilenc év anyagát jelenti, amit itt hat év alatt kellett megtanulni.

Josefnek az első tanévében (Sexta) hetente nyolc latinórája, négy németórája, három aritmetika órája, három földrajzórája, két hittanórája, egy természetismeret órája, (télen zoológia, nyáron botanika), egy tornaórája, két énekórája, egy szépírás órája, egy történelemórája volt.¹⁶ Fél év múlva, egy vizsga után eggyel magasabb évfolyamba (Quinta) helyezték át, ahol pótolnia kellett két-két órát földrajzból és történelemből.¹⁷ Quartától kezdve tovább emelkedett a heti penzum: matematikából négy órára, tornából kettőre, bejött három francia, egy görög írás óra, így a heti óraszám harmincnégyre emelkedett. Tertiától kezdve ehhez még hozzájött négy görögóra, de a fran-

14 Don Alfonso Weber, Lebensbild, 25. o. (APL)

15 Vö. Ehrenbreitstein kézzel írt krónikája, 1899. IX. 23. (APL)

16 A sorrend a kézírásos jegyzéket követi. (APL)

17 Vö. Tantárgyak jegyzéke az I. és II. évfolyam számára, 1906. (APL)

ciaórák száma lecsökkent kettőre. A teljesítményt gyakran ellenőrizték. Latinból hetente írtak dolgozatot. Matematikából, németből, görögből, franciából havonta, a többi tárgyból csak trimeszterenként.¹⁸

A tanári kart a rektor és további három atya alkotta, valamint egy-két tanár a városból. A pallottinusok kameruni missziójába állandóan újabb papokat kellett küldeni, ezért gyakori volt a tanárváltás, ill. a tanárhány. Néhány misszionárius (akik a trópusokról tértek vissza, és akiket egészségügyi okokból helyeztek az iskolai szolgálatba) hamarosan meg is halt trópusi betegsége következtében.¹⁹ Így Josef öt iskolai éve alatt négy rektor váltotta egymást.²⁰ A képzés színvonala összességében nyilvánvalóan nagyon jó volt. Egy sor egykori ehrenbreitsteini diák tanult nagy sikerrel később állami egyetemeken.²¹ J. Kentenich trimeszterenként kiállított bizonyítványaiban kezdettől fogva jó és kitűnő érdemjegyeket találunk.²² Úgy tűnik, a magas követelmények nem jelentettek számára nehézséget. Szigorú napirend által próbálták segíteni a napi penzum teljesítését:

5.40: felkelés

6.00: reggeli ima és szentmise

6.30: beágyazás

6.45: reggeli

18 Vö. Tantárgyak jegyzéke (APL)

19 Így pl. 1901-ben a rektor, Ludwig Otto atya, aki még nem töltötte be 30. életévét, és a 27 éves tanár, Wagner atya. Vö. Ehrenbreitstein krónikája. (APL) A pallottinus közösség a hiányzó oltóanyag és a klíma miatt 1890-1910-ig negyven fiatal atyát veszített el a misszióban. Vö. H. Skolaster, PSM in Limburg, 37. o.

20 Friedrich Banken atya, 1900-tól Ludwig Otto atya, 1901-től Johann Mayer atya, 1903 végétől Peter Resch atya. Vö. Chronik von Ehrenbreitstein. (APL)

21 APL

22 Vö. E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 35. o.

7.00: stúdium (tanulás)
8.00: tanítás
10.00: tízórai szünet, amelyben szabadon lehetett beszélgetni
10.30: stúdium
11.00: tanítás
12.00: szabadidő – szilencium
12.30: napközi imádság, utána ebéd, szabadidő
14.00: tanítás
16.00: kávészünet, szabadidő szilenciummal
17.00: stúdium
18.30: vacsora, szabadidő szilenciummal
19.00: rózsafüzér
20.45: esti ima, utána lefekvés

„Ima, munka, tanulás – ez volt a jelszó –, mindig és mindenkor” – olvasható a ház 1898. évi krónikájában.²³ A. Weber említést tesz néhány változatosságról: „a pompás sétákról”²⁴, a krónikás pedig a „baráti körben eltöltött kedélyes órákról”, a kis zenekarról, a téli lelkigyakorlatról, a karácsonyi ajándékba kapott biliárdasztalról, a fizikai kísérleti eszközök beszerzéséről (ami nagy vívmánynak számított), a mulatságos Mikulás-estekről, színházi előadásokról, a rektor atya névnapi ünnepségéről, a Maria Laach-i kirándulásokról, a gyümölcsszüret várva várt változatosságáról, a közös háztakarítási akciókról, és a császár születésnapjára igazi »hazafias szellemben« rendezett ünnepségre való limburgi utazásról.”²⁵

23 Vö. Chronik Ehrenbreitstein (APL)

24 „Ehrenbreitstein pompás sétautakat kínált: Arenbergbe, Arzheimbe, az Astersteinre, a Rajna mentén, át a Mühlentalon.” Don Alfonso Weber, Ein Lebensbild, 28. o. (APL)

25 Vö. Chronik Ehrenbreitstein (APL)

Ehrenbreitsteinben Josef nem csak intellektuális adottságait tudta kibontakoztatni és továbbképezni, hanem zenei hajlamát is kipróbálhatta. Minden lehetséges alkalomra verseket írt, színdarabokat szerzett, mint például a „Konradin, az utolsó Hohenstauffer”²⁶ című dráma. Zenei tehetségét látva a rektor ösztönözni próbálta, hogy tanuljon zongorázni, de ezt ő visszautasította: ha a többieknek nincs rá lehetőségük, akkor ő sem akar.²⁷

A tanárok pedagógiai adottságai igen különbözőek voltak. Az egykori osztálytárs, Karl Schneider a matematika tanárakra emlékezik, aki egyben a prefektusuk is volt: „B. atyától inkább féltünk, mint szerettük. Sokan teljesen elvesztették az önbizalmukat matematika órán, amikor ki kellett menniük a táblához.”²⁸ „A prefektus atya felügyelt bennünket a pihenéskor, a hálószobában és a sétáláskor, és rendszeresen utasításokat osztogatott.”²⁹ Ezek az utasítások leginkább a tanítványok viselkedésére vonatkozó szabályok voltak. A nevelési módszert a Németországban akkor még nagyon friss pallottinus közösség a jezsuitáktól vette át, a lelkigyakorlatokat a fiúknak egy kapucinus atya tartotta.³⁰ K. Schneider atya az emlékirataiban meg-

26 Vö. Karl Hoffman, „Erinnerungen an die Studienzeit P. Kantenichs und die damaligen pallottinischen Verhältnisse”, írásban rögzítve 1956. IV. 29-én. (APL)

27 J. Kantenich saját elmondása alapján, in: Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 106. o. (ASM) Mint második tanulót, aki kivételesen folytathatta zongora tanulmányait, megemlíti ebben a szövegben Max Größert.

28 K Schneider, Meine Eindrücke und Erinnerungen, 1948. (APL)

29 K Schneider, Meine Eindrücke und Erinnerungen, 1948. (APL) A prefektusok felfogása a nevelésről általában hasonló volt. Vö. Erziehungswesen der Steyler Missionare: Nikolaus Blum, Anweisungen für die Erziehung in den Juvenaten der Gesellschaft des Göttlichen Wortes, Missiondruckerei Steyl 1914, 6. o.

30 Vö. Ehrenbreitsteini krónika és Karl Hoffmann atya, Erinnerungen, 1956. (APL)

említi kisgimnazista éveinek szegényes viszonyait.³¹ A nevelést összességében a „maihoz” viszonyítva „nagyon szigorúnak” nevezi, ám hangsúlyozza, hogy mint tanulók, otthonosan és jól érezték magukat. A későbbi misszionáriusi hivatásra való tekintettel a missziós iskolák többségében a nevelést még bőven a huszadik században is szigorú követelmények jellemezték.³²

Az, hogy a fiúk elégedetlenek vagy általában boldogtalanok lettek volna, nem derül ki az ehrenbreitsteini krónikák szövegéből.

J. Kentenich mindenesetre élvezte a humán tanulmányokat, de – mint minden diák – örült a szünidőknek is.

Vakációk Gymnichben és Kölnben

Josef édesanyjával együtt Gymnichben, rokonoknál töltötte a szünidőket, vagy néha azoknál az úri házaknál, ahol édesanyja dolgozott. Ezeket a látogatásokat természetesen boldog várakozás előzte meg. A jegyzetfüzetében 1903-ban a kölni vonatcsatlakozások kiírása mellett játékosan két szó ismétlődik egymás után: „szombat, vasárnap, szombat, vasárnap”, afeletti örömét kifejezendő, hogy a közelgő hétvégén édesanyját meglátogathatja. Másutt szép nagy betűkkel írja le anyja nevét („Catharina”) a jegyzetfüzetébe. Itt jegyzi fel azt is, mit nem akar otthon felejtetni: „kés, téli házicipő, jegyzetfüzet, írókönyvek, fogkefe+por”. Megtalálhatók a könyvecskében még matematika gyakorló feladatok és rokonok címei. Hogy mennyire intenzíven foglalkozott a tanulnivalókkal még az iskolán kívül

31 Vö. K. Schneider, *Meine Eindrücke und Erinnerungen*, 1948. (APL)

32 Vö. N. Blum, *Anweisungen für die Erziehung in den Juvenaten*, 1914, 3. o., 8. o. (ASM)

is, mutatja a vakációra szánt napirend, amit 1902-1904 között készített Kölnben:

6.45	<i>felkelés</i>
7.00-8.00	<i>szentmise</i>
8.15	<i>kávé</i>
8.30-9.30	<i>frc. (francia)</i>
9.30	<i>reggeli</i>
10.00-11.30	<i>ol. (olasz)</i>
11.30	<i>ebéd</i>
14.00	<i>alvás</i>
14.00-15.00	<i>tör. (történelem)</i>
15.00-16.00	<i>görög</i>
16.00-16.30	<i>kávé</i>
16.30-19.30	<i>séta</i>
19.30	<i>vacsora</i>
21.30	<i>alvás</i> " ³³

Olvasási szenvedélyét tükrözi egy könyvlista: nem kevesebb, mint 75 különböző típusú mű címét sorolja fel a jegyzetfüzetében.³⁴

46. kép
Peter Hesseler
tanúságtételének idejében

33 NB (ASM-DS)

34 Vö. J. Kentenich, NB 1902-1905. (ASM-DS)

Ám Josef fiatalkorában nemcsak szorgalmas és vallásos volt, hanem kapható volt bolondságokra és tréfákra is.

Peter Hesseler, akivel még gimnazista korában is gyakran együtt töltötte a szünidőt, később mesélt még egyet s mást közös csínyjeikről: egyszer a templomszolga fiával felmásztak a templom hagymatornyába.

47. kép
A Szt. Kunibert templom
tornya

Az esperes észrevette, és bezárta mögöttük a torony ajtaját. Lejövetelkor fülön akarta csípni őket, ezért az ajtó elé ült és várakozott. Amikor azonban a három fiú észrevette, hogy valaki bezárta az ajtót, és „veszély fenyeget”, visszamásztak a templomhajó fölé a kórusig, ott egy nyíláson keresztül leereszkedtek a szentély fölé az oltárépítményen, és a templom ajtaján keresztül eltűntek.

48. kép
A gymnichi kastély

Egy másik alkalommal a várárok jégtábláin játszottak, és mindketten beleestek a vízbe. Csuromvizesen elrohantak a nagynénihez, hogy szárítsa meg őket – őket magukat, és külön a ruhájukat – a kandallónál. Gyakran pecáztak a várárokbán, ami tulajdonképpen tilos volt, és együtt almát csentek, nem mint-ha nem lett volna sajátjuk, hanem mert a lopott alma „jobban ízlett”.³⁵

Együtt nagy kirándulásokat is tettek Weiden bei Kölnbe, ahol Josefnek egy nagynénje élt, sőt egyszer egészen Bonnig elmentek. Josef szívesen túrázott, ahogyan Henriette unokanővére meséli, és naptárokat árusított (valószínűleg a pallottinusok missziós naptárát). Így találkozott egyszer egy zsidóval is. Az eleinte elutasítóan viselkedett, de a beszélgetés folyamán ba-

35 Vö. Peter Hesseler, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

rátságosabb lett, sőt egy naptárt is vásárolt Joseftól, és végül meghívta a fiút egy sütre.

A gymnichi vakációra néha eljött Peter Hesseler unokatestvére, Thekla Sauren³⁶ is Kölnből, és a nagybátyjánál, Hubert Blatzheimnél, meg a nagynénjénél, Sibillánál lakott. Noha Thekla mintegy nyolc évvel fiatalabb volt Josefnél, szívesen kalandozott időnként a fiúkkal, mint például amikor a kert végében levő patakot fogadásból átugrották, és a kislány matrózu ruhájában mindenki mulatságára beleesett a vízbe.³⁷

„Josef komoly volt, ugyanakkor vidám is – vélekedik Thekla. – Egyszer térdzoknit vettem fel, emiatt egy kicsit feszélyezve éreztem magam, ezért leültem a fűbe. Ő rögtön átlátott rajtam, és nevetett, hogy nem akarok felállni.”³⁸

Peter Hesseler húga³⁹ még jól emlékszik, hogy Josef egyszer a szünidőben Neunkirchen bei Rheinbachban volt. „Látom magam előtt, ahogy a kertben sétál, és a breviáriumot imádkozza. Gymnichben sosem találkoztam vele, de Kölnben a szüleimnél igen... Egyszer édesanyám kívánságára a Népkertbe mentem vele, és csónakáztunk. Komoly volt. Anyukám azt mesélte nekünk, hogy Afrikába akar menni.”⁴⁰

A rokonai nagyra értékelték Josefet, és látogatása nagy esemény volt. Maria Geibel elmeséli, amikor egy évfolyamtársával

36 J. Kentenich nagymamája bátyjának volt egy unokája, Thekla Sauren, Peter Hesseler unokatestvére, Családfa IV.

37 Vö. Thekla Sauren, Gesprächsnotizen von Schw. M. Hoischen. (ASM)

38 Thekla Sauren, Gesprächsnotizen von Schw. M. Hoischen. (ASM)

39 Mechthild Hellendahl, szül. Hesseler, később tanítónő, Családfa IV. tábla.

40 Mechthild Hellendahl. Gesprächsnotizen von Schw. M. Hoischen. (ASM)

látogatta meg őket: „Akkor már (tehát 1902 után) Spillében laktunk. Anya azonnal elküldött egy üveg sörért.”⁴¹ Ekkoriban az egyik rokonnál ünnepség volt. „A fiúk az ifjak egyletében voltak. Meghívták a prézensüket, és őt (J. Kentenichet) ünnepelték, mert éppen látogatóban volt.”⁴² Otthon aztán Josef lelkesen mesélt róla. Amikor sajnálkozott, hogy nem könnyű szegénynek lenni, ő is szívesen inna olykor egy üveg sört, az édesanyja ezt mondta neki: „Igen, Josef, választhatsz, vagy az egyik, vagy a másik. A tanulmányaid sokba kerülnek, a szivarral és sörrel vissza kell fognod magad.” Erre elhatározta, hogy soha többet nem fog dohányozni és inni, és Henriette-nek azt mondta: *„Könnyebb teljesen lemondani, mint csak egy kicsit.”*

A későbbiekben, amikor idősebb lett, egyre inkább visszafogta magát a rokonlátogatásokat és a szórakozást illetően is. „Sokan úgy gondolták, hogy büszke. Örültek volna, ha meglátogatja őket. De nem tette!”⁴³ – tudósít Henriette erről az időszakról.

A szünidőről J. Kentenich az erőd alatti Reinhardt-házba tért vissza.

Benső fejlődés

A kevés írásos bizonyíték szerint Josef mindenért hálás volt, amit az atyák a fiúkért tettek.⁴⁴ Úgy tűnik, hogy Peter Mayer atyával, aki vele együtt érkezett Ehrenbreitsteinbe 1899. szeptember 23-án, korán kapcsolatba került. Mayer atya tanári tevékenysége kezdetén prefektus volt, és ezzel ő volt a

41 M. Geibel, B.-M. Erhard atya magnófelvétele, 1977. (ASP, DS)

42 Ezt és a következő fejezetet vö. H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

43 H. Esser, Gesprächsnotizen von Schw. M. Josefine Hoischen. (ASM)

44 J. Kentenich, Költemény Johann Mayer atyának, ajánlással, 1899. karácsony, lásd alább.

felelős a fiúk külső fegyelmezéséért, később rektor-helyettes, majd 1901-1903-ig az intézmény rektora lett.⁴⁵ Josef 1899 karácsonyán egy verset ajánlott tanárának „A bölcsek ajándéka” címmel, amelynek kissé még ügyetlen sorait a következő szavakkal kíséri:

*„Ily módon fejezem ki köszönetemet mindazért a jóért, amit rövid ittlétem alatt Öntől kaptam, különösen azért, hogy vigaszt nyújtott nehéz körülményeim között. Isten fizesse meg! Naponta fogok Önért imádkozni, hogy megkapja a szükséges erőt ahhoz, hogy minket a helyes irányba tereljen és a jó útján megtartsa, és hogy hivatásbeli nehéz feladatai könnyebbé váljanak. Még egyszer mindent megköszönve maradok hálás tanítványa és növendéke: Jos. Kentenich.”*⁴⁶

Nyilvánvalóan Mayer atya, aki általában közkedvelt volt a diákok között⁴⁷, gyorsan elnyerte Josef bizalmát, és személyes ügyeiben is segített neki. A tanár jó intuitív érzékű, tehetséges pedagógus volt.⁴⁸ „Mayer atya értett hozzá, hogy mindenkinek mindene legyen”⁴⁹ – olvasható az ehrenbreitsteini Krónikában. Mayer atya névnapjára ünnepségének bevezetőjében Josef az „*atyai szeretetet*” dicséri, amellyel a tanár a növendékeit elfogadja.⁵⁰ Elképzelhető, hogy ennek a fiatal atyának a nevelői kvalitása mint bizonyos jellembeli példakép szolgált Josef számára. 1904-ben Josef mint jóvendő novícius, a gymnichi

45 Vö. Ehrenbreitstein krónikája, 40. o., nekrológ Mayer atyáról, 1949. augusztus 4. (APL)

46 J. Kentenich, Gedicht an Pater Mayer, 1899. karácsony. (ASM)

47 Vö. K. Hoffmann, Erinnerungen, 1956, Ehrenbreitstein krónikája (APL)

48 Nekrológiájában írják 1949. VIII. 4-én: „Amikor az előjárója észrevette a fiatal atya nagy pedagógiai tehetségét, elküldte további tanulmányokra a freiburgi egyetemre, ahol nagy sikerrel tanult 1904-1906 között” (APL)

49 Ehrenbreitstein krónikája (APL)

50 ASM

49. kép
J. Kentenich a „Studienkolleg”-ben 1903-ban;
balról az 5. Mayer atya

vakációból azt írja, hogy ha édesanyja nem figyelmezteti rá még időben, elfelejtett volna írni neki. Visszatekintve az ehrenbreitsteini évekre, így folytatja:

„Szívesen gondolok vissza az eltelt évekre. Fájdalmas érzés kerít hatalmába, ha elképzelem, hogy most véget értek vagy véget kellett, hogy érjenek a humán tanulmányok. Milyen szép időszak volt ez! Vajon visszatér-e még valaha? Lehet, hogy a felsőbb tanulmányok ugyanígy tetszenek majd. Legalábbis nagyon szeretném.”⁵¹

Megemlíti, hogy személyes álma az is, hogy egyetemen tanulhasson.⁵² A különböző ünnepekre írt köszöntők mellett Josef 14 évesen egy másik költeményét is a tanárának ajánlotta.

⁵¹ J. Kentenich, levél Mayer atyához, 1904. VIII. 11-én.

⁵² Uo.

„A szeretet hatalma”⁵³ bepillantást enged lelkébe. A versírás időpontjában, 1900 húsvétján, Josef éppen látogatóban volt az édesanyjánál a kölni Guillaume-házban, és egy vizsgára készült a szünetben.⁵⁴

A szeretet hatalma

*Té szent, dicső, magasztos kötelék!
Ami boldoggá teszi ezt a földtekét!
Mi által könnyebbé válik a nehéz,
Ó, jöjj! Látogasd meg mindenki szívét!*

*Té szent, dicső, magasztos kötelék,
Áthidalod mindenki szívét!
Számodra nincs lehetetlen,
Hatalmas lesz a tehetetlen.*

*Vak vagy magaddal szemben,
Mások fürdenek szeretetedben,
Gyümölcsében a lemondásnak,
Áldozatos kitartásnak.*

*Az esti szellő lengedez,
Királynőnk, a nap lemegy,
A Mindenható így rendelte,
Töltse el szívünk a béke!*

*A nap a tengerbe merül!
Minket már sötétség vesz körül,
A fürge nyájak elnémulnak,
Hála Néked, gondoskodónak.*

53 J. Kentenich, költemény Mayer atyának ajánlva, 1900. húsvét (ASM)

54 Valószínűleg ez az a vizsga, ami után egy osztályt átugrott.

*Béke honol erre s arra,
Egy angyal száll házról házra,
Vigaszt hoz a szomorúnak,
Könnyét törli a sírónak.*

*Éjjélt üt a toronyóra,
Térjetelek hát nyugovóra.
A Rajna mentén száll a hangja,
Fejét hajtja, aki hallja.*

*Az Úr s a szentek védelmében,
Édes álomba merülten
Halvány fények távolában
Alszanak Köln városában,*

*Színe-fénye Rajna partján
Messze leng ez öreg órán,
Folyó tükre csillog-villog,
Mormolja az igazságot.*

*És nézd! Ott az egyik házban
Szorgosan tanul egy fiúcska magában,
kezébe támasztva fejét
elalvás ellen küzdvén.*

*Álmodozva olykor messze néz,
És mormol maga elé: „Ó vezess
Istenem, Uram, végzetem!
Sorsomat kezedbe teszem,*

*És anyám kezébe is.
De nem! Ó nem! Ez nem lehet!*

*Tied vagyok ugyan Uram,
De lágyulj meg akaratodban!*

*E lépéstől kímélj meg,
Könyörgésem hallgasd meg!
Hassál anyám szándékára,
Ne legyek én bánatára,*

*Kívánságát, hogy pap legyek,
Teljesítnem nem lehet.
Erőszaknak nem engedek!
Utat, utat a könnyeknek!"*

*Istenem, kímélj meg ettől!
Válts meg inkább életemtől,
Ha hívásodat nem követem,
Mert szívemben úgy érzem,*

*Hogy nem erre rendeltettem.
Hallom, Uram, ahogy hívsz,
s követlek (bár oly nehéz):
szeretlek Téged, s növelem dicsőséged.*

*Mostantól hát arra törekszem,
Hogy anyám szándékát gyengítsem.
Engedd, Uram, hogy így tegyek,
S áldva Téged, dicsérjelek.*

*Ó, tenger! Ifjúságom álma!
Minden terv csupán e tenger habja?
Hátadon „akaroK” billegni.
Apámat a betegségtől megmenteni.*

*De elég! Vár a kötelesség.
A vizsga holnap?! Biz' nehéz!
Vége hát a szárnyalásnak,
S neki lát a tanulásnak.*

J. Kentenich

Folyt. köv.

A szeretetet teszi az ifjú szerző a költemény tulajdonképpeni témájává, annak a »szeretetnek hatalmát«, ami önzetlen. A boldogságról elmélkedik, de a szenvedés nehézségeiről is, a „szomorúságról”, „a könnyekről..., melyek kibuggyannak”. A 10. versszaktól láthatóan kiesik a versritmusból, amikor hevesebben ecseteli saját problémáit.

Fél évvel azután, hogy Josef már az ehrenbreitsteini kollégiumban van, újabb probléma merül föl jövője hivatásával kapcsolatban. Josef pap szeretne lenni, de számára eddig csak a missziós társaságba való felvétellel nyílt meg a papsághoz vezető út. Ez azt jelenti az anyának és fiának, hogy később örökre Afrikába kell mennie misszionáriusnak. A költemény tükrözi az elhivatottság érzését, de az anya habozását is, és a vele folytatott küzdelmet. Vele, akinek „nem akar bánatára lenni”. Josef nem érzi sajátjának sem a missziós hivatást, sem egy másik, neki ajánlott hivatást: „Válts meg inkább életemtől, ha hívásodat nem követem, mert szívemben úgy érzem, hogy nem erre rendeltettem.” Az utalás a beteg apa megmentésére azzal a reménnyel lehet összefüggésben, hogy az apja mégis törvényes gyermekévé fogadja.⁵⁵

55 Ezt a reménykedést azonban feladja J. Kentenich 1902-től. Az önéletrajzi „*Heimatlos*” című versében már észrevehető az apa elutasítása, hogy törvényesítse a fiát. Vö. J. Kentenich, 1902. IX. 15-i költemény. (ASM-DS)

„A szeretet hatalma” c. költeményben olyan önéletrajzi elemek találhatók, amelyek azt bizonyítják, mennyire megszenvedte családi állapota rendezetlenségét, de mennyire feltétel nélkül akarja követni az Isten hívását. A személyes küzdelemben Mayer atyától kap biztatást.⁵⁶ Kettős terhet cipel: apa nélkül kell felnőnie, és születése szégyenfoltját – ami éppenséggel a hivatása útjában álló akadály – elfogadnia.

Apátlanság és atyai küldetés

J. Kentenichnek apa nélkül kellett felnőnie. Egyrészt a gyermekség megélésének betöltetlen vágya, másrészt saját édesapjának az elutasítása, amennyiben az nem ismeri őt el gyermekének, szenvedést okoz neki. Fájdalmát egy költeményben fejezi ki, amit 16 éves korában egy ehrenbreitsteini hétvégén vet papírra.

Otthontalanul

*Elhagyva és magányosan
vándorolok a világban
Apámtól eltaszítottan
otthoni sátor nélkül.*

*Az anyai szeretettől
vas kezek elragadtak,
a hideg tömegben
állok idegenül.*

*Körös-körül békét látok.
Lelkes szó*

56 Az 1899. karácsonyi, Mayer atyának szóló ajánlásban Josef köszönetet mond „azért a vigaszért, amit a viszonyaim közt nekem adott”.

*Dicséri a szülőt.
Én sírok és elmegyek.*

*A szívemet hidegség rágja,
Mert senki sem szeret.
Várom, hogy valaki ad-e
Nekem szeretetet. 1902. IX. 15.⁵⁷*

Josef nagyon vágyik a szülői védettségre, amit nagyon korán elvesztett. A többiek a szünetről visszatérve lelkesen mesélnek a szüleikről, neki pedig ez a családi boldogság sohasem adatott meg. A sorokból kicseng az emberi vágy, amely egész ifjúsága alatt betöltetlen marad. Úgy érzi, hogy „*vas*”, vagyis idegen „*kezek*” az anyai szeretetet is „*elragadták*”. Édesanyja még évekkel később is hangot ad egyik levelében afölötti fájdalmának, hogy nem tudott igazi otthont biztosítani számára: „Milyen boldog lennék – írja –, ha együtt lehetnénk (ő és Henriette), de ez még nem lehetséges... Szeretnék anyai módon gondoskodni róla (Henriette-ről). Hiszen mi hárman összetartozunk. Ha csak rajtam állna, akkor mindhármunknak lenne otthona.”⁵⁸

J. Kantenich kisgyermekkorában megtapasztalta az otthont és a szeretetet, és tudja, mi az, ami most hiányzik neki. Nem fojtja el szenvedését és vágyait, hanem kifejezi, kiírja magából. Egész életében hangsúlyozza, hogy ez a szeretet utáni vágy az emberben valami nagy és értékes dolog, mert különleges módon Istenhez tud vezetni, és éppen az emberi szeretet az az út,

57 J. Kantenich, GED 1902. IX. 15. (ASM-DS)

58 BM, 1917. I. 19. (ASM)

amelyen mélyebben és teljesebben megtaláljuk Isten szeretetét.⁵⁹

A későbbi években majd sok ember fordul hozzá, és azt fogja tanácsolni nekik, hogy a személyes és családi szenvedéseiket, legyenek azok bármifajta is, ne fojtsák el. Arra buzdítja őket, hogy a lelki szenvedést beszéljék ki, ill. írják ki, és így a helyes módon „szenvedjék ki” magukból.⁶⁰ A szenvedés ilyesfajta feldolgozásának és az élethez való ilyen hozzáállásnak az első jeleit megfigyelhetjük saját korábbi életében, és ez tükröződik vissza egyik további ifjúkori versében, amelyet néhány hónappal később egy búskomor órában írt.

Gyermekszemek

*Gyermek, teljes búskomorságba esve,
Én tehozzád menekültem, hogy
Szíved virágai, szemeid
Engem életre keltsenek.
Gyermekszemek, örömmel telve
Fogom ez isteni szikrát fel.*

*Gyermekszemek! Égi hangzás!
A legmélyebb mélység óceánja!
A tiszta szépség csodaműve!*

59 Vö. Herbert King, „Liebe”, lásd: Schönstatt-Lexikon. Fakten-Ideen-Leben. Szerk.: Herbert King, Lothar Penners, Gertrud Pollak, Herta Schlosser, Joachim Schmiedl, Peter Wolf (= Internationales Josef-Kentenich-Institut für Forschung und Lehre e. V.), Vallendar-Schönstatt 1996, 223-228. o., irodalomjegyzékkel

60 Vö. Dorothea Schlickmann, Leid – eine Spur Gottes? Anregungen zur Leidbewältigungen aus dem Glauben, in: Lebendiges Zeugnis (61. évf., 2006/1): Dem Gott des Leben auf der Spur. Beiträge zu einer Gott-des-Lebens-Theologie, 43-50. o.

Az elvesztett nagyság örökrésze!
 Gyermekszemek! Álmaimat vesztvé
 Általatok mégis újjászülethetek! 1903. II. 23.⁶¹

Kinderauge

Kind, der Tränen mich ganz anfallend
 Hat mich mich zu dir gewendet,
 Gieß an meine Augen Tränen
 In mein Auge zu blenden.
 Kinderauge, freudetrunkener
 Sang ich diesen Gottesfunken.

Kinderauge! Himmelsklänge!
 Ocean der tiefsten Tiefe!
 Wunderwerk des reinen Schönen!
 Heißt der verlorenen Tröste!
 Kinderauge! Traumverloren 23. II.
 Wird durch dich ich neu geboren. 23.

50. kép

J. Kantenich eredeti kézírása

J. Kantenich már 17 évesen eltöpreng a gyermeklét csodálatos voltáról, amit aztán sok évvel később a *gyermekség* ideáljában hirdet meg. Ebben a költeményben éppen a gyermeki természet az, amiben menedéket keres, és mint új kezdetben reménykedik.

Ilyen „újjászületést” fog ajándékba kapni ő, és általa sokak, sajátságos küldetésének megvalósítása által. Egy 1937-es előadásban mindenekelőtt azzal a kérdéssel a foglalkozik, hogy hogyan lehet utólag megélni a gyermeklétet:

61 J. Kantenich, GED 1903. II. 23. (ASM-DS)

„A hiányzó gyermekséget utólag is megélhetem egy erőteljes atyaság által. Felteszem, hogy életemben soha, senkivel mély, benső gyermeki kapcsolatban nem voltam. Most, papként, lehetőségem nyílik arra, hogy hagyjam feléledni teljes atyai szeretetemet... Saját magam miatt vagyok hát lelki vezető, vagy más ok miatt tevékenykedem élő emberekért? Mit is tapasztalok meg először? Gyermekséget. Nem magamon, hanem másokon. Ez a gyermekség ébreszti föl bennem az atyaság szunnyadó gazdagságát.”⁶²

Ugyanebben az előadásban Kentenich atya közelebből megvilágítja azt a pszichológiai folyamatot, témakört, ami őt – mint mondja 1937-ben – „már 20-30 éve” foglalkoztatja.⁶³

„Nos, meg vagyok győződve arról, hogy a felfokozott atyai érzés pótolni tudja személyiségemben a hiányzó gyermekséget. Miért? Hadd mutassam most be azt az elméletet, amelyet így neveztem el: az egymással megegyező tulajdonságok megismerés- és élményalapú összehasonlítása. Gyermekséget élek meg. Nem a saját személyemben, hanem valaki másban... Most válik bennem élővé, amint egy másik ember velem szemben gyermekké válik. Nekem is így kell viszonyulnom a Mennyei Atyához.”⁶⁴

62 J. Kentenich, Kindsein vor Gott, 1937, 90. o.

63 Vö. J. Kentenich, Kindsein vor Gott, 1937, 90. o.

64 J. Kentenich, Kindsein vor Gott, 1937., 91. o., Hasonló: „Lehetséges az is, hogy amikor később a saját életemben atyai vagy anyai szeretetet ajándékozok a vér szerinti vagy lelki gyerekeimnek, a gyermekséget ezekben a gyerekekben életszerűen megtapasztalom. Két dolgot élek meg egy időben: az élővé vált teremtető és túlradó atyaságot és anyaságot magamban, ami a tudatalatti lelki életemig behatol, a másokban pedig a gyermekséget. Így tudom magamban élményszerűen felébreszteni a gyermekség ösztönét, és az örök Atyára átvinni.” J. Kentenich, Gott mein Vater, 54. o., hasonló: J. Kentenich, Pädagogische Tagung 1951, 104. o.

Kentenich atya itt nem csak a saját gyermekkorában megélt apaélmény személyes hiányának megoldási útját írja le, hanem idővel felfedezi jövőendő feladatának irányát is. Így magyaráz ugyanebben az előadásban:

„Ha a gyermekség olyan fontos, mint ahogy erre utaltunk, és ha igaz, hogy igen sokaknak hiányzik a gyermekség élménye, akkor a nevelés egyik fő feladatának abból kell állnia, hogy segítsen pótolni ezt.”⁶⁵

Az apátlanság személyesen megtapasztalt fájdalmát úgy értelmezi, mint Isten hívását későbbi „*atyai küldetésére*”. Az atyai küldetést, és az ezzel összekapcsolódó, az Istennel szemben megélt gyermekség lelkületét egyenesen a modern embernek szóló üzenetként értelmezi. Nagy örömmel beszél az irgalmas Atyaistenről, aki szereti gyermekét, „*nem azért, mert a gyerek jól viselkedik*”, tökéletes, erényes és jó teljesítményt nyújt, hanem „*mert az Atya jó*”.⁶⁶ Az Isten önzetlen szeretete, amit az emberek ajándékba kapnak, úgy, ahogyan azt Jézus a tékozló fiúról szóló példabeszédében⁶⁷ bemutatja, pasztorális tevékenységének kedvenc témájává válik.

Az az Istenről alkotott atyakép, amelyet Kentenich atya hirdetett, eltért az atyaságról alkotott szokásos kortárs elképzeléstől.⁶⁸ A patriarchális, tekintélyelvű császárság istenképe, amit a vallásos nevelés is átvett, sokkal inkább az ellenőrző, szigorú világbíró képét közvetítette, aki minden kis bűnt megjegyez és megtorol. Akkoriban sok vallásos ember lelkét a bűnöktől való

65 J. Kentenich, *Kindsein vor Gott*, 1937, 90. o.

66 Vö. J. Kentenich, előadás 1966. VIII. 10-én, 196. o. (ASM)

67 Vö. Lk 15,11

68 Vö. Kortársi nevelési elképzelések leírása, lásd: D. Schlickmann, *Die Idee von der wahren Freiheit*, 116. o.

páni félelem töltötte el. Honnan származott az új Atya-kép, amelyet Kentenich atya hirdetett, és próbált megtestesíteni? Ehhez nem elegendő néhány emberi találkozás egy-egy atyai személyiséggel.

Minden jel arra mutat, hogy itt egy olyan kegyelmi indíttatásról van szó, ami kilencéves korában történt Mária-felajánlás-hoz nyúlik vissza. J. Kentenich kisgyermekkorától kezdve természetfeletti szinten tapasztalja meg a gyermekségét Máriával szemben, és ez az élmény egész életén át elkíséri.⁶⁹

Az első, 1913-as hozzánk került feljegyzéseiben a Mária-felajánlásról megállapítja:

„a) Belső válság – gyerekek: anya. Szent Teréz, amikor elvesztette az édesanyját. Én. Oberhausen: kereszt.”⁷⁰

Nagy Szent Teréz említése – aki 14 évesen édesanyja elvesztése miatt lelki válságba kerül, majd megtapasztalja Mária segítségét – nem lehet véletlen ebben az önéletrajzi írásban. A harmincas években Kis Szent Teréz életrajzában Kentenich

69 „A lélek érintetlen maradt az idegen befolyással szemben, és az életem nyitva volt tényleges tanítója, annak formáló ereje és tanító bölcsessége számára. Itt az Istenanyára gondolok. Nem tegnap vagy tegnapelőtt foglalta el ezt a helyet az életemben... Ez a folyamat visszavezethető kicsi gyermekkoromig. Az Istenanyát tekintjük itt szimbólumnak és összekötőnek az Üdvözítővel és a háromszemélyű Egyistennel.” J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 102. o. (ASM)

70 J. Kentenich, lásd: F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 142. o. A „kereszt” szó arra az elsőáldozásra kapott keresztre vonatkozik, amit az édesanyja a felajánlaskor a Mária-szobor nyakába akasztott. Ebben a jegyzetben Nagy Szent Terézre gondol, mert Kis Szent Terézt 1925-ben avatták szentté. Utóbbi kétszer vesztette el édesanyját gyermekkorában: ötévesen a valódit, 10 évesen a „pótmamáját”, legidősebb nővére személyében, aki belépett a karmelitákhoz.

atya feltűnően aláhúzza a kislány életkorát: „tíz év és három hónap”.⁷¹

Nagy és Kis Szent Teréz gyermekkori Mária-élményében, valamint J. Kantenich gyermekkorában analógiát fedezhetünk föl: az emberi határok megtapasztalása az anya elvesztése kapcsán, és ezzel összefüggésben a mélyre ható vallásos élmény. Kis Szent Teréz az önéletrajzában „a legboldogságosabb Szűzanya elvarázsoló mosolyáról”⁷² mesél. Kantenich atya későbbi előadásában Szent Teréznek ezt az élményét személyes Isten-tapasztalatnak nevezi:

*„Nyilvánvalónak kell lennie, hogy amit így fogalmazunk meg, az lelkének alapélményévé vált: a mosolygó Istenanya, mint a mosolygó örök Atyaisten szimbóluma. Mosolygó, jó szándékúan mosolygó! Minden, ami jön, ami Istentől van, amit a keze ben-nünk megérint, minden az egyedi, személyes szeretet kifejezé-se. Bizony szép lenne, ha nekünk is lenne ilyen alapélményünk. Idézzék föl, kérem, ezzel kapcsolatban a saját lelkük alapélmé-nyét.”*⁷³

Azt, hogy az 1894. április 12-i Mária-felajánlás lelkének alap-élménye volt – Kis Szent Terézéhez hasonlóan –, J. Kantenich sok kijelentésével bizonyítja. Mária, mint anya és nevelő tel-jesen elfogadta őt. Döntő hatással volt Isten-képére. A fent idézett előadásban így folytatja:

71 Vö. H. Petitot, Die heilige Theresia vom Kinde Jesu. Eine geistige Wie-dergeburt, kiad. D. W. Mut, Reimlingen, 1928, 140. o. (ASM)

72 Therese vom Kinde Jesu, Selbstbiographische Schriften, először az ere-deti szöveg, Einsiedeln (7. kiadás) 1974, 62. o.

73 J. Kantenich, 1966. III. 15-i előadás, 18. o. (ASM)

„Ez olyan karizma, amelyet az Istenanya nekünk itt a szentélyeiből közvetíteni igyekszik. Milyen karizma? Ó, hiszen ez az új Atya-kép, ez a végtelenül irgalmas atyai szeretet, ez a végtelenül szerető Atyaisten. A mosolygó, felénk mosolyogva közeledő Atyaisten, ez az az Atya-alak, aki nem tud mást tenni, mint minket kimondhatatlanul szeretni. És ahogyan Kis Szent Teréznel volt – ezt az előző előadásokban gyakran kiemeltem –, ahogyan tehát ő az Istenanya mosolygó arcát szimbolikusan értelmezi, mint az Atya mosolygó arcát és az egész túlvilági valóságot.”⁷⁴

Az Istenanya előtti gyermeklétben – életének korai, rejtett éveiben megélt érési folyamata során – az Atya gyermekévé is lesz; belenő egy önmagát rendkívül teremtő módon odaajándékozó „*paternitásba*”. Ebből bontakozik ki az az anyai-atyai szereteterő, amit már rögtön nevelői pályája kezdetén felajánl⁷⁵ és odaajándékoz⁷⁶ a kollégium tanulóinak.

„Ami aztán (a papszentelés után) bennem kicsírázott, az egy mindent átölelő paternitás (atyaság) volt, ami végső soron mindenütt a szolgáló szeretetben akart teremtő módon tevékeny lenni, de ami ugyanakkor az által kelt életre és adódott tovább, akivel kapcsolatba kerültem. Majdnem hogy azt mondanám: minden, ami elfojtott szeretet-erőként bennem élt, átalakult

74 J. Kentenich, 1966. III. 15-i előadás, 19. o. (ASM)

75 „Teljesen rendelkezésekre bocsátom magamat, mindazt, ami vagyok, és amim van: tudásomat és nem tudásomat, képességeimet és gyengeségeimet, de mindenekelőtt a szívemet.” J. Kentenich előadása 1912. X. 27-én, lásd: Schönstatt. Die Gründungsurkunden, Vallendar-Schönstatt (6. kiadás), 1989, 11. o.

76 Egykori tanítványa, Alexander Menningen atya így nyilatkozik később erről az időszakáról: „Ha ez nem lett volna, ha a spirituális személyében – egyszerűen így kell kifejeznem – nem lett volna anyánk, lemorzsolódtunk és odébbálltunk volna.” A. Menningen, Előadássorozat, 1968, 171. o. (ASM)

atyai szeretetté, és megöntözte az általam bejárt földterület legmesszebb eső sarkát is."⁷⁷

Az Úristen nem hétköznapi úton vezette J. Kentenichet, ami kezdettől fogva sok szenvedéssel járt. Az apahiány együtt járt még egy kereszttel: azzal a teherrel, hogy házasságon kívül született.

Kereszt és életkezdet

Kentenich atya keveset beszélt a családi viszonyairól. Kevés forrás maradt ránk ezzel kapcsolatban. Ezek alapján a családi kereszthez való hozzáállásában egy fejlődési folyamatot figyelhetünk meg.

Nem lehet tudni, hogy mikor szembesült Josef először törvénytelen születésével. A gymnichi iskolai jelentkezési lapok már nincsenek meg⁷⁸; a faluban tudtak róla, de Josef nem volt egyedi eset.⁷⁹ Noha akkortájt a gyerekek előtt ilyen témáról sohasem beszéltek, mert társadalmilag általánosan tabunak számított, nem kizárható, hogy éppen az érzékeny gyerekek ösztönösen mégis korán megérezték, ha származásuk körül valami homály volt. Josef Henriette-hez intézett kérdése – iskolába kerülése idején –, hogy a kislány miért nagynéninek szólítja az ő édesanyját, amikor pedig ő anyának hívja, rávilágít arra, hogy akkoriban a gyerekek mennyire nem ismerhették a családi kapcsolatok hátterét.

77 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 107. o. (ASM)

78 Straßburgban a jelentkezési lapot az édesanya és a nagybácsi, mint törvényes gondviselő írta alá, így ott erről nem tudtak. Bejegyzés az „1892/93. évben iskolaköteles gyermekek listája a Szt. Magdolna Fiúiskolában”, Straßburg (ASM)

79 1880-1885 között Gymnichben ő a huszadik eset.

Az árvaházba kerülése után – amit J. Kentenich a „*belső váltság*”⁸⁰ kifejezéssel írt le – egyre inkább tudatosult benne családi helyzete. Ám hogy pontosan hogyan tudta meg, az nyitott kérdés marad. Josef számára mindenesetre ekkor kezdődött egy nagyon fájdalmas időszak, mert összekapcsolódott családi helyzetével az a tény, hogy mindentől, amit szeretett, el kellett válnia.

Elsősorban akkor, amikor Josef értesült a papi hivatása útjában álló akadályról, megkezdődött egy szenvedéssel teli út, amely erőteljesen tudatosította benne a születési körülményei miatt fennálló korlátait. Az út olyan nehéz volt, hogy Ehrenbreitsteinbe való jelentkezésekor nem volt hajlandó az önéletrajzát leírni.

Az általában visszahúzódnó fiú nyilvánvalóan Ehrenbreitsteinbe érkezése után nem sokkal tanácsot és vigaszt keresett Mayer atyánál a *körülményei* miatt. Gimnazistaként a fájdalmat és emberi vágyait versekben írta ki magából. A „*Hontalan*” című verse megmutatja, milyen fájdalmasan élte át helyzetét ezekben az években.

Egyetemista éveiben, és a papságra való felkészülés ideje alatt J. Kentenichnek fokozatosan megváltozik belső hozzáállása ehhez a fájdalomhoz. Egyetemistaként *Életrendjében* ezt a megjegyzést találjuk, mint alázatra való törekvésének egyik alapját: „*Gondolj a születésedre!*”⁸¹ Az, hogy írásban emlékezteti magát születése szégyenfoltjára, jelez egy bizonyos belső távolságot is, amely ezzel kapcsolatban kialakult benne az évek során.

80 J. Kentenich, lásd: F. Kastner, *Unter dem Schutze Mariens*, 142. o.

81 Vö. J. Kentenich, LO (ASM)

A perlekedés évei után egyre inkább eljut a belső függetlenséghez, amit egy még meglévő vizsgadolgozat is bizonyít. Erről a témáról szól: „*A rendhagyó esetek fogalma, hatása és felosztása. Az irregularitások ex defectu et delicto.*”⁸² A dolgozatban úgy kezeli a házasságon kívüli születést mint a papság akadályát, mintha neki személyesen semmi köze nem lenne a témához. A dolgozat tájékoztatást ad az akkori egyházjogi helyzetről és megvilágítja, miért elegendő felmentésül az alacsonyabb szentségek előkészítéséhez egy plébániahivatali levél. Gymnich illetékes pásztora, Christian Josef Savelsberg plébános J. Kentenich esetében ezt a tanúsítványt állította ki 1904-ben: „A család (Kentenich) jó és tiszteletreméltó, az anya valószínűleg csábítás hatására esett bűnbe, ezért felmentés által a szabálytalanság megszüntethető. Petrus Josephus ideje nagy részét Kölnben töltötte, és ott nevelődött. Néhány hete itt időzik a faluban, és megmutatkozik erkölcsössége, úgyhogy itt jó hírben áll.”⁸³

A magasabb szintű szenteléshez a diszpenzációt – világítja meg Josef dolgozatában – az Apostoli Szentszéktől, vagy a pallottinusok római generálisától kellett beszerezni. A pallottinusok közösségében ebben a vonatkozásban az általános egyházi jog volt érvényben.⁸⁴ 1907-ben J. Kentenich megkapja az írásbeli diszpenzációt, ami eltörli a törvénytelen szár-

82 J. Kentenich, *Vizsgadolgozat*, 1909. V. 28. (ASM)

83 A latin eredeti szöveg hiteles másolata az ASM-ben. Ez a bizonyítvány a pallottinus novíciátusba való bekerüléshez kellett. Vö.: „Unsere Konstitutionen”, Kongregation der Pallottiner, Limburg 1904, 18, 19. § (APL)

84 Egyházjogi határozat erről: „Ez a típusú akadály (defectum natalium) eltávolítható d) a professio religiosa, azaz egy rendben való ünnepélyes fogadalomtétel esetén. A rendbe való belépést úgy tekintjük, mint lelki újjászületést, ami a testit orvosolja.” Franz Heiner. *Katholisches Kirchenrecht*, I. kötet: *Die Verfassung der Kirche nebst allgemeiner und spezieller Einleitung*, Paderborn (5. javított kiadás), 1909, 153. o.

mazása miatti akadályt, és hivatalosan legitim származásúnak mondja ki.⁸⁵

Novíciusként J. Kentenich a következőket jegyzi be Életrendjében:

„Ne panaszkodj senkinek, ne beszélj szenvedéseidről, hacsak nem bizalmas bizonyosságául szólsz erről valakinek, vagy előjáróidnak azért, hogy lehetővé tudd, hogy jobban tudjanak vezetni téged. Mindkét esetben tudd ezt túlzás és részvét elvárása nélkül.”⁸⁶

Személyes fájdalmának elhallgatása ezek szerint önnevelési elhatározásának kifejeződése volt, és személyiségének védelmét jelentette.

Fiatal spirituálisként megtudja az unokanővérétől, hogy kollégiumi tanítványai Gymnichben is árusítják az MTA-újságot.⁸⁷ Erre kissé zavartan azt mondta: *„Ó, akkor mindent meg fognak tudni.”* Henriette így válaszolt: *„Josef, nem fognak többet megtudni, mint amennyit a Jóisten akar, hogy megtudjanak.”* *„Akkor ránézett – szól a tudósítás –, megkönnyebbült, és örömmel azt mondta: „Igen, Jettchen, igazad van.”* Ebben az

85 Az 1904-es pallottinus szabályzatban ehhez a témához: „18. Az Apostoli Szentszék és a generális kifejezett engedélye nélkül nem szabad a társaságba felvenni: 1) aki házasságon kívül született és ezt előírás szerűen nem törvényesítették... 20. A 18. pontban felsorolt akadályok miatt sem az Apostoli Szentszéktől nem kell diszpenzációt kérni, sem a 19. pontban felsorolt akadályokra nem kell diszpenzációt kiadni, ha a jelölt nem rendelkezik olyan tulajdonságokkal, amelyek őt a társaság céljaira különösképpen hasznossá teszik.” Konstitutionen der Pallottiner, 1904, 7. o. (APL)

86 J. Kentenich, LO, Grundsatz 37. (ASM)

87 Ez és a következő bekezdés H. Essertől, Tonbandbericht von Schw. Hermia Schlichtmann, 1984 (DS)

életrajzi szakaszban Kentenich atya a Gondviselés fényében látja családját szégyenoltját.

Ebben a fényben látta és őrizte Kentenich atya sok, benne megbízó ember sorsának titkát egy életen át. „*Lelkek titkait*” és „*családi titkokat*”, leginkább a közvetlen családját, a másik ember személyisége méltóságának megőrzése miatt különösen képpen meg akarta óvni.⁸⁸ A személyes szenvedést Istentől kapott kitüntetésnek tekintette, ami titokkal teli:

„A szenvedés az élet teljessége, és mert az élet teljessége, hallgatás és titok fátylát borítjuk rá. Ezért nem beszélünk róla sokat. A legmélyebb életforrásoknak titokzatosan elfátyolozottaknak kell maradniuk.”⁸⁹

A szenvedést *életforrásnak* tekinteni: szokatlan értelmezése a szenvedésnek, de őskeresztényi.

Alexander Menningen – J. Kentenich hajdani tanítványa és hosszú éveken át társa – egy beszélgetést említ a spirituális atyával egy előadással kapcsolatban, ami a fiúk jobb felvilágosítását kívánta szolgálni. Amikor Kentenich atya a „házasságon kívüli” szót kimondta, Alexander Menningen úgy vélte, hogy az ilyen gyerekeknek nagyon nehéz lehet az életben. Ezt Kentenich atya is megerősítette.⁹⁰ Ebből a reakcióból persze nem lehet arra következtetni, hogy Kentenich atya csak a saját sorsára gondolt.

88 Vö.: pl. J. Kentenich: *Lelkigyakorlatok* 1928. IX. 16-22., 198. o. (ASM)

89 J. Kentenich, *Előadások* 1933. III. 4-11., 260. o. (ASM)

90 Vö. G. Carmona atya, *Auf den Spuren*, dátum nélkül, 13. o. (ASP)

Gyakran érintette előadásában a családi szenvedés témáját, és segített másoknak elérni a szenvedéssel teli családi sorsokkal szemben a belső szabadságot:

„Az értékskálámon vannak olyan dolgok, amelyeket fölöttébb szégyellni valónak, beszennyezőnek tartok. Mik is ezek? Tegyük fel, a születésemhez folt tapad a családi történetemben. Én igazán nem tehetek róla. A félelem, hogy valaki felfedezheti ezt a foltot, mennyire nyugtalaníthat bennünket! Vagy pl. a fivér vagy az apa börtönben ült. Vagy a családban valaki iszákos. Okosnak kell most lenniük! Mindezek a dolgok fájdalmat okoznak lelki szinten. Mikor leszek görcsös ezektől? Ha a lelkemben nyugtalan vagyok, hogy valaki tudomást szerez róla.”⁹¹

A húszas⁹² – de még erősebben az ötvenes – években Kentenich atya maga is megtapasztalta, ahogy házasságon kívüli születését nyilvánosságra hozták, és vádként használták fel személye és küldetése ellen. Ezáltal jutott el az írásbeli önvallomáshoz, amelyből kitűnik személyes hozzáállása törvénytelen származáshoz.

Egymástól függetlenül több pap is beszámol Kentenich atyának a tény közszájon forgó magyarázatáról. Így Josef Fischer atya leírja neki, hogy Josef Finster atya is „egészen le van sújtva attól, amit Önről széltében-hosszában beszélnek, mindazoktól a rágalmozó véleményektől, amelyeket Önről beszélnek... Hogy a lányanyák és gyermekeik könnyen megtelnek kisebbségi komplexussal, és hogy ezért mondta mindig Önnek az édesanyja: Josef, küzdj, légy erős, ne hagyd magad legyőzni! És hogy innen származik az Ön akaratereje, önfejlődése. Kompen-

91 J. Kentenich, előadás 1940. VI. 26-án, 171. o. (ASM)

92 Heinrich Hug atya kutatásai szerint ekkor már elterjedt volt a pallottinusok között ez a tény. Írásbeli közlés 2007. IV. 24-én (DS)

zációk!... És akkor pszichológiai és naturalista feltételezésekbe bocsátkoznak az Ön személyét és beteg lelkiéletét illetően.”⁹³

Ugyanaznap Finster atya is küld egy hosszú levelet Kentenich atyának, amiben többek között ez olvasható: „Amikor mind-ezek a magyarázat-kísérletek nem vezettek eredményre, elkezdtek az Ön származását vizsgálni, és nyilvánosságra hozni. Ebből a szempontból most pszichoanalitikus vizsgálatnak is alávetik Önt! Az atya-elvet⁹⁴ összefüggésbe hozzák az Oidipusz-komplexussal... Hogy az Ön származásának foltja ne terhelje az egész művet, ezért Önt, mint alapítót... mindenhol el akarják távolítani. Mert nagyon is érthető, milyen kínos, hogy egy ilyen valakit alapítónknak kell nevezni. A boldoggá avatással is ugyanez a helyzet. Ilyen embereket csak nem lehet boldoggá avatni! – Rég ismert pedagógiai alapelv, hogy házasságon kívül születetteket nem lehet nevelői pozícióba engedni, mert valamilyen lelki defektusuk van, és a nevelésben csak bajt okoznak.”⁹⁵

A részben több oldalra kiterjedő rágalmakat Kentenich atya másnap válaszolja meg egy levélben, amit Rudolf Winzinger atyához ír, akitől hasonló híreket kapott:

„Újra nagyon köszönöm a X. 1-jén és 13-án kelt leveleit, különösen a feltétel nélküli nyíltságot... Amit Ön a második levélben ír, több okból örömet okoz nekem. Először is, a ténynek önmagában van egy mélyebb értelme. Isten bölcsessége megadta azt a kegyelmet, hogy minden mélyebb emberi befolyástól függetlenül nőjek fel. Mindig csak az Istenanya vezetett, őt tud-

93 Fischer atya levele Kentenich atyához, 1952. X. 15-én (ASM)

94 Vö. Rudolf Weigand magyarázata, „atya-elv”, lásd: Schönstatt-lexikon, 1996, 405. o.

95 Finster atya levele Kentenich atyához, 1952. X. 15. (ASM)

tam és éreztem nevelőmnék. Ennek így kellett lennie. Különben lehetetlen lett volna, vagy legalábbis nagyon nehéz, egyedülállóként az új közösségben élő új ember ideáljához... egy életen át ragaszkodni és érte küzdeni. Isten minden embert bölcs tervei szerint vezet. Hálás vagyok a nekem jutott sorsért, és büszke vagyok rá. Ez a régi törvények egyik modern formája, melynek alapján Isten eszközei általában a belső és külső magányosság sivatagából jönnek. A második okom az örömré, hogy Ön is tud ezekről a dolgokról. Tőlem az egész világ tudhat róla, de mivel ahhoz vagyok szokva, hogy a nyitott ajtó törvényéhez igazodjam, a kezdeményezést átadom az Istennek. A jövőben is így fogok tenni. Önnek is ezt módszert ajánlom. Ám nem félelemből, mert akkor kár keletkezhet. Ezért nem kell félnie, legkevésbé a nővéreinkkel kapcsolatban. Mint eddig mindig, az ellenkezőjét fogják elérni azok a kísérletek, melyektől Ön tart."⁹⁶

Aztán Kentenich atya elmagyarázza azt az elvet, amely szerint cselekszik, és azt, hogy miért nem gondolja úgy, hogy személyes családi történetét minden további nélkül terjesztenie kellene:

„Egyszerűen elvből cselekszem így. Itt is érvényes: ordo essendi est ordo agendi (létrend = cselekvésrend). Az objektív létrendhez hozzátartozik az egészséges mértékű diszkréció is, amíg Isten fel nem lebbenti a fátylat titokzatos elgondolásairól. Ez megtörténhet ma vagy holnapután, vagy csak sokkal később."⁹⁷

Kentenich atyának nincs se kisebbségi érzése, se nem tagadja a tényeket, és nem is kínos neki, hogy mások is tudnak róla.⁹⁸

96 Kentenich atya levele Winzinger atyához 1952. X. 16-án (ASM)

97 Kentenich atya levele Winzinger atyához 1952. X. 16-án (ASM)

98 Pl. M. Hildemara Kob nővér közlése 1993. X. 22-én egy 1939-es beszélgetésről Kentenich atyával (DS), továbbá: M. Sighilde Kühner nő-

A közlést az isteni gondviseléstől teszi függővé. Nem gondolja, hogy törvénytelen születése és apátlansága miatt használhatatlan lenne, éppen ellenkezőleg, ez ahhoz a meggyőződéshez vezet, hogy e mögött Isten kiválasztási stratégiája rejtőzik, ami őt nagy öröme és hála érdekében jogosítja föl, és kimondottan atyai küldetésére predesztinálja.

Élete folyamán különbözőféleképpen érinti azt a témát, hogy házasságon kívül született, azzal a céllal, hogy ezt közölje a Schönstatt-családdal.⁹⁹ Ezt már a Josef Fischer atyához írt levelében is kifejezi:

„Tulajdonképpen nekem kellett volna a fátylat magamról fellebbenteni. Akkor még kézzelfoghatóbb lenne az Ön számára a mű természetfölötti jellege, küldetésem sajátossága és az erre való egyértelmű felkészítés. Bármily szívesen tenném – nem tettem soha életemben –, és bármennyire is joga lenne megtudnia hűsége miatt Önnek és a többieknek: előbb Istennek kell még egyértelműbben megnyilatkoznia. Sokatmondó utalást talál a P. Winzingerhez írt levelemben.”¹⁰⁰

Nem azért hallgat, mert kínos lenne neki vagy személyesen megterhelné, hanem azért, mert a „fátyol” fellebbentésével életének isteni titkáról és küldetéséről is a nyilvánosságra kerülne valami, ám ehhez Istennek a gondviselés törvénye szerint egyértelmű jelet kell adnia. Ilyen jelet azonban életében nem kapott.

vér közlése (írásban rögzített magnófelvétel 1998. IX. 28-án) egy 1948-as, Kentenich atyával történt beszélgetésről. (DS)

99 A. Menningen atya, E. Monnerjahn atya és a J. Kentenichhez közelebb álló Mária-nővérek magánközlései. J. Kentenich gyakrabban említi metaforaként: elhúzni a fátylat az 1894. április 12-i eseményről. (DS)

100 Kentenich atya levele Fischer atyához 1952. X. 20-án. (ASM)

Atyai küldetésének növekvő tudatosodásával azt is egyre inkább felismeri, hogy az isteni kiválasztás éppen a „*defectum natalium*” (hibás születés)¹⁰¹ ténye által történt.

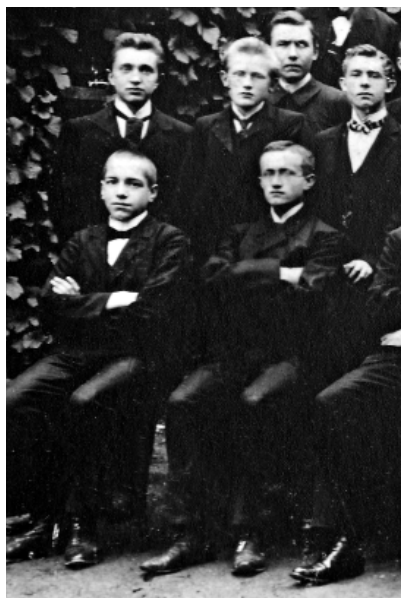
Ez a tény egész életében végigkíséri, de személyiségének érlelődése során nem teherként vagy feldolgozatlan sebként éli meg, hanem mint az életében jelenvaló Isten bizonyítékát. Semmiképp nem ez az egyetlen oka azonban a Winzinger atyához írt levélben idézett „*külső és belső magányosság*” sivatagi éveinek.

A „sivatagi évek” kezdete

1902 ősze és 1903 tavasza közt Josef egy sor önéletrajzi verset írt. A „Hontalan” című versében a biztos családi háttér hiánya mellett nyilvánvalóvá válik magányosságának még egy másik formája is, a meg nem értettség.¹⁰²

101 Egy Kentenich atyához szóló levélben, amit a titkárnője, M. Aloysa Waack nővér felolvas, és amiben Eugenie Mahringer kifejti Elisabeth Dirr gondolatát, azt, hogy Kentenich atya útja „születésétől, sőt már születése előtt a nagyon nagy megaláztatás útja volt”, és nem lehet másképp, mint hogy követői – tehát ő maga (Elisabeth) is – a megaláztatás útján együtt tart vele. Ezt a szakaszt kommentálja J. Kentenich a felolvasáskor jelen levő Menningen atyának, a „*defectus natalium*” megjegyzéssel, hogy hangsúlyozza az állítás hitelességét, mert Elisabeth ebben az időpontban még nem tudott J. Kentenich házasságon kívüli születéséről, vö. Eugenie Mahringer levele Kentenich atyához, 1966. VI. 15-én. (ASM) Szájhagyomány, amire A. Menningen atya hivatkozik, idézve egy levél szövegét, a „kereszt élethossziglan”, és ezt a szót úgy értelmezi, hogy Kentenich atya törvénytelen születésének nehéz keresztjét egész élete során hordozta. Vö. H. Alessandri atya, *Kindheitsgeschichte*, II E 47,3. (ASP)

102 J. Kentenich, GED 1902. IX. 15., továbbá „Im kalten Gewühle mißkannt.” (ASM-DS)

51. kép
J. Kentenich 1903-ban
az osztálytársaival
(Nagyított kivágás)

A következő versek szemléltetik a fiatalkorban nem ritkán előforduló érzelmi és gondolati ingadozás folyamatát, valamit az úgynevezett „világfájdalmat” is, ahogyan azt a századfordulón irodalmilag sokrétűen tárgyalta. Támaszt csak a természetfölköttiben talál. A transzcendencia felé való fordulását jól mutatja a „Csillagokhoz” című verse. A versben megfogalmazza vágyódását az állandóság és az örök, a távolság és a fény, az Isten után:

*Csillagok, csillagok, égi folyók,
Mily nagyok, fennkölteek, szépek vagytok,
Nézzetek le a fényes magasból
A természetre, mi szunnyadó.
Csillagok, csillagok, ó, mily szívesen
Lebegek veletek a messzeségbe.*

*Mindent, mit az éjszaka elrejt,
S az emberiségben nyomort kelt,
Amit az Istenség nektek felfed,
Felriasztjátok kegyesen.
Csillagok, csillagok, ó, mily szívesen
Lebegek veletek a messzeségbe.*

*Csillagok, csillagok, változatlan
Tanúi ifjonti hódolatomnak
Tanúi öregkorom bűnének,
Ti ismeritek jövődő sorsomat;
Csillagok, csillagok, ó, milyen szívesen
Lebegek veletek a messzeségbe.*

*Csillagos ég! Csodálatos pompa!
Felfelé vonz a vágyódás
Csillagjárásod után,
El innen az élet éjéből.
Csillagok, csillagok, ó, milyen szívesen
Lebegek veletek a messzeségbe. 03. II. 22.¹⁰³*

Éppen egy farsangi hétvége az – mely a legtöbb Rajna-vidéki ember számára vidám esemény –, amikor Josef ezeket az inkább melankolikus gondolatokat leírta. Néhány napon belül négy verset ír: *A csillagokhoz*, *a Gyermekszemek*, *Az ibolya* (cím nélkül), és *Az álom* címűeket. Éppen korai verseiben mutatkozik meg az érzelmek hullámmása, a személyiség küzdelme a tartás és biztonság keresésében. A költeményeket időrendben követve felfedezhetjük, az egyre radikálisabb természetfölötti felé fordulást.

103 J. Kentenich, GED, 1903. II. 22. (ASM-DS)

A harmadik trimeszterben, 1903. július 30-ai dátummal találhatunk egy bizonyítványbejegyzést Josef Kentenichről, amelyből sejthetjük, hogy nem minden tanár mutatott megértést iránta: „A tanuló gyakran gőgös és fennhéjázó személyiségnek bizonyult.”¹⁰⁴

Ilyennek tűnt! Büszke, arrogáns, megközelíthetetlen. Éppenséggel nem mindig vonzó se a tanárok, se az osztálytársak szemében. Nem igazán lehetett közel kerülni hozzá, ráadásul mint rendkívül tehetséges diák, amúgy is egy kicsit el volt szigetelődve. Ő maga is beszél erről az „*elzárkózó és zárkózottságra*”¹⁰⁵ való hajlamáról. Ez a vonás egyre inkább erősödött benne.

„*A mély szellemi és lelki sivatagban való felnevelkedés*”¹⁰⁶ nagyon mélyreható tapasztalat kellett hogy legyen J. Kentenich számára, több mint csupán a kamaszkori magányosság érzése. Későbbi önvallomásai különböző időkből ennek a magányának hangsúlyozásában megegyeznek.¹⁰⁷

„*Visszatekintve teljes múltamra, be kell vallanom, hogy ha emberekről, különféle tanárokról vagy nevelőkről van szó, alapos lelkiismeretvizsgálat mellett sem tudnék senkit... néven nevezni, akik jelentős befolyást gyakoroltak volna szellemi és lelki fejlődésekre.*”¹⁰⁸

104 E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 36. o.

105 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 107. o. (ASM)

106 J. Kentenich, Apologia pro vita mea, 1960, 129. o. (ASM)

107 Vö. levél Josef Fischernek, 1916; előadások: 1914, 1926, 1929, 1932, 1935, 1950, 1955, 1957/58, 1960, 1963.

108 J. Kentenich, Apologia pro vita mea, 1960, 127. o. (ASM)

Kentenich atya viszonylag korán felismeri mindannak az értelmét, amit fiatal éveiben megszenvedett. Spirituálisként, 1916-ban írja a következőket Josef Fischer prefektusnak, saját magányosságának leírását, és annak megvallását követően, hogy lelki vezetője „nem értette meg”:

*„Ha nem szenvedtem volna meg ezt az egyáltalán nem átlagos szellemi fejlődést, nem lehettem volna azzá Számotokra, amivé állásomnál fogva lennem kell Számotokra, és amivé lenni törekszem.”*¹⁰⁹

Saját fájdalmas tapasztalatainak lapját úgyszólván megfordítja, és mások számára gyümölcsözővé teszi:

*„Ha... azt látom, milyen sok ember vált otthontalanná, ez elementáris erőt ébresztene bennem arra, hogy egész szeretetemet az emberek rendelkezésére bocsássam. Talán szabad tennem Önöknek egy vallomást: ez volt számomra az egyik hajtóerő, amely a pappá szentelésre ösztönzött: hogy minden erőmet az emberek rendelkezésére bocsássam. Hominem non habeo, ez történt velem. Innen jött az erős indíttatás: az, ami veled történt, lehetőleg ne történjék meg többé mással, és ebből nő ki az erő, hogy egyszerűen lemondjak önmagamról. Belső otthont akarunk kínálni mások számára, amikor a saját szívünk is ott-hon után kiált.”*¹¹⁰

A noviciátus megkezdésével magányosságának élménye sűrűsödik és erősödik. Az emberi magányossághoz a következő években külső nehézségek és belső küzdelmek társulnak, amelyeket később „Ifjúkori harcok”¹¹¹ néven foglal össze. Ezek

109 Kentenich atya levele Josef Fischerhez, 1916. XII. 11-én. (ASM)

110 J. Kentenich, előadás 1946. XI. 23-án. (ASM)

111 Vö. IV. fejezet.

saját bevallása szerint „*matematikai pontossággal*” a noviciátussal kezdődtek, kiterjedtek az egyetemi évekre, beleértve súlyos tbc betegségének idejét.¹¹²

A következő fejezetben járunk utána ezen harcok külső nyomainak és kezdeteinek, míg a rákövetkező fejezetben megpróbáljuk rekonstruálni a belső folyamatokat, amennyire a források lehetővé teszik.

¹¹² Vö. uo.

IV. LIMBURGI ÉVEK (1904-1910)

52. kép

A limburgi missziós ház, 1900

A német pallottinus tartomány 1898-ban újonnan épített anyaháza Limburg an Lahn püspöki székhely szélén feküdt. Ez volt az a hely, ahol J. Kentenich az elkövetkezendő éveket töltötte, papi hivatására készülve. Papi képzése magában foglalt 6 év teológia és filozófia tanulmányt, ami a noviciátus második évében kezdődött, és a papszentelés után fél évvel fejeződött be.

A novíciusnevelés

Egy hosszabb Gymnichben töltött szünet után Kentenich testvér 1904. szeptember 24-én kezdte meg noviciátusát, amit a szerzetesközösségek általános gyakorlata szerint messzemenő-

en a visszavonultság jellemzett.¹ A novíciusmester 1903 óta Peter Girke atya volt, és Johannes Bayer² atya állt mellette mint sozjus (kísérő).

53. kép

J. Kentenich közvetlenül a novíciátusba való belépése előtt

1 Vö. „Unsere Konstitutionen.” Kongregation der Pallottiner, Limburg, 1904, 40. sz., 12. o. (APL) „41. Az előjárón kívül senki sem léphet be a novíciátusba a novíciusmester engedélye nélkül.”

2 Közelebbit Bayer atya későbbi hozzáállásáról az új mozgalomhoz, vö. H. Hug, Vergangenheit einholen, 3. kötet, 161. o.

A noviciátus célja az volt, hogy bevezetést nyújtson az alapító szellemiségébe, és hogy a rendtagot tökéletességre nevelje. Ehhez a pallottinusok Alapszabályzata számított irányadónak, ami 1904-ben jelent meg először német nyelven, és amit a novíciusok kézhez is kaptak a noviciátus kezdetén.³ Karl Hoffmann atya írja: „Amikor 1905-ben beléptem a noviciátusba, Josef Kentenich volt a prefektusunk. Hamarosan Konrad Mohr váltotta őt... A noviciátust néhány évvel korábban Michael Kolb atya szervezte meg. Mivel nekünk még itt Németországban nem voltak igazi hagyományaink, a szervezést Hermann Nix, az ismert jezsuita atya segítette. De emellett törekedtek arra is, hogy a pallottinus noviciátusnak egyedi karaktere legyen. Kolb atya ezen fáradozott. Noha a mi időnkben ő már a limburgi ház rektora volt, amelyben a mi noviciátusunk is helyet kapott, mégis szívesen jött át esténként pihenésképp hozzánk, novíciusokhoz, hogy meséljen nekünk a pallottinus dolgokról, vagy felolvasson a Pallottiból. Még pontosan emlékszem egy ilyen olvasmányra, ami Vinzenz Pallotti úgynevezett lelki naplójából származott, és alapítónk végtelenség-misztikáját ismertette meg velünk.”⁴

A pallottinusok erősen kötődtek a mariológiához is. Az első noviciátusi évben a novíciusoknak bemutatták Grignon von Montfortot (†1716) és műveit: „Az igazi Mária-tisztelet”, a „Mária titka” és az úgynevezett „grignioni szeretet-cselekedet” címűeket.⁵ J. Kentenich kijegyzetelt Bayer atya összeállításából néhány gondolatot, ami személyesen megérintette:

3 Vö. Konstitutionen der Pallottiner, 1904, 13. o. (APL)

4 K. Hoffmann, Erinnerungen, 1956. (APL), hasonlóképpen Kentenich atya levelében, amit Heinrich Köster atyának írt 1955. I. 17-én. (ASM)

5 Vö. E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 43. o.

„Mit szenteltünk Máriának? 1.) A testünket, minden érzékszervével és tagjával együtt: a szemet, fület, száját, orrot, kezét, lábat, érzékelést; 2.) a lelket, minden erejével, vagyis az értelmet és az akaratot; 3.) minden külső javainkat; 4.) minden belső értékünket, azaz érdemeinket, erényeinket, jócselekedeteinket... Mit jelent az, hogy magamat teljesen a drága Istenanyának szentelem, neki teljesen átadom, elkötelezem, hogy a szolgálatába állok...? Azt jelenti: hagyom, hogy teljesen Mária lelke vezessen.”⁶

Az Alapszabályzat hetente többször volt az oktatás tárgya. Többek között ez állt benne: „Az első évet teljesen a vallásos lélek képzésének, a Szabályzat tanulmányozásának és begyakorlásának, az imának, az erények elsajátításának és gyakorlásának, a szenvedélyeken való uralkodásnak és a hibák leküzdésének kell szentelni.”⁷ Ennek megfelelően a novíciusképzésre az ellenőrzés, szabályozás és korrigálás volt jellemző.⁸ A hagyományos rendi nevelés az aláztatosság erényét a büntetés és megalázás eszközével igyekezett erősíteni.⁹

A havi „konferenciák” és a novíciusmester instrukciói, amelyek a novíciusok viselkedését voltak hivatottak szabályozni, közelebbi bepillantást engednek a noviciátus pedagógiai bün-

6 J. Kentenich, lásd: E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 44. o.

7 Konstitutionen der Pallottiner, 1904, 38. sz., 11. o. (APL)

8 Vö. Konstitutionen der Pallottiner, 1904, 55. sz., 15. o., ahol megjegyzik, hogy a sozias a novíciusmestert a munkájában támogatja annak utasításai szerint, és a novíciusok magaviseletére állandóan figyel.” (APL)

9 „A novíciusok számára a novíciusmester által elrendelt gyakorlatokon kívül előírás még: ...5) be kell vonni őket a szokásos munkákba és megalázó tennivalókba. A büntetéseket, amiket a szabályzat megszegéséért vagy más vétségért kiszabnak rájuk, valamint az önmegtagadás és alázat gyakorlatait, a lelki életben való fejlődés iránti vágygal kell elfogadni és megtenni.” Konstitutionen der Pallottiner, 1904, 45. és 47. sz., 13. o. (APL)

tetés-végrehajtó módszereibe. 1904 őszétől 1905. december 31-ig J. Kentenich novícius gyorsírásban jegyzetelte le ezeket a „konferenciákat”, amelyek 1905 májusától egy ún. Culpával¹⁰ is összekapcsolódtak. Az instrukciók csaknem kizárólag a novícius külső magatartására koncentráltak. Nézzünk néhány példát az 1905. január 8-i jegyzetből, mire fektettek nagy hangsúlyt: az egzakt pontosságra, még a „pihenés idején is öt percen belül mindenkinek meg kell jelennie”, és a „zsolozsma” precíz észben tartására. „A kápolnában a gyülekezéskor nem szabad port verni”, valamint „akik először érkeznek, az utolsó helyeket foglalják el”¹¹, hogy a többiek könnyebben térdet hajthassanak. „A szentáldozáshoz senki sem járulhat piszkos cipőben.”

Nem maradt ki a szigorú szabályozás alól az élet egyetlen területe sem: utalnak rá, hogy a „cellában” „egyesek rosszul ágyaznak meg”, és hogy „nem szabad lyukat hagyni a szalmazsákban”. A „fogkefék rendje”, a „mosdó tisztítása”, és egyéb rendelkezések, mint pl.: „a függönyöket nem szabad túl erősen húzni..., fogat nem a lefolyónál, hanem a cellában kell mosni” stb.¹²

A már szinte katonai rendelkezések folytatódnak az egymással való külső érintkezés meghatározásában is. J. Kentenich lejegyzi: „A felettes novíciusokat... üdvözlőm kell. Egyszerű fejet hajtani. Az alárendelteknek kell először köszönni. Azokat, akiknek valamilyen beosztásuk van, a címükkel együtt... kell megszólítani... rektor atya.” Az útmutatás szerint a novíciusok csak a novíciusmester engedélyével kaphatnak feladatot, figyelmeztetést, hogy a szilenciumot „még jobban tartsák

10 Nyilvános önvizsgálat.

11 Mivel a limburgi házi kápolnabejárata oldalt volt, ez az utasítás érthető.

12 J. Kentenich jegyzetei, NB 1902-1905. (ASM-DS)

be”, és utasítást, „hogy fölöslegesen nem beszélünk. Nem túl hangosan (stb.).”¹³

A belső viselkedést ezek az utasítások kevéssé érintik, csak a végén van egy utalás a „tiszteletre méltó alapító tiszteletére”, az ő példája szerint kellene megélni az „1) Istenszeretetet, és a 2) felebaráti szeretetet”.¹⁴

A fiatal Kentenich testvér törekedett arra, hogy jó novícius legyen, ahogy ezt a személyes feljegyzéseiből kivehetjük.¹⁵ Pontosan feljegyez minden instrukciót, lelkigyakorlatos előadást, minden olyan momentumot, amely valamiképpen ráhangol a lelki megújulásra. Az archívumkezelő szerint egyik pallottinus hagyatékában sem találtak olyan részletes és kimerítő feljegyzéseket, mint amilyenek Kentenich atya novícius és egyetemista éveiből fennmaradtak. Radikálisan és egyértelműen egy célhoz igazodott: szent akart lenni, és minden eszközt, amit a társaság ehhez neki felkínált, fel akart használni. Mindazonáltal akadtak nehézségek a noviciátus kezdetekor.

Először is novíciusmesterét, akit „beszűkültség és túlzott aggodalmaskodás”¹⁶ jellemzett, nyilvánvalóan nem találta megfelelő tanácsadónak. Az akkori rektor, Michael Kolb atya így

13 J. Kentenich jegyzetei, NB 1902-1905 (ASM-DS)

14 Uo.

15 Vö. Lebensordnung és részletes lejegyzetelés a: havi instrukciók, a novíciusmester és kísérőjének, Bayer atyának az intelmei (ASM-DS)

16 Vö. K. Hoffmann, Erinnerungen, 1956 (APL) Egy pallottinus testvér jellemzése, beszélgetés 2000. II. 29-én Helmut Mertens atyával, a limburgi archívum levéltárával, hasonlóan beszélgetés G.-M. Boll atyával 2000. X. 29-én. (DS) Girke atya valószínűleg ún. „Peter-frász”-ban szenvedett, utalás az erős, sőt beteges pszichikai megterhelésre. K. Hoffmann atya mondja, hogy a novíciusmester „rendkívül lelkiismeretes” volt, „később idegesen túlbuzgó” és a novíciusok elé magas „követelményeket” állított. Uo.

emlékszik: „A noviciátus ideje alatt... Kentenich testvér különösen a bizalmába avatott, s ezért a novíciustester engedélyével többször jött hozzám a dolgaival.”¹⁷

Az ilyen, a noviciátuson kívül eső kapcsolatfelvétel engedélyezése különleges indokokkal volt lehetséges és nem volt magától értetődő.¹⁸ Hogy az inkább visszahúzódó J. Kentenich mégis ezt kérte, azt bizonyítja, hogy ezek a „dolgok” nem apróságok voltak.

A novíciustester és Kolb atya sem volt mindig azonos véleményen. Például egyszer Girke atya úgy vélte, hogy jobb, ha a fiatal Kentenich novíciust egy nyilvános ünnepségen¹⁹ nem mond verset. Kolb atya így tudósít erről, s egyben a J. Kentenichkel való első találkozásáról: „A nagy ünnepi programban szerepelt egy vers J. Kentenichtől. Amennyire emlékszem, ő maga írta a költeményt. Amikor sor került a versre, az előadó nem jelent meg a pódiumon. Meglehetősen hosszú szünet következett. Mint rektor, nem tudtam, hogy mi történt, s amikor megkérdeztem, hogy miért nem jön a novíciust, meglepetésemre azt a választ kaptam, hogy a novíciustesterek fenntartásai vannak annak vonatkozásában, hogy engedjen-e fellépni egy friss novíciust. Ez már nekem egy kicsit sok volt, s mivel a helyzet gyors intézkedést igényelt, hatalmi szóval rendelkeztem, hogy

17 Michael Kolb atya, *Erinnerungen: 51 Jahre Werkzeug in der Hand der Mutter*, Schönstatt, 1942. VI. 21-én kéziratként leírva. (ASM) Teljes nyomtatásban: H. Hug, *Vergangenheit einholen*, 1. kötet, 61-103. o.

18 *Konstitutionen der Pallottiner*, 1904, 14. o.: „49. A novíciustester engedélye nélkül a novíciustok senkivel nem beszélhetnek. Az engedélyt ehhez csak valódi szükségesség vagy hasznosság alapján adjuk meg. 50. A társaság többi tagjával csak a templomban vagy az oratóriumban a közös vallási gyakorlatokon és a közös asztalnál lehet együtt lenni, házon kívül sem szabad őket kísérni.” (APL)

19 A Szeplőtelen fogantatás dogmájának 50 éves ünnepléséről volt szó, 1904-ben

a testvér jöjjön azonnal a szónoki emelvénnyre. Így is történt, és a fiatal testvérnek minden előkészület nélkül kellett előadnia a versét. Olyan lelkesedéssel és tűzzel szavalt, amelyet később sosem tapasztaltam nála. Az eset megmutatta nekem, hogy van valami ebben a fiatalemberben.”²⁰

J. Kentenich önállóságra való hajlama és szabadságvágya, viselkedése, mellyel többször bizonyította, hogy „a saját útját járja”²¹ és a novíciusmester szinte beteges beszűkültsége nyilvánvalóan nem illettek össze. Bizonyos feszültség volt a novíciusnevelés – előírásokból megismert – általános elképzelése, valamint J. Kentenich formalizmussal szemben fennálló természetes védekezése között. Ha összehasonlítást teszünk első saját „Instrukcióival”, amelyeket 1912. X. 27-én adott tanítványainak, akkor kitűnik, hogy mennyire más dolgokat tart pedagógiailag hangsúlyosnak²² Kentenich atya, és a nevelési vitában való különbségek nyilvánvalóvá teszik, hogy itt – pedagógiai szempontból – egész világok ütköztek össze.²³

J. Kentenich novíciusnak nem volt igazodási pontja és bizonyossága azt a kérdést illetően, hogy vajon azok a belső nehézségek, amelyek az ezzel a nevelési módszerrel kapcsolatos konfliktusok miatt támadtak, nem pusztán saját személyiségének hiányosságaiból fakadnak. Ezért először is önmagát vonta kérdőre. A limburgi időkből származó összes önneveléssel kapcsolatos személyes feljegyzése arra utal, hogy azon fáradozott, hogyan alakítsa és javítsa saját magát. A hagyományos novíciusneveléssel azonban minden – alkalmazkodásra és aláren-

20 M. Kolb atya, *Erinnerungen*, 1942 (ASM)

21 K. Hoffmann novíciustárs megjegyzése, *Erinnerungen*, 1956. (APL)

22 J. Kentenich, előadás 1912. X. 27-én, lásd: F. Kastner, *Unter dem Schutze Mariens*, 15-20. o.

23 Vö. D. Schlickmann, *Die Idee von der wahren Freiheit*, Schönstatt-Vallendar, 2007.

deltségre való – igyekezete ellenére sem tudott mit kezdeni. Szalézi Szent Ferencnél keresett és talált fogódzót:

*„Mindig is tetszett nekem Szalézi Szent Ferenc. Ő volt a kedvenc szentem. A noviciátusban nem tudtam beletörődni az ott felkínált aszketikus gondolatmenetekbe. Ekkor nála találtam menedéket.”*²⁴

Ha vetünk egy pillantást későbbi életére, láthatjuk, hogy alapvető személyiség- és gondolkodásstruktúrája, valamint az akkoriban megszokott novíciusnevelés között szükségképpen keletkezett ez a bizonyos feszültség, és hogy ekkor már elkezdett érlelődni benne egy új típusú rend és az alapítói karizma.²⁵

Ellentétes álláspontja különösen akkor szembetűnő, ha megfigyeljük, hogy J. Kentenich milyen erősen emelte ki a *szabadságot* éppen a novíciusneveléssel kapcsolatban.

*„Abszolút szabadság és önállóság – ez az én kedvenc eszmém. Azt hiszem, ezt meg is oszthatom Önökkel. Kevés embert találunk, aki ennyire szereti a szabadságot, mint én, és meghagyja azt másoknak is.”*²⁶

24 J. Kentenich, 1928. IX. 20-i előadás, 265. o. (ASM)

25 Kolb atyáról írja Kentenich atya a későbbi években: „És vele (Kolb atyával) szemben kezdettől fogva felettebb önálló álláspontra helyezkedtem. Ő tulajdonképpen mindig jóakarattal viszonyult a műhöz (Schönstatthoz). Az az ember, aki a provinciát szerzetesrend jellegűre formálta, 1919-től elvált ettől a kedvenc elgondolásától és Schönstattot elfogadta teljes eredetiségében.” J. Kentenich 1955. I. 17-én Köster atyához írt levelében, 9. o. (ASM)

26 J. Kentenich szavai, 1964, lásd: J. Kentenich, Ein Durchblick in Texten, 1. kötet: In Freiheit ganz Mensch sein. Kiad. Herbert King, Vallendar-Schönstatt, 1998, 255. o.

Egyszer fiatal teológusok tapasztalatcseréje alkalmával így magyarázta pedagógiai művét a szabadság szemszögéből:

„Ha novíciusmester vagyok, és rendelkezem azzal a képességgel, hogy egy kisebb vagy nagyobb közösséget felvillanyozzak..., akkor ez az egész nagyrészt szuggesztió, ami hamarosan össze is roppan. Aggodalomra adhat okot, hogy ha valakit hirtelen felvillanyoz valami, vagy ha valamit ráerőltetnek, az a későbbiekben nem lesz rá tartós hatással. Én is megtapasztaltam ezt azok között, akikkel együtt nőttem fel: Olyanok, akik a noviciátusban ellenkeztek, később gyakran a legjobbak lettek, míg azok, akik hamar együttműködést tanúsítottak, sokszor korán kimerültek és összeroppantak.”²⁷

Saját intézeteinek noviciátusát illetően újra és újra arra buzdított, hogy a novíciusokat neveljék egyediségük kibontakoztatására, önálló döntések meghozatalára, amelyek *belülről* fakadnak, és távol állnak minden *lélektelen formalizmustól* és üres utánzástól.²⁸

J. Kentenich noviciátusának idején írt *Életrend* c. művének néhány része tükrözi a benne lévő feszültséget, egyrészt a szent életvitelre való radikális törekvést és komolyságot, miközben igyekszik alkalmazkodni az aszketikus rendi hagyományokhoz, másrészt az arra való törekvést, hogy helyt adjon a benne feltörő újdonságnak és egyediségnek, ugyanakkor elegendő teret engedjen az emberi természet egészséges igényeinek is.

27 J. Kentenich, lásd: Pater Josef Kentenich an seine pars motrix, 2. kötet, beszélgetés 1964. XI. 20-án Thomas Hag és Hans Kulgemeyer atyával, 146. o. (ASP)

28 Vö. J. Kentenich, előadás 1948. XI. 20-án, Chile (ASM)

Az „életrend”

A noviciátusban szokás volt egy részletes *életrendet* felállítani a személyes törekvésekre és a jövőendő papi életre vonatkozóan. Ez egyfajta erénytükrör kellett, hogy legyen az egyéni magatartásra vonatkozóan, hasonlatos a hercegtükrökhöz, amit a középkorból, a hercegek neveléséből ismerünk: a fiatal herceg később népét jó és szent uralkodóként volt köteles szolgálni, így ennek megfelelően erényesen kellett nevelkednie, ill. így kellett őt nevelni.

Ehhez a – minden palottinus pap számára – szükséges életrendhez a novíciusmester soziusa (kísérője) írt útmutatót „Kiindulópontok az életrend kialakításához” címmel.²⁹ Ennek bevezetőjében, amit J. Kentenich részletesen kifejlesztett, mindenekelőtt az Életrend alapjai vannak megfogalmazva: „Egy pallottinusnak olyan embernek kell lennie, aki megbízható keresztényi és apostoli erényekkel és életelvvvel bír, különben bizonytalan utakon fog járni. Az ilyen nem is férfi, hanem szélkakas, pipogya alak, aki arra fordul, amerre a szél fújja. A keresztény alapelvek³⁰ azok a kijelentések, amelyek szerint berendezi egész életét az ember, amelyek minden cselekedetet, egész magatartásodat meg kell, hogy határozzák, hogy elérhesd az Isten által meghatározott célt... Az igaz és szent alapelvek az Istentől származnak és hozzá vezetnek, a tévesek és rosszak az ördögtől vagy a világtól, és az ördöghöz visznek.”³¹

Egy kicsi, feketébe kötött könyvecskében rögzíti J. Kentenich latin nyomtatott betűkkel személyes életrendjének 105 pont-

29 Johannes Bayer sozius atya, Anhaltspunkte für die Lebensordnung, J. Kentenich jegyzete, 1904. (ASM)

30 Eredetiben rövidítve.

31 Eredetiben rövidítve.

ját.³² A legelső oldalon a könyvecske egész tartalmát magába foglaló, saját maga által kiválasztott mottó áll szép, szabályos írással: „Sic loquimi et sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari = Úgy beszéljete és úgy cselekedjete, mint akik fölött majd a szabadság törvénye szerint ítélkeznek.” (Jak 2,12) Vagyis ne az utolsó ítélet, ne is a kárhozat – ahogyan Bayer atya³³ bevezetője említette –, hanem a szabadság legyen a mértékadó. A személyes instrukciókat a következő megjegyzéssel fejezi be: „*Ne tartsd magad hozzá rabszolga módjára, és szentgyónáskor csak egy-egy részt olvass el belőle.*”³⁴ Ez az utolsó mondat szintén eltér a novícius-kísérő tanácsától, mely szerint gyakran olvassák végig az életrendet.³⁵

Lebensordnung

*Sic loquimini et sic
facite, sicut per legem
libertatis incipientes
iudicari
(Iacob. 2, 12.)*

³² Az eredeti az ASM-ben.

³³ Vö. J. Bayer sozius atya, Anhaltspunkte zur Lebensordnung, 1904. (ASM)

³⁴ J. Kentenich, LO 1904. (ASM)

³⁵ Vö. J. Bayer sozius atya, Anhaltspunkte zur Lebensordnung, 1904. (ASM)

Gott ist mein Ursprung;
Gott ist mein Ziel — er muß auch
der Leitstern meines Lebens, der
Mittelpunkt aller Ideale sein. Alles
vergeht, nur wir bleiben, er mein
Schöpfer u. ich, sein Geschöpf — beide
bleiben in Ewigkeit: entweder
miteinander vereinigt oder von
einander getrennt. War ich auf
Erden mit ihm vereinigt, werde
ich es auch in der Ewigkeit sein;
wenn nicht, ewig von ihm getrennt
bleiben.

Also muß mein ganzes
Ringens u. Streben auf Erden die
Vereinigung mit Gott, d. h.: die

Gleichförmigkeit
mit

dem göttlichen Willen

zum Ziele haben. Zur Erreichung
dieser Tugend soll mir behilflich
sein folgende:

55. kép

Részlet J. Kantenich életrendjének eredetijéből

A következő oldalakon J. Kentenich tömör és radikális bevezetője következik:

„Isten az én kiindulópontom; Isten a céloim. Ő kell, hogy életem vezéricsillaga, és minden elképzelésem középpontja legyen. Minden elmúlik, csak mi maradunk meg: Ő, a teremtmény, és én, a teremtménye. Mindketten megmaradunk az örökkévalóságban: vagy egymással egyesülve, vagy egymástól elválasztva... Tehát minden földi küzdelmem és törekvésem célja az Istennel való egyesülés kell, hogy legyen, vagyis az isteni akarattal való azonosulás. Ennek az erénynek az elérésében segítsenek engem a következő alapelvek.”³⁶

Ez életének nyilvánvaló célja: eggyé válni Isten akaratával. Az e célhoz vezető utat J. Kentenich Jézus felszólításával írja le, amelyben arra hív bennünket, hogy kövessük őt, és amelyet ezekkel az alapigékkel vezet be³⁷:

*„Jézus Krisztus, aki engem meghív:
Aki követni akar engem,
tagadja meg önmagát,
vegye fel keresztyét, és
kövessen engem.”³⁸*

E vezérgondolat szerint alakítja ki a fő fejezeteket: „abneget” (1. fejj.), *önmagad megtagadása*, azaz ellentmondás az önzésnek, „tollat” (2. fejj.) lefordítva *a kereszted felvétele*, és végül „sequatur” (3. fejj.), vagyis *követés*. Az „abneget, tollat und sequatur” igéket alappéldaként megtaláljuk Pallotti Vin-

36 J. Kentenich, LO 1904. (ASM)

37 Az LO eredeti szövegében latinul: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam et sequatur me.*

38 Vö. Mt 16,24; Mk 8,34.

ce életrajzában is.³⁹ J. Kentenich bizonyára jól ismerte Pallotti Vince életrajzát⁴⁰, mivel a párhuzamok életrendjének első felében feltűnőek. Néhány helyen összességében emlékeztet a jezsuita aszkézisre, Szalézi Szent Ferencre⁴¹ és Kempis Tamás „Krisztus követésére”.⁴²

Az Életrend első fejezetét [1-26. pont] erősen inspirálta Pallotti Vince és szent élete.⁴³ A „külső” önnneveléséhez J. Kentenich – hasonlóan V. Pallottihoz – az érzékeket veszi sorra: megfegyvelmezi a szemet, a nyelvet, az ízlést, a tapintást, a szaglást. A „bensőhöz” sorolja a fantáziát, az értelmet és az akaratot.

A második fejezetben [27-41. pont] kezdődik a már sajátosabb felfogású rész. Itt a novícius felsorol 3 egyénileg kiválasztott pontot, hogyan akarja megvalósítani a *Keresztkövetést*: „*tökéletes köteleességteljesítéssel*”, „*türelemmel*” és „*szelídséggel*”.

A harmadik rész [42-105.] azután magában foglalja a „*hitel*” és „*szeretettel*” kapcsolatos alapelveket és szándékokat, úgymint „*alázat*”, „*szegénység*”, „*tisztaság*”, „*engedelmesség*”, „*átalakulás Isten jelenlétében*”, „*a szent Alapszabályzat tanulmányozása*” és „*az Életrend*” [105.]. A „*reményt*” a későbbi bejegyzésekre tartogatta, amelyek azonban soha nem születtek meg.

39 Vö. L. Niderberger, *Leben und Wirken des Vinzenz Pallotti*, 1900, 311. o.

40 K. Hoffmann közli: „Már 1900-ban megjelent Leonz Niderberger életrajza az alapítóról.” Ugyanő, *Erinnerungen*, 1956. (APL, DS)

41 Szalézi Szent Ferenc, *Philotea oder Anleitung zu einem wahrhaft frommen Leben*, 1608, átdolg. Hugo Pfeil, Limburg, 1927.

42 Thomas von Kempen, *Die vier Bücher von der Nachfolge Christi*, feldolg. Joh. Droste SJ, Kevelaer, 1937

43 Utalás, lásd: D. Schlickmann, *Studie zur Biographie*, 2001, 240-245. o.

A novíciuskísérő által javasolt fő pontokat J. Kentenich máshogy rendezi, vagy nem veszi figyelembe, az érzékek önnevelését és önfegyelmét, ahogyan akkoriban a klasszikus aszkézisben „elfojtás” gyűjtőfogalom alatt tárgyalták, viszont teljes egészében beleveszi.

Az első rész messzemenően az aszketikus hagyomány akkoriban használatos szemléletmódját tükrözi: az „önmegsemmisítés”⁴⁴ (értsd önmegtagadás) címszó alatt megfelelően kiválasztott aszketikus javaslatok vannak, amelyek közül néhányat J. Kentenich később teljesen elhagyott, mert túlságosan szigorú, aprólékos szabályozást tartalmaztak.⁴⁵

Így határozza meg a szem megfegyelmzését: „*a szemnek az utcán engedélyezett távolság 20, a házban 5-7 lépés*”.⁴⁶ Összehasonlítva Pallotti Vince életrajzával, ez azt jelenti: „A szemmel szerződést kötött, hogy mindig lesütve tartja, nehogy a pillantása hiú és csábító tárgyakhoz ragadjon.”⁴⁷

44 Az *önmegtagadás* (önmegsemmisítésnek is fordítva) jézusi értelemben nem jelent mást, mint önátadást Isten akaratának. Latinból való korabeli fordításról van szó, ma egy kicsit máshogy fogalmazunk. A fogalmak különbözők lehetnek, de a tartalom azonos: Jézus követéséről van szó, az erős önszeretettől, önzéstől való megválás a nagyobb Isten- és felebaráti szeretet kedvéért.

45 „*A mi novíciusnevelésünk teljesen más beállítottságú.*” Némely „*szerzetest rögtön a formára nevelnek. Megmondják nekik, hogy milyen legyen a szem, a kéz stb. Még centiméterre is lemérik. Mi pedig először a lelket akarjuk, aztán a formát.*” J. Kentenich, Chile, előadás 1948. XI. 20-án, nem szerkesztett. (ASM)

46 J. Kentenich, LO [3]. (ASM).

47 L. Niderberger, *Leben und Wirken des Vinzenz Pallotti*, 287. o. J. Kentenich írja: „[5.] Csak akkor beszélj, ha szükséges, vagy hasznos... [7.] Amit el tudsz halasztani a pihenés idejére, ne mondd a hallgatás idején. [8.] A szilencium idején szükséges mondanivalódat kevés szóval, halk hangon mondd el”. Vinzenz Pallottiról: „Mindig figyelt rá, hogy se a saját idődet, se másokét felesleges beszéddel ne pazarold. Egyébként is

Néhány eredeti szövegből vett részlet következik, amelyekhez aszkézisét ösztönzendő J. Kentenich a későbbiekben is tartotta magát.

Az *ízlelésre* vonatkozó önneveléshez ezt írja J. Kentenich:

„[9.] Minden étkezés előtt légy jó szándékú, s közben törekedj egy kis észrevétlen lemondásra.

[11.] Az étkezéseken kívül ne fogyassz semmit. Egy esetleges ilyen irányú engedélyt ne használj tovább, mint szükséges, megadott időben újítsd meg.

[12.] Edd, amit eléd raknak, és ne követelj jobbat.”⁴⁸

A *fantázia* neveléséhez azt írja:

„[19.] Menekülj minden haszontalan és idegen képzelődéstől, és gazdagítsd a fantáziádat jó, a különleges jófelfételednek megfelelő képekkel.”

Az *értelem*hez ezt jegyzi fel:

takarékoskodott a szavakkal, és mindig fojtott hangon beszélt... A hallgatást úgy tekintette, mint házai vallásos kifejezési formájának lelkét. Nem ejtett ki a száján egy értéktelen szót sem.” L. Niderberger, *Leben und Wirken des Vinzenz Pallotti*, 267. o.

- 48 J. Kentenich, LO. (ASM) A szaglás is az önnevelés tárgya Pallotti Vincénél. Mivel magát – a szegényekkel és betegekkel való érintkezés miatt – tudatosan arra nevelte, hogy a rossz szagokat jól el tudja viselni, nem meglepő, hogy a fiatal novíciushoz is megtalálható hasonló szándék: „[16.] Ne hagyd, hogy a rossz szagok a kötelességed teljesítésében akadályozzanak”. J. Kentenich, LO. (ASM)

„[20.] *Hogy megóvd az értelméd a tudatlanságtól, imádkozz, és próbáld buzgó tanulással a hivatásodhoz szükséges tudást minél tökéletesebben elsajátítani, és a dolgok mély és őszinte mérlegelését gyakorolni.*”

Az *akarat* formálásához többek között ezt írja:

„[23.] *Mindaz, ami nem Isten, az semmi legyen neked (Szalézi Szent Ferenc)...*

[25.] *Semmire se vágyni, semmit se visszautasítani (Szalézi Szent Ferenc).*

[26.] *Tedd mindenben – ha nem káros vagy bűnös – mások akaratát.*”⁴⁹

A későbbi években Kentenich atya módosította az Életrendjében leírt aszketikus szabályokat, mindenekelőtt a szeretet központi értékére figyelmeztetve, noha 20 évvel később is hasonló fogalmakat használ, mint novíciusként.⁵⁰

49 Ez az alapelv is erősen emlékeztet Pallotti Vincére. Vö. L. Niederberger, *Leben und Wirken des Vinzenz Pallotti*, 305. o.

50 1927-ben pl. az érzékek önneveléséről beszél. „*Mindig a legfontosabb marad a szeretet növekedése a megfeszített Istenember iránt. Fontos azonban, hogy ez személyes szeretet legyen, személynek a személy iránt érzett szeretete. És minél szenvedélyesebb a szeretet, annál több erőt kap a lélek, hogy az ösztönök, a test veszélyei ellen fellépjen. Ez a szeretet hajt engem az elfojtásra, lemondásra. Elfojtás, lemondás – kemény szavak. Elfojtani, nem megfojtani kell, mert a testnek is van létjogosultsága. Miért kell az érzékeinket elfojtani? Mert az érzék olyan vad, olyan állati lett, mert ezek az ösztönök a személyes bűnök által még tovább erősödnek. Ezért kell elfojtanom minden tilos dologban. De ez nem elegendő. Mi van a szemmel? Ez is érzék. Mit akarok? A léleknek kell uralkodnia a testen, tehát a szememen is... Meg kell tanulnom, hogy a szemtől megvonjak valamit, ami önmagában jogos, hogy a lélek erőt kapjon, kiteljesedjen, és a test fölött uralkodni tudjon.*” J. Kentenich, előadás 1927.

A „tökéletes kötelességteljesítés” címszó alatt az „alapelvek” latinul jegyezte fel: „[27.] mindig az értelmet követve”, „[28.] az időt jól kihasználva”, és „[29.] a legsürgősebbet először elintézni”.

A következő részlet az Életrendből alaposabb bepillantást enged a novícius egész törekvésébe, ami helyel-közzel egyedi elemeket is tartalmaz:

„[34.] Kövesd emberi ráhatástól függetlenül a kötelességedet és azt, amit jónak és értelmesnek tartasz, méghozzá okosan és szeretettel.

[35.] Mindig kérdezd meg magadtól, hogyan cselekedne és ítélné az isteni Üdvözítő, a legszentebb Szűz, Szalézi Szent Ferenc, és a tiszteletreméltó Alapító.

[36.] Minden fontos cselekedet és válasz előtt röviden hívd segítségül a Szentlelket.”

A „türelmet” J. Kentenich „a nehézségek csendes hordozása” a „beszédben” és az „elviselendő igazságtalanságokban” tanúsított „szelídség” által akarja gyakorolni.

J. Kentenich teljes Életrendjének több mint egyharmadát a szeretet témájának szenteli. A „felebaráti szeretet” különösen fontos neki. Ezzel kapcsolatban többek között rögzíti (néhány példa):

IX. 25-én, 105. o. (ASM). A következőkben minden egyes érzékszervet sorra vesz: „Az érzékek megsemmisítése: szem, fül, ízlelés, érzelem”. Kiemelés a szerzőtől. A személyes szeretet fogalmához lásd: Herbert King, Marianische Bundesspiritualität. Ein Kentenich-Lesebuch, Schönstatt-Vallendar, 1994, 83. o.

„[51.] Utasítsd el határozottan magadtól a felebarát megvetését, minden téves ítéletet, hamis gyanút és irigységet.

[52.] Ha felebarátod kellemetlen helyzetbe kerül, a szeretet kötelez rá, hogy legalább lélekben légy részvétellel iránta.

[53.] Állandóan képzeld magad felebarátod helyébe, és őt a tiédbe.

[54.] Soha ne engedj meg magadnak olyan tréfát, ami érinthet valakit a környezetedből.

[55.] Ne mondj olyasmit valaki távollétében, amit a jelenlétében nem mondanál.

[56.] Vegyél mindenkit a védelmedbe, akiről a jelenlétben rosszat mondanak. Ha a cselekedetet nem is lehet megbocsátani, legalább a szándék meglegyen rá.

[57.] Véleménykülönbség esetén mondd el megalapozott nézetet kb. háromszor, hogy részt vegyél a beszélgetésben. De ha a kérdésnek gyakorlati jelentősége is van, akkor ezen kívül később (néhány óra múlva) próbáld meg ellenfeled figyelmét még egyszer szeretettel felhívni a tévedésére.

[58.] Aki téged megbánt..., az iránt próbálj kivételes szeretetet és rokonszenvet mutatni.

[59.] Ha előljáró vagy, akkor beosztásod miatt köteles vagy a hibát elkövetőket helyreigazítani, ha azonban a hibát elkövetőkkel azonos pozícióban vagy, akkor a szeretet kötelez erre, amennyiben eredményben reménykedhetsz. Ha nem így van, akkor értesíts titokban legalább valakit azok közül, akik se-

gíthetnek a hibát leküzdeni; először egy azonos állásút, akinek befolyása van a hibát elkövetőre, és csak azután az előjárót, feltéve, hogy fontos okok miatt nem azonnal az előjáróhoz tanácsos fordulni."

A „*Lelki buzgóság tettei*”-hez ezt írja J. Kentenich:

„[74.] Tekintsd azt a napot elveszettnek, amelyiken nem cselekedtél jól felebarátoddal. (Az alábbi pontok gyorsírással következnek:)

[75.] Mindig figyelj az illemszabályokra.

[76.] Imádkozz és buzdíts imára azért, hogy az egész világ megtérjen Jézus szentséges szívéhez...

[78.] A bűnösökkel való törődés legyen a kedvenc elfoglaltságod.

[79.] Próbálj mindent megtanulni, ami erre alkalmasabbá tesz. Ne hagyd magad elriasztani ettől a sikertelenség miatt."

Különösen az emberek közötti kapcsolatokat, az előjárókkal és testvérekkel való viszonyt tárgyalja részletesen.

J. Kentenich a tehetségével, de a gondolkodásában és cselekedeteiben megmutatkozó önállóságával és határozottságával is megütöztetést keltett.⁵¹ A „*büszkeség*” és „*főlényesség*” témaköréhez fűzött önkritikus megjegyzésekben ezért az *alázatnak* gyakran különleges jelentőséget tulajdonít:

51 Saját utalások Menningen atyával szemben, és Karl Hoffmann atya közlése nyomán.

„[80.] Sose tárd fel vezető szereped egy jócselekedetben, és még kevésbé hivatkozz a tehetségedre és egyéb előnyeidre.

[81.] Ha megdicsérnek, akkor legalább bensőleg alázkodj meg.

[82.] Csak az előljáróiddal beszélj a hibáidról, nehézségeidről, kivéve, ha fel akarsz vidítani másokat azok elmondásával.

[83.] Viseld örömmel, vagy legalábbis türelemmel a megaláztatásokat, helyreigazításokat, bántalmakat, és megvetést, bárhol is érnek (gyorsírással:) és alázkodj meg minden... (?)

[84.] Ha a világ nem talál benned kifogásolnivalót, nem vagy Krisztus hű szolgája.

[85.] Havonta elmélkedj az önismeretről.”

Az alapelveket még néhány elv és szándék követi, amelyeket J. Kentenich nyilvánvalóan később fűzött az előbbiekhöz.⁵²

„Mint papnak, minden törekvésemnek az alázat elérésére kell irányulnia, mert

1.) A büszkeség a fő hibám,

2.) Az elbukás lehetőségei gyakoriak és nagyok lesznek.”

Egy hosszabb bekezdés az előljárókkal szemben tanúsított viselkedésről és magatartásról sejteni engedi, hogy a közösségi életben már szert tett némi ez irányú tapasztalatra. Fényt derít a novíciusoknak az akkori novíciusmesterrel kapcsolatos

52 Hogy mikor írta J. Kentenich a kiegészítéseket Életrendjéhez, az bizonytalan. A stílus és íráskép hasonlít az 1908-as és 1909-es feljegyzésekhez.

nehézségeire is, hogyan azt ők továbbadták.⁵³ J. Kentenich kifejti:

„I. Az előjárókkal szemben

a) Hiába, mindenképpen tőlük függök.

b) A velük való harmónia adja meg nekem az oly fontos hivatásszeretetet, és támogatja az egészséget, tehetséget, jellemformálást, és az állhatatosság kegyelmét.

c) Keserőséget érezni a közösségi élet során támadt nézeteltérések miatt, egységre törekedni a legdacosabb elemekkel, magamat minden javak megvetésének eszközévé tenni, roppant módon fékezni a tettvágyat, és erősen kétségbe vonni állhatatosságomat.

d) Mit izgat téged az előjárók cselekvési módja, miután már elmondtad a véleményed. A felelősséget nem te viseled.

e) Egy közösség boldogulásához hozzátartozik a feltétlen alárendeltség..., pl. gondolj a katonaságra. Engedelmisség.

f) Véleménykülönbségek esetén légy rendkívül finom és óvatos. Tégy úgy, mintha kioktatást várnál, nem pedig te akarnál kioktatni másokat.”

A további fejtegetésekben J. Kentenich leírja alapelveit azok szociális következményeinek szemszögéből. A későbbi kiegészítésekből kiderül, hogy Életrendjét komolyan vette, és

⁵³ Vö. A. Menningen atya leírása Girke novíciusmesterről, és arról, ahogy őt a novíciusok nevetségessé tették. Bár ebben J. Kentenich semmiképpen nem vett részt. Vö. H. Hug atya kutatásai. (ASP)

elmélkedett rajta. Kibővítette például „II. Embertársakkal, különösképpen a rendtársakkal szemben” című, az alázat megerősítéséről szóló alapelvét.

„[80.] Sose tárd fel vezető szereped egy jócselekedetben, és még kevésbé hivatkozz a tehetségedre és egyéb előnyeidre” ezzel a kiegészítéssel: „se közvetlen, se közvetett módon”, és így indokolja: „mert:

1.) Amiből neked több jutott, mint másoknak – pl. értelem és fantázia –, az ugyanolyan mértékben veszélyes zátony is lehet számodra: az értelem élessége a hittel szemben; a fantázia élénksége az erkölccsel szemben.

2.) Mások ugyanezeket a tulajdonságokat jóval nagyobb mértékben birtokolják.

3.) Annál inkább hiányzik belőled a célirányos akaratnevelés és a megfelelő érintkezési formák, olyan tulajdonságok, amelyek a papi munka eredményessége szempontjából ugyanolyan nagy jelentőségűek, mint az értelem és a fantázia.

4.) Közvetlen vagy közvetett öntömjénezésed történhet akár olyanok előtt, akik képességeik és sikereik szempontjából feletté, akár olyanok előtt, akik veled egy szinten, vagy alattad állnak. Az első esetben sajnálni fognak, a másodikban irigységgel és rosszakarattal szemlélnek, a harmadikban az érintett személyek érdekeivel való szembenállásod miatt elveszíted a megértést – különösen ha a rendtársaidról van szó –, és magányossá válsz.

5.) Gondolj a születésedre.

A felsorolt okok többé-kevésbé vonatkoznak az 54. sz.⁵⁴ alapelv megerősítésére is. Még ha egy kicsit éles is a kifejezés. – Tény, hogy az a hajlamom, hogy sok mindent nevetségessé tegyek, jellememnek igen kellemetlen vonása. Milyen romboló hatással van a közösségi életre, kiváltképpen, ha a szükséges diszkréciónak hiányzik. Ezért kell az 54. sz.-hoz hozzáfűzni az 54a-t: Óvakodj szerzetes testvéreid teljesítményének ócsárlásától (!). Modus procedendi."

És leírja, hogyan akar eljárni: „dicsérd meg a jót a teljesítményben.” „Szelíd feddés stb.” és megindokolja:

„(alfa) Tudod a saját tapasztalatodból, milyen keserűséget okoz a leplezetlen intés. (béta) A jezsuiták pont így tesznek, amikor kritikát fogalmaznak meg. (gamma) Ez felel meg példaképed, Szalézi Szent Ferenc szellemének.”⁵⁵

Kentenich atya a későbbi években sem válik meg az Életrendben lefektetett aszketikus alapelvektől, de nagyobb hangsúlyt fektet a szeretet pedagógiai-pszichológiai vonatkozására, mint minden önnevelési törekvés középpontjára.

„A mi egész aszkézisünk és pedagógiánk kifejezetten szeretetpedagógia... Nálunk kezdettől fogva a szeretet áll előtérben... Az elv: mindent szeretetből, mindent a szeretet által, mindent a szeretetért..., a szeretet a központi mozgatórugó.”⁵⁶

54 „Ne engedj meg magadnak soha olyan tréfát, ami érinthet valakit a környezetedből.”

55 J. Kentenich, LO, kiegészítés. (ASM)

56 J. Kentenich, előadás 1966. V. 25-én, 118. o. (ASM)

A „Szent Ignác-i lelkigyakorlatok” – magyarázza –, még ha a megtérés lépcsőfokainak végcéljaként szemlélik is a szeretetet, „*mint jezsuita pedagógia leghosszabb távon kivételes módon éppen az egyes cselekedetek saját törvényű indítékait hangsúlyozza*”. A „*végző törvény szerinti indíték*”, vagyis a szeretet, a schönstatti pedagógiában viszont „*mindig tudatosan az előtérben áll*”.⁵⁷

A noviciátus első éve eltelik, és a novíciusoknak kezdődik az egyetem. Egyes dolgok könnyebbé válhatnak hát J. Kentenich számára: az új tantárgyak szellemileg többet kínálnak, és az állandó önreflexió és az aszkézissel való foglalkozás kissé a háttérbe szorul. Az egyetemi tanulmányok megkezdésével azonban sűrűsödnek azok a problémák, amelyek már a noviciátusban jelentkeztek, most pedig még sokasodnak is.

56. kép
Missziósház Limburgban, 1900

57 Vö. J. Kentenich, előadás 1966. V. 25-én, 118. o. (ASM), vö. ebben a kontextusban a teljes szeretet témájához: Herbert King, *Marianische Bundesspiritualität*, 78. o.

Az egyetemi évek

Amikor J. Kentenich 1905 szeptemberében elkezdte egyetemi tanulmányait, Limburgban 27 filozófia és 23 teológia szakos egyetemista tanult.⁵⁸ J. Kentenich az egyetemi tanulmányai során hallgatott logikát, metafizikát, természetfilozófiát, egyháztörténelmet, bibliaismeretet, exegézist, retorikát, homília-tant.⁵⁹ Másodévtől hetente nyolc filozófiaóra jött még mindehhez.

57. kép
Az egykori előadóterem Limburgban

A még meglévő latin nyelvű vizsgaanyag-listák és J. Kentenich 1904 és 1910 között írt vizsgadolgozatainak segítségével meg-

58 Vö. E. Monnerjahn, Pater Joseph Kentenich, 45. o.; Hermann Skolaster, Unter dem Schutze der Apostelkönigin. Emlékkönyv a Limburg a. d. Lahn-i palottinusok Mária templomának 1927. október 2-i szentelésére, Limburg, 1928, 56. o. (APL)

59 Vö. Studien-Conferenzen im Collegio P. S. M. Limburg, 1905. október 14-én. (APL)

lehetősen pontosan lehet rekonstruálni a hivatalos vizsgaanyagot. A tanrend alapján figyelembe vették a modern szellemi áramlatokat, mint például az ateizmust és más – a katolikus tanítással szemben álló – kortörténeti ellenvetéseket, mint például a teremtéstörténet kétségbe vonását az evolúciós elmélet alapján, ezt azonban mint „tarthatatlant” elvetették.⁶⁰

A követelményszint igen magas volt: egy ordinárius vezetése alatt három további vizsgáztató előtt évente minden tárgyból szóbeli vizsgát kellett tenni.⁶¹ Havonta több vizsgadolgozatot kellett írni 2 év anyagához.⁶² J. Kentenich dolgozatai – mind latin nyelven írva – bizonyítják, hogy milyen intenzíven foglalkozott tanulmányaival.⁶³ Néhány, az egyetemi évekből megmaradt könyvét – némelyik meglehetősen tekintélyes terjedelmű – az elejétől a végéig áttanulmányozta, és ceruzával latin nyelven írt kommentárt hozzá.⁶⁴

„A theologia morali” vizsgadolgozatban J. Kentenich például azokat a morálteológiai eseteket elemzi, amelyeket a kispapoknak a gyóntatásra felkészítendő tanítottak. Egy ilyen dolgozatban (1909. június 30.) a példaként felhozott morálteológiai házassági akadályt kellett megvitatni. J. Kentenich az esetet kánonjogilag és morálteológiaiailag is kielemezte a házasság

60 Vö. *Materia Examinis* 1908 (APL), továbbá: pl. *Materia Examinis* 1909. (APL)

61 Vö. *Studienkonferenz*, 1905. VII. 27. (APL)

62 Vö. *Materia Examinis* 1905, 1907, 1908. (APL)

63 Így indokolja például egy professzor az 1-es osztályzatot latinul: „Nem minden tartozik a feladathoz. Egyébként nagy gonddal kidolgozott munka.” Vö. J. Kentenich, *vizsgadolgozat* 1909. III. 27-én, a következő témában: *Duas in Chr. profimetur naturas integras, distinctas et inconfusas*. (ASM)

64 Pl. H. Hurter SJ, *Theologiae Specialis. Pars altera complectens, Tractatus Tres*, I. és II. kötet, Oeniponte, 1903; H. Noldini SJ., *De Principiis Theologiae Moralis*, Oeniponte, 1906. (ASM)

katolikus alapfelfogása szerint, és magyarázatához irodalomjegyzéket és különböző zsinati határozatokat mellékel. Egyes részeket olyan részletességgel elemez, hogy professzora áthúzza, és azzal a megjegyzéssel látja el, hogy „legendőek az (eddig) indokok”.⁶⁵

Casus

abundus ex theol. moral. die 2. IV. 1909

Magdalena, avarum geconsensuum parochialis, in quas praeter parochum duo vicarii habitant, inspirate gravi morbo corripitur, adeo-
cat confessionis causa parochum, apud quem a duobus annis solent confiteri. Tunc
mortis protenta, sine ulla fatetur confessiones omnes inde a prima apud parochum po-
estas fuisse invalidas, quia quaedam peccata retinuerit. Interroganti oblitus facto
confessionis de hisce notatis peccatis respondet: „Feci tactus impudicus cum sacerdote
quodam et quidam vicarius semel vel bis in hebdomada, imo semel peccavi carnali-
ter cum ipso, inde nunc cum gravida, quae autem graviditas nunc ois albus apparet.
Parochus inquit, quoniam ex illis duobus vicariis complex fuerit. Iudeli nomine
non velle mixtur, quia jam antea graves suspiciones conceperat. Dicendo adigit parochus
Magdalena ad repetendas omnes invalidas confessiones, quibus repetitis declinat Magda-
lena, se velle quidem libenter ipsum absolvo, si promittat discessum a parochia in
domo parochiali, quando convalescit. Magdalena nullo modo hoc promittit. Unde parochus
eam relinquere non absolutam. Durante morbo occidit eam et omnino fugido tractat.
Vicarium autem complexum, omnes graves suspiciones antea jam conceptas
Episcopo denuntiat at ubi dicendo de auditis in confessione ad omnem umbra-
tionis sigilli declarandum.

Quaeritur, an

- 1) Parochus inquisivit in nomen complex?
- 2) An recte obligavit Magdela ad repetendas confessiones invalidas?
- 3) Quid censendum de denegatione absolutionis?
- 4) Quid de modo agendi confessionis post confessionem?

Respondes ad turn quaeritur

1. *et magis Magdalena ^{magis} regit in peccatis vel articulis mortis*
2. *de " " vero " " " " " "*
3. *Magdela simpliciter inquirendi*
4. *" " ita inquirendi, ut appareat ex modo quaerendi obligatio*
respondendi *abd*

58. kép

Részlet J. Kentenich egyik vizsgadolgozatából

65 Vö. Vizsgadolgozat, 1909. VI. 30. (ASM)

J. Kentenich morálteológiai vizsgálódzatainak jellemzője egyrészt a kompromisszum nélküli egyértelműség a tárgyi megítélés vonatkozásában, tehát ami a bűn objektivitását illeti, másrészt a személyeknek és emberi körülményeknek – amelyek a bűn szubjektív oldalára világítanak rá – az enyhébb morális megítélése. Így aztán előfordult, hogy amikor olyan jellegű feladatot kapott, amelyben egy sor súlyos bűn volt felsorolva, J. Kentenich állásfoglalása nem minden esetben egyezett meg véleményező professzoraiéval. Logikus indoklási precizitása miatt viszont általában a legjobb osztályzatokat érdemli ki. A filozófiában hasonló a helyzet.

Limburgban rendszeresen tartottak úgynevezett vitanapokat. Egy professzor elnökle mellett egy hallgató téziseket állított fel, amelyeket érveléssel kellett megvédenie általában három „támadó” (opponens) ellenében. Ezek a viták, amelyeken az egész ház részt vett, többnyire reggel 8.30-tól délig, majd 14.30-tól estig tartottak. Évente egy-három alkalommal kerültek megrendezésre, és az egyetemi élet nagy eseményének számítottak. J. Kentenich négy ilyen vitanapon volt aktív résztvevő.⁶⁶ Ezek tematikusan az egyházhoz, a pápához, a tanítóhivatal tévedhetetlenségéhez és az élet eredetéhez való viszonyulás tézisei körül forogtak. J. Kentenich a dogmatikai és morálteológiai téziseknél kapott opponensi szerepet.

66 „Theses Defendendae In Disputatione: Die 27. Martii 1906: Ex Philosophia: De Universalibus, Defendet: Fr. Kentenich Josephus.” „Die 21. Decembris 1906: De Vite Organica... Arguent: mane: Fr. Capitain Iohannes u Fr. Berberich Franciscus, vespere: Fr. Kentenich Josephus.” „Die 15. Maii 1908: Ex Theologica Dogmatica: Arguent: mane: Fr. Hendricus Voss, vespere: Fr. Joseph Faerber, Fr. Joseph Kentenich.” „Die 1. Februarii 1909: Ex Biblico. »Die Irrtumslosigkeit der hl. Schrift nach der alten und neukritischen Schule« – de quo dissertationem instituet: Fr. Joseph Kentenich.” (APL)

Metafizikai hajlama különösen sokat jelentett a filozófiánál. Rögtön a tanulmányai kezdetén egy olyan problémával kerül szembe, amely személyes érintettsége miatt erősen foglalkoztatja, és amivel ezután intenzíven foglalkozik: az igazság keresése, klasszikusan definiálva pedig „az értelem és a dolgok összhangja”.⁶⁷ Az első érintési pontok elsősorban abból adódnak, amit a tanterv előír:

A hallgatóknak 1906-ban írásbeli vizsgát javasoltak, amelyben be kellett mutatni és meg kellett vitatni a filozófusoknak az egyetemességről vallott különböző nézeteit. Az „egyetemes-ség-vita” filozófiai problémája tulajdonképpen az a kérdés leegyszerűsítve, hogy a kézzelfogható dolgok léteznek-e csupán, vagy létezik valóság a gondolatainkon kívül is?⁶⁸

Még ebben az évben a nyilvános vitanapra a „De Universalibus” témájához J. Kentenich téziseket állít fel a skolasztika és a kanti felvetés konfliktusáról, és megvédi azokat. A vita anyagában figyelembe veszi az új idők ellenvetéseit, messze túllépve a megadott tananyagon.⁶⁹ Hogyan tudta mindezt megismerni?

A hivatalos vizsgatételek alapján az igazság-kérdést, ahogyan azt az újkori filozófia szemléli, a filozófiatörténet tantárgyban csak érintőlegesen tárgyalták. A Limburgi Egyetemi Könyvtárban sincs 1904-ben egyetlen mű sem Kanttól, sem Hegeltől,

67 Vö. *Materia Examinis* 1904, Logik 17. sz., *Philosophia* I. Jahr. (APL) Aquinói Szent Tamás definíciója, *De ver*, STh I q 16: „Veritas est adaequatio rei et intellectus.”

68 Vö. D. Schlickmann, *Studie zur Biographie*, 2001, részletesebben 306. o., J. Kentenich tanulmányaiból véve: Albert Stöckle, *Grundzüge der Philosophie*, 1. kötet: *Theoretische Philosophie*, Mainz 1892, id. kiad. 1910, 107. és 112. o. (Limburger Studienbibliothek von 1904 = LSB)

69 Vö. *Disputation*, 1906. III. 27. (APL)

sem más újkori filozófustól. Ezek a szerzők akkor még indexen voltak.⁷⁰

Mindazonáltal Franz Berendt atya személyében Josefnek már rögtön az egyetemi tanulmányai kezdetén olyan oktatója volt, aki a tantervébe felvette az újkori irányzatokat, köztük szociológiai szemszögből Marx és Hegel munkásságát is. J. Kentenich később hangsúlyozta, hogy milyen nagy befolyással volt ez a tanára gondolkodásának kiszélesedésére.⁷¹

Ezen kívül önálló olvasmányain keresztül, melyre Berendt ösztönözte hallgatóit, közelebbről foglalkozhatott az újkori problematikával.⁷² A kortárs és „újabb” filozófiákhoz további hozzáférést biztosítottak számára a másodlagos irodalomban fellelhető meglehetősen hosszú idézetek és fejtegetések.⁷³ A Limburgi Egyetemi Könyvtár néhány könyvében bőségesen próbálták az újkori szellemi áramlatokat, mint téveszméket

70 Vö. Joseph Hollweck, *Das kirchliche Bücherverbot. Ein Commentar zur Constitution Leo's XIII., „Officiorum ac munerum”, Mainz* (2. jav. kiad.) 1897, 31. o. (LSB)

71 Vö. E. Monnerjahn, *Pater Joseph Kentenich*, 47. o.; vö. továbbá H. Hug, *Vergangenheit einholen*, I. kötet, 356. o.

72 A fiatal frátereknek lehetőségük volt könyvet rendelni, amiből J. Kentenich szokást csinált. Helmut Mertens, *Limburg levéltárosának információja szerint*.

73 Hagyatékában találunk ebből az időszakból olyan műveket, amiket J. Kentenich behatóan tanulmányozott, ahogy a kiemeléseken látszik: pl. Franz Sawicki, *Das Problem der Persönlichkeit und des Übermenschen*, Paderborn, 1909, többek között Nietzsche, Hegel, Kant, Carlyle, Key, Ibsenről szóló fejezetek; vagy C. Willems, *Institutiones Philosophicae, Continens Logicam, Criticam, Ontologicam*, Treveris 1906, a 2. fejezet: *De Idealismo*, itt részletesen van szó: Fichte, Hegel, Schopenhauer, Wundt, Herbart munkásságáról; továbbá C. Williems, *Philosophia Moralis*, Treveris, 1908.

megcáfolni.⁷⁴ A hosszú, hitvédelmi tanulmányok bizonyítják, hogy a századfordulón a filozófiai és teológiai irodalom milyen súlyt tulajdonított az újkori filozófiáknak, és mennyire tartottak ezeknek a filozófusoknak a hitre gyakorolt hatásától.⁷⁵

A skolasztika – ahogyan azt részben Limburgban is oktatták – megkísérelte, amennyire lehetséges volt, az egyházi tanítást összhangba hozni a filozófiai értelemmel. Nagyon racionálisan járt el, egyik istenérvet sorakoztatta fel a másik után az új áramlatok megcáfolására.⁷⁶ A skolasztikus bizalom az intellektus erejében mindenekelőtt abban nyilvánult meg, „hogy az ontológikus istenérvet, mint meggyőzőt elfogadta”.⁷⁷

74 Vö. Limburgi Egyetemi Könyvtár, 1904: Joh. Nepomuk Paul Olschinger, *Speculative Entwicklung der Hauptssysteme der neueren Philosophie von Descartes bis Hegel*, II. kötet, Schaffhausen 1854, 926 oldal; Albert Stöckl, *Geschichte der neueren Philosophie von Baco und Cartesius bis zur Gegenwart*, II. kötet, Mainz 1883, 638 oldal, ugyanő, *Lehrbuch der Geschichte der Philosophie*, Mainz, 1875, 751-945. o.; ugyanő, *Der Materialismus geprüft in seinen Lehrsätzen und deren Konsequenzen*, Mainz, 1877; Fries, *Kritik der erkennenden Vernunft*, I. kötet, 347 oldal, (borítója hiányzik); Franz Anton Staudemaier, *Darstellung und Kritik des Hegelschen Systems. Aus dem Standpunkte der christlichen Philosophie*, Mainz 1844, 874 oldal; Max Limbourg, *Kant's kategorischer Imperativ*, Wien, 1894; Friedrich Ast, *Grundriß der Geschichte der Philosophie*, Landshut, 1825; Duboc, *Das Leben ohne Gott*, (borítója hiányzik); Paul Hafner, *Der Materialismus in der Culturgeschichte*, Mainz 1865, 385 oldal. (LSB)

75 Pl. F. A. Staudemaier, *Darstellung und Kritik des Hegelschen Systems*, 1844; A. Stöckl, *Der Materialismus*, 1877; *Die Philosophie der Vorzeit*, vertheidigt von Joseph Kleutgen, Innsbruck, 1878, I. és II. kötet; Engelbert Lorenz Fischer, *Der Triumph der Christlichen Philosophie gegenüber der antichristlichen Weltanschauung am Ende des XIX. Jahrhunderts*, Mainz, 1900. (LSB)

76 Vö. Christoph Helferich, *Geschichte der Philosophie. Von den Anfängen bis zur Gegenwart und Östliches Denken*, Stuttgart, 1986, 65. o.; vö. J. Kentenich vizsgadolgozata 1907. III. 23. (ASM)

77 Vö. Ch. Helferich, *Geschichte der Philosophie*, 67. o.

1907. március 23-án J. Kentenich filozófiai vizsgadolgozatot ír a következő témában: Az istenérvek gyűjteménye és kifejtése.⁷⁸ Tizennégy, kézzel írt A/4-es oldalon az istenérvek sokaságát sorakoztatja fel, amelyek részben Aquinói Szent Tamás öt klasszikus istenérvére támaszkodnak.⁷⁹ A dolgozatról kitűnik, hogy mit tartottak Limburgban fontosnak: érvek láncolatával bizonyítékokat bemutatni Isten létezése és a kinyilatkoztatás igazsága mellett.⁸⁰ „A spekulatív ateizmushoz eljutni – ezt a nézetet kellett képviselnie a vizsgázónak – az embernek tulajdonképpen lehetetlen.”⁸¹ De mi van akkor, ha mégis lehetséges?

Kentenich testvér egyre inkább beleássa magát a könyveibe.⁸²

A legtöbb előadáson és szemináriumon, amin részt vesz, azt az álláspontot képviselik, hogy „minden esetleges gondolati bizonytalanságot meg lehet semmisíteni vagy le lehet győzni egy akarati tettel”.⁸³ „A skolasztika szerint a filozófia és egyáltalán

78 „Thesis: Recenseantur et delinientur argumenta pro existentia Dei.”

79 Vö. Aquinói Szt. Tamás, *Summa Theologica* I, Gottes Dasein und Wesen, Katholischen Akademikerverband, Salzburg, Leipzig, 1934, Qu. 2 és 3, 44-49. o.

80 Vö. Paul Haffner, *Grundlinien der Aufgabe der Philosophie*, Mainz, 1881, 185. o.; Alfons Lehmen, *Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage*, 1. kötet: Logik, Kritik und Ontologie, Freiburg (3. bővített kiadás), 1909; Franz Hettinger, *Lehrbuch der Fundamental-Theologie oder Apologetik*, Freiburg, 1888, 782. o.; Albert Stöckle, *Grundriß der Religionsphilosophie*, Mainz, 1872; August Nicolas, *Philosophische Studien über das Christentum*, Paderborn, 1857; Joseph Kleutgen, *Die Philosophie der Vorzeit vertheidigt von J. Kleutgen*, 1. és 2. kötet, Münster, 1860, 1863 (LSB)

81 *Materia Examinis* 1906 (APL), vö. *Materia Examinis* 1907. (APL)

82 „*Sokat tanultam, gyakran éjszakába nyúlóan. Minden lehetségest elolvastam, de nem lettem érettebb*”. J. Kentenich, *Lelkivezető kurzus*, 1926, 50. o. (APL)

83 Vö. *Materia Examinis* 1904, filozófia, 1. év. (APL)

a tudomány alapfeltevése, hogy az igazság valami önmagában maradandó, változatlan és abszolút érvényes, és ezért minden értelem, amely ugyanazt a dolgot helyesen ragadja meg, lényegében ugyanazt a bölcsességet ugyancsak igazságnak ismeri el.”⁸⁴

Immanuel Kant azonban – mint az újkori gondolkozás képviselője – megingatta a skolasztikának az emberi értelem objektív megbízhatóságába vetett bizalmát azon tézise által, „hogy a dolgok »lényegét« egyáltalán nem vagyunk képesek megismerni, hanem ismereteink csupán a meg tapasztalható jelenségekre korlátozódnak”.⁸⁵

Egy racionális jellegű, apologetikus beállítottságú teológia – ahogyan azt a legmesszebbmenőkig Limburgban is tanították⁸⁶ – ütközött össze az újkori kritikus gondolkodással, amely megrengette ezt az optimizmust, amennyiben Kant kritikája végső soron aláasta az összes istenérvet mint bizonyíthatatlant.⁸⁷ J. Kentenich felismerte ennek a kihívásnak a komolyságát.⁸⁸

Az újkori filozófiai eszméknek, amelyekbe tanulmányai során beleütközött, közös nevezője az abszolútum egyre nagyobb tért nyerő elvesztése a relatív javára, és a megismerés-biztonság növekvő mértékű elvesztése: A világ csupán olyan, ami-

84 Alfons Lehmen, *Lehrbuch der Philosophie*, 1909, 270. o. (LSB)

85 Vö. Engelbert Lorenz Fischer, *Die Grundfragen der Erkenntnistheorie. Kritik der bisherigen Erkenntnistheoretischen Standpunkte und Grundlegung des kritischen Realismus*, Mainz, 1887, 28. o. (LSB)

86 Lásd vizsgaanyag-listák. (APL)

87 Vö. Ch. Helferich, *Geschichte der Philosophie*, 190. o.

88 Vö. Kentenich atya kommentárja G.-M. Boll atyának, amikor az ifjúkori küzdelmeiről beszélgettek Milwaukee-ban, 1959, 1961, lásd alább.

lyennek éppen tűnik nekünk, s hogy valóban olyan-e, azt nem tudjuk megmondani.⁸⁹

Az akkori Limburgi Egyetemi Könyvtár irodalmának egy része megvilágítja az újkori szellemi áramlatokkal való beható foglalkozás által, hogy a kortárs teológia mennyire támadva érezte magát ezen filozófiáktól. Ez részben megmagyarázza a vitatkozó érvelési módot is a modern feltevésekkel szemben.⁹⁰

Egyetemi évei alatt gyakran került sor szellemi (elvi) vitára J. Kentenich és professzorai között. Hoffmann atya így ír erről: „Filozófiában és teológiában mindig egy évvel alattuk (J. Kentenich és K. Mohr) jártam. Az előbbi igen önálló kritikával állt az előadott anyaghoz. Alkalomadtán határozottan elő is tudta adni a kétségeit. Ezáltal szeretett egyik-másik tanárnak kényelmetlenséget is okozni.”⁹¹

J. Kentenich szándéka (jófeltétele) az 1909-es magánfeljegyzéseiben: „Az előadásokon teljesen felfüggesztem a saját véleményemet, és jobban tartom is magamat egyszerűen a professzor nézetéhez”⁹², alátámasztja, hogy közte és professzorai között adódtak véleménykülönbségek, amelyeket ő enyhíteni igyekszik.

89 Vö. Wilhelm Gottlieb Tennemann, Grundriss der Geschichte der Philosophie für den akademischen Unterricht, feld. A. Wendt, Leipzig, 1825, 423-513. o. Ebben Kantot „második Szókratésznek” nevezi (424. o.). (LSB)

90 Vö. P. Haffner, Grundlinien der Aufgabe der Philosophie, 185. o. A tankönyv szerzője, P. Haffner ezt írja Immanuel Kantról: „Idióta, ha az objektív igazságot, amely eredete, tárgya és célja a megismerésnek, tagadja.” Uo. 227. o. (LSB)

91 K. Hoffmann, Erinnerungen, 1956. (APL)

92 J. Kentenich, Naplóbejegyzés, 1909. február. (ASM-DS)

Egyszer később egy Günther M. Boll atyával folytatott beszélgetésben megemlíti: „*Minden professzor félt tőlem.*”⁹³ Nagyon kritikus egyetemista volt, és többnyire hátul jobbra az utolsó sorokban ült. Mihelyt a professzorok befejezték az előadást, rögtön arrafelé néztek, hogy vajon milyen ellenvetés érkezik már megint J. Kentenichtől. Környezete – a professzorai és a diáktársai – számára nyilvánvalóan kissé idegen volt, akit könnyen félre lehetett érteni.

Tehetsége természetesen tovább növeli a közte és diáktársai között lévő távolságot. Noha J. Kentenichet a noviciátus kezdetén prefektussá választják, az egyetemi évek alatt erősödik személyes visszafogottsága és bizonyos *kapcsolathiánya*.

Az elkülönüléséről, külső magatartásának és benső beállítottságának önállóságáról így ír egyetemi társa, Karl Hoffmann: „Hogy mennyire a maga útját járta, kiderül az alábbiakból. Kolb rektor atya vasárnap esténként az önkéntesen összegyűvő egyetemistáknak egyfajta lelki konzultációt tartott. Kentenich testvér végül már nem ment el. Mikor megkérdezték az okát, ezt válaszolta: »Mert azt, ami egy ilyen beszélgetés célja lenne, vagyis a kölcsönös véleménycserét, gyakorlatilag nem érik el. Hiszen szinte csak Kolb atya beszél.« Mi, többiek ezt nem bántuk, hanem tetszett a dolog, mert Kolb atya többnyire inspiráló dolgokról, példákról, gondolatokról vagy eseményekről beszélt.”⁹⁴

Az igazság utáni vágya ezekben az években kihat a professzoraival való kapcsolatára is. J. Kentenich így jellemzi ezt 1955-ben:

93 J. Kentenich beszélgetése G.-M. Boll atyával Milwaukee-ban (1959 és 1960), az utóbbi 2000. IV. 18-án közli, és az meghatalmaz az írásbeli rögzítésre.

94 K. Hoffmann, *Erinnerungen*, 1956 (APL)

A. I. D. G.

RELIGIONI ET BONIS ARTIBUS
COLLEGIUM PIAE SOCIETATIS MISSIONUM
LIMBURGENSE

Kentenich Joseph
diocesis *Coloniensis* Nostrae Societatis *novitius*

Philosophicarum disciplinarum studio anno *prima* sedulam operam dedit.

Summa cumdiligentia ex praescripto ad
Logicae, Metaphysicae, Philos.
naturalis, Ethicae et Historiae phil.

studia animum adiecit suique profectus

Summa laude max. digni

in hujusmodi scientiis tum pluribus exercitationibus tum peculiari ad id facto examinis
testimonium edidit.

Laudemus ipsum pro meritis illique insuper auctores sumus, ut etiam tempore subsequenti
graviter industrique huic nobili Philosophiae studio mentem imponat.

Limburgi ad Lahnem, die *21. Julii* anni *1906*.

Provincialis.

M. Kolt S.J.M.

Rector.

P. fr. Behrendt S.J.M.

Magister ord.

59. kép

J. Kentenich bizonyítványa, 1906. júl. 21.

„Ez az igazság-fanatizmusom olyan hajtóerővé vált, ami minden cselekedetemet meghatározta, s ami a professzorokkal való érintkezés során a belső igazságvágytól hajtva nem ritkán a tapintat határát is átlépte.”⁹⁵

Egy nyilvános vitanapon, amely nagy valószínűséggel 1908. május 15-én⁹⁶ került megrendezésre, éppen ezzel a személyiségjegyével keltett nagy megütközést. A vita tárgya alapvető fontosságú volt. Az egyház tanítóhivatalának dogmatikus alaptételeiről volt szó, a kinyilatkoztatás és az objektív szent igazságok egyház által való közvetítéséről, valamint a pápa tévedhetetlenségéről. Ebben a vitában Kentenich testvér, mint a felállított dogmatikai tételek opponense, nem csak a három egyetemista, hanem végezetül az illetékes professzor érveit is lesöpörte.⁹⁷ A professzor végül, ahelyett, hogy érveket hozott volna elő, a tekintélyére hivatkozott. J. Kentenich így válaszolt latinul: „Amit bizonyítékok nélkül adnak elő, annak minden további nélkül ellent lehet mondani.”⁹⁸ Később hozzáfűzte:

„Csak az igazságot néztem; hogy a professzor olyan sebezhető..., arra egyáltalán nem gondoltam.”⁹⁹

Az eset általános feltűnést keltett, a tanári konferencia elé került, és azzal végződött, hogy a jegyzőkönyvbe került egy megjegyzés az említett professzortól: „Veszélyes útra tér.”¹⁰⁰ Ez az esemény később nagy szerepet játszott J. Kentenich értékelésénél az örökfogadalom-tétel engedélyezésekor.

⁹⁵ J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o. (ASM)

⁹⁶ Theses defendendae 1908. V. 15-én. (APL)

⁹⁷ Vö. A. Menningen, Vortragsreihe 1968, 63. o. (ASM)

⁹⁸ J. Kentenich, lásd: A. Menningen, Vortragsreihe 1908, 64. o. (ASM)

⁹⁹ J. Kentenich, lásd: A. Menningen, Vortragsreihe 1908, 65. o. (ASM)

¹⁰⁰ „Periculosa indecit via!” tanúsítja A. Menningen, lásd: Vortragsreihe, 1968, 64. o. (ASM)

A már említett noviciátusbeli problémákhoz, és a feltörő filozófiai és teológiai kérdésekhez még egy nehézség társult, amely fizikailag és pszichésen megterhelték: 1907-ben J. Kentenich egyetemi hallgatót súlyos betegsége miatt fél évre felmentik a tanulmányai alól. Ez nem csak az egyetemi tanulmányokat veszélyeztette, hanem a II. fogadalom engedélyezését is. Újabb küzdelem kezdődött a papságáért. Különösen megterhelő volt, hogy a betegséget, amiben szenvedett, először nem tudták pontosan diagnosztizálni.

A tuberkulózis

Karl Hoffmann atya, aki 1902-től Ehrenbreitstein diákja volt, az ottani időkről meséli: „Kentenich általában nagyon komoly volt, nagyon sokat tanult, és hajlamos volt a közös kirándulások alkalmával túlerőltetni magát. Néhány társával gyakran jóval tovább gyalogolt, mint a közösség. Van, aki ebben látja az okát annak, hogy ezután megbetegedett tbc-ben.”¹⁰¹

A tuberkulózis nem a túlerőltetés¹⁰² következtében alakul ki – mint ahogy azt fentebb vélik –, azonban a kedvezőtlen életkörülmények vagy a „krónikus, aspecifikus tüdőbetegségek, az immunhiány..., a testi-lelki túlterhelés” mind elősegítik a tbc kitörését.¹⁰³ Kifejezetten veszélyes és ragályos betegségnek számított, aminek a kórokozóját csak 1882-ben fedezték

101 K. Hoffmann, *Erinnerungen*, 1956. (APL)

102 Vö.: *Das große Reader's Digest. Gesundheitsbuch*, Stuttgart, Zürich, Wien, év nélkül, 439. o.: „Gyakran a betegség jeleit a túlerőltetés vagy megfázás következményeinek tartják.”

103 Vö. Gotthard Schettler és Heiner Greten (szerk.), *Innere Medizin. Ein kurzgefasstes Lehrbuch*, I. kötet, Stuttgart, New York, 1990, 573. o.; Willibald Pschyrembel, *Klinisches Wörterbuch*, (275. átdolg. kiadás) Berlin, New York, 1994, 1577. o.

fel.¹⁰⁴ Fontos szerepet játszik az elsődleges megfertőződésben az öröklött hajlam, a páciens általános állapota, és egy tuberkulózisos beteggel való kapcsolatba kerülés intenzitása.¹⁰⁵

Hogy J. Kentenich pontosan mikor fertőződött meg, azt nem tudjuk. A megfertőződés sokkal korábban megtörténhet a betegség tényleges kitörésénél. Elképzelhető, hogy a nagyapjától örökölte a betegségre való hajlamot, vagy hogy korán kapta meg a fertőzést a nyilvánvalóan tbc-ben szenvedő tanítónőtől Gymnichben. Lehetséges az is, hogy évfolyamtársa, a tuberkulózisban megbetegedett Weiler testvér fertőzte meg, akivel közvetlen kapcsolatban volt. A pontos, korai diagnózis a röntgensugár felfedezése előtt nagyon nehéz volt.¹⁰⁶ Az orvos, dr. Glock, aki Oberhausenben J. Kentenich első tisztiorvosi vizsgálatát végezte, talán ezért nem ismerte föl az elmeszesedett gócot, ami már akkor létezhetett, és a fiút 1899. szeptember 22-én egészségesnek¹⁰⁷ nyilvánította.

J. Kentenich már 1904-ben érzi az első jeleket. Mayer atyának a szünidőből azt írja, hogy úgy érzi, elkapott egy „*mellhártyagyulladást*”.¹⁰⁸

104 Robert Koch, svájci orvos fedezte fel. Vö. Das Barmer-Lexikon. Gesundheit und Medizin von A-Z. Kiad W. Draeger, 1994, „Tuberkulose”, 533. o.

105 Vö. Gotthard Schettler és Heiner Greten (szerk.), Innere Medizin, 1990, 573. o.

106 Wilhelm Conrad röntgenfizikus fedezte fel 1895-ben a róla elnevezett sugarakat, amelyeket később technikailag is hasznosítottak. Amíg ez a felfedezés eljutott az orvosi rendelőkbe és kórházakba, évek teltek el. A diagnózist abban az időben (1907) kizárólag tüdőmeghallgatás alapján állapították meg.

107 ASM

108 Vö. J. Kentenich levele Johann Mayer atyához, 1904. VIII. 11-én. (ASM) A betegséget eleinte gyakran mellhártyagyulladásnak diagnosztizálták, vagy azzal kezdődött.

1907. április elején Kentenich testvérnek a Limburgi Tartománytanács határozata szerint rossz egészségi állapota miatt „őszig fel kell függesztenie a tanulmányait”.¹⁰⁹ Ezért hosszabb időt tölt Vallendarban. Ugyanezen év május 14-én Bayer atya, aki 1906 óta a Régi Ház rektora, azt írja a provinciális atyának: „Niedziak testvér jól eszik és alszik, Kentenich testvér ellenben ha lehet, egyre jobban szenved étvágytalanságban, álmatlanságban és fejfájásban.”¹¹⁰ Szerintem egyáltalán nem segít neki a kúra¹¹¹, amit csinál. A napokban Koblenzbe küldöm orvoshoz, és más eszközökhöz folyamodom. Ha nem megfelelő az eljárásom, kérek határozott értesítést.”¹¹² Bayer rektor valóban elküldte a testvért orvoshoz Koblenzbe, mert a következő, a tartománytanács 1907. július 26-27-es feljegyzéséből egy diagnosztizált betegség közelebbi ismeretére lehet következtetni. Vagyis nem engedhető II. fogadalomtételre: „Kentenich és Weiler testvérek vonatkozásában eltérnek a vélemények..., amit Rómában kell eldönteni, mert nem biztos, hogy betegségük csírája nem volt már bennük a társaságba való belépéskor.”¹¹³ Ez a körülmény érvénytelenné tette volna a noviciátusba való belépést, és elbocsátás lett volna a következménye. Weiler testvér aktáiból később kiderül, hogy a betegsége tüdőtuberkulózis, J. Kentenich aktáiban nincs megjegyzés.¹¹⁴

Megvan egy 1907. IX. 30-i orvosi úrlap harmadik oldala Bad Wörishofenből, ahol Kneipp professzor kifejezetten tbc-s betegeket kezelt.¹¹⁵ Ezen az orvosi úrlaptöredéken gyorsírásban

109 Vö. 1907. IV. 5-i ülés jegyzőkönyve (APL)

110 Jellemző a kezdődő tbc-re. Vö. G. Schettler, H. Greten (szerk.): *Innere Medizin*, 1990, 575. o.

111 Vallendarban lehetőség volt Kneipp-gyógykúrára, szakorvos is volt.

112 Bayer atya levele 1907. V. 14-én Kugelman generális atyához. (APL)

113 Feljegyzés 1907. július 26-27. Provinzkonsulta. (APL)

114 Helmut Mertens atya, limburgi levéltáros információja.

115 A szerző kutatásából Bad Wörishofenben. (ASM-DS)

írt feljegyzést találunk, ami tbc-re utal. Ebből az évből származik J. Kentenich kézírásával egy, a szanatóriumi tuberkulózisos betegekre jellemző napirend.¹¹⁶ Rá van írva ceruzával: „Wörishofen 1907”.¹¹⁷

J. Kentenich két hónapot tölt ott. Úgy tűnik, 1908 nyarán még nem teljesen épült fel, mert Kolb atya azt kéri egy levélben Kugelmann atyától, hogy néhány testvér, „köztük Kentenich testvér is” „házainkon kívül tölthesse a szabadságát”.¹¹⁸ 1909-ben az akut betegség elmúlik. Csak 1914 február-márciusában tör ki rajta újra a tuberkulózis, amikor vért köp és kórházba kerül.¹¹⁹

Nem kielégítő egészségi állapota J. Kentenichet nem csak azal kapcsolatban tette bizonytalanná egyetemi évei alatt, hogy időben leteheti-e majd fogadalmait, hanem rendkívüli pszichikai megterhelést is jelentett számára a betegség mibenlétével kapcsolatos bizonytalanság, a gyakori elgyengülés és légszomj. A tbc miatt még inkább elszigetelődött a többiektől.

A betegség az egyetemi évek alatt ráadásul olyan pillanatban éri el, amikor amúgy is nagy lelki-szellemi küzdelmek gyengítik le és teszik esendővé.

116 Vö. „Hausordnung und Aufnahmebedingungen für die Stadtcölnische Auguste-Victoria-Stiftung zu Rosbach a. d. Sieg”, 1902. szeptember; Das große Reader’s Digest Gesundheitsbuch, 441. o.

117 ASM-DS

118 Vö. Kolb atya levele Kugelmann atyához 1908. VII. 3-án. (APL)

119 Ebből az időből származik egy igazolás 1916. X. 4. „Kentenich atyát 1915-ben és 1916-ban aktív tüdőcsúcs tuberkulózissal kezelték. Dr. Hagemann” (ASM) Jellemző az újra kitörő tuberkulózisra, hogy a tüdőcsúcsot támadja meg. Vö. G. Schettler, H. Greten (szerk.): Innere Medizin, 1990, 579. o.

„Ifjúkori harcok” vagy több annál?

A limburgi éveket a személyes határok megtapasztalása jellemzi, amelyet később J. Kentenich „ifjúkori harcok” címmel foglal össze. A „krízis” fogalmat nagyon ritkán¹ használja, amikor erről az időszakról ír, noha más összefüggésben gyakran alkalmazza ezt a szót,² amely egyébként nagyon találóan írja le ifjúságának ezt a szakaszát.³ A „harcok” szó feltételezi az ellenfelet; a célt, amiért küzdenek, és az érintett aktív részvételét. J. Kentenich ezen évek teljes fejlődési folyamatában végig aktív maradt, nem pusztán öntudatlanul szenvedő alany. Feltűnő továbbá, hogy az önvallomásaiban ifjúkori harcait szinte kivétel nélkül későbbi küldetésével hozza összefüggésbe. Harcokról beszél és nem csupán egyetlen „harcról”. Ezek szerint nem csak egy kihívásról volt szó, hanem számtalan nehézségről, amelyek – kívülről és belülről – szinte egy időben zúdultak rá.

-
- 1 Vö. J. Kentenich, előadás 1952. VII. 28-án, USA-Terziat 1952, 2. kötet, 314. o. Itt mondja: *„Emlékszem, hogy fiatal koromban, amikor magam is belső válságban voltam, a hitben krízist éltem át, milyen felszabadítóan hatott rám, amikor találkoztam egy idős emberrel, aki a hitkérdésekhez olyan mély magától értetődően állt.”*
 - 2 Vö. J. Kentenich, Pädagogische Tagung 1950, lásd: Grundriß einer neuzeitlichen Pädagogik für den katholischen Erzieher, Vallendar-Schönstatt, 1971, 99. o.; J. Kentenich, Oktoberbrief 1949 an die Schönstattfamilie, szerk. Säkularinstitut der Schönstätter Marienschwestern, Vallendar-Schönstatt, 1970, 38. o.
 - 3 Az általános meghatározás szerint a „krízis” alatt pszichológiailag ezt értjük: „döntő szakasza egy kivételes belső és/vagy külső megterhelés jellemezte pszichológiai fejlődési folyamatnak, ami a későbbi személyiségtörténetre meghatározó”. Der große Brockhaus, Wiesbaden, 1979, 6. kötet, 526. o.

Az ifjúkori harcok 1904-1910-ig tartottak, sőt egy levélben „tíz nehéz évről”⁴ van szó. A noviciátussal kezdődtek, és körülbelül a schönstatti papi működésének kezdetéig tartottak. Ez az az idő, ami közvetlenül alapító tevékenységének kezdetét előzi meg. Egy későbbi levelében megjegyzi, *„hogyan egy ilyen hirtelen megjelenő cselekvés-, élet- és érzékelésmód”*, ami *„Schönstatt újjászületésekor”* láthatóvá lesz, *„nem lehetséges egy, azt hosszan megelőző és mélyreható fejlődés nélkül a maga részéről”*.⁵ Mi volt az az „új”, ami ezekben az években forrongott benne, és végül megérlelődött? Mi bontakozott ki, és mi kristályosodott ki belőle?

Maga Kentenich atya az egyetlen tanúja személyisége ezen érési folyamatának. Az 1908-1909-ből származó, naplószerű feljegyzései és önvallomásai nélkül semmit sem tudnánk erről. A legkorábbi rendelkezésünkre álló vallomása egy 1916-ból származó levél, amit Josef Fischer nevű diákjának írt Feldbe, aki a Mária-kongregáció prefektusa volt, és nehéz szituációba került. Hogy megvigasztalja a fiatalembert belső nehézségeiben, és megajándékozza bizalmával, J. Kentenich a saját, még élénken benne élő tapasztalataihoz nyúl vissza:

„...Mindez azonban olyan hidegen cseng, olyan teoretikus. Szabad egy kicsit fellebbentenem múltamról a fátylat? A noviciátusba való belépésemtől a papszentelésemig, és még egy kicsit tovább is, állandóan a legörjítőbb küzdelmeket kellett kiállnom. Benső boldogságnak és elégedettségnek a legcsekélyebb nyoma sem volt. A lelkiezetőm nem értett meg, és egészségtelen racionális-szeptikus gondolkodásmódom miatt csak csekély természetfölötti kapaszkodóm volt. Örült külső és belső harcok

4 J. Kentenich, levél Josef Fischernek 1916. XII. 11-én és vö. levél Franz-Rudolf Bornewasser v. Trier érseknek, 1936. IV. 7-én. (ASM)

5 Kentenich atya levele Köster atyához 1955. I. 17-én (ASM)

*voltak ezek, mondhatnám lelki és még ráadásul testi szenvedések. Talán egyszer majd többet mesélek róla Önnek. Ha nem mentem volna át ezen a szokásostól teljesen eltérő fejlődési folyamaton, nem lehetnék az Önök számára az, aminek a beosztásomnál fogva lennem kell, és ami lenni törekszem. Alkalmazza ezt Ön a saját helyzetére és jövőjére! Így bizonyára megérti teljes és mély érdeklődésemet küzdelmének fázisai iránt.”*⁶

Tehát különböző *lelki és testi szenvedésekről* volt szó. Ezek egymásba kapaszkodtak, kölcsönösen befolyásolták egymást, és összességében olyan állapotot hoztak létre, amit ő a „*leg-örjítőbb harcok*” superlativusával ír le. Mi volt az okuk, és mi váltotta ki ezeket a harcokat?

Kentenich atya úgy magyarázza, hogy az „*ifjúkori harcoknak, amelyek matematikai pontossággal a noviciátusba lépéssel kezdődtek – korábban nem voltak ilyenek – mindenképpen lelki eredetűeknek kellett lenniük*”.⁷

„Lelkivezetői tanfolyam az ifjúság pszichológiájához” c. írásában leír *egy ilyen szükségképpen fellépő lelki folyamatot*:

*„Az értelem tevékenysége először majdnem örült önreflexióként jelentkezik, ami később a körülöttünk levő dolgokkal szemben támasztott felettébb éles kritikai készenlétté válik... Hogyan nyilvánul ez meg? Itt-ott ártatlan jelenségekben. A fiú naplót vezet, verset ír, barátságokat köt, levelez.”*⁸

6 Kentenich atya levele Josef Fischerhez 1906. XII. 11-én. (ASM) Részletesebben a levélről vö. D. Schlickmann, Die Idee von der wahren Freiheit, 274. o.

7 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 108. o. (ASM)

8 J. Kentenich, Seelenführerkurs: Zur Psychologie der Jugend, 1926. augusztus, 47. o. (ASP)

Aztán az önreflexiót átviszi a metafizikára is. A filozofálás nagy „szkepticizmussal” folyik, és „csaknem fantasztikus kritikai készséggel a külvilággal szemben... , idővel mindent bevonva a metafizikai vizsgálódásba.”⁹

Az igazság kérdése és hitbéli harcok

J. Kentenich „*metafizikai vizsgálódása*” idővel szabályszerű „*igazság-mániává*”¹⁰ alakult át. Ő jellemzi saját magát az *igazság fanatikusaként*.¹¹ Mindkét kifejezés arra utal, hogy ebben a vonatkozásban nem volt szabad, hanem bizonyos fokig ki volt szolgáltatva igazságvágyának. E hajlamnak és fejlődésnek a háttérében egy látszólag mellékes, ám rá súlyosan ható esemény állhatott, ami kérdések láncolatát indította el: Noviciátusa elején találkozott egy idősebb fráterrel¹², akit lelki kvalitásai miatt különösen érdekesnek talált és barátságosnak tartott. Később azonban felfigyel egy gyengeségére: a testvér gazdag fantáziája miatt hajlamos a túlzásokra és a lódításokra.¹³ Kentenich atya Milwaukee-ban kedélyes hangnemben néhány fiatal teológusnak azt meséli erről, hogy frátertársa ragyogóan tudott a dogmatikáról beszélni¹⁴, de ugyanakkor áldozatul esett fantáziája koholmányainak. Ez kétséget váltott ki benne:

9 J. Kentenich, Seelenführerkurs, 1926, 50. o. (ASP)

10 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o. (ASM)

11 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o. (ASM)

12 Az említett frátert még Ehrenbreitsteinből ismerte.

13 Menningen atya később ezt a frátertársukat „kényszeres hazudozónak” nevezi, aki a „fantáziájában hitt” és „egy ilyen fantázia kényszere alatt állt”. Vö. A. Menningen, Vortragsreihe 1968, 79. o. (ASM)

14 A fráter többször részt vett a vitanapokon. Vö. Theses defendendae ex Theologica dogmatica, 1904. XII. 21. Vö. továbbá Theses defendendae 1907. III. 20. (APL)

„Az ég szerelmére, most ragyogóan tud beszélni... a dogmatikáról! De hiszi ezt egyáltalán? Hiszi, hogy igaz az, amit mond?”¹⁵

Hogy mi játszódott le benne akkor, azt Kentenich atya a következőképpen magyarázza:

„Ehhez jött még az élethez való sajátos hozzáállásom. Ha az ember éppen ilyen problémáktól szenved; ha az igazság fanatikusa, aki ráadásul nemcsak hogy mindenütt a végsőig védelmezi az igazságot, és kész azért mindent odaadni; hanem ezenfelül a bizonyosságokat oly erősen túllépi, hogy mindenhol metafizikai bizonyosságot akar, akkor persze hajlamos arra, hogy az életet mindig megfigyelje. És olyan apróságok, amilyeneket mindannyian átélünk, akkoriban számomra – köztünk szólva – komoly problematikát okoztak.”¹⁶

Már 1926-ban hasonlóan ecseteli Kentenich atya a megfigyelését:

„Emlékszem a saját fejlődésemmre. Született szkeptikus voltam. A papszentelésemig. Sokat tanultam, gyakran éjszakába nyúlóan is. Minden lehetőséget elolvastam, de nem lettem érettebb. Egy idősebb társammal barátkoztam.”

Azonban emberi csalódás éri annak hiteltelensége miatt. Eből azt a következtetést vonja le, amit így ír le: *„Itt nem hiszsz. Tehát más dolgokban sem.”¹⁷*

15 J. Kentenich, előadások 1963, 4. kötet, 200. o. (ASP)

16 J. Kentenich, előadások 1963, 4. kötet, 199. o. (ASP)

17 J. Kentenich, Seelenführerkurs 1926, 50. o. (ASP) Ebből a lelkivezetők találkozóján egy fontos pedagógiai következtetést von le: *„Fontos, hogy fiatalként találjunk egy embert, akinek a tekintélye előtt ösztönösen meghajlunk.”*

Ez a folyamat fontos kérdést vet fel J. Kentenichben: Ha az, amit szerzetestársa a mindennapokban állít, nem felel meg az igazságnak, mi vagy ki garantálja azoknak a dolgoknak az igazságát, amelyeket ő a dogmatikában képvisel? Itt nyilvánvalóan az igazság és a hitelesség összefüggéséről, a tanítás és az élet összhangjáról van szó. Nem a szerzetestárs emberi gyengesége lesz a további reflexiók tárgya, hanem maga a jelenség. Az, ami most elindul J. Kentenichben, gondolatilag túllép a szerzetestestvéren, és mélyebbre ás. Nyilvánvalóan nem csak azt ismeri fel az élet eme megfigyelése kapcsán, hogy az emberi megismerés korlátozott, hanem azt is, hogy milyen törékeny és megbízhatatlan.

Az első kételyek tehát elsődlegesen nem a tanultakból, hanem az életből fakadnak.¹⁸ Az igazságra vonatkozó kérdés, ami ebből kifejlődik, sem csak az értelmet terheli mint tisztán intellektuális probléma, hanem Josef Kentenichet mint teljes embert.

Beleássa magát tanulmányaiba. A filozófia területén tárgyalt problémák modern szemléletmódja mindazonáltal éppen azt a pontot érinti, amelyet később mint küzdelmei „*magját*” jelöl meg: „*Létezik-e egyáltalán igazság, és hogyan lehet megismerni?*”¹⁹

A limburgi neoskolasztikus tanulmányok és az ottani apologetika nem tudják megoldani a felmerült kételyeket, hanem még több kérdést vetnek föl. Ráadásul felerősítenek benne egy egyoldalúan jellemezhető racionalizmust, „*egészségtelen*

18 Vö. Herbert King, Die Reifung eines neuen Paradigmas in Pater Kentenich, I. Die Krise, Regnum 28. évf. (1994), 165. o.

19 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o. (ASM)

racionalisztikus gondolkodásmódját".²⁰ Lelki küzdelem kezdődik J. Kentenich számára, ami természetes hajlama miatt nem maradhat meg a felszínen.

Lelki konfliktusai *„egyáltalán nem az igazsággal mint olyan-
nal voltak kapcsolatban – mondja később –, hanem az igazság
megismerhetőségével. Létezik egyáltalán igazság? A szkepticiz-
mus volt az, ami ifjúságom idején a tanult világban nagyon
erősen elharapódzott”*.²¹

Tanulmányai során egyre inkább tudatosult J. Kentenichben, hogy a hit üdvös volta nem támasztható alá többé pusztán érveléssel, és nem igazolható bizonyítóerővel, és ez a fordulat alapvető hatással kell hogy legyen a modern ember hitére és életére. Visszapillantva ezt írja: *„Mint modern típusú ember, alaposan belekóstolhattam annak lelki problémáiba.”*²²

Egy papi lelkigyakorlaton a *„A lelki ember tudásvágy miatti bizonytalansága”* cím alatt bemutatja a modern embernek ezt az elbizonytalanodását. A modern ember kettős probléma előtt áll:

*„a filozófiai bizonytalanság problémája és a filozófiai Isten-probléma előtt. Gondoljanak csak arra, hogy ha nem lennének katolikusok, vagyis ha nem a hit szellemében élnének..., és így szembesülnének ezzel a két problémával, akkor maguk is látnák, hogy milyen szörnyű insecuritas-űr²³ tátong alattunk.”*²⁴

20 J. Kentenich levele Josef Fischerhez, 1916. XII. 11-én (ASM)

21 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 197. o. (ASP)

22 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o. (ASM)

23 Lat.: bizonytalanság, kétség.

24 J. Kentenich, Kindsein vor Gott, 1937, 259. o.

Günther M. Boll atya ehhez hozzáfűzi:

„A kritika-előtti kor embere... a bizonyosságot olyan gondolkodásmód eredményeként élte meg, amely az embert magát összhangban tudta az őt körülvevő mindenség létével. Kentenich atya az egyetemi évei alatt átélt radikális kríziseiben – a modern ember »tantaluszi«²⁵ kínjait szenvedve a saját testén – tapasztalta meg, hogy ilyen bizonyosság a kritikai korban már nem lehetséges.”²⁶

„Többszörösen élünk olyan valóságokban, amelyeket olyan maguktól értetődőeknek tartunk, melyek azonban önmagukban nagy kockázatot jelentenek... És maguk a dogmák is gyökereikben bizonytalanok. Mindig körülvesz bennünket ez a szörnyű bizonytalanság, aminek közepette mi hitben élünk és törekszünk. A leküzdhetetlen ellentétet sohasem szabad figyelmen kívül hagynunk, el kell ismernünk a létezését.”²⁷

Leküzdhetetlen ellentét, amely nem csak az értelem előtt táruul fel, hanem érzékelhetően és messzemenően kihat a modern ember pszichikai állapotára. A filozófiai gondolkodás nem légüres térben zajlik távol a valóságtól, hanem meghatározza az életet egészen a következő évszázadokig. Az emberi bizonytalanság filozófiai felismerése ezért is nem maradt csupán szellemi produktum.

25 Egy görög mítosz szerint Tantaluszt az istenek örök szomjúsággal és éhséggel büntették meg: egy tóban kellett állnia, amely mindannyiszor visszahúzódott, valahányszor inni akart belőle; fölötte gyümölcsök lógtak egy ágon, ami visszahajlott, amikor le akarta szedni a gyümölcsöket.

26 G.-M. Boll, lásd: J. Kentenich, *Kindsein vor Gott*, 259. o., 1. megj.

27 J. Kentenich, *Gesprächsnotizen*, Milwaukee, 1963, 2. kötet, 152. o. (ASP)

Így következett például az „eltaszítotttság”²⁸ megállapításából az idők folyamán az elvetettség élménye, a filozófiai reflexiók pedig kifejeződnek a modern alaphangulatokban, mint amilyen az élettől való félelem, a bizonytalanság érzése, pszichikai megrázkódtatások és erkölcsi gyengeség, mindenekelőtt a megoldatlan mi értelme-kérdésen keresztül.

J. Kentenich számára az abszolút igazság filozófiai kérdése magában foglalja a filozófiai Isten-problémát is: Ez volt a lényege ifjúkori harcainak, amelyekről azt mondja, hogy: „egyáltalán nem a vallásossággal voltak elsősorban kapcsolatosak, hanem az igazság megismerhetőségével”²⁹, azonban „ebbe a folyamatba indirekt módon az egész hitfelépítmény belevonódott. Nem az egyes hitigazságokról volt szó, hanem a természetfeletti tanok komplex egészéről.”³⁰

Hogy milyen kemény harcot jelentett mindez J. Kentenich számára, azt akkor érthetjük meg, ha figyelembe vesszük, hogy mennyire kötődött bensőleg *a természetfeletti tanok komplex egészéhez*.³¹ Az 1908-1909-es egyetemi évekből származó csekély számú személyes feljegyzés érzékeltet valamit ebből a harcból: „*kishitűség, érzékiség*”³², *hitkételyek jelentik fő haj-*

28 A gnóziusról, mint az Istentől való távol levésről Rousseau-n át Martin Heideggerig, vö. uo., *Sein und Zeit*, Stuttgart (9. kiadás), 1960, 134-137. o.

29 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 197. o. (ASP)

30 J. Kentenich, *Antwort auf Gründer und Gründung*, 1955, 109. o. (ASM)

31 Vö. pl. a 16-17 évesen írt versek, lásd: D. Schlickmann, *Studie zur Biographie*, 2001, 206. o.

32 Az „*érzékiséget*” itt régebbi értelmezés szerint kell érteni, vö. J. Kentenich, lásd: F. Kastner, *Unter dem Schutze Mariens*, 59, 93. o. Más kontextusban példát mond az érzékiségre: „*Mert ki ne engedett volna közülünk az érzékiségnek? A szentimentalizmus, a fantázia szabadon engedése, a falánkság, az ingyenkedés által?*” J. Kentenich, előadás 1927. IX. 25-én (ASM)

lamaimat és nehézségeimet."³³ Az 1909-es év elején még ezt is írja: „Az utóbbi időben a hit megint sok nehézséget okozott.”³⁴ Később így ír erről:

*„Azok közül való vagyok, akik életük során, ifjú éveikben sokat küzdöttek, és nekem a hittel szemben való harc jutott. A Jóisten rendkívül éles értelmet adott nekem, ezért esett olyan nehezem-re hinni.”*³⁵

Egy másik helyen egy előadásban ezt említi:

*„Tudják, az én ifjúkori nehézségeim kemény, rettenetes hit-harcok voltak. És ezek azért érintik az embert sokkal mélyebben, mint az erkölcsi problémákkal való küzdelem, mert itt az alapinog meg.”*³⁶

Az egyetemi évek alatt nyilvánvalóan újra és újra megpróbál egyértelműen érvelés útján eljutni a hitbizonyossághoz, hogy azt, ami számára az életében a legnagyobb értéknek tűnik, tudományosan megalapozza. Ám beleütközik az emberi értelem határaiba.

*„Természetesen mindig elkövettem azt a hibát, amit sokan mások, hogy arra vágytam és azt vártam, hogy metafizikai bizonyosságot szerezzek. Ilyen természetesen nincs!”*³⁷

Hogy mennyire küzd a hitért J. Kentenich, kiderül az alábbiakból:

33 J. Kentenich naplójegyzetek 1908. december (ASM-DS)

34 J. Kentenich naplójegyzetek 1909. január (ASM-DS)

35 J. Kentenich, előadás 1929. I. 6-án, 3. o. (ASM)

36 J. Kentenich, előadás 1951. VII. 17-én, 164. o. (ASM)

37 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 199. o. (ASP)

„Göröcsösen összetartottam az összes dogmát, hogy mégse csúszson ki alólam a hittan és a hitigazságok talaja.”³⁸

Göröcsösen, tehát akarati úton, de úgy tűnik, ez sem hoz sikert. Egész életében mély megértést mutatott Kentenich atya azok iránt, akik ilyen szenvedésekkel és kételyekkel küzdöttek.

„Milyen töméntelen szenvedés az, amit azóta a gondolkodó fők átéltek! Próbálják egy kicsit átérezni a tantaluszi kínokat, amit a modern lélek átél egy olyan talajon, ami teljesen bizonytalan, vagy legalábbis annak érzi.”³⁹

Hogy milyen gyötrelmet jelentettek neki magának is a *modern lélek tantaluszi kínjai*, megsejthetjük, ha meghallgatjuk, ahogyan elbeszéli, hogy a harcok *„elvezették a lelki elborulás”*⁴⁰ határáig. Az ártatlannak tűnő ifjúkori harcok kifejezés könnyen elfedhetné, mennyire egzisztenciálisan érintették azok J. Kentenichet:

„A felnőtté válás éveinek szkeptikus rohamaival összefonódó élet-halál harc, amit lelki egzisztenciámért folytattam, idővel egyfajta kényszeres problémává vált, ami a velejéig megrendítette testemet-lelkemet, de végül mégis sikerült legyőzni.”⁴¹

Az azokból az évekből származó naplófeljegyzései segítenek megértenünk, hogy mit is értett kényszer és kényszerképzet alatt:

38 J. Kentenich, idézve: A. Menningen, Vortragsreihe 1968, 80. o. (ASM)

39 J. Kentenich, Kindsein vor Gott, 1937, 261. o.

40 Vö. J. Kentenich, leírva A. Menningen, Studie: Gründer und Gründung, 1955, 47. o. (ASM)

41 J. Kentenich, Apologia pro vita mea, 1960, 129. o. (ASM)

„Jóllehet a testi gyengeség sok gondot okoz. Ezzel többé-kevésbé lépést tartanak a kényszerképzetek, vagyis ha feltolul egy gondolat a lelkemben – pl. a hittel vagy más, teszem azt egy cselekedet előtt vagy után felmerülő morális megfontolásokkal kapcsolatban –, nem tudok megszabadulni a kutatástól és tépelődéstől, hogyha némileg átadom magamat annak. Mindenesetre a hajlam még megvan az ilyesmire. A tettek azonban egyre inkább csillapodnak.”⁴²

A fiatal testvér szándékosan törekszik a kutatás és „tépelődés” „rohamainak” megszüntetésére, amennyiben elhatározza:

„1. Teljes figyelmemet az éppen elintézendő dologra irányítom. 2. Kerülöm erősen fejlett ösztönéletem mindennemű felizgatását, amennyiben napközben, különösen az ima alatt nyugodt, egyenletes hangulatra törekszem.” És feljegyzi: *„Homályosság esetén szabadon járok el, s csak akkor hagyom, hogy a bűntől való félelem irányítson, ha ez már az első pillanatban egyértelműen szembeötlik. Az általános állapot ennek következtében jó: a hitélet egyre jobban kibontakozik, és élénkebb lesz a tökéletességre való törekvés. De még minden gyenge lábakon áll.*”⁴³

Saját tapasztalata később pasztorális tevékenysége során hozzásegítette ahhoz, hogy a „kényszer pszichológiáját” jobban megértse, *„még ha legtöbbször másfajta kényszer is az, többnyire szexuális vagy más dolgokra irányul. A pszichológia azonban ugyanaz, csak a tartalom különbözik. Ezzel váltam képessé arra, hogy később számtalan embernek segíthessek.*”⁴⁴

42 J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. február. (ASM-DS), aláhúzás az eredetiből átvéve.

43 J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. február (ASM-DS)

44 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 200. o. (ASP)

Az ifjúkori küzdelmek során az igazság kérdése körüli vitához még személyes kiegyensúlyozatlanság és személyiségfejlődési nehézségek is társultak, ami abban nyilvánult meg, hogy *ide-oda csapongott* az extrém gondolkodási irányzatok és életfelfogások között, és ez egész személyiségét károsította.

Veszélyes mechanisztikus szellemiség

Személyiségének fejlődési útját Kentenich atya 1955-ben központi önvallomásában foglalja össze, és korai éveinek tapasztalatait tágabb összefüggésekbe állítja. A mondatok tömörsége és a szóválasztás megmutatja, hogy milyen gyakran és intenzíven reflektált a modern idők hátterére és azok lelki problematikájára:

„Éppen amiatt, hogy a lelkem és szellemem elszakadt a földi, valódi emberi, evilági dolgoktól, az egész embert bensőleg meggyötörte és ide-oda rángatta a totális szkepticizmus, a túlzott idealizmus, a bomlasztó individualizmus és az egyoldalú szupernaturalizmus... Más szóval: mint egy tipikus modern ember, alaposan belekóstolhattam annak szellemi problémáiba. Ez az a gond, ami a mechanisztikus szellemiségből adódik, az élet ideája (idealizmus), ami elválasztja az egyént a másik ember személyétől (individualizmus), és a természetfölöttit a természetes rendtől (szupernaturalizmus).”⁴⁵

A túlvilági dolgok felé való erős törekvés és a környezetétől való elzárkózás azt eredményezték, hogy ezekben az években egyoldalúan eloldotta magát minden földi, igazán emberi dologtól. Egész személyisége, ahogy írja, ide-oda hánykolódott az itt említett „izmusok” között. Összességében ezeknek az

45 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 108. o. (ASM)

„izmusoknak” két jellemzőjük van: Egyrészt az igazság kérdésével és annak megismerhetőségével foglalkoznak.⁴⁶ Másrészt egyoldalú beállítottságuk miatt a lét, az élet és a megismerés lényeges összefüggéseit egymástól elszakítják, amely összefüggések tulajdonképpen összetartoznak, és amelyeket később J. Kentenich mindig szervesen összetartozónak tekint.

Az „*egyoldalú szupernaturalizmus*” hatására a fiatal fráter „*szokatlan mértékben világ- és életidegen*”⁴⁷ lett. A szupernaturalizmus csupán csekély jelentőséget tulajdonít a természetes rendnek, tagadja annak autonóm értelmét, és ennél fogva azt feltételezi, hogy az a transzcendensre túl egysíkú hatást gyakorol. J. Kentenich abba a veszélybe sodródott egyetemi éveit alatt, hogy gondolataiban és érzéseiben a természetfölötti egyre inkább elszakadt az emberi, a merőben földi dolgoktól. Nemcsak a hit és az élet szigetelődött el ezáltal egymástól, hanem a természetes és természetfölötti szeretet is. Amikor J. Kentenich az életrendjében ezt írja: „[90.] *A rokonok, elöljárók, gyóntatók, szerzetestársaid és a gyerekek iránti szereteted legyen tiszta, vagyis csak természetfölötti indítékokon nyugodjon*”⁴⁸, akkor kifejezésre jut valami ebből az egyoldalú tendenciából, amely akkoriban vallásos körökben igen elterjedt volt.

A *kiélezett idealizmus*, ami az *eszmét elválasztja az élettől*, a hitet és Istent egy pusztán szellemi elképzelésre redukálja, aminek kevés köze van az élet megéléséhez. Kentenich atya beszél „*átlelkésítésre*”⁴⁹ való személyes hajlamáról. Ez ifjúkorában olykor extrém módon jelentkezett.

46 A modern izmusok korabeli magyarázata, ahogy J. Kentenich a tanulmányaiban felvette: D. Schlickmann, *Studie zur Biographie*, 2001, 324-327. o.

47 J. Kentenich, *Antwort auf Gründer und Gründung*, 1955, 108. o. (ASM)

48 J. Kentenich, *LO*. (ASM)

49 J. Kentenich, *Antwort auf Gründer und Gründung*, 1955, 105. o. (ASM)

Egyik levelében ezt írja:

„Hogy valamiféleképpen saját szellemvilágomban éltem, ahogyan ebben az életkorban bizony igen ritkán fordul elő.”⁵⁰

A „bomlasztó individualizmus” megmutatkozik az „elvonultság és zárkózottság vonásában”⁵¹, oly módon, hogy senkit sem akart a szükségesnél jobban a maga közelébe engedni. Növekvő kapcsolathányrról beszél, amitől szenved, és amit majd csak a papszentelés után kezd lassan-lassan legyőzni.

Később Kentenich atya a „mechanisztikus szellemiség” összefoglaló fogalmát egy fiktív dialógusban jellemzi, amelyben a partner gondolkodásának „kiegyensúlyozatlanságát” kritizálja. A kritikát enyhítendő felidézi saját fejlődésének tapasztalatait:

„Egyébként korábban nekem is részem volt ebben. Olyannyira az eszmékre és feladatokra voltam hangolódva, hogy nem voltam képes elfogadni, ha valaki a szívét ajándékozta nekem, illetve ha azt vettem észre, hogy az én szívem akar másért dobogni. Ez első pillantásra szüzi érintetlenségnek látszik, de a világért sem az; ellenkezőleg, ez egészen személytelen szeretet, egyoldalú, életidegen eszmekultusz, az eltemetett lelkiület jele, a pezsgő eredetiség és érettség hiánya.”⁵²

Az ilyen „egyoldalú, életidegen eszmekultuszt” Kentenich atya a „mechanisztikus szellemiség betegségére”, vagyis a gondolkodás szintetikus erejének hiányára vezeti vissza. A modern szel-

50 J. Kentenich, Studie 1957/58, 396. o. (ASM)

51 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 107. o. (ASM)

52 J. Kentenich válasza a Schönstatt apostoli mozgalom 1949. II. 19-28-ig tartó kánoni vizitációjáról készült jelentésre („Epistula per longa”), készítette Dr. Bernhard Stein vizitátor püspök, 227. o. (ASM)

lem központi betegségének nevezi, ami a véleménye szerint a teológiába és a katolikus egyház pasztorációjába is be tudott szivárogni a századforduló táján. *„Tíz kemény évig – hangsúlyozza Kentenich atya – álltam a befolyása alatt.”*⁵³ *„Ennek a bomlasztó szellemi beállítottságnak a belső legyőzése után egyik életfeladatommak tekintem, hogy enyhítsem befolyását az európai katolikus élet alakítására.”*⁵⁴

A belső konfliktusok, amiket egyetemi évei alatt átélt, a lelki állapotára is hatással voltak. Josef Fischernek írt levelében ezt írja: *„A belső boldogságnak és elégedettségnek a legcsekélyebb nyoma sincs”*⁵⁵, az egyetemista korából származó személyes feljegyzéseiben pedig ezt: *„A boldogság »érzése« sok kívánni valót hagy maga után.”*⁵⁶ A lelki adottságok nincsenek harmóniában: *„Jóllehet az akaratommal hittem – mondja később Kentenich atya –, érzelem nem volt benne.”*⁵⁷

Magányos út

J. Kentenich életútját ezek alatt a limburgi egyetemi évek alatt nagyfokú fizikai, pszichikai és szellemi megterhelés és magányosság jellemezte. A magányosság megtapasztalása azokban az években nehezen átérezhető fokot ért el.⁵⁸ Messze meghaladta az emberi-családi bizonytalanságnak azt a szintjét, amit az ehrenbreitsteini *„Otthontalan”* c. versében vallott meg. Míg ott Mayer atya személyében egy bizalmas tanácsadót talált, Limburgban egyedül volt, megterhelve ráadásul megoldatlan

53 J. Kentenich levele Franz-Rudolf Bornewasser v. Trier érsekhez, 1936. IV. 7-én. (ASM)

54 uo.

55 J. Kentenich, levél Josef Fischerhez, 1916. XII. 11-én. (ASM)

56 J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. január. (ASM-DS)

57 J. Kentenich, előadás 1929. I. 6-án, 3. o. (ASM)

58 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 101. o. (ASM)

kérdéseivel. Nyilvánvaló, hogy még Kolb atya – akivel kapcsolatban állt –, se tudott ebben segíteni neki⁵⁹, jóllehet ő mindig védelmezően és értékeit megbecsülve állt mögötte.

J. Kentenich nem talált az évfolyamtársai között olyan szellemi partnert, aki az őt foglalkoztató téma gondolatmenetét követni tudta volna. Később elmesélte egyszer, hogyan mulattak az évfolyamtársai egy előadás után, ami az újkori filozófiai irányzatokról szólt. Ijedten döbbsen rá, hogy milyen kevésbé értik a többiek a helyzet szellemi komolyságát.⁶⁰

De még a viszonylag fiatal, és részben még nem teljesen képzett docensek⁶¹ között sem talált J. Kentenich vitapartner, akivel megbeszélhette volna a kérdéseit, problémáit. A már korábban idézett lelkipásztorok napokon ezt mondta a jelenlévő lelkipásztoroknak:

*„Ismerek egy fiút, aki senkit sem talált, aki a kétségeit segített volna megoldani. Maguk a tanárok is gyakran felsültek. Ennek az lett a következménye, hogy a fiú hosszú évekig viaskodott a hittel. Bizonyára már Önök is észrevették, hogy azok, akik a legkevesebbet tudnak, hivatkoznak leginkább a tekintélyükre. Minél inkább ezt teszik, annál inkább ingerelik az értelmet, és ezáltal a fiút egyre mélyebbre taszítják vad magányosságba.”*⁶²

Neki magának nem nyílt lehetősége egyetemi évei alatt arra, hogy bárkinek is bepillantást engedjen küzdelmeibe:

59 J. Kentenich, levél Josef Fischerhez 1916. XII. 11-én. (ASM)

60 J. Kentenich beszélgetése G.-M. Boll atyával (1959, 1961) Milwaukee-ban. Boll atya 2000. IV. 18-án közli és az írásban való rögzítést hitelesíti.

61 H. Mertens limburgi levéltáros információja.

62 J. Kentenich, Seelenführerkurs, 1926, 51. o. (ASP)

„Ifjúságom egész ideje alatt egyedül kellett megvívnom küzdelmeimet. Nem volt senki, aki valamit mutatni tudott volna.”⁶³
Vagy egy másik helyen megvallja, hogy az Isten *„kora gyermekkorától fogva olyan utakon vezette, amelyek joggal nevezhetők sivatagi utaknak.”⁶⁴*

Látszólag ez a magára maradottság akkor ér el egy bizonyos csúcspontot, amikor 1909-ben, közvetlenül az örökfogadalm-tétel előtt meglepődve értesül, hogy nem kap engedélyt a fogadalomra. Kolb atya (időközben a provinciátanács tagja és a Limburgi Ház akkori rektora) ecseteli ezt az életrajzi fordulópontot, ami drámai hatással lehetett J. Kentenichre, mivel a hír úgy érte, mint derült égből villámcsapás:

„Időközben Kentenich testvér letette az első, második és harmadik fogadalmát, és 1909-ben kellett az örök fogadalom letételét engedélyezni. Nekem rektorként semmiféle aggályom nem volt, és nem is éreztem ezt mások részéről sem.⁶⁵ Mégis, amikor rá került sor a provincia tanácsülésén, komoly kétségek merültek fel vele szemben. Ezeket nem sikerült eloszlatnom. És amikor a szavazásra került a sor, hárman ellene voltak, és csak ketten mellette. Ezzel eldőlt, hogy nem teheti le az örökfogadalmat, és hogy elbocsátják... Másnap hívtam a testvért és megkérdeztem: »Tudja már a tanács döntésének eredményét?« A rövid válasz ez volt: »Igen«. »Mit szól hozzá?« »Isten akarata!« »Mit szándékozik most tenni?« »Mindenekelőtt a vizsgákat letenni.« Ott állt: soványan, sápadtan és betegesen. Ennek ellenére pedig úgyszólván nyers volt. Könnyek szöktek

63 J. Kentenich, lásd: Chronik vom 1932. III. 14-17., 106. o. (ASM)

64 J. Kentenich atya levele Köster atyához 1955. I. 17-én. (ASM)

65 A házi gyűlés 1909. VII. 9-én a fogadalomletétel engedélyezése mellett szavazott. P. Eickmans közlése 1970. III. 30-án (APL)

a szemembe. Azzal az utasítással engedtem el, hogy egyelőre semmit ne tegyen.”⁶⁶

J. Kentenich személyiségfejlődése nyilvánvalóan ekkorra ért el egy olyan állapotot, ami ezt a nyugodt szuverenitást és belső függetlenséget lehetővé tette. „*Isten akarata.*” Ez nem az első és nem az utolsó alkalom, hogy egy ilyen letaglózó esemény megtörténte teljesen az Isten kezébe helyezi magát, vakon meghajol a számára érthetetlen isteni akarat előtt. Még sok megpróbáltatás fogja követni a mostanit, sok esemény, amely azt követeli tőle, hogy a számára legkedvesebbet adja oda, ha Isten ezt akarja. Az odaadás Isten akaratának, még ha az eleinte érthetetlennek tűnik is, elvezeti a végső, igazi szabadsághoz.

A „kétségekről”, amik vele szemben felmerültek, Kentenich atya később azt mondta: A kiváltott kételyek az 1908. májusi vitanap botrányára nyúlnak vissza, amikor a fiatal Kentenich testvér nyilvánosan megcáfolta a dogmatika professzor érveit.⁶⁷ Az előjáróknak kettős problémájuk volt: egyrészt a *hitbéli nehézségektől való félelem*, másrészt pedig az a félelem, hogy *kritikus igazságkeresése* átnyúlik az engedelmesség és alárendeltség területére is.⁶⁸

A nevezett provinciális tanácsi határozat egész papi hivatásának a végét jelentette, és normál esetben nem is lehetett többé visszavonni. Ennek ellenére Kolb atyának sikerült négy héttel később egy újabb tanácsülést összehívnia.⁶⁹ Sikerült az egyik tanácstagot meggyőznie arról, hogy a fiatal testvérral szemben

66 M. Kolb atya, *Erinnerungen*, 1942, 35. o. (ASM)

67 Vö. beszélgetés Menningen atyával, leírva: *Vortragsreihe* 1968, 80. o.

68 Vö. J. Kentenich, *Antwort auf Gründer und Gründung*, 1955, 110. o. (ASM)

69 Vö. M. Kolb atya, *Erinnerungen*, 1942, 35. o. (ASM)

igazságtalanság történt, és az oldalára állítania. Így aztán az újra egybehívott ülés egy szavazati többséggel megadta az engedélyt J. Kentenichnek a fogadalom letételére, de csak azzal a feltétellel, hogy ragyogó intellektuális adottságai ellenére nem szabad egyetemre küldeni.⁷⁰ A provinciális tanácsülés 1909. VIII. 24-i jegyzőkönyve röviden és tárgyilagosan ezt írja: „Az egyik tanácsstag, aki ellene szavazott, kijelenti, hogy szavazatának fő oka téves volt, ezzel visszavonja a szavazatát, és igenlő szavazatot ad neki (J. Kentenichnek), így 3 igen és 2 nem lesz a szavazatok aránya.”⁷¹

J. Kentenich 1909. novemberi személyes jegyzeteiben található egyfajta számadás Kolb atya részére, utalással az engedéllyel kapcsolatos fenntartásokra:

„Az Ön tanácsa szerint, amit szubdiakónussá szentelésem előtt adott, különleges súlyt kell fektetnem a professzorokkal szemben tanúsított viselkedésemre. Hogy eleget tegyek a kérésének, két testvért megkértem, hogy figyeljenek rám az osztályban. Mielőtt az előadás alatt véleményt nyilvánítanék, vagy egyáltalán bármit mondanék, hozzájuk fordulok, hogy a kritikájukat meghallgassam. Így majd bizonyára javulni fogok.”⁷²

A magányosság megtapasztalása, a meg nem értettség és félreértettség már korán olyan utat jelentett J. Kentenich számára, amit másokért járt végig:

70 Uo.

71 A 1909. VIII. 24-i provinciális tanácsülés jegyzőkönyve. (APL) A végső döntést az örök fogadalomra engedéssről Rómában a generális vezetése hozta. Ám a provincia vezetése mindig fontos előzetes döntést hozott.

72 J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. november. (ASM-DS)

„Az (egyedüllét) döntő jelentőségű volt számomra. Ezért voltam éveken át független. Ez adta később az erőt ahhoz, hogy azt mondjam: Te gondoskodsz azonban arról, hogy másoknak ezt ne kelljen elszenvednie és végigcsinálnia.”⁷³

Visszatekintve a magányosságot felkészülésnek tekinti későbbi alapító tevékenységére, amihez a gondolkodást és a tetteket illetően nagyfokú önállóságra volt szüksége.⁷⁴ E nélkül a belső függetlenség nélkül alapító karizmája nem tudott volna kibontakozni, és nem tudott volna valami újat életre hívni.

„Isten terve velem és a küldetésemmel kapcsolatban nyilvánvalóan arra irányult, hogy mintegy életem lelki pusztai magányában... főként magamra és Istenre hagyatkozzam, vagyis hagyta, hogy a legmesszebbmenő belső érintetlenségben, az uralkodó szellemi irányzatoktól és élő emberektől függetlenül nőjek fel.”⁷⁵
A további fejtegetések során így folytatja: *„Az, hogy mély szellemi és lelki sivatagi magányban nőttem föl – érthető módon –, bensőleg elég korán viszonylag szabaddá tett az emberi tetszéstől és nemtetszéstől, a dicsérettől és a szidástól, a helyesléstől és a tagadástól, és így csírájában elfojtotta bennem a tömegembert. E nagy ajándék nélkül képtelen lettem volna – részben egyedül, részben a követőimmal – tartósan az ár ellen úszni, anélkül, hogy testileg belerokkanjak, vagy az ellenállást feladva lelkileg roppanjak bele.”⁷⁶*

J. Kentenich nem esik kétségbe, és nem kételkedik, hanem erősen tartja magát saját elképzeléséhez, hogy pap lesz. A nehézségek közepette és a sok megoldatlan kérdés sűrűjében

73 J. Kentenich, lásd: Chronik vom 1932. III. 14-17., 106. o. (ASM)

74 Vö. J. Kentenich, Apologia pro vita mea, 1960, 126. o. (ASM)

75 J. Kentenich, Apologia pro vita mea, 1960, 126. o. (ASM)

76 Uo., 129. o. (ASM)

fáradozik folyamatos önnevelésén, és nem veszíti szeme elől személyes célját. Ezáltal marad aktív és igényes.

Törekvés a tökéletességre

J. Kentenich személyes feljegyzései bizonyítják, hogy belső és külső küzdelmei, ide-oda hánykolódása közepette is folytatja tökéletességre való törekvését. Ugyanaznap, 1909 januárjában, amikor feljegyezi, hogy *„a boldogság érzete sok kívánnivalót hagy maga után”* és szárazságra panaszkodik, megjegyzi:

„A tökéletességre való vágy nagyon megerősödött. Annál jobban tudatosul bennem nyomorúságom és gyengeségem.”⁷⁷

„Gőg és érzékiség, tépelődés”⁷⁸ – ezeket tekinti fő gyengeségeinek. Gyakran hivatkozik önkritikájában J. Kentenich mindkét fő szenvedélyre.⁷⁹ Úgy tűnik, mindkettő erősen jellemezte: az érzékiség⁸⁰ az odaadás ösztönében és a gőg az érvényesülés ösztönében. Újra és újra hiányosságként említi a *hitbéli nehézségeket* és a *tépelődést*. Korai feljegyzéseiben szabályszerű *„harctérről”⁸¹* beszél, ahol egymást váltogatják a felmerülő nehézségek.

Jófeltételei gyakran feltűnően egyszerűek. Ezt írja az imádkozáshoz:

„Ne akarj érzelmeket kikényszeríteni..., viselkedj úgy, mint egy gyermek, aki csendesen és békésen erős édesapja ke-

77 J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. január (ASM-DS)

78 J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. január (ASM-DS)

79 J. Kentenich, hasonló: 1909. február, 1909. június, 1909. november. (ASM-DS)

80 Az „érzékiség” értelmezéséhez vö. J. Kentenich, lásd: F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 59., 93. o.

81 Vö. J. Kentenich, naplójegyzetek, 1909. január (ASM-DS)

zét fogja.” Vagy „a természetes élénkség megzabolázásához: 1.) Tartsd magad az illemszabályokhoz vagy viselkedj úgy, mint Szalézi Szent Ferenc – Isten jelenlétével átitatva – különösen a kápolnában és társaságban. Ok: 1. A rendezett külső szilárd tartást ad a bensőnek is... (Weiss, Apol. I. 8/2. o.) 2. Állandó, célirányos önfegyelmzés okvetlen szükséges a felizgatott érzékiség miatt. Ez a legjobb eszköz. 2.) Egyáltalán ne beszélj a teljesítményeidről, ne csodálkozz minden apróságon, és ne kérj tanácsot mindenkitől.”⁸²

A noviciátusban leírt Életrendjéből kiemel egyes pontokat, és megpróbálja átültetni őket kis önnevelési gyakorlatokba. Minden hónapban felülvizsgálja – ahogy általában biztatják őket – egy bizonyos 15 pontból álló séma segítségével a lelki életét. Úgy tűnik, minden vallásos törekvésében bizonyos fokig a józanság dominál. Havi részleges lelkiismeretvizsgálatánál a figyelmet erősen a másokkal való kapcsolatra, a felebaráti szeretet gyakorlására irányítja. Néhányat értékel a hatása alapján:

„a) Nyugalom és öröm, b) egész jó haladás”⁸³,
„a) Gyermekei bizalom, b) a hitbéli nehézségekkel kapcsolatos küzdelmek kicsit könnyebbé váltak.”⁸⁴

Meglepő az 1909. év közepi részleges lelkiismeretvizsgálatának az indoklása, ekkor a harcok nyilvánvalóan egyre inkább gyengülnek: „mivel hajlok a féktelen jókedvre: mérséklet a nevetésben és az ugratásban”⁸⁵; és novemberben újra: „részleges lelkiismeretvizsgálat: szerzetes testvéreim külsődleges tisztelete”.⁸⁶

82 J. Kentenich, LO-ba berakott papír, gyorsírásból áttéve. (ASM)

83 J. Kentenich, naplóbejegyzés, 1908. december (ASM-DS)

84 J. Kentenich, naplóbejegyzés, 1909. január (ASM-DS)

85 J. Kentenich, naplóbejegyzés, 1909. június (ASM-DS)

86 J. Kentenich, naplóbejegyzés, 1909. november (ASM-DS)

Februar 1909

ad 1. Holz, Amulufkrib, Zorn, Grubelpuff

ad 2. Him.

ad 3. Him.

ad 4. Him.

ad 5. Ringelruf: Lipseinfach macht uns ganz in die Hand
zu fassen. Damit fällt uns der geringe Glanz
Lippen in Zusammenhang, d. h. wenn sich ein wenig Lippen
im Juchzen aufsteigen - z. B. über Gläubersachen
oder über andere, ein moralische Hoffe der Natur
amer Gerechtigkeit - man ist das Tölpel und Grubel
sobald uns das, wenn es nicht mehr ausgesetzt. Auf
jeden Fall ist also die Vorgabe zu Tadel nach dem
In Akt mindern jedoch nicht und nicht. In
Wirkel aus gezogen sind folgende: 1) Wenn ganze Auf-
merksamkeit nicht auf sich selbst zuwenden zu können
Hark. 2) Wenn jede Kontingenz einmal stark an der
bildeten Gesellschaft, man ist nicht so gut, be-
hindert, in einer ruhigen, glänzenden Him-
zu erhalten. 3) Bei der Hochzeiten aus aus
ist vollständig im Vorteil und jeder aus aus
an der Aufsicht der Hochzeiten. 4) Bei Verkleidung

himn Gebete, in einer süßigen, ohrfülligen Stimmung
zu erhalten suchte. 3.) Das dem Hochsteigen ^{an der Spitze} ~~an der Spitze~~
ist vollständig zum Vorteil und selber ~~an der Spitze~~
an der Spitze des Hochsteigens. 4.) Der Verklärungs-
grad ist sehr groß, dass uns auch der Geist der
Dinge mit sich, wenn diese uns auch der großen
Blick als solche erfasst in die Höhen springt.

Der allgemeinen Zustand ist in jeder Hinsicht
gut. Das Glaubenbleiben umfasst sich um uns und
um uns, das Haben nach Vollkommenheit wird immer
und geläuteter. Aber alles steht uns auf besonderen
Füssen.

Hoffe sich Particularexamen Samstag.

Der ~~am 10. d. M.~~ ^{am 10. d. M.} ~~haben~~ ^{haben} können eine ~~kurze~~
Erklärung abgeben.

60. kép

J. Kantenich személyes naplőbejegyzései 1909 februárjából

1909. június végén, három héttel azelőtt, hogy értesül az örök
fogadalomtétel engedélyezésének megtagadásáról, ezt írja:

„Az általános állapot nem is olyan rossz. Egyre inkább belá-
tom, hogy a lelki élet művészete az örökös önmegtagadásban
rejlik. Mivel fájdalommal bőven meg vagyok áldva, boldog és
elégedett vagyok, hogy ily módon bőségesen nyílik alkalmam a
megsemmisülésre. Mindamellet kellemetlen számomra, hogy a

társaimnak nem tudok a munkájukban segíteni, pedig nagyon szívesen tenném. Mert úgy tűnik, a saját boldogság megtalálásához a legjobb eszköz, ha igyekszünk másoknak örömet szerezni. A kényszerképzetekkel is jobban áll a helyzet.”⁸⁷

Kentenich atya a limburgi éveket összességében „*ifjúkori harcainak*” idejének nevezi, de több volt ez annál. Itt elsődlegesen nem pubertáskori vagy késő pubertáskori küzdelemről volt szó önmaga megtalálásáért és az érési folyamat részeként, ahogy ez az ifjúkorhoz hozzátartozik. Ezek komoly egzisztenciális harcok voltak, amelyek egy irányba mutattak, egy céljuk volt. A vallomásai, amiket ezekről az ifjúkori harcairól tett, kivétel nélkül szoros összefüggésben állnak az eredeti, korunkhoz szóló küldetésével, amit alapítóként keresztül kellett vinnie.

Visszapillantva fiatal életének nehéz éveire, ő maga *győzelemről* beszél, amit végül is elért, és *gyógyírról*, amit megtalált.

Győzelem és perspektíva

Egy előadáson utal rá, hogyan sikerült kikerülnie *ifjúkori harcainak* sötétségéből:

„Ez az egész kivételesen nagy ajándék, amit a Jóisten nekem adott: az organikus gondolkodásmódot, szemben a mechanisztikus gondolkodásmóddal. Ez volt ifjúságom személyes harca. Hagyta, hogy végigküzdjem azt, ami a mai nyugati világot legmélyebb alapjaiban rendíti meg. A Jóisten tiszta értelmet adott nekem, így éveken át folytattam hitbéli harcaimat. Ami ezekben az években megőrizte a hitemet, az mély és egyszerű Mária-szeretetem volt. A Mária-tisztelet ajándékozza mindig önmagában ezt az organikus gondolkodásmódot. A harcok

⁸⁷ J. Kentenich, naplóbejegyzés, 1909. (ASM-DS)

megszűntek, amikor pap lettem, és a világot, amit magamban hordoztam, megjeleníteni, formálni és alakítani tudtam. Az állandó tépelődés az átlagos, mindennapi életben gyógyulási folyamaton ment át. Ez is az oka annak, hogy olyan jól megértem a modern lelkeket és azt, ami a nyugati világban olyan sok bajt okoz. Kinek köszönhetem mindezt? Ez nagy ajándék fentről, kétségtelenül az Istenanyától. Így a saját testemen tapasztalva megismerhettem a betegséget is és gyógyírját is, bőséges mértékben."⁸⁸

J. Kentenich a harcain való felülkerekedést nem elsősorban az értelmi belátásnak tulajdonítja; „mély és egyszerű Mária-szeretetről” beszél, és arról a tényről, hogy a harcok megszűntek, *„amikor pap lettem, és a világot, amit magamban hordtam, megjeleníteni, formálni és alakítani tudtam”*.⁸⁹ Viszonylag korán (1916)⁹⁰ felfedezi istenakarta értelmét *mindeme szenvedésnek*, tekintettel a küldetésére.

Alapélmény: Mária

„A lelkemet ezekben az években viszonylagos egyensúlyban tartotta a személyes mély Mária-szeretet” – magyarázza Kentenich atya visszatekintve ifjúkori küzdelmeire. *„Azok az élményszerű tapasztalatok, amelyek ebben az időben értek, indítottak arra, hogy később megfogalmazzam ezt a mondatot: Az Istenanya egyenesen az evilág és a túlvilág, a természetes és a természetfeletti metszéspontja.”*⁹¹

88 J. Kentenich, előadás, 1949. V. 31, Bellavista, 11. o. (ASM)

89 J. Kentenich, előadás, 1949. V. 31, Bellavista, 11. o. (ASM)

90 J. Kentenich levele Josef Fischerhez, 1916. XII. 11-én. (ASM)

91 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o. (ASM)

Nyilvánvalóan *a személyes mély Mária-szeretet* adott neki tartást, és segítette abban, hogy felülkerekedjen küzdelmein. Önkéntelenül is feltesszük a kérdést: mennyiben tudta a Mária-szeretet hozzásegíteni ilyen súlyos egzisztenciális lelki konfliktusainak megoldásához?

Annak belátásához, hogy az emberi értelem önmagában nincs abban a helyzetben, hogy a megismerés által az ember számára végső bizonyosságot garantáljon, J. Kentenich visszanyúl egy eseményhez, amely számára „élményszerűen” nyújtott biztonságot és védelmet: a Máriának való felajánlásához. Ez az élmény kísérte őt és életét, és rányomta arra bélyegét. Ez olyan valóság volt, amely szilárdan állt. Nem rendült meg az érvelések hatására sem. Tanúk bizonyítják, hogy ez a Máriához való kötődés az egyetemi évek alatt is élő volt.⁹²

Az Istenanyához, Máriához fűződő szeretetében fontos tapasztalatot szerez, amely átsegíti a lelki mélységeken: Mária bizonyosságot és biztonságot tud közvetíteni a hitben.

„Talán megsejtik, hogy az Istenanyához fűződő gyengéd szeretet tulajdonképpen nyitottságot ajándékoz a hívőnek, olyan nyitottságot, amit nemigen lehet felülmúlni... Ha a természetes rendbe egy kicsit beletekintünk..., milyen gyakran kell elismer-nünk és elfogadnunk, hogy embereknél, akik eltávolodtak a hit-től, az, amit gyerekkorukban az édesanyjuktól hallottak – ha az elég mély és komoly volt –, később nagyon gyakran újra fel-

92 Ez megmutatkozik pl. a 2 kötetes „Collectaneum De beata Maria Virgine”. Ebben a két személyes kötetben összegyűjti különböző egyháztanítók és szentek Máriáról szóló vallomásait. (ASM) *„Időlen idők óta él a tudatos lelkiéletemben, mint életem tanítója. Nehéz meghatározni azt a pillanatot, amikortól magamat az ő művének és eszközének tekintetem és értékeltem. Kicsi gyermekkorra vezethető vissza ez a folyamat.”* J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 102. o. (ASM)

éled! Kétszeresen így van, hogyha valóban bensőséges szeretet fűzte őket az édesanyjukhoz, a szülő anyjukhoz."⁹³

A garanciát a hitre J. Kentenich nem pusztán érveléssel találja meg, hanem életszerűen is. Mária-szeretete olyan tudat alatti lelki egyensúlyt ad neki, ami biztosítja a stabilitást. Ne hagyjuk azonban figyelmen kívül, hogy J. Kentenich azóta, hogy édesanyja nyolcévesen felajánlotta őt Máriának, a Szűzanyát valódi édesanyjának tekinti, és azt, hogy szülőanyjával való kapcsolata, valamint annak felajánlása pszichésen kedvezően befolyásolta ezt a kötődést. Mária átveszi annak felelősségét, hogy a gyermeket vallásilag-erkölcsileg formálja: *„Amit az emberek nem tudtak nekem megadni..., az közvetlenül tőle (Mária) kapta meg.*"⁹⁴ Az egyetemi évek lelki harcai sem veszik el tőle ezt a megtapasztalást, így később elmondhatja: *„Életemben... soha nem kételkedtem még az Istenanyában.*"⁹⁵ Novícius- és egyetemistakori *kétségei* ezt a területet szemmel láthatóan egyáltalán nem érintették.

Később újra és újra rámutat arra, milyen nagy jelentősége van a hit folyamatában az irracionálisnak, és annak, hogy erre az érzelmi erők rezonáljanak. A Mária-szeretetből fakad a *„hihetetlenül mély és érzékenyen hívő tudatalatti*".⁹⁶ Nem ismer *„semmilyen más eszközt, ami ilyen előnyös lenne"* a hitben való bizonyosságra, mint a Mária-tisztelet. *„Nem dogmatikáról"* van elsősorban szó, a végső ok azonban mégis dogmatikai, tudniillik az Istenanyának az Isten üdvözítő tervében betöltött szerepe.⁹⁷

93 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 198. o. (ASP)

94 J. Kentenich, levél Köster atyához, 1955. I. 17-én, 8. o. (ASM)

95 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 201. o. (ASP)

96 Uo.

97 J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 197. o. (ASP)

Amint egy anyának nagy befolyása van a természetes életben gyermeke tudatalattijára, Mária is hat az emberek tudatalattijára a természetfölötti területre való tekintettel: megnyitja a tudatalattit az isteni számára. Objektív helyzetéből – miszerint ő Jézus Krisztus, s ezzel minden keresztény édesanyja és nevelője – következik az a jelentőség, amit Kentenich atya az eredeti Mária-tiszteletnek tulajdonít, amelynek célja, hogy a modern embert „*vallásosan formálja*”.⁹⁸

Ezekre az évekre visszapillantva J. Kentenich érzékeli, mit idézett elő a Mária-szeretet: Ő a hitet nem egyedül az értelemben gyökerezteti, hanem mindenekelőtt az emberek szívében. Fontos az, hogy:

*„Ha nincs a lelkemben olyan erős fogékonyság – a tudatalatti lelki életet is beleértve – a vallás iránt, amit ápolok is, akkor manapság félnem kell attól, hogy a hit gyökerei túlságosan a fejemben vannak, nem pedig a szívemben, vagy ha a szívemben vannak is, nem nyúlnak le a tudatalatti lelki életbe.”*⁹⁹

A szív bizonyossága

J. Kentenich egyre inkább megtapasztalja, hogy a *személyes szeretetben* benne rejlik a megismerő képesség, amit egyes racionális beállítottságú újkori filozófusok szinte figyelmen kívül hagynak, de ami ugyanúgy az igazsághoz vezet, mint a kizárólag racionális értelmi belátás.

J. Kentenich nem ítéli el a modern gondolkodást és annak szellemi feltörését. Utóbb felismeri, hogy az újkori kritikus gondolkodásmód az isteni bölcsesség tervének része:

⁹⁸ Uo., 197. o.

⁹⁹ J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 1. kötet, 197. o. (ASP)

„Miért akarja a Jóisten ezt az imbolygó alapot?... Azt akarja, hogy Tőle függjünk, azt akarja, hogy a sötétségből és bizonytalanságból kockáztassuk meg a halálugrást mintegy a fejébe és a szívébe. Végso soron csak onnan várhatók a hitből fakadó tetteink, super omnia firmus.”¹⁰⁰

Rá kellett ébredni arra, mi volt az Isten szándéka az egyre fokozódó szellemi bizonytalansággal a hit kérdéseit illetően:

„Miért hagyott a Jóisten olyan sok sötétséget az értelem számára? Erre Pascal ad választ (és mostantól fogva öt-tíz percenként ismételni fogom, amíg mélyen bele nem vésődik a lelkembe): Az Isten elsősorban... az ember szeretetére... pályázik... Kérném azokat, akik hasonló problémáktól szenvedtek, vizsgálják meg, vajon legmélyebben nem ez-e az értelme a szellemi bizonytalanságnak... A Jóisten annyi szellemi bizonytalanságot hagyott, hogy találjuk meg az utat a gyermeki szeretet heroizmusa által a gyakran koromfekete világban és életben. »De a legnagyobb a szeretet.« (1Kor 13,13) Minél kevesebb a szellemi bizonyosság, annál inkább kell a szeretetnek, az akaratnak teljes buzgósággal az Istenhez kötődnie.”¹⁰¹

Az Isten melletti döntéshez az embernek nem csak észérvekre van szüksége, hanem a szív szabad elhatározásából, szeretetből kell történnie:

„Miben is áll tulajdonképpen ennek a merészségnek a remekműve? Abban... áll, hogy minimális, kizárólag természeti úton szerzett ismeretekre válaszolva maximális szeretetet kockáztunk... Ennek a természetes úton szerzett biztonságnak és bizonyosságnak a minimumára alapozva kell rászánnunk magun-

100 J. Kantenich, előadás 1966. III. 31-én, 163. o. (ASM)

101 J. Kantenich, Kindsein vor Gott, 1937, 261. o.

kat a lehető legnagyobb szeretetnek és az akarat átadásának a kockázatára."¹⁰²

Isten azt kívánja, hogy az ember szabadon átadja magát, és hogy a hit kockázatát szeretetből vállalja. Szeretné az ember szívét megnyerni, egészen tudatalatti érzelmeiig. Kentenich atya ezt így magyarázza:

„A szívnek valami módon szimpátiát kell éreznie az Isten iránt... Ahol igaz szeretet van, ott az, aki szeret, mindig arra törekszik, hogy a szeretett lénnel lehessen... Ugye, ha már ezeket a dolgokat átéltük, átéljük, mert megtanultunk szeretni, akkor sok dolgot megértünk."¹⁰³

Ezt az Isten iránt érzett szimpátiát akkor fogjuk elérni, ha az ember természetes és természetfölötti szinten megtanult szeretni. Ez lesz pedagógiájának alaptémája. *„Szeretni a szeretet által (tanulunk meg)”*¹⁰⁴ – ez a spirituális Kentenich atya egyik első mondata a kollégiumban lakó diákokhoz. A természetfölötti hit és szeretet megkívánja, hogy először az emberek közötti területen szerezzünk ezzel kapcsolatos tapasztalatokat. Ezek között Kentenich atya kulcsfontosságúnak tartja a szülő-élményt.

„Nem szabad azonban átsiklaniuk a belső összefüggéseken sem... Az egymásnak... ajándékozottságnak egy alsóbb szintje biztosítja a magasabb szint realitását. Az apa és a gyermek közti alapvető viszony biztosítja a túlvilági atya realitását, valóságát. Ilyesfajta emberi élményvilág híján Isten megismerése

102 Uo., 262. o.

103 J. Kentenich, előadás 1966. III. 31-én, 162., 164. o. (ASM)

104 J. Kentenich, székfoglaló előadása spirituálisként 1912. X. 27-én, lásd: F. Kastner, *Unter dem Schutze Mariens*, 17. o.

és Isten szeretete mindig csak részmunka marad, még akkor is, ha a Jóisten megadja azt a kegyelmet, hogy ilyen alsóbb szintű megtapasztalás nélkül is elérjük az iránta való odaadást... Gyakran ez a tragédiája a mai embernek, aki mindent az értelmével akar megindokolni, és csodálatosnak látja, amit tett, ha intellektuálisan sikerül az összefüggéseket megragadnia. Igen, ez értékes, ez szükséges, de végső soron mindez ott marad a fejben. Ha a tudás nem válik szeretetté, ha a szeretet nem válik léletté, akkor mindörökké torzképek maradunk.”¹⁰⁵

Fenti írásában Kentenich atya „az egyszerű gyermekiességet minden probléma ragyogó megoldásának” nevezi.¹⁰⁶

J. Kentenich ezt a modern ember számára életmentő horgonyt legelőször a saját életében fedezte fel: Isten és Mária előtt gyermekké vált. Gimnazistaként egyik költeményének a témája a gyermekiesség¹⁰⁷, egyetemistaként ezt jegyzi föl: „Gyermeki bizalom”¹⁰⁸ és Életrendjébe beilleszti jófeltételként, hogy úgy viselkedjen, mint egy gyermek, aki „csendesén és békésen fogja hatalmas atyja kezét”.¹⁰⁹ Ebben rejlett a kulcsa annak, hogy képes volt küzdelmeivel egészségesen megbirkózni.

Gyermek- és ifjúkora buktatóin zátonyra futhatott volna J. Kentenich élete, neurotikussá vagy tébolyodottá is válhatott volna. De nem vált, mert a gyermekiességben gyógymódra ta-

105 J. Kentenich, előadás 1966. IV. 1-jén, 179. o. (ASM)

106 J. Kentenich, *Kindsein vor Gott*, 1937, 262. o.

107 Vö. J. Kentenich, „*Kindesauge*”, GED 1903. II. 23. (ASM-DS)

108 J. Kentenich, naplóbejegyzés, 1909. január (ASM-DS)

109 J. Kentenich, gyorsírásos jegyzet a LO-hoz mellékelve, dátum nélkül (ASM)

lált, és Máriához fűződő bensőséges kapcsolata megóvta a nihilizmustól.¹¹⁰

Gyógyítóan hatott az élettel való kezdődő kapcsolata is. Segítségére volt továbbá egy olvasmánya is, ami a tanulmányai vége felé fontos forrása lett felismeréseinek.

Érintkezés az élettel

Képzése során nagy hangsúlyt kapott a teológiai igazságok kizárólag intellektuális úton történő végiggondolása. Azonban a modern életérzés változásaira, és a pszichológia új eredményeire nemigen fordítottak figyelmet.¹¹¹ A kereszténység mint életmód, mint életstílus, messzemenően feledésbe merült, és az idealizmus által egyre inkább eszmerendszerré vált, de nem minden teológusnál: egyetemi évei vége felé J. Kentenich rábukkan egy szerzőre, akire felfigyel ifjúkori harcainak kapcsán:

110 Ő maga mondja egyszer: „A neurotikusokat... a nyugati nihilizmus szükséges kísérő jelenségének tekinthetjük: ezért figyelemreméltó szellemtörténeti jelenséggént foghatjuk fel és értékelhetjük. Nietzsche azt kérdezi: »Mi a nihilizmus?« – »A hatalom akarásában« válaszol: »Hogy a legfelsőbb értékek elértéktelenednek. Hiányzik a cél, a válasz a mi-értre.« A szeretetpedagógia, mindenekelőtt az alázat és a szeretet közti bensőséges kapcsolat a mondott értelemben, választ ad az élet »miért« és »minek« kérdéseire, kiváltképpen a kereszt és szenvedés minden árnyalatának és dimenziójának »mi célból« kérdésére.” J. Kentenich, levél Menningen atyának, 1956. IV. 23-án, nyomtatva: H. Hug, Pater Joseph Kentenich, Väterlichkeit, levelek, 1953, 1954, 1955, 1956, archív nyomtatvány, 278. o.

111 J. Kentenich foglalkozik a német idealizmusnak az akkori egyházi gondolkodásra gyakorolt hatásával, amiből elvész a „*vallás, mint rendszer*”, csupán „*jól elrendezett gondolatkonstrukciót és átfogó eszméépületet*” lát benne, de a tulajdonképpeni életre váltástól elválik. Vö. J. Kentenich, „Josephs-Brief” 1952. Lásd: J. Schmitz (szerk.): Das Lebensgeheimnis Schönstatts, II. rész: Bündnisfrömmigkeit, Vallendar-Schönstatt, 1972, 93. o.

„Mellesleg megjegyzem, hogy Fr. Albert Weiß O. Pr. ötkötetes »A kereszténység apológiája« c. könyve nagy szolgálatot tett nekem. Ez nem annyira a keresztény tanok, mint inkább a keresztény élet igazolása. Megerősítette személyes felfogásomat, és új inspirációt nyújtott.”¹¹²

Miután egyetemistaként az első két kötetet elolvasta, a harmadik kötetet a rokonoktól ajándékba kérte a papszentelésére.¹¹³ Ebben az apológiában J. Kentenich a keresztény hit védelmét nem annyira az észérvekben, logikai gondolatmenetekben vagy dogmatikus megokolásban találja, mint inkább a *keresztény élet* ábrázolásában és a keresztény emberképből következő életstílusban, ami a teljes kultúrára jelentős befolyást gyakorol. A kultúrtörténet fejlődésén keresztül A. M. Weiß megmutatja, hogy a kereszténység elsősorban mindig életmód volt, és ebből nyerte meggyőző erejét.

Az első kötet központi témája: „A teljes ember”. Érdekes, hogy amiket J. Kentenich tanulmányainak vége felé a könyv olvasása során aláhúz, valamiféle átjáróknak tekinthetők életének fordulópontjához¹¹⁴, kritikának az értelem egyoldalú képzésével szemben¹¹⁵, valamint az ember egység iránti vágyakozásának. Azt húzza alá, ami őt ifjúkori lelki harcai során nyilvánvalóan különösképpen foglalkoztatta.¹¹⁶ Míg az értelemről

112 J. Kentenich, Chroniknotizen 1957/58, 1020. o. (ASM)

113 Albert Maria Weiß, Apologie des Christentums, III. kötet, 1. rész: Teremtés és természetfölötti. A lélek és kereszténység élete, Freiburg i. Breisgau, 1907, Ajánlási szöveg: „Jámbor emlékül a R. Greiss családtól, Cöln-Ehrenfeld, 1910. július 7.” (ASM)

114 Vö. Albert Maria Weiß O. Pr., Apologie des Christentums, I. kötet. Der Ganze Mensch, Freiburg, 1905, 19. o. (ASM)

115 Vö. A. M. Weiß, Der ganze Mensch, 22. o. (ASM)

116 Vö. A. M. Weiß, Der ganze Mensch, 52., 214. o.; további aláhúzások J. Kentenichtől a „Szenvedélyek” fejezetben. Itt A. M. Weiß a keresztény morálról beszél, ami „mindenki mástól megkülönböztet” abban a „tö-

szóló összefoglaló fejezetben semmit sem jelöl meg, az „érző-képesség” ismertetésénél egy csomó aláhúzás és megjegyzés található.¹¹⁷

Tanulmányai mellett J. Kentenich keresi a kapcsolatteremtés lehetőségét az élettel, 1907-ben, vallendari tartózkodása során sétái közben fiatalokkal kerül kapcsolatba. Az elsősökkal, akik az idő tájt a Régi Házban laknak és köré csoportosulnak, kidolgozza az ún. „Szabályzat”-ot, ami a tanulók lelki életét és tanulmányait hivatott vezetni. A rektorral megállapodva biztatja őket egy, ill. több diákegylet¹¹⁸ megalapítására, amelyekben a tagok közös felelősséget, „szabad véleménynyilvánítást”, „mindenkinek azonos jogokat és kötelességeket”, „aktív és passzív választójogot” követelnek.¹¹⁹

Az egyetemi évek alatt született – pedagógiai témákkal kapcsolatos – feljegyzései¹²⁰ is bizonyítják érdeklődését az élet és az élet megélése iránt, és mindenekelőtt pedagógiai ambícióit. Később, a spirituálissá való kinevezésének indoklásában úgy

rekvésben, hogy az embert erkölcsileg önálló tegye” és így „cselekedeteinek egyetlen középpontja, hogy szabad, önálló személyiséggé” váljon. Vö. A. M. Weiß, *Der ganze Mensch*, 190. o. (ASM)

117 Vö. A. M. Weiß, *Der ganze Mensch*, 250., 279., 288. o. További bejelölések J. Kentenichtől: A. M. Weiß, *Apologie des Christentums*, 2. kötet: *Humanität und Humanismus, Philosophie und Kulturgeschichte der Bösen*, Freiburg, 1908, 46. o. (ASM)

118 Osztályonként egy egylet.

119 J. Kentenich kézírásával a Szabályzatok 1907-ből. (ASM)

120 „1. A pedagógiai jutalmazás és büntetés problémája (Krieg, *Der kath. Seelsorger*, 1891), 2. A legfontosabb pont a nevelésben (Canissius-stimmen, 1907), 3. A tekintély, mint az engedelmeség elve, 4. Nevelési levelek (Kath. Schulfreund, Redaction Strebersdorf), 5. Milyen szigorúan kell a gyermekeket kezelni? (Disposition aus einer Abhandlung v. Rosegger), 6. A gyakoribb szentáldozásról. És hasonlók.” (ASM)

jellemzik, mint „*olyasvalakit, akinek az (a pedagógia) a vérében van*”.¹²¹

A tulajdonképpeni ugrás a mélyvízbe, és ezzel együtt alkotópapi működésének kezdete akkorra tehető, amikor újmisésként a környező plébániákon prédikál¹²², és még inkább, amikor Ehrenbreitsteinben tanár lesz. Gyenge egészségi állapota miatt nem küldik el a kameruni misszióba, hanem latin-német szakos tanárnak a pallottinusok ehrenbreitsteini utánpótlásképző iskolájába helyezik.

Az akkori provinciális, Kolb atya, így emlékszik: „Szívesen fogadta ezt a feladatot, de azonnal a saját útjait kezdte járni... Az ehrenbreitsteini iskola meglátogatásakor néha én is részt vettem az óráin, és megismertem Kentenich atya pedagógiai tehetségét.”¹²³

*„Most hát együtt akarunk dolgozni. Sokat fogok követelni tőletek. De ti is a legtöbbet követelhetitek meg tőlem. És így jó barátok leszünk ebben az évben.”*¹²⁴

Ezekkel a szavakkal kezdi Kentenich atya 1911 szeptemberében a tanítást. Egykori tanítványa, Ferdinand Kastner így emlékszik ezekre az órákra: „Felejtetetlenek maradtak, egyikünk-másikunk későbbi életét döntően formálta. Nem tanítás és sulykolás volt a megszokott értelemben, hanem az egyes emberek és az egész osztályközösség minden lelki és erkölcsi

121 Vö. J. Kentenich, előadás 1963. I. 4-én, 183. o. (ASP)

122 Vö. Josef Kentenich atya, Predigten 1910-1913, szerk. Engelbert Monnerjahn, Vallendar-Schönstatt, 1988.

123 M. Kolb atya, Erinnerungen, 1942, 37. o. (ASM)

124 J. Kentenich, lásd: F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 14. o., 2. megj.

erejének átfogó mobilizálása a szellem szabad, nemes és fe-
gyelmezett versenyében.”¹²⁵

Itt kezdte tehát Kentenich atya, ahogy mondja: *„a világot, amit
magamban hordtam, megjeleníteni, formálni és alakítani”*.¹²⁶

A hétköznapi élettel való érintkezés abban is segített neki,
hogy ellentétes adottságait, pszichológiai és metafizikai tehet-
ségét teljesebb harmóniába hozza:

*„Az egyetemi tanulmányok befejezése után a szellem az új ta-
nári és nevelői feladat révén mélyen belemerült az életbe. A
pszichológusoknak magától értetődőnek tűnhet, hogy az én szo-
katlanul erős transzcendentális alap-beállítottságom az élettel
való ágas-bogas kapcsolat által elkezdett ellensúlyt találni.”*
*„Az eszme és az élet” összekapcsolódása által, „vagy az orga-
nikus gondolkodás és életmód által”* szavai szerint *„nemcsak az
egyéni lelki élet érte el teljes gyógyulását”, hanem „a tulajdon-
képpeni életfeladatra – a mechanisztikus gondolkodás és élet-
mód legyőzésére – is rendkívül erős hatást gyakorolt”*.¹²⁷

Akkor tekinti úgy, hogy elérte a *„teljes gyógyulást”*, amikor si-
kerül az élettel való kapcsolat által elérnie a belső feszültség
egyensúlyát.

*„Miután a kiforrás éveiben a lelkem metafizikai vonásának
nagyobb játékkeret engedtem, az élettel való kapcsolat által
fejlődött a pszichológiai beleérző képesség és a formáló erő. A
tulajdonképpeni teremtő tevékenység, ami az évek során egyre*

125 F. Kastner, Unter dem Schutze Mariens, 14. o., 2. megj.

126 J. Kentenich, előadás 1949. V. 31-én, Bellavista, 11. o. (ASM)

127 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 109. o.
(ASM)

inkább megvalósult, a természetes és természetfölötti rend harmonikus kapcsolatában és ezek kölcsönhatásában rejlik."¹²⁸

A diákok olyan képességeket ébresztettek fel benne, amelyek nem egy éjszaka alatt alakultak ki, hanem már régóta benne szunnyadtak. Mint tanár, Kentenich atya olyan munkakört kapott, ahol ezek az erők kibontakozhattak. Ez megadta személyiségének a szükséges ellensúlyozást az élet oldaláról, és elszakította a túlzott tépelődéstől:

„Nem az absztrakt tudománnyal való foglalkozás, hanem a valóságos élettel való érintkezés, pontosabban az evilág és túlvilág, az eszme és a valóság egyesítése hozta meg számomra minden probléma megoldását, és adta meg életfeladatomban irányát."¹²⁹

Herbert King atya az ifjúkori harcokat „az új közösségben élő új ember születési fájdalmainak” tekinti, és hozzáteszi: „Kentenich atya válságában az önmagává válásról van szó. Ez a hétköznapi ember számára sem mindig könnyű. Josef Kentenichnél viszont különösen nagy méreteket öltött. Magában hordozza az emberi és keresztény új alakját, az új embert, az új emberképet. Ez egy újfajta közösséget is jelent. És új pedagógiát is. Kialakít... egy új paradigmát, ami az egész életén át tartó teremtési folyamatban egyre egyértelműbbé válik, és egyre több új területet alakít át.”¹³⁰

A papszenteléssel elkezdett életszerűen kibontakozni ez a teremtmény folyamat.

128 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 110. o. (ASM)

129 J. Kentenich, Antwort auf Gründer und Gründung, 1955, 111. o. (ASM)

130 Herbert King, Der Mensch Joseph Kentenich, Vallendar-Schönstatt, 1996, 33. o.

V. A PAPSZENTELÉS (1910)

Kentenich testvér, miután megkapta rá a végleges engedélyt, 1909. szeptember 24-én tehette le az örökfogadalmat. 1909. október 10-én volt a szubdiakónussá szentelés, és 1910. március 28-án szentelték diakónussá. Ezzel megkezdődött a közvetlen felkészülés a papszentelésre.

A papszentelésre szóló meghívottak listáján, amit édesanyja küldött el neki, J. Kentenich bejelölte azon személyeket, akiket szeretett volna, ha részt vesznek ezen az ünnepi eseményen.¹ Peter Josef Kentenich és felesége; Franziska Kirsch a családjával; a Greiss család, Heinrich Kentenich családjával Brüggenből; a Sybilla és Hubertus Blatzheim testvérpár Gymnichből és nővérük, Christina Schell a férjével; Elisabeth Schöнау, szül. Blatzheim. Továbbá meghívta még J. Kentenich az unokatestvérét, Katharina Holtermannt (szül. Peters), egy régi szünidős barátját, aki másodfokú unokatestvére volt, Peter Hesselert² és Savels atyát; valamint Agnes Kielt Kölnből.³

1 Lásd a családfát. Az édesanyát és Henriette-et eleve beleszámolták.

2 Peter Hesseler és édesapja a papszentelés kapcsán egy egész hetet töltöttek Limburgban. Vö. Peter Hesseler, *Gesprächsbericht von Pater Theo Abt*, 1969. (AS) A papszentelés után Kentenich atya azt tanácsolta neki, hogy többet ne látogassa meg. Nem úgy, ahogy tévesen elterjedt: »Mostantól fogva felejts el engem!«, lásd: E. Monnerjahn, *Pater Joseph Kentenich*, 56. o. Javított változat vö. Pater Theo Abt, 1969 (ASM) és Peter Hesseler, *Gesprächsbericht von Pater H. Alessandri*, lásd: *Kindheitsgeschichte*, II D 6. (ASP)

3 Ezekkel a rokonokkal Kentenich atya a pappá szentelése után is tartotta a kapcsolatot. Közlebbi a rokoni szálakról: D. Schlickmann, *Studie zur Biographie*, 2001, 117. o.

61. kép
A Missziósház kápolnája papszenteléskor
(nem Kentenich atyáén)

1910. július 8-án hét⁴ másik testvérrel együtt kapta meg az egyházi rend szentségét J. Kentenich a limburgi Missziósház házi kápolnájában Heinrich Vieter püspök kezéből, aki Kamerunból a generális káptalanra jött Európába. J. Kentenich ezért a napért élt kisgyermekkorától fogva.

Újmiséjét július 10-én, szintén a limburgi Missziósház házi kápolnájában ünnepelte. Provinciálisa, Kolb atya asszisztált, a prédikációt Karl Stehr atya tartotta.

4 Benedikt Püsken, Franz Dumm, Josef Fischer, Johannes Krämer, Konrad Mohr, Ludwig Grän, Alois Wachter.

62. kép
A limburgi Missziósház kápolnájának oltára

Az újmiséis szentképre a következő imát választotta J. Kentenich:

„Add, ó Istenem, hogy minden lélek az igazságban, és minden szív a szeretetben egyesüljön!” Az alsó szélére ezt nyomtatták: „Jézus Szíve, bízom benned!” és még: „Mária édes szíve, légy a menedékem!”⁵

Az igazság és a szeretet az a két fő alapérték, amiért ifjú és egyetemista korában hevesen küzdött. A kettő harmonikus összekapcsolásában és belső egymásra utaltságukban találta meg a megoldást sokéves nehéz lelki küzdelmeire. Ezt Mária

5 Az eredeti megtalálható a Pater-Kentenich-Hausban, Schönstatt hegyén, Vallendarban.

63. kép

Vieter püspök Kentenich atya újonnan szentelt papi évfolyamával

ajándékozta neki. További életére tekintve az újmisés szentkép sorai olyanok, mint egy prelúdium. Az igazság és a szeretet lesz életének alapja, és alapításának hordozó ereje. Az újmisés szentkép fohásza ahhoz a két személyhez szól, akiknek megbonthatatlan kettős egységét J. Kentenich egész életében hirdette: Jézushoz és Máriához.

Újmiséjére édesanyja egy nagy fakeresztet ajándékoz neki személyes ajánlásával: „Kedves Josef! Ezt a keresztet édesanyád ajándékozza Neked újmiséd ünnepére.”⁶

„Aki engem követni akar, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét és kövessen engem.”⁷ Így hangzik a jelmondat, amit

6 Az eredeti megtalálható a Pater-Kentenich-Hausban, Schönstatt hegyén, Vallendarban.

7 Vö. Mt 16,24; Mk 8,34.

64. kép
Édesanyjától kapott újmisési kereszt, ajánlással

J. Kentenich a noviciátusban személyes „*Életrend*”-jére felírt. Ez határozza meg további életét is. A kereszt lesz számára a kiválasztás és a rendkívüli Krisztus-követés szimbóluma. Unokatestvére, Henriette ezt így önti egyszerű szavakba egyszer a teljes életére tekintve: „Josef a keresztnél marad a bölcsőtől a sírig.”⁸

8 Vö. H. Esser, magnófelvétel, M. Hermia Schlichtmann, 1960. (DS)

A keresztfényében bontakoztatja ki Josef Kentenich atya különleges karizmáját. Korai szenvedéseit alkotóan átalakítja Istentől kapott és tisztán felismert, a korunk emberéhez szóló küldetésének szolgálatára. Megszámlálhatatlanul sokaknak segít saját kereszttjüket boldogan hordozni, biztonságot és önállóságot ajándékoz nekik.

Így válik olyan pappá, aki sok embert segít hozzá a mély hithez és hit bizonyosságához. Pappá szentelésének 25. évfordulója alkalmából a schönstatti közösség előtt így vall:

„Azt kívánom, hogy a Jóisten... a jövőendő generációknak annyi lehetőséget adjon arra, hogy az emberi lelkeket csendesen, a háttérben tudják szolgálni, mint amennyi nekem jutott. A legnagyobb gazdagság visszaszáll arra, aki azon fáradozik, hogy egész erejét a lelkek szolgálatába állítsa.”⁹

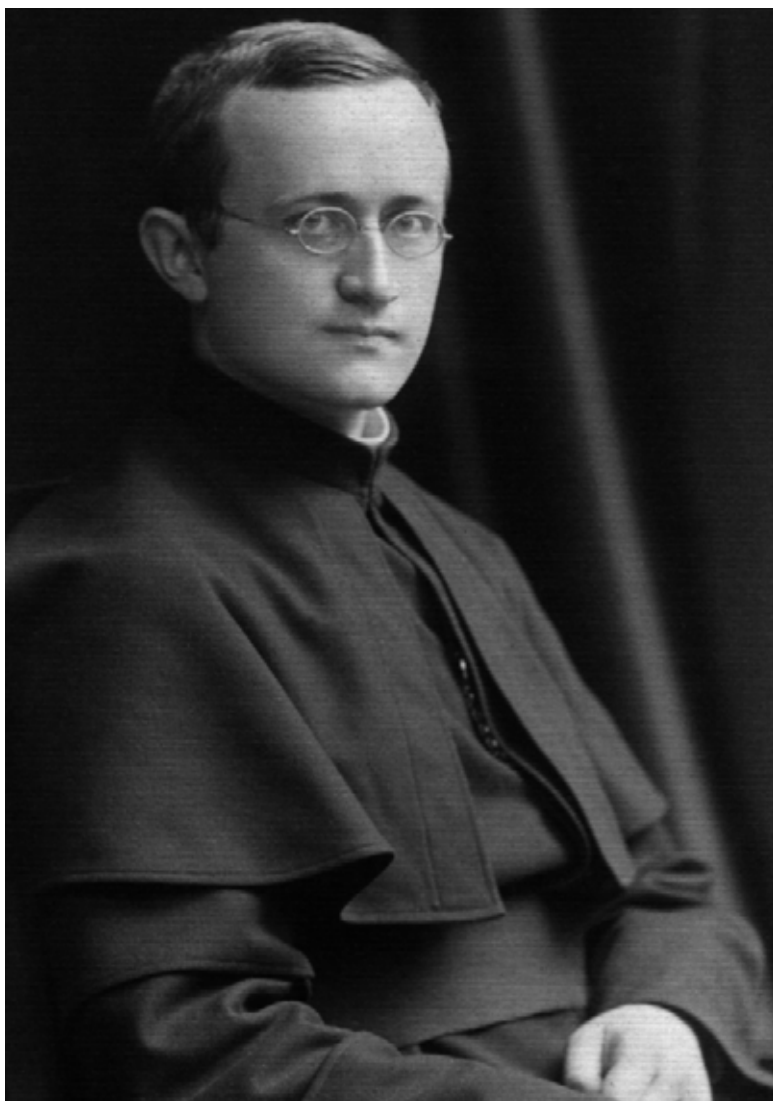
Ugyanebben az előadásban tovább magyarázza:

„Igen, azt is tudom, és szívesen el is ismerem, hogy kevés olyan papi élet van, mely ilyen mérhetetlenül áldott volt, mint az enyém. De azt is hozzáteszem: ami lett, ami általam lett, ami Önök által lett, az a mi Schönstatti Háromszor Csodálatos Anyánk által lett.”¹⁰

Dr. Peter Kentenich, Kentenich atya egyik távoli rokona, így beszél az első találkozásukról: „A 3. nagy világműködési utazásból való visszatértekor tudtam először meglátogatni Josef Kentenich atyát Schönstattban 1951 nyarán. Ez alkalommal először is a szüleim és testvéreim felől érdeklődött, és a hivatali előmeneteléről. Én hamarosan az általa alapított nagy

9 J. Kentenich, előadás 1935. VIII. 11-én. (ASM)

10 J. Kentenich, előadás 1935. VIII. 11-én. (ASM)

65. kép
Josef Kentenich atya mint újmisési pap 1910-ben

Schönstatti műre fordítottam a szót, és kéresemre részletesen taglalta annak időbeli formálódását, melynek során az isteni gondviselést és az Istenanya segítségét mindig előtérbe helyezte, saját munkáját szerényen csak segítségadásnak értékelte... Mindenesetre a mintegy 4 órás beszélgetés során megtapasztalhattam, milyen erős a kisugárzása ennek az egyszerű, teljesen Istenbe gyökerező személyiségnek.”¹¹

11 Dr. jur. Peter Kentenich, Bergisch-Gladbach Stadtdirektor, levél a P. J. Kentenich titkársághoz, 1972. VII. 25-én. (DS) Lásd Családfa VII. tábla.

Irodalomjegyzék¹

I. Szemelvények Josef Kentenich műveiből

Kentenich, J.: Vortrag 25.1.1906. In: Regnum 13 (1978). S. 15-23.

Kentenich, J.: Predigten 1910-1913. Hrsg. u. eingel. v. E. Monnerjahn. Vallendar-Schönstatt 1988.

Kentenich, J.: Missionsverein und Missionsfeste im Studienheim Schönstatt. In: „Stern von Afrika“ 20 (1912/13). S. 122-125; 281-284; 314-316; 373-376.

Kentenich, J.: Vorträge 1912-1914. In: F. Kastner (Hrsg.): Unter dem Schutze Mariens. Untersuchungen und Dokumente aus der Frühzeit Schönstatts. 1912-1914. Zürich³ 1940, zit. nach Limburg⁴ 1952.

Kentenich, J.: Schönstatt. Die Gründungsurkunden. Vallendar-Schönstatt⁶ 1989.

Kentenich, J.: Zur sozialen Frage. Industriepädagogische Tagung (10.-13.6.1930). Bearb. v. H. Schlosser. Vallendar-Schönstatt 1990.

Kentenich, J.: Ethos und Ideal in der Erziehung. Wege zur Persönlichkeitsbildung. Vorträge der Jugendpädagogischen Tagung 1931 mit dem Titel: „Allgemeine Prinzipienlehre einer modernen Jugendaszese“. Verantwortl. f. d. Bearb. M. E. Frömbgen. Vallendar-Schönstatt 1972.

Kentenich, J.: Vollkommene Lebensfreude. Priesterexerzitien 1934. Bearb. v. M. J. Marmann u. G. M. Ritter. Vallendar-Schönstatt 1984.

Kentenich, J.: Marianische Erziehung. Pädagogische Tagungen 1932-1934. Bearb. v. F. Lüttgen. Vallendar-Schönstatt 1971.

1 Az irodalomjegyzékbe nem vettünk fel néhány – az archívumból származó – forrásszöveget. Ezeket a könyv lábjegyzeteiben mindenkor mint ilyeneket megjelöltük.

- Kentenich, J.:** Kindsein vor Gott. Priesterexerzitien 1937.
Bearb. v. Günther Maria Boll u. Lothar Penners.
Vallendar-Schönstatt 1979.
- Kentenich, J.:** Marianische Werkzeugsfrömmigkeit (im KZ
Dachau 1944 verfasst). Hrsg. v. Säkularinstitut der
Schönstätter Marienschwestern. Verantwortl. f. d.
Bearb. M. L. Freitag. Vallendar-Schönstatt 1974.
- Kentenich, J.:** Kampf um die wahre Freiheit.
Priesterexerzitien 7.-10.1.1946. Als Manuskript
vervielfältigt.
- Kentenich, J.:** Amerika-Bericht 1948. In: ders.: Philosophie
der Erziehung. Prinzipien zur Formung eines neuen
Menschen- und Gemeinschaftstyps. Bearb. von H.
Schlosser. Vallendar-Schönstatt 1991. S. 95-158.
- Kentenich, J.:** Oktoberbrief 1949 an die Schönstattfamilie.
Hrsg. v. Säkularinstitut der Schönstätter Marien-
schwestern. Vallendar-Schönstatt 1970.
- Kentenich, J.:** Texte zum 31. Mai 1949. Hrsg. v. d.
chilenischen Regio der Schönstattpatres. Als
Manuskript gedr., bearb. v. Pater Rafael Fernandez u.
Pater Hans-Werner Unkel. Schönstatt-Vallendar 1974.
- Kentenich, J.:** Grundriß einer neuzeitlichen Pädagogik für
die Hand des katholischen Erziehers. Vorträge der
Pädagogischen Tagung 1950. Bearb. Nachschr. v. M. E.
Frömbgen. Vallendar-Schönstatt 1971.
- Kentenich, J.:** Daß neue Menschen werden. Eine
pädagogische Religionspsychologie. Vorträge der
pädagogischen Tagung 1951. Bearb. Nachschr. v. M. E.
Frömbgen. Vallendar-Schönstatt 1971.
- Kentenich, J.:** Brasilienterziat. Terziat der Pallottinerpatres
in Santa Maria/Brasilien vom 16.2.-5.3.1952. Bd.
1-3. Als Manuskript hrsg. v. Säkularinstitut der
Schönstattpatres. Schönstatt 1971.

- Kentenich, J.:** „Josephs-Brief“ (1952). In: J. Schmitz (Hrsg.): Lebensgeheimnis Schönstatts. Bearb. v. F. Lüttgen. Bd. 1 u. 2. Vallendar-Schönstatt 1971 f.
- Kentenich, J.:** Antwort auf die Studie von Alexander Menningen: „Gründer und Gründung“ in Form von Chroniknotizen. Milwaukee 1955. Nicht ediert. (ASM)
- Kentenich, J.:** Autorität und Freiheit in schöpferischer Spannung. Textsammlung: Krise um Regierungsformen (1961). S. 7-142. „Josephsbrief“ (1952). S. 143-235. Bearb. v. H. Schlosser. Vallendar-Schönstatt 1993.
- Kentenich, J.:** Am Montagabend ... Mit Familien im Gespräch. Hrsg. v. Säkularinstitut der Schönstätter Marienschwestern. Bd. 1: Aus dem Liebesbündnis leben. Milwaukee 1955. Vallendar-Schönstatt 1994.
- Kentenich, J.:** What is my Philosophy of Education? Milwaukee 1962. In: ders.: Philosophie der Erziehung. Prinzipien zur Formung eines neuen Menschen- und Gemeinschaftstyps. Bearb. v. H. Schlosser. Vallendar-Schönstatt 1991. S. 41-89.
- Kentenich, J.:** Aus dem Glauben leben. Predigten in Milwaukee (1962). Bearb. von G. M. Ritter. Bd. 4. Vallendar-Schönstatt 1970.
- Kentenich, J.:** Aus dem Glauben leben. Predigten in Milwaukee (1965). Bearb. von G. M. Ritter. Bd. 17. Vallendar-Schönstatt 1994.
- Kentenich, J.:** Aus den Menschen für die Menschen. Predigten über das Priestertum (1963-65). Bearb. v. A. Brath. Vallendar-Schönstatt 1991.
- Kentenich, J.:** Kirche im Aufbruch ans neue Ufer. Texte aus Kursen und Schriften von P. Joseph Kentenich. Zusammengestellt von A. Ziegler u. a. Fribourg/Schweiz 1965. Als Manuskript vervielfältigt.
- Kentenich, J.:** Oktoberwoche 1967. Vorträge vom 14.-18. Oktober 1967. Als Manuskript hrsg. v. Säkularinstitut der Schönstätter Marienschwestern. Vallendar 1967.

- Kentenich, J.:** Vortrag 10.7.1966. In: ders.: Es geht dich an. Als Manuskript hrsg. v. der Schönstatt-Mädchenjugend. Vallendar o. J.
- Kentenich, J.:** Weihnachtstagung 1967. Vortragsreihe vom 27.-30. Dezember 1967. Als Manuskript hrsg. v. Säkularinstitut der Schönstätter Marienschwestern. Vallendar o. J.
- Kentenich, J.:** Christliche Freiheit. Textsammlung o. J. In: Regnum 5 (1970). S. 28-37.
- Kentenich, J.:** Texte zum Vorsehungsglauben. Hrsg. v. Pater August Ziegler. Vallendar-Schönstatt 1970.
- Kentenich, J.:** Für eine Welt von morgen. Worte von P. Josef Kentenich zu Fragen der Erziehung. Hrsg. v. Säkularinstitut der Schönstätter Marienschwestern. Vallendar-Schönstatt 1970.
- Kentenich, J.:** Gott mein Vater. Textsammlung. Hrsg. von Schönstätter Marienschwestern. Vallendar-Schönstatt³ 1970.
- Kentenich, J.:** Causa secunda. Textbuch zur Zweitursachenlehre bei Pater Josef Kentenich. Hrsg. vom Josef-Kentenich-Institut. Freiburg/Br. 1979. Als Manuskript vervielfältigt.
- Kentenich, J.:** Unsere Hoffnung sind die Väter. Vorträge und ein Brief. Bearb. v. R. Ammann. Hrsg. v. d. Zentrale der Schönstatt-Männerbewegung. Vallendar 1974.
- Kentenich, J.:** Marianische Bundesspiritualität. Texte aus Schriften und Ansprachen Pater Josef Kentenichs. Hrsg. v. Herbert King. Vallendar-Schönstatt 1994.
- Kentenich, J.:** In: Ein Durchblick in Texten. Bd. 1: In Freiheit ganz Mensch sein. Hrsg. v. Herbert King. Vallendar-Schönstatt 1998.

II. Források és forrásirodalom

- Abt, Theo:** Gesprächsbericht von Peter Hesseler vom 4.5.1969. (ASP)
- Alessandri, Hernán:** Kindheitsgeschichte. Vallendar-Schönstatt 1970. Manuskript im Spanischen. Nicht ediert. (ASP)
- Bayer, Pater Johannes:** Anhaltspunkte für die Lebensordnung. Mitschrift von J. Kentenich von 1904. (ASM)
- Bibliothek der Kirchenväter (BKV2).** Hrsg. v. O. Bardenhewer, Th. Schermann (ab Bd. 35: J. Zellinger) u. C. Weymann. 83 Bde. Kempten 1911-38.
- Blum, Nikolaus:** Anweisungen für die Erziehung in den Juvenaten der Gesellschaft des Göttlichen Wortes. Steyl 1914. (ASM)
- Chronik der Pfarre St. Aposteln in Cöln.** 1. Bd. 1908-1963. Angelegt im Jahre 1908, gemäß Erzbischöflichem Erlass vom 2. April 1908, im kirchlichen Anzeiger Seite 71 (3), nachträglich begonnen von Pfarrer August Savels. (PAAK)
- Chronik** von Ehrenbreitstein. (APL)
- Ditgen, Peter:** Köln auf alten Ansichtskarten. Aus der Sammlung. Hrsg. v. Kölner Stadtmuseum. Köln 1996. Bd. 2 (Bd. 1, 1995). (HAK)
- Erhard, Bodo-Maria:** Dokumentensammlung zur Kindheitsgeschichte J. Kentenichs. Erstellt in den Siebziger Jahren. Nicht ediert. (ASP)
- Erhard, Bodo-Maria:** Tonbandaufzeichnungen von Maria Geibel vom 5.9.1977. (ASP)
- Eschelbach, Hans:** Die beiden Merks. Eine Schulgeschichte. Bonn o. J.
- Franz von Sales:** Philothea oder Anleitung zu einem wahrhaft frommen Leben. 1608. Bearb. v. Hugo Pfeil. Limburg 1927.

- Gladel, N.:** Caritas vom Arenberge. Trier 1936. (ADA)
- Giusti, Annamaria:** Strassburg. Florenz 1993. (AMS)
- Grevens Adressenverzeichnis** der Stadt Köln. 1920. (HAK)
- Heiner, Franz:** Katholisches Kirchenrecht. Bd. 1: Die Verfassung der Kirche nebst allgemeiner und spezieller Einleitung. Paderborn (5. verb. Aufl.) 1909.
- Hoffmann, Pater Karl:** Erinnerungen an die Studienzeit Pater Josef Kantenichs und die damaligen pallottinischen Verhältnisse. Schriftlich fixiert am 29.4.1956. (APL)
- Hoischen, M. Josefine:** Gesprächsnotizen von Henriette Esser. Aufgenommen zwischen 1949 und 1964. Nicht ediert. (ASM)
- Hug, Heinrich:** (Hrsg.) Pater Joseph Kantenich: Väterlichkeit. Briefe 1953-56. Schönstatt 1999. Nicht veröffentlichtes Archivmanuskript.
- Hug, Heinrich:** Vergangenheit einholen. Bd. 1: Zum 18. Oktober 1914. Beiträge zur Geschichte Schönstatts. Vallendar-Schönstatt 2002.
- Hug, Heinrich:** Vergangenheit einholen. Bd. 2: Zum 22. Mai 1916. Beiträge zur Geschichte Schönstatts. Vallendar-Schönstatt 2002.
- Hug, Heinrich:** Vergangenheit einholen. Bd. 3: Zum 20. August 1919. Beiträge zur Geschichte Schönstatts. Vallendar-Schönstatt 2002.
- Hurter, H.:** Theologiae Specialis. Pars altera complectens. Tractatus Tres. Bd. I und Bd. II. Oeniponte 1903. (ASM)
- Kempfen, Thomas von:** Die vier Bücher von der Nachfolge Christi. Bearb. v. P. Joh. Droste S.J. Kevelaer¹⁵ 1937.
- Kölner Local-Anzeiger** vom 1.1.1914. (AEK)
- Kölner Rundschau** 1962. Nr. 273. (AEK)
- Kölsche Krätzcher**, ges. u. wiedererzählt u. hrsg. v. A. Hoursch, VI. Bändchen, Köln 1902 (ASM-ANB); IX. Bändchen, Köln 1914 (ASM).

- Kolb, Pater Michael:** Erinnerungen: 51 Jahre Werkzeug in der Hand der Mutter. Schönstatt, den 21.6. 1942. Als Manuskript niedergeschrieben. (ASM)
- Mayer, Pater Johann, Totenbrief** verfasst von H. Wiese SAC, Regional Superior. Oudtshoorn. South-Africa. 4th August 1949. (APL)
- Müller, M.:** Der Geist der Anstaltsdisziplin mit besonderer Berücksichtigung des Strafproblems. Freiburg 1910. (ASM)
- Nailis, M. Annette:** Private Mitschriftensammlung. (DS)
- Niderberger, Leonz:** Leben und Wirken des Ehrwürdigen Dieners Gottes Vinzenz Pallotti. Stifter der Pallottiner Missions-Kongregation. Limburg 1900. (APL)
- Noldini, H.:** De Principiis Theologiae Moralis. Oeniponte 1906. (ASM)
- Oberhausener Heimatbuch:** Hrsg. v. der Stadt Oberhausen. Bearb. v. Wilhelm Seipp. Oberhausen 1964.
- Oesterle, Toni-Maria:** Gesprächsnotizen von Zeugen aus der Kindheitsgeschichte J. Kantenichs. (ASM)
- Petitot, H.:** Die heilige Theresia vom Kinde Jesu. Eine geistige Wiedergeburt. Dt. Ausg. von D. W. Mut. Reimlin-gen 1928. (ASM)
- Das **Reichsland Elsass-Lothringen** 1871-1918. Bd. II 2: Verfassung u. Verwaltung von Elsass-Lothringen. Hrsg. i. A. des wissenschaftlichen Instituts der Elsass-Lothringer im Reich, an der Universität Frankfurt v. Georg Wolfram. Berlin 1937. (AMS)
- Ruhrwacht.** Nr. 65 vom 7.3.1922. (SAO)
- Sawicki, Franz:** Das Problem der Persönlichkeit und des Übermenschen. Paderborn 1909. (ASM-ANB)
- Schlichtmann, M. Hermia:** Tonbandberichte (1956, 1960) mit Henriette Esser. 1984 Tonbandbericht über Henriette Esser. (DS)

- Schneider, Karl:** Meine Eindrücke und Erinnerungen in
Schönstatt: 1. Als Schüler 1901-1902. 2. Als Priester
1917-1920. Niedergeschrieben 1948. (APL)
- Schützeichel, Pater Willy:** Don Alfonso Weber. Ein
Lebensbild. Schönstatt 1969. Nicht ediert. (APL)
- Signon, Helmut:** Alle Straßen führen durch Köln. Köln 1975.
(HAK)
- Skolaster, Hermann:** Unter dem Schutze der Apostelkönigin.
Ein Gedenkbuch zur Erinnerung an die Weihe der
Marienkirche der Pallottiner zu Limburg a. d. Lahn am
2. Oktober 1927. Limburg 1928. (APL)
- Statuten für das St. Vincenzhaus** der kath. Gemeinde
Styrum-Oberhausen, o. J. (ADO)
- Steimel, Robert:** Mit Köln versippt. Bd. 1. Köln 1955. (HAK)
- Steimel, Robert:** Kölner Köpfe. Köln 1958. (HAK)
- Steimel, Robert** (Hrsg.): Rheinisches Wappen-Lexikon.
Bd. 1-4. Köln 1949. (HAK)
- Strasbourg.** Panorama Monumental et Architectural des
Origines à 1914. G. Foessels e. a. Archiviste de la Ville
Strasbourg. Strasbourg 1984. (AMS)
- Studien-Conferenzen** im Collegio PSM Limburg vom
14. October 1905. (APL)
- Thomas v. Aquin:** Summa Theologica I. Gottes Dasein und
Wesen. Hrsg. v. Katholischen Akademikerverband.
Salzburg, Leipzig 1934.
- „Unsere Konstitutionen.“** Kongregation der Pallottiner.
Limburg 1904. (APL)
- Verzeichnis der Lehrgegenstände** für den I. und II. Kurs.
1906. (APL)
- Weber, Matthias:** Erinnerungen von Dechant Johann Josef
von der Burg (1822-1901). Übertr. u. bearb. von
Matthias Weber. Köln 1981. (PAG)
- Weiß, Albert Maria:** Apologie des Christentums. Bd. I: Der
ganze Mensch. Handbuch der Ethik. Freiburg4 1905.
(ASM)

- Weiß, Albert Maria:** Apologie des Christentums. Bd. III, 1: Natur und Übernatur. Geist und Leben des Christentums. Handbuch der Ethik. Freiburg 1907. (ASM)
- Weiß, Albert Maria:** Apologie des Christentums. Bd. 2: Humanität und Humanismus. Philosophie und Kulturgeschichte des Bösen. Freiburg 1908. (ASM)
- Willems, C.:** Institutiones Philosophicae. Continens Logicam, Criticam, Ontologicam. Treveris 1906. (ASM-ANB)
- Willems, C.:** Philosophia Moralis. Treveris 1908. (ASM-ANB)

III. A Limburgi Egyetemi Könyvtárban fellelhető művek (LSB) az 1904. évi helységnévkatalógus nyomán (APL)

- Ast, Friederich:** Grundriß der Geschichte der Philosophie. Landshut 1825.
- Duboc:** Das Leben ohne Gott. (Da das Titelblatt fehlt, fehlen Angaben zu Erscheinungsort und -jahr.)
- Fischer, Engelbert Lorenz:** Die Grundfragen der Erkenntnistheorie. Kritik der bisherigen Erkenntnistheoretischen Standpunkte und Grundlegung des kritischen Realismus. Mainz 1887.
- Fischer, Engelbert Lorenz:** Der Triumph der Christlichen Philosophie gegenüber der antichristlichen Weltanschauung am Ende des XIX. Jahrhunderts. Mainz 1900.
- Fries:** Kritik der erkennenden Vernunft. Bd. 1. (Titelblatt fehlt)
- Haffner, Paul:** Der Materialismus in der Culturgeschichte. Mainz 1865.
- Haffner, Paul:** Grundlinien der Aufgabe der Philosophie. Mainz 1881.
- Hettinger, Franz:** Lehrbuch der Fundamental-Theologie oder Apologetik. Freiburg 1888.

- Kleutgen, Joseph:** Die Philosophie der Vorzeit, vertheidigt v. J. Kleutgen. Bd. 1 u. 2. Münster 1860 u. 1863.
- Kleutgen, Joseph:** Die Philosophie der Vorzeit, vertheidigt von J. Kleutgen. Bd. 1 und Bd. 2. Innsbruck 1878.
- Lehmen, Alfons:** Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage zum Gebrauche für höhere Lehranstalten und zum Selbstunterricht. Bd. 1: Logik, Kritik und Ontologie. Freiburg (3. verb. Aufl.) 1909.
- Limbourg, Max:** Kant's kategorischer Imperativ. Wien 1894.
- Nicolas, August:** Philosophische Studien über das Christentum. Paderborn 1857.
- Oischinger, Joh. Nepomuk Paul:** Speculative Entwicklung der Hauptsysteme der neueren Philosophie von Descartes bis Hegel. Bd. 2. Schaffhausen 1854.
- Paulsen:** Immanuel Kant. Sein Leben und seine Lehre. 1899.
- Staudemaier, Franz Anton:** Darstellung und Kritik des Hegelschen Systems. Aus dem Standpunkte der christlichen Philosophie. Mainz 1844.
- Stöckle, Albert:** Grundzüge der Philosophie. Bd. 1: Theoretische Philosophie. Mainz 1892. Zitiert nach der Aufl. von 1910.
- Stöckle, Albert:** Lehrbuch der Geschichte der Philosophie. Mainz 1875.
- Stöckle, Albert:** Der Materialismus geprüft in seinen Lehrsätzen und deren Consequenzen. Mainz 1877.
- Stöckle, Albert:** Geschichte der neueren Philosophie von Baco und Cartesius bis zur Gegenwart. Bd. 2. Mainz 1883.
- Tennemann, Wilhelm Gottlieb:** Grundriss der Geschichte der Philosophie für den akademischen Unterricht. Bearb. v. A. Wendt. Leipzig⁴ 1825.

IV. Különleges irodalom

Die Bibel: Einheitsübersetzung mit dem Kommentar der Jerusalemer Bibel. Hrsg. v. A. Deissler/A. Vögtle. Freiburg⁶ 1985.

Faas, Franz Josef: Hungerleider, Bildungsträger, Respektspersonen. Stationen der Entwicklung des Lehrerstandes, in: Tafel, Griffel, Rutenstock. 150 Jahre Eifeler Volksschulleben, hrsg. v. Arbeitskreis Eifeler Museen, Meckenheim 1989, S. 47-74.

Festschrift: 100 Jahre Vincenzhaus Oberhausen. Hrsg. von der Kongregation der Arenberger Dominikanerinnen. Koblenz 1982.

Festschrift: 125 Jahre St. Joseph, Oberhausen-Styrum. Hrsg. i. A. des Pfarrgemeinderates St. Joseph, Oberhausen-Styrum 1987.

Festschrift: „Ich bin das Licht der Welt“. 125 Jahre Arenberger Dominikanerinnen. Hrsg. v. der Kongregation der Arenberger Dominikanerinnen. Koblenz 1993.

Heidegger, Martin: Sein und Zeit. Stuttgart (9. Aufl.) 1960.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich: Sämtliche Werke. Jubiläumsausgabe in 20 Bänden. Neu hrsg. v. Hermann Glockner. 26 Bde. Stuttgart 1927-1940. Bd. 10: System der Philosophie. Stuttgart³ 1958.

Helferich, Christoph: Geschichte der Philosophie. Von den Anfängen bis zur Gegenwart und Östliches Denken: Stuttgart 1986.

Henningsen, Jürgen: Autobiographie und Erziehungswissenschaft. Essen 1981. (= Neue pädagogische Bemühungen 87).

Hoerning, Erika/Alheit, Peter (Hrsg.): Biographisches Wissen. Beiträge zu einer Theorie lebensgeschichtlicher Erfahrung. Frankfurt/New York 1989.

Hoffmann, Karl: Adolf Panzer. Limburg 1959.

- Kant, Immanuel:** Kants gesammelte Schriften. Hrsg. v. der Preußischen Akademie der Wissenschaften. Berlin 1902 ff.
- Grundlegung zur Metaphysik der Sitten (1785). Akademie-Textausgabe. Bd. 4. Berlin 1968. S. 385-464.
 - Kritik der praktischen Vernunft (1788). Akademie-Textausgabe. Bd. 5. Berlin 1968. S. 1-164.
 - Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft (1793). Akademie-Textausgabe. Bd. 6. Berlin 1968. S. 1-202.
 - Anthropologie in pragmatischer Hinsicht (1798). Akademie-Textausgabe. Berlin 1968. Bd. 7. S. 117-334.
- Kant, Immanuel:** Werke in sechs Bänden. Hrsg. v. W. Weischedel. Darmstadt 1966.
- King, Herbert:** (Hrsg.) Marianische Bundesspiritualität. Ein Kentenich-Lesebuch. Texte aus Schriften und Ansprachen Pater Josef Kentenichs. Vallendar-Schönstatt 1994.
- King, Herbert:** (Hrsg.) Joseph Kentenich – Ein Durchblick in Texten. Bd. 1: In Freiheit ganz Mensch sein. Vallendar-Schönstatt 1998.
- King, Herbert:** Die Reifung eines neuen Paradigmas in Pater Kentenich. I. Die Krise. In: Regnum 28. Jg. (1994). S. 163-174.
- II. Überwindung der Krise und ihre Sinnerfüllung. In: Regnum 29. Jg. (1995). S. 20-34.
- King, Herbert:** Der Mensch Joseph Kentenich. Vallendar-Schönstatt 1996.
- Krüger, Heinz-Hermann/Marotzki, Winfried** (Hrsg.): Erziehungswissenschaftliche Biographie-Forschung. Opladen 1995.
- Loch, Werner:** Lebenslauf und Erziehung. Essen 1979.
- Marotzki, Winfried:** Aspekte einer bildungstheoretisch orientierten Biographieforschung. In: Dietrich Hoffmann/ Helmut Heid (Hrsg.): Tradition und

- Transformation der geisteswissenschaftlichen
Pädagogik. Weinheim 1993. S. 119-134.
- Meisner, Kardinal Joachim:** Predigt in Berlin am 16. Mai
1985. In: Günther M. Boll (Hrsg.) Ein Charisma für
die Kirche. Ansprachen zum 100. Geburtstag Pater
Kentenichs. Vallendar-Schönstatt 1986.
- Menningen, Alexander:** Pater Menningen erzählt von Pater
Kentenich. Gedruckt und zu beziehen beim Sekretariat
der Schönstatt-Mannesjugend. Vallendar-Schönstatt
1975.
- Menningen, Alexander:** Die Denk- und Seinsstruktur des
Gründers entfaltet in der Frühgeschichte der Familie.
Vortragsreihe vom 17. bis 20.4.1968. Nicht ediert.
(ASM)
- Mertens, Fritz** (Pseudonym): Ich wollte Liebe und lernte
hassen. Ein Bericht. Zürich 1984.
- „Die **Missionsgesellschaft der Pallottiner**“. Kurze Darlegung
über Gründung und Entwicklung, Zwecke und
Arbeiten der Genossenschaft des ehrwürdigen Vinzenz
Pallotti. Hrsg. v. der Gesellschaft der Pallottiner.
Limburg o. J.
- Monnerjahn, Engelbert:** Pater Joseph Kentenich. Ein Leben
für die Kirche. Vallendar-Schönstatt
(3. erw. Aufl.) 1990 (1. Aufl. 1975).
- Nailis, M. Annette:** Pater Kentenich – wie wir ihn erlebten.
Vallendar-Schönstatt 1981.
- Nassehi, Armin:** Die Form der Biographie. Theoretische
Überlegungen zur Biographieforschung in methodologischer
Absicht. In: BIOS 7 (1994). S. 46-64.
- Oberhausener Heimatbuch.** Hrsg. von der Stadt Oberhausen.
Bearb. v. Wilhelm Seipp. Oberhausen 1964.
- Psyhyrembel, Willibald:** Klinisches Wörterbuch. (275. neu
bearb. Auflage) Berlin, New York 1994.
- Das große **Reader's Digest**. Gesundheitsbuch. Stuttgart,
Zürich, Wien o. J.

- Rutschky, Katharina** (Hrsg.): Schwarze Pädagogik. Quellen zur Naturgeschichte der bürgerlichen Erziehung. Frankfurt 1977.
- Schettler, Gotthard und Greten, Heiner** (Hrsg.): Innere Medizin. Ein kurzgefasstes Lehrbuch. Bd. 1. Stuttgart, New York (8. neubearb. Aufl.) 1990.
- Schlickmann, Dorothea M**: Die Idee von der wahren Freiheit. Eine Studie zur Pädagogik Pater Josef Kentenichs. Vallendar³ (1. Aufl. 1995) 2007.
- Schlickmann, Dorothea M**: Leid – eine Spur Gottes? Anregungen zur Leidbewältigung aus dem Glauben. In: Lebendiges Zeugnis (61. Jg. 1/2006) „Dem Gott des Lebens auf der Spur. Beiträge zu einer Gott-des-Lebens-Theologie.“ S. 43-50.
- Schlickmann, Dorothea M**: Studie zur Biographie von Pater Josef Kentenich (1885-1910). Manuskriptdruck. Vallendar 2001. Nicht ediert.
- Schlosser, Herta**: Der neue Mensch – Die neue Gesellschaftsordnung. Mit Originaltexten von Pater Josef Kentenich im zweiten Teil. Vallendar-Schönstatt 1971.
- Schönstatt-Lexikon**. Fakten – Ideen – Leben. Hrsg. v. Hubertus Brantzen, Herbert King, Lothar Penners, Gertrud Pollak, Herta Schlosser, Joachim Schmiedl, Peter Wolf (= Internationales Josef Kentenich-Institut für Forschung und Lehre e.V.). Vallendar-Schönstatt 1996.
- Skolaster, Hermann**: PSM in Limburg a. d. Lahn. Limburg 1935.
- Therese vom Kinde Jesus**. Selbstbiographische Schriften. Erstmals im Urtext. Übers. v. O. Iserland/C. Capol. Einsiedeln 1974.
- Thomas v. Aquin**: Summa theologica. Hrsg. v. Katholischen Akademikerverband. Bd. 30. Salzburg/Leibzig 1938.
- Weber, Matthias**: Erftstadt-Gymnich. Ein Heimatbuch. Köln 1984.

Képek jegyzéke

1. kép: A Szt. Kunibert plébániatemplom Gymnichben
- 1.a kép: A Szt. Kunibert keresztelőkútja
2. kép: Katharina Kentenich – J. Kentenich édesanyja
3. kép: Peter Josef Peters – J. Kentenich keresztaja, feleségével, Sibilla Peters-szel, szül. Kentenich – az anya legidősebb nővére
4. kép: Matthias Josef Koep, J. Kentenich édesapja
5. kép: Josef Kentenich két és fél éves korában
6. kép: Apostolok temploma és újpiac Kölnben
7. kép: A Guillaume család egykori lakhelye
8. kép: Max Guillaume szüleinek háza a Sachsenhausener utcában (5 és 6/6a)
9. kép: Carl Adalbert von Wittgenstein járási tanácsos lakhelye
10. kép: Apostolok temploma, Köln
11. kép: Köln térképe 1860-ból, J. Kentenich édesanyjának lakóhelyével
12. kép: Gymnich
13. kép: Templom, iskola és óvoda,
a háttérben balra Sibilla nevű nővérének és Hubertus Blatzheimnek az egykori lakóháza
14. kép: Josef Kentenich szülőháza
15. kép: Anna Maria Blatzheim, Josef Kentenich nagymamája
16. kép: A gymnichi templom és az iskola, 1880
17. kép: Henriette Greiss, szül. Pauli, J. Kentenich nagynénje
18. kép: Reiner Grass, J. Kentenich nagybátyja
19. kép: A gymnichi kastély és környéke
20. kép: A gymnichi kastély a várárokkal
21. kép: Henriette Esser a tanúságtétel időpontjában
22. kép: Peter Jose Kentenich, J. Kentenich nagybátyja
Straßburgból, második feleségével, Viktóriával

- 23. kép: Városi élet Straßburgban a századfordulón
- 24. kép: Városi élet Straßburgban a századfordulón
- 25. kép: A nagybácsi lakása Straßburgban
- 26. kép: *A Szent Vince árvaház a századforduló táján*
- 27. kép: August Savels atya
- 28. kép: A Szent Vincenz árvaház a harmincas években
- 29. kép: Az árvaház hátsó fele
- 30. kép: Az árvaház belső udvara
- 31. kép: Az árvaház bejárata
- 32. kép: A bejárati hall Pauli Szent Vince szobrával
- 33. kép: Osztályterem tanárral és diákokkal
- 34. kép: Az árvaház fürdőszobája
- 35. kép: Az árvaház hálója
- 36. kép: Az árvaház házi kápolnája elsőáldozó gyerekekkel
- 37. kép: A házi kápolna a századfordulón
- 38. kép: Mária-szobor az árvaházban
- 39. kép: Festett kép Irma Ulmertől
- 40. kép: Josef Kentenich elsőáldozásának napján, 1897-ben
- 41. kép: J. Kentenich az édesanyjával az árvaház kertjében
- 42. kép: Ehrenbreitstein a palottinus kollégiummal a második világháború előtt
- 43. kép: Az ehrenbreitsteini kollégium a századfordulón
- 44. kép: Az ehrenbreitsteini kollégium a századfordulón. Az udvar felőli épületszárnyak, oldalnézetben: a kápolna
- 45. kép: J. Kentenich és P. Mayer a kollégiumban, Ehrenbreitstein, 1902
- 46. kép: Peter Hesseler tanúságtételének idejében
- 47. kép: A Szt. Kunibert templom tornya
- 48. kép: A gymnichi kastély
- 49. kép: J. Kentenich a „Studienkolleg”-ben 1903-ban; balról az 5. Mayer atya
- 50. kép: J. Kentenich eredeti kézírása
- 51. kép: J. Kentenich 1903-ban az osztálytársaival

- 52. kép: A limburgi missziós ház, 1900
- 53. kép: J. Kentenich közvetlenül a noviciátusba való belépése előtt
- 54. kép: A novíciusmester utasításából, J. Kentenich jegyzete gyorsírással: „1905. január 8-i konferencia”
- 55. kép: Részlet J. Kentenich életrendjének eredetijéből
- 56. kép: Missziósház Limburgban, 1900
- 57. kép: Az egykori előadóterem Limburgban
- 58. kép: Részlet J. Kentenich egyik vizsgadolgozatából
- 59. kép: J. Kentenich bizonyítványa, 1906. júl. 21.
- 60. kép: J. Kentenich személyes naplóbejegyzései 1909 februárjából
- 61. kép: A Missziósház kápolnája papszenteléskor (nem Kentenich atyáén)
- 62. kép: A limburgi Missziósház kápolnájának oltára
- 63. kép: Vieter püspök Kentenich atya újonnan szentelt papi évfolyamával
- 64. kép: Édesanyjától kapott újmisés kereszt, ajánlással
- 65. kép: Josef Kentenich atya mint újmisés pap 1910-ben

Függelék

Pater Josef Kentenich

életének állomásai vázlatosan áttekintve

Születés Gymnich bei Köln-ben 1885. november 16.

Belépés az oberhauseni Szt. Vince Árvaházba
és a Mária-felajánlás az ottani házi kápolnában 1894. április 12.

A humanista tanulmányok kezdete a palottinus
internátusban Ehrenbresteinben 1899. szeptember 23.

Belépés a palottinusok noviciátusába
Limburgban 1904. szeptember 24.

Tbc-betegség 1906-1908

Papszentelés a palottinusok provinciális házában
Limburgban 1910. július 8.

A schönstatti kollégium spirituálisává
való kinevezés Vallendarban 1912. október 27.

A nemzetközi Schönstatt-mű
központi alapító aktusa 1914. október 18.

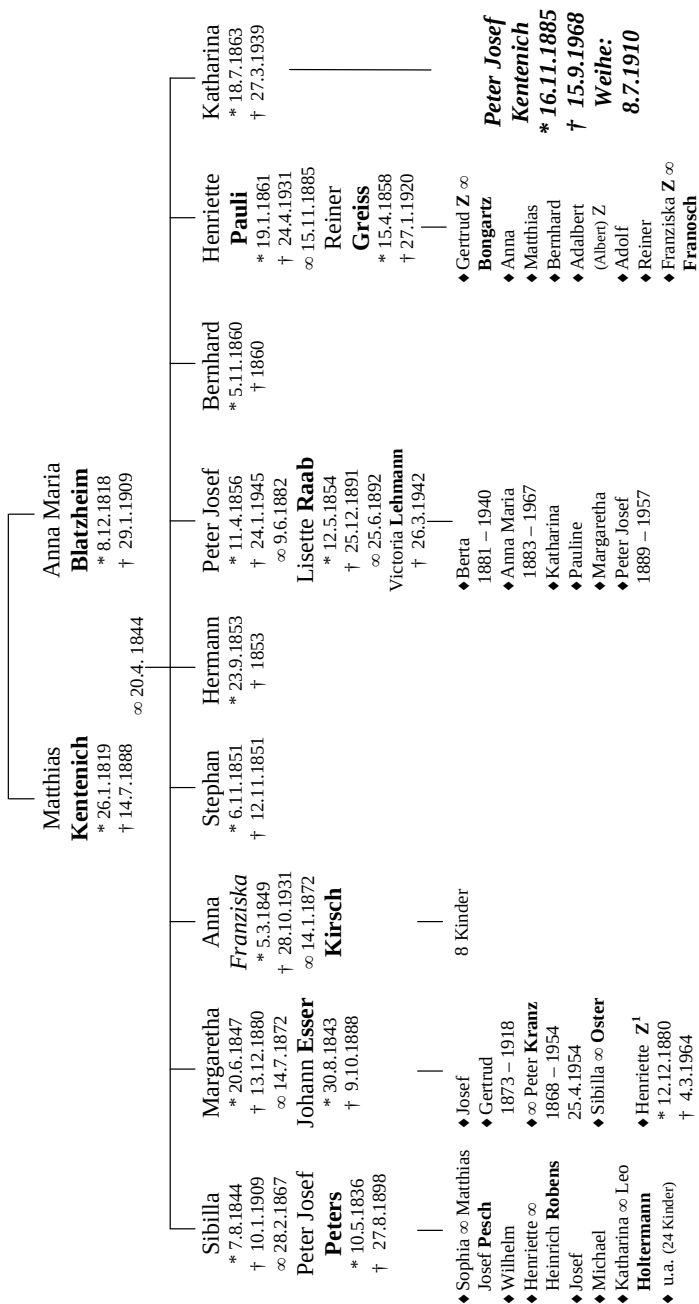
A Gestapo letartóztatja Koblenzben 1941. szeptember 20.

Koncentrációs tábor Dachauban 1942-1945

Világkörüli apostoli út 1947-1951

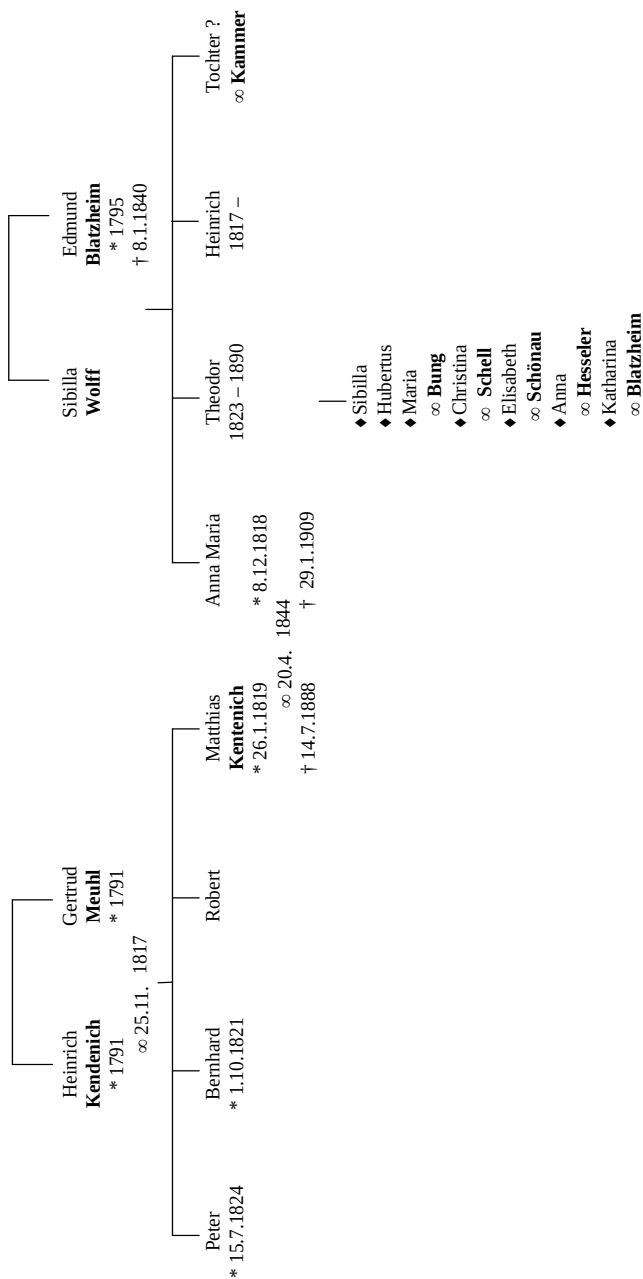
A Schönstatt-mű püspöki vizsgálata	1949. február 19-28.
A kánoni vizsgálat kezdete Karwoche-ben	1951
Kiutasítás Európából pápai dekrétummal	1951. december 1.
A kánoni vizsgálat vége	1953. augusztus 3.
Száműzetés Milwaukeeba, USA	1952-1965
VI. Pál pápa megerősíti a Kentenich atya ellen szóló összes dekrétum felfüggesztését	1965. október 22.
Audiencia VI. Pál pápánál	1965. december 22.
Hazatérés Schönstattba	1965. december 24.
Halál az <u>Anbetungskirche</u> a Schönstatt-hegyen	1968. szeptember 15.
A szentté avatási eljárás elindítása	1975. február 10.

I. Családfa-vázlat: J. Kentenich nagyszülei anyai ágon¹

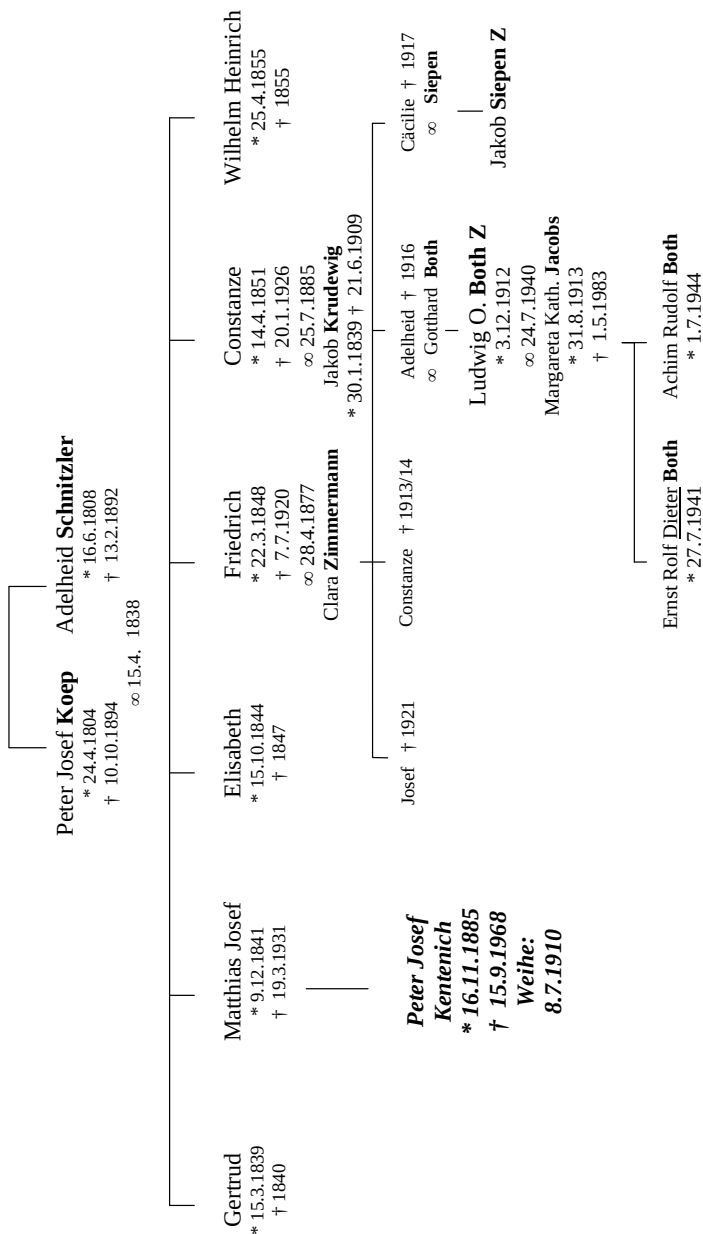

A Z-vel jelzett személyek valamilyen formában tanúvallomást tettek, ill. J. Kentenich életrajzi adataival kapcsolatban kérdeztettek meg.

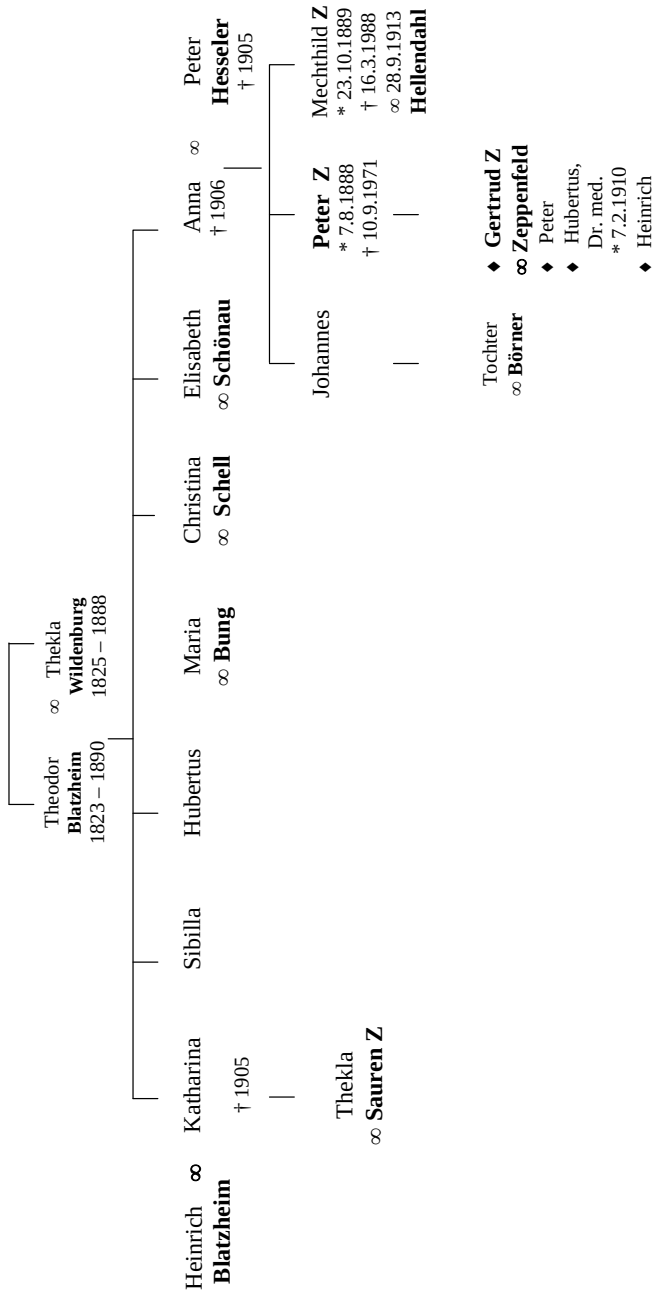
II. Családfa-vázlat: J. Kentenich nagyszülei és dédszülei

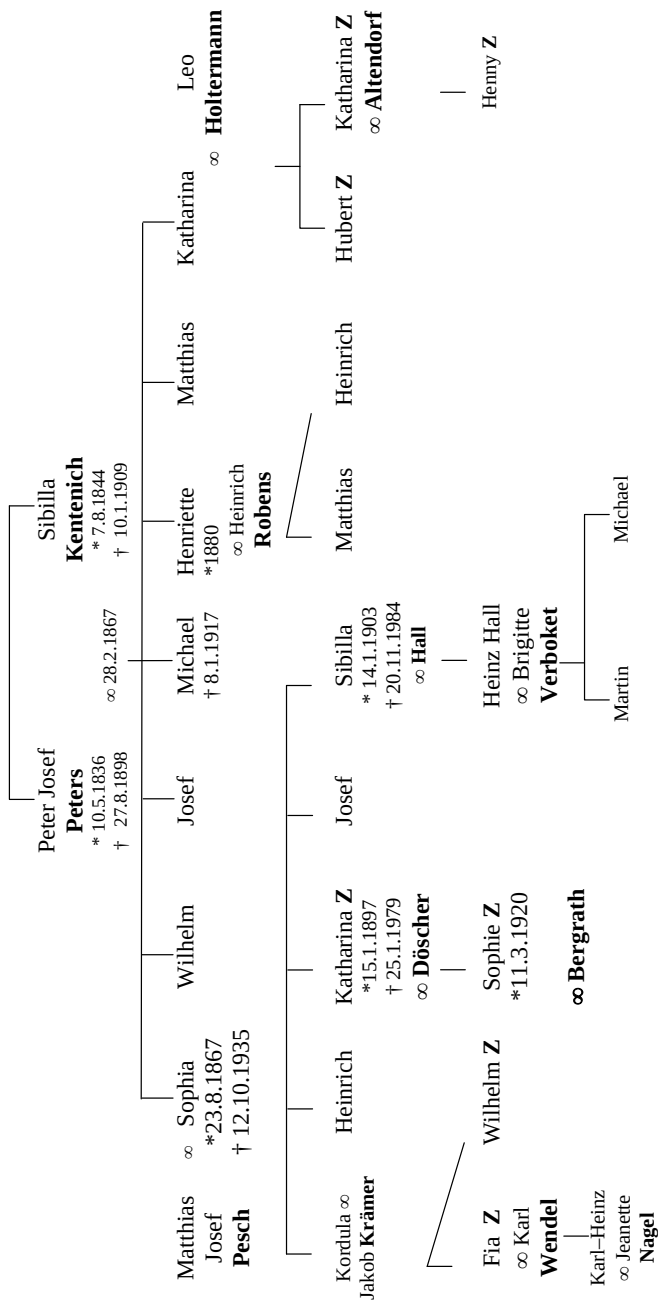
III. Családfa-vázlat: J. Kentenich nagyszülei apai ágon

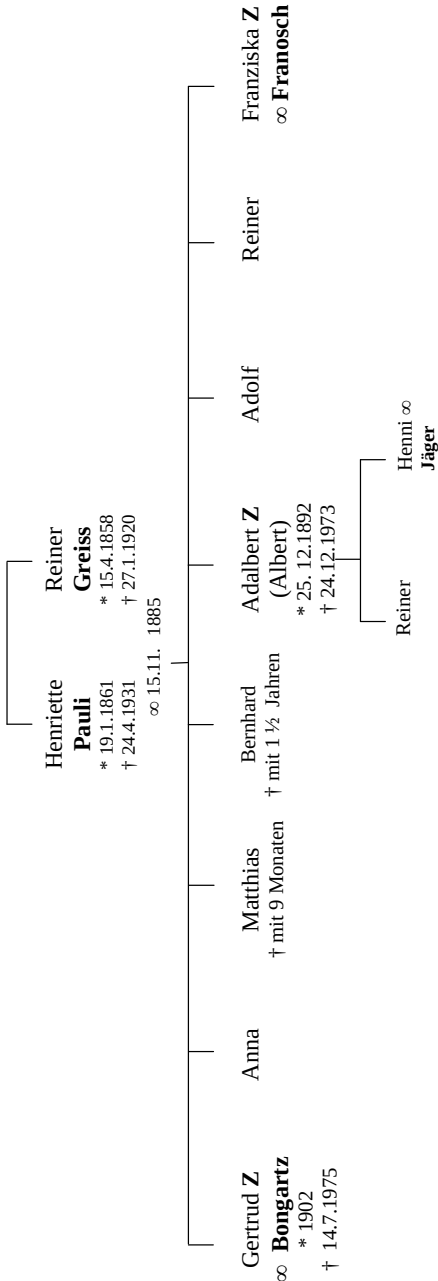
IV. Családfa-vázlat: J. Kentenich nagymamájának a fivére

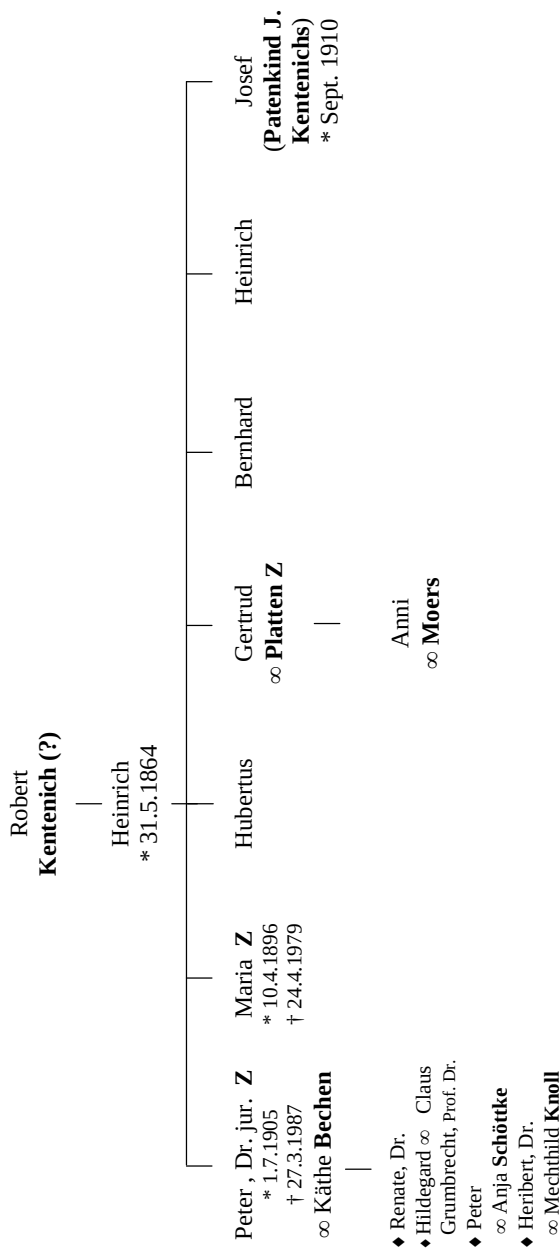
V. Családfa-vázlat: J. Kentenich édesanyjának nővére és sógora – J. Kentenich keresztafia

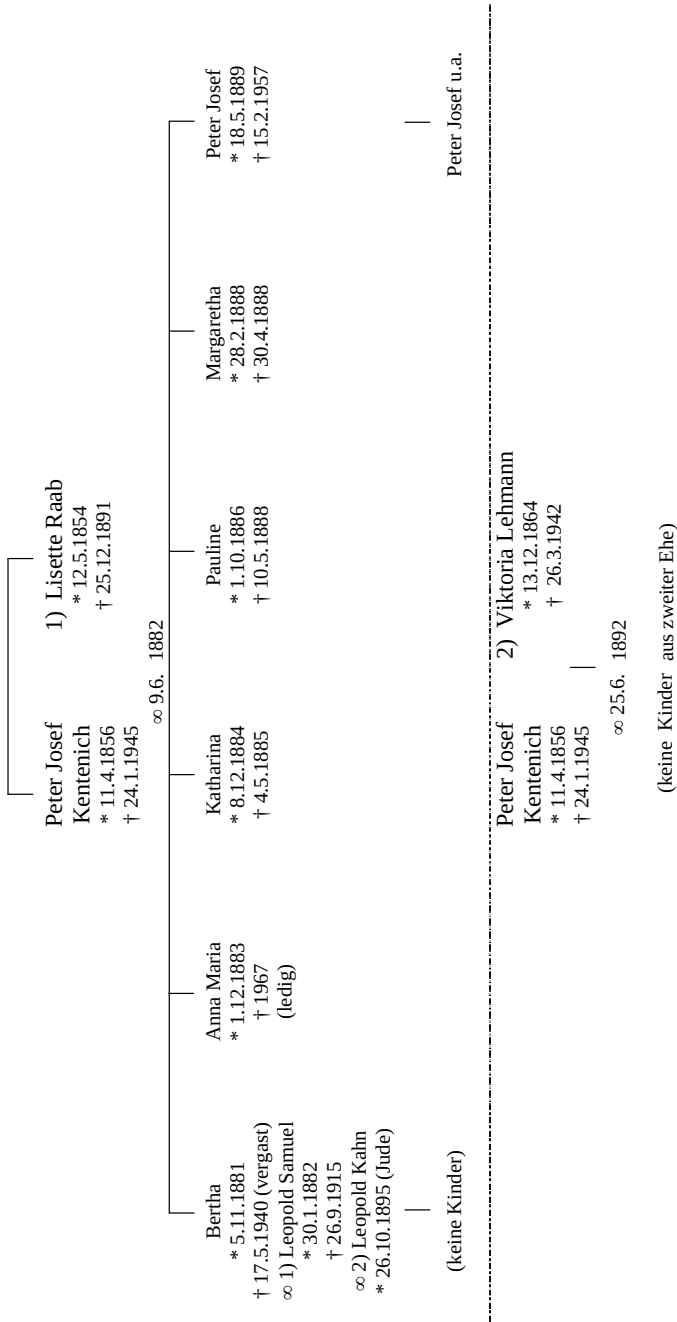
VI. Családfa-vázlat: J. Kentenich édesanyjának fogadott nővére és sógora;
J. Kentenich nagynénje és nagybátyja

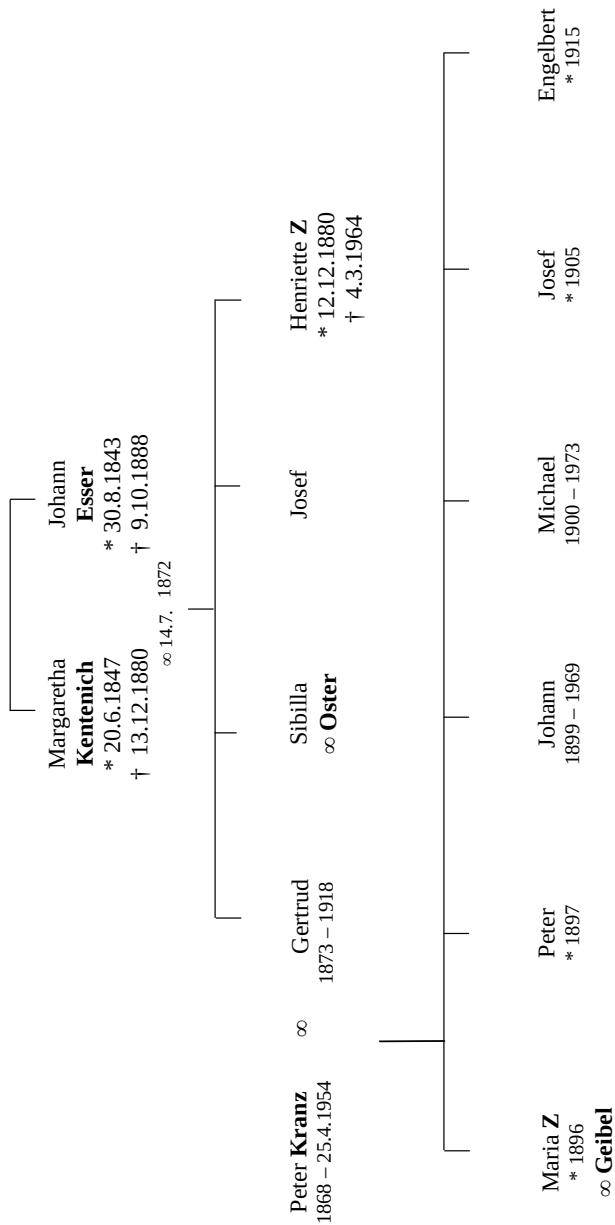
VII. Családfa-vázlat: A nagyapa fivére, J. Kentenich dédnagybátyja

VIII. Családfa-vázlat: Az édesanya fivére és sógornőj, J. Kentenich nagybátyja (Strassburgból)

IX. Családfa-vázlat: J. Kentenich nagynénje és nagybátyja, Henriette Esser szülei

További ajánlott irodalom a Családkadémia Kiadótól:

Kentenich József, Schönstatt alapítója és atyja

Összeállította: dr. Csermák Kálmán és Alice

Kiadó: Családkadémia-Óbudavár Egyesület,

Óbudavár, 2001

Méret: 16,8 x 24 cm

Terjedelem: 96 oldal

Kötés: kartonált

ISBN 963 00 8826 6

Ára: 600 Ft

Christian Feldmann: Isten szelíd forradalmára

(P. Josef Kentenich atya életrajza)

Kiadó: Szent István Társulat, Budapest, 2008

ISBN 978-963-361-994-0

Méret: 130×200 mm

Terjedelem: 148 oldal

Kötés: ragasztóköötött

Ára: 1800 Ft helyett nálunk most csak 1500 Ft!

Egyet fizet, kettőt kap! A két fentebbi könyv most mindössze 1800 Ft-ért az Öné lehet! Ha már megvan, ajándékozza tovább!

Családkadémia-Óbudavár Egyesület

(8272 Óbudavár, Kistelek u. 2.)

kiado@csaladakademia.hu

könyveink az interneten:

www.csaladakademia.hu/olvass

További irodalom a Schönstatt kiadótól (németül)

Dorothea M. Schlickmann

Die Idee von der wahren Freiheit

Eine Studie zur Pädagogik Pater Josef Kentenichs

3. Auflage 2007, 482 Seiten mit 33 Abbildungen, kt.

ISBN 978-3-920849-78-2

Kentenich-Profilskizzen

Die Reihe stellt zentrale Themen der Spiritualität

Schönstatts und Pater Kentenichs in kurzer Form vor.

Bd. 1: Peter Wolf

Maria – ihre Sendung in der Sicht Pater Josef Kentenichs

40 Seiten, kt., ISBN 978-3-920849-89-8

Bd. 2: Gertrud Pollak

Pater Josef Kentenich – Blick auf ein Charisma

60 Seiten, kt., ISBN 978-3-920849-96-6

Bd. 3: Otto Amberger

Heute Gott erfahren – Praxis des Vorsehungsglaubens

54 Seiten, kt., ISBN 978-3-935396-01-1

Bd. 4: Herbert King

Leben im Bund

70 Seiten, kt., ISBN 978-3-935396-03-5

Bd. 5: Margareta Wolff

Von der Nähe Gottes geprägt – Werktagsheiligkeit

64 Seiten, kt., ISBN 978-3-935396-04-2

Bd. 6: Daniela Mohr-Braun

Heiligtum – Glauben in lokaler Gebundenheit

48 Seiten, kt., ISBN 978-3-935396-07-3

A szerzőről

Dorothea M. Schlickmann (M. Doria nővér), 1956-ban született Neuss a. Rh.-ban, 1978-ban lépett be a Schönstatti Mária-nővérek világi intézetébe (Sekularinstitut). Németet, történelmet és neveléstudományt tanult, és a Westfáliai Wilhelm-egyetemen a filozófiai karon doktorált Münsterben egy Josef Kentenich atya pedagógiájával foglalkozó dolgozattal. („Az igazi szabadság eszméje” – Schönstatt kiadó, Vallendar 2007, 3. kiadás)

1999 óta J. Kentenich atya életrajzát kutatja és dokumentálja mint képzési referens. 2000 óta a Schönstatt-hegyi Pater-Kentenich-ház vezetője Vallendarban, és 2004 óta az IKF tagja (Internationales Josef Kentenich-Institut für Forschung und Lehre e. V. – Nemzetközi Josef Kentenich Kutató és Oktató Intézet).

Egy élet, amely hullámokat vet.
Egy ember, aki áldássá válik mások számára.
Egy követ, akit Isten korunknak küldött:

Josef Kentenich atya (1885-1968)

a nemzetközi Schönstatt-mozgalom alapítója

Hogyan vált azzá, aki volt?

A szerző bemutatja gyermek- és ifjúkorát
– „a rejtett éveket”, egészen pappá szenteléséig –,
amelyekről eddig keveset tudtunk.

A teljes ábrázolás igényével az összes eddig megismert
történelmi, társadalmi és családi vonatkozást figyelembe
vette. Újonnan felfedezett források és friss kutatási
eredmények, ugyanígy számos történelmi fénykép is e
kötetben kerül első ízben a nyilvánosság elé.

Egy könyv, amely arra hív, hogy felfedezzük egy
rendkívüli személyiség életének titkait.

ISBN 978-963-87480-8-9

